

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK RUNİK HARFLİ METİNLERİN
ÇEKİM MORFOLOJİSİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Erhan AYDIN

HAZIRLAYAN
Hulusi POLAT

MALATYA-2019

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK RUNİK HARFLİ METİNLERİN
ÇEKİM MORFOLOJİSİ**

DOKTORA TEZİ

**HAZIRLAYAN
Hulusi POLAT**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Erhan AYDIN**

MALATYA-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK RUNİK HARFLİ METİNLERİN
ÇEKİM MORFOLOJİSİ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Erhan AYDIN

HAZIRLAYAN
Hulusi POLAT

Jürimiz ...20.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu doktora tezi (oybirliği/ oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim, Eski Türk Dili Bilim dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

1. Prof. Dr. Ferruh AĞCA
2. Prof. Dr. Erhan AYDIN
3. Prof. Dr. Mehmet DÖNMEZ
4. Doç. Dr. Faruk GÖKÇE
5. Doç. Dr. Özlem Demirel DÖNMEZ

İmza

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Erhan AYDIN'ın danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım “Türk Runik Harfli Metinlerin Çekim Morfolojisi” başlıklı bu çalışmamın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Hulusi POLAT

ÖN SÖZ

Türkçe dünyanın en geniş alana yayılan, en eski dilleri arasındadır. Sibiry'a'dan Hindistan'a, Adriyatik denizinden Çin'e kadar geniş bir alanda Türkçe konuşulmaktadır. Haliyle, Türk dili tarihi ve grameri üzerine yapılan araştırmalar önem arz etmektedir.

Türlere ait bilinen ilk eserler runik harfli metinlerdir. Türk runik alfabesi, Türklerin bilinen ilk alfabesi özelliğini taşımaktadır. Alfabenin kökeni konusunda birçok görüş öne sürülmüştür. Bazı araştırmacılar, batı kaynaklarını delil olarak sunmuş, bazıları ise doğu kökenli olduğunu savunmuştur. Alfabe oluşturulduğu zaman her ne kadar diğer milletlerin alfabelerinden yararlanmış olsa da Türk runik alfabesi Türk kültürünün damgalarını içinde barındırmaktadır. Türk runik alfabesinin farklı kaynaklardan da beslenerek 700'lü yıllarda metinlerin yazımında kullanılabilir seviyeye ulaştığını söyleyebiliriz.

Türk runik harfli metinler, Türk kültür ve medeniyetinin önemli kaynaklarıdır. Yazıtların önemli ve geniş hacimli olanları Yenisey ve Moğolistan coğrafyasında, diğerleri ise Dağlık Altay, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Doğu Türkistan bölgelerinde yer almaktadır. Bugüne kadar yerli ve yabancı birçok bilim adamının ilgisini çekmiş ve bu alanda binlerce akademik çalışma yapılmıştır. Türk dilinin tarihi gelişimi açısından bu metinler üzerinde özellikle durulması gerekmektedir.

Orhun yazıtlarının hacimli olması bu yazıtlarla ilgili çok sayıda çalışmanın yapılmasını sağlamıştır. Orhun yazıtları hakkında hem söz varlığı hem de gramer incelemeleri yapılmıştır. Bu çalışmanın özelliği bütün Türk runik harfli metinleri içermesidir.

Türkçe yapısı bakımından eklemeli dil olduğu için ekler hakkında yapılacak olan çalışmalar, dilin karanlık dönemleri, morfolojik yapısı ve anlam değişimleri üzerine yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Doktora sürecinde maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Erhan AYDIN'a, yüksek lisans hocam Doç. Dr. Özlem Demirel DÖNMEZ'e, huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan kızlarımın annesi değerli eşime, görüşlerine başvurduğum doktora arkadaşım İbrahim KEKEVİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

“Türk Runik Harfli Metinlerin Çekim Morfolojisi” adlı doktora tezi; giriş, çekim morfolojisi ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, Türk runik yazısının özelliklerine, kökeni hakkında bilgilere, metinlerin tespiti ve yapılan çalışmalar hakkında özet olarak genel bilgilere yer verilmiştir.

Türk runik harfli metinler; Moğolistan bölgesi, Yenisey bölgesi, Dağlık Altay bölgesi, Kırgızistan bölgesi ve Çin bölgesi ve kâğıda yazılı metinler olmak üzere altı bölümde incelenmiştir. Kâğıda yazılı metinler ise Irk Bitig ve yapraklar halinde ele geçmiş metinler olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Çekim morfolojisi bölümünde, morfoloji hakkında genel bilgi verilmiştir. Bu bölüm isim ve fiil çekim ekleri olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

İsim çekim ekleri bölümünde, çokluk ekleri, durum ekleri ve iyelik ekleri hakkında genel bilgi verilmiştir. Fiil çekim ekleri bölümünde ise, şahıs ekleri, kip ekleri, birleşik çekimler ve ek fiile yer verilmiştir.

Metinlerde tespit edilen örnekler, isim ve çekim ekleri bölümlerindeki alt başlıklarda gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, tespit edilen ekler hakkında genel ve istatistik bilgiler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Runik Harfli Metinler, Eski Türk Yazıtları, Morfoloji, İsim Çekimi, Fiil Çekimi

ABSTRACT

“Inflection Morphology of Turkish Runic Texts” entitled doctoral thesis consists introduction, inflection morphology and conclusion parts.

In the introduction part, the characteristics of the Turkish runic scripture, the information about the origins, the determination of the texts and the general information about the studies are given as a summary.

Turkish runic letter texts; Mongolia region, Yenisei region, Mountainous Altai region, Kyrgyzstan region and China region and the texts written on paper were examined in six parts. The texts written on paper were examined in two parts as Irk Bitig and the texts recovered in leaves.

In inflection morphology part, general information about morphology is given. This part is examined under two subheadings: noun and verb inflection suffixes.

In the noun inflection suffixes part, general information about multiplicity suffixes, status suffixes and possessive suffixes are given. In the verb inflection suffixes part, person suffixes, modal suffixes, combined inflection and additional verb are given.

The examples identified in the texts are shown in the subheadings in the noun and verb inflection suffixes parts.

In the conclusion part, general and statistical information about the annexes identified are given.

Key Words: Turkish runic letter texts, Old Turkish inscriptions, Morphology, Inflection suffix, Declension, Conjugation

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
TABLolar	xvi
GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Yöntem.....	1
1.1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı	1
1.2. Türk Runik Harfli Metinler.....	1
1.2.1. Türk Runik Yazısı.....	1
1.2.2. Türk Runik Harfli Metinlerin Tespiti Ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	3
1.2.3. Türk Runik Harfli Metinler.....	5
1.2.3.1. Moğolistan Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler.....	5
1.2.3.1.1. Köl Tegin Yazıtı.....	10
1.2.3.1.2. Bilge Kağan Yazıtı.....	10
1.2.3.1.3. Tonyukuk Yazıtı.....	11
1.2.3.1.4. Ongi Yazıtı.....	11
1.2.3.1.5. Küli Çor Yazıtı.....	12
1.2.3.1.6. Tes Yazıtı.....	12
1.2.3.1.7. Tariat (Terh) Yazıtı.....	12
1.2.3.1.8. Şine Usu Yazıtı.....	12
1.2.3.1.9. I. Karabalgasun Yazıtı.....	13
1.2.3.1.10. Hoyto-Tamır (Tayhar-Çuluu) Yazıtları.....	13
1.2.3.1.11. Suci Yazıtı.....	13
1.2.3.1.12. II. Karabalgasun Yazıtı.....	13
1.2.3.1.13. Arhanan Yazıtı.....	14
1.2.3.1.14. Gurvaljiin-Uul (Gürbelcin) Yazıtı.....	14
1.2.3.1.15. Örük Yazıtı.....	14

1.2.3.1.16. Hangiday Yazıtı.....	14
1.2.3.1.17. Açıt Yazıtları.....	14
1.2.3.1.18. Yamaanı-Us Yazıtı.....	14
1.2.3.1.19. Çoyr Yazıtı.....	15
1.2.3.1.20. İhe Ashete Yazıtı.....	15
1.2.3.2. Yenisey (Tuva ve Hakasya) Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler.....	15
1.2.3.2.1. Numaralı Yenisey Yazıtları.....	16
1.2.3.2.2. Numarasız Yenisey Yazıtları.....	21
1.2.3.3. Dağlık Altay Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler.....	21
1.2.3.4. Kırgızistan Bölgesi (Tanrı Dağı) Türk Runik Harfli Metinler.....	25
1.2.3.5. Çin’de Bulunan Türk Runik Harfli Metinler.....	27
1.2.3.6. Kâğıda Yazılmış Türk Runik Harfli Metinler.....	28
1.2.3.6.1. İrk Bitig.....	29
1.2.3.6.2. Yapraklar Halinde Ele Geçmiş Türk Runik Harfli Metinler.....	29
2. BÖLÜM: ÇEKİM MORFOLOJİSİ.....	32
2.1. İsim Çekim Ekleri.....	33
2.1.1. Çokluk Ekleri.....	33
2.1.1.1. +lAr.....	34
2.1.1.2. +gUn.....	35
2.1.1.3. +An.....	35
2.1.1.4. +(X)t.....	36
2.1.1.5. + s.....	36
2.1.2. Durum Ekleri.....	37
2.1.2.1. Yalın Durumu.....	38
2.1.2.2. Belirtme Durumu.....	42
2.1.2.2.1. +(X)g.....	42
2.1.2.2.2. +(I)n.....	51
2.1.2.2.3. +nı.....	59
2.1.2.3. Yönelme Durumu.....	60
2.1.2.3.1. +KA.....	60
2.1.2.3.2. +GA.....	68
2.1.2.3.3. +ηA.....	68

2.1.2.3.4. +A.....	71
2.1.2.4. Bulunma Durumu.....	74
2.1.2.4.2. +KA Ekinin Bulunma İşlevi.....	86
2.1.2.4.2. +GA Ekinin Bulunma İşlevi.....	87
2.1.2.5. Ayrılma Durumu.....	87
2.1.2.5.1. +DA Ekinin Ayrılma İşlevi.....	88
2.1.2.5.2. +KA Ekinin Ayrılma İşlevi.....	90
2.1.2.5.3. +GA Ekinin Ayrılma İşlevi.....	90
2.1.2.6. Eşitlik Durumu.....	90
2.1.2.7. Yön Gösterme Durumu.....	92
2.1.2.7.1. +gArU.....	93
2.1.2.7.2. +ηArU.....	95
2.1.2.7.3. +Aru.....	95
2.1.2.7.4. +rA.....	95
2.1.2.8. Araç Durumu.....	97
2.1.2.9. İlgi Durumu.....	98
2.1.2.9.1. +(n)İη.....	99
2.1.2.9.2. +(I)g.....	100
2.1.2.9.3. +dA üze.....	100
2.1.3. İyelik Eki.....	100
2.1.3.1. Teklik 1. Kişi.....	101
2.1.3.2. Teklik 2. Kişi.....	119
2.1.3.3. Teklik 3. Kişi.....	121
2.1.3.3.1. +sI.....	122
2.1.3.3.2. +I.....	126
2.1.3.4. Çokluk 1. Kişi.....	144
2.1.3.5. Çokluk 2. Kişi.....	145
2.1.3.6. Çokluk 3. Kişi.....	145
2.2. Fiil Çekim Ekleri.....	146
2.2.1. Fiil Çekiminde Şahıs Ekleri.....	146
2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri.....	146
2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri.....	147

2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri.....	147
2.2.2. Fiil Çekiminde Kip (Şekil) ve Zaman Ekleri.....	148
2.2.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri.....	148
2.2.2.1.1. Geniş Zaman-Şimdiki Zaman.....	148
2.2.2.1.2. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman.....	155
2.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman.....	165
2.2.2.1.4. Gelecek Zaman.....	205
2.2.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri.....	208
2.2.2.2.1. Şart Kipi.....	208
2.2.2.2.2. Gereklilik Kipi.....	210
2.2.2.2.3. Emir(Buyurma) Kipi.....	210
2.2.2.2.4. İstek Kipi.....	215
2.2.3. Birleşik Çekimler.....	217
2.2.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi.....	217
2.2.3.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	218
2.2.3.1.2. Öğrenilen(Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	219
2.2.3.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	220
2.2.3.2. Rivayet Birleşik Çekimi.....	221
2.2.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti.....	221
2.2.3.2.2. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	222
2.2.3.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	222
2.2.3.3. Şart Birleşik Çekimi.....	222
2.2.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı.....	222
2.2.3.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	223
2.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı.....	223
2.2.4. Ek Fiil.....	223
2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş- Şimdiki Zamanı.....	224
2.2.4.1.1. Teklik 1. Kişi.....	224
2.2.4.1.2. Teklik 2. Kişi.....	226
2.2.4.1.3. Teklik 3. Kişi.....	226
2.2.4.1.4. Çokluk 1. Kişi.....	229
2.2.4.2. Ek Fiilin Öğrenilen-Duyulan Geçmiş Zamanı.....	230

2.2.4.3. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı.....	232
2.2.4.3.1. Teklik 1. Kişi.....	232
2.2.4.3.2. Teklik 3. Kişi.....	233
2.2.4.3.3. Çokluk 1. Kişi.....	234
2.2.4.3.4. Çokluk 2. Kişi.....	235
2.2.4.4. Ek Fiilin Şartı.....	235
SONUÇ.....	236
KAYNAKÇA.....	244

KISALTMALAR

A- 14	: Biçiktu Boom II/1
A- 15	: Biçiktu Boom II/2
A- 16	: Biçiktu Boom IV
A- 17	: Biçiktu Boom VI
A- 19	: Adır Kaya
A- 23	: Kalbak Taş I
A- 25	: Kalbak Taş IV/VI
A- 26	: Kalbak Taş V
A- 28	: Kalbak Taş VIII
A- 30	: Kalbak Taş X
A- 32	: Kalbak Taş XII
A- 33	: Kalbak Taş XV
A- 40	: Kalbak Taş XVII
A- 41	: Kalbak Taş XVIII
A- 42	: Kalbak Taş XIX
A- 43	: Kalbak Taş XX
A- 45	: Kalbak Taş XXII
A- 46	: Kalbak Taş XXIII
A- 54	: Biçiktu Boom IV
A- 55	: Biçiktu Boom V
A- 85	: İnegen I
A- 86	: İnegen II
AÖ	: Ak Ölon Yazıtı
Ar	: Arhanan Yazıtı
B	: Batı Yüzü
BaH	: Baga Hayrhan
Bi	: Biger Yazıtı
BK	: Bilge Kağan Yazıtı
Bö	: Bömbögör Yazıtı
Ço	: Çoyr Yazıtı

D	: Doğu Yüzü
DU	: Del Uul Yazıtı
E 4	: Ottuk-Daş I
E 5	: Barık I
E 6	: Barık II
E 7	: Barık III
E 8	: Barık IV
E 9	: Kara-Sug
E 10	: Elegest I
E 11	: Begre
E 12	: Aldı-Bel I
E 13	: Çaa-Höl I
E 14	: Çaa-Höl II
E 15	: Çaa-Höl III
E 16	: Çaa-Höl IV
E 17	: Çaa-Höl V
E 18	: Çaa-Höl VI
E 19	: Çaa-Höl VII
E 20	: Çaa-Höl VIII
E 21	: Çaa-Höl IX
E 22	: Çaa-Höl X
E 23	: Çaa-Höl XI
E 24	: Haya-Baji
E 25	: Oznaçennaya I
E 26	: Oçurı
E 27	: Oya
E 28	: Altın-Köl I
E 29	: Altın-Köl II
E 30	: Uybat I
E 31	: Uybat II
E 32	: Uybat III

E 33	: Uybat IV
E 34	: Uybat V
E 35	: Tuba I
E 36	: Tuba II
E 37	: Tuba III
E 38	: Ak-Yüs I
E 39	: Kara-Yüs I
E 41	: Hemçik-Çırgakı
E 42	: Bay-Bulun I
E 43	: Kızıl-Çıraa I
E 44	: Kızıl-Çıraa II
E 45	: Köjeelig-Hovu
E 46	: Telee
E 48	: Abakan
E 49	: Bay-Bulun II
E 50	: Tuva B
E 51	: Tuva D
E 52	: Elegest II
E 53	: Elegest III
E 54	: Ottuk-Daş III
E 55	: Tuva G
E 56	: Malinovka
E 57	: Saygın
E 58	: Kezek-Hüree
E 59	: Herbis-Baarı
E 60	: Sargal-Aksı
E 61	: Suglug-Adır-Aksı
E 62	: Kanmıldığ-Hovu
E 64	: Ottuk-Daş II
E 65	: Kara-Bulun I
E 66	: Kara-Bulun II
E 68	: El-Bajı

E 69	: Çer-Çarık
E 70	: Elegest IV
E 71	: Podkuninskaya
E 72	: Aldı-Bel II
E 73	: İyme I
E 75	: Kuten-Buluk
E 76	: Ayna I
E 77	: Ayna II
E 79	: Para II
E 81	: Kopön Altın Küp I
E 83	: Uybat VII
E 84	: Ayna III
E 92	: Demir-Sug
E 96	: Hemçik-Bom II
E 97	: Hemçik-Bom III
E 98	: Uybat VI
E 99	: Ortaa-Tey
E 100	: Bayan-Kol
E 106	: Çerbi
E 108	: Uyük-Oorzak I
E 109	: Uyük-Oorzak II
E 110	: Uyük Oorzak III
E 115	: Tepsey V
E 116	: Tepsey VI
E 118	: Turan I
E 120	: Tugutüp I
E 126	: Tepsey XI
E 131	: Bronz Levha
E 135	: Ust-Kulog
E 136	: Mugur-Sargol I
E 137	: Kres-Haya
E 138	: Kara-Yüs II

E 140	: Mugur-Sargol II
E 144	: Novosyolovo
E 145	: Mugur-Sargol III
E 147	: Yeerbek I
E 149	: Yeerbek II
E 152	: Şançi III
E 153	: Alaş I
E 154	: Alaş II
G	: Güney Yüzü
G-B	: Güney-Batı Yüzü
G-D	: Güney-Doğu Yüzü
GU	: Gurvaljiin-Uul (Gürbelcin) Yazıtı
Ha	: Hangiday Kayası Yazıtı
HT	: Hoyto-Tamır Yazıtları
İA	: İhe Ashete Yazıtı
İH	: İhe Hanın-Nor Yazıtı
IB	: İrk Bitig
K	: Kuzey Yüzü
KaÇ	: Karı Çor Yazıtı
KarB I	: I. Karabalgasun Yazıtı
KarB II	: II. Karabalgasun Yazıtı
K-D	: Kuzey-Doğu Yüzü
Koç	: Koçkor Yazıtları
KS	: Koy Sarı Yazıtı
KT	: Köl Tegin Yazıtı
KÇ	: Küli Çor Yazıtı
Mainz 377	: Mainz 377 No.lu Yazma Parçası
Mainz 386	: Mainz 386 No.lu Yazma Parçası
Mainz 388	: Mainz 388 No.lu Yazma Parçası
O	: Ongi Yazıtı
O. 1	: O. 1 No.lu Yazma Parçası
ON	: Olon Nuur/ Galuut Yazıtı

Or. 8212/1692:	Or. 8212/1692 No.lu Yazma Parçası
Or. 8212/76	: Or. 8212/76 No.lu Yazma Parçası
Or. 8212/77	: Or. 8212/77 No.lu Yazma Parçası
Or. 8212/78	: Or. 8212/78 No.lu Yazma Parçası
Ör	: Örük Yazıtı
Su	: Suci Yazıtı
ŞU	: Şine Usu Yazıtı
T II T 14	: T II T 14 No.lu Yazma Parçası
T1	: Tonyukuk Yazıtı 1. Taş
T2	: Tonyukuk Yazıtı 2. Taş
Ta	: Tariat (Terh) Yazıtı
Talas	: Talas Yazıtları
U 181	: U 181 No.lu Yazma Parçası
U 5	: U 5 No.lu Yazma Parçası
YÇ	: Yilig Çor Yazıtı
Yo	: Yorçı Yazıtı
YU	: Yamaanı Us

TABLULAR

Tablo 1. Birinci Tip Şahıs Ekleri	147
Tablo 2. İkinci Tip Şahıs Ekleri	147
Tablo 3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri	148
Tablo 4. Ekler Tablosu	239

GİRİŞ

1.1. Amaç ve Yöntem

1.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Türk runik harfli metinlerin daha doğru okunması ve yorumlanmasını sağlamak, Türk runik harfli metinlerde kullanılan çekim eklerini ve bu eklerin çeşitlerini ve kullanım sıklıklarını belirlemektir. Metinlerde kullanılan çekim ekleri ile günümüz Türkçesi'nde kullanılan çekim eklerinin karşılaştırılmasını sağlamaktır. Günümüzde kullanılmayan çekim eklerini belirleyerek Türk dili ile ilgili günümüz gramer tartışmalarına olumlu yönde katkı sağlanması amaçlanmıştır.

1.1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı

Araştırmamıza runik yazıtlar ve kâğıda yazılı olanlar olmak üzere tüm Türk runik harfli metinler dâhil edilmiştir.

Tarama yöntemi ile runik harfli metinlerin tamamı taranmıştır. İnceleme yöntemi ile bütün verilerin çekim ekleri tespit edilmiş ve ilgili bölüm altında eklerin tamamı verilmiştir. Elde edilen verilerden yararlanılarak Türk runik harfli metinlerin çekim morfolojisi hakkında biçim yönünden değerlendirmeler yapılmıştır.

Bazı kaynaklarda çekim eki olarak kabul edilen fiilimsi, çatı ve olumsuzluk ekleri yapım eki kategorisi içerisinde yer aldığı için çalışmaya dahil edilmemiştir.

1.2. Türk Runik Harfli Metinler

1.2.1. Türk Runik Yazısı

Türk Runik alfabesi 38 harften oluşmaktadır. 4 işaret 8 ünlüyü karşılamaktadır. 10 ünsüzün kalın-ince biçimleri ayrı işaretlerle gösterilmiştir. Çift ünsüzleri gösteren 3 işaret yer almaktadır.

“Eski Türk runik yazısı sağdan sola doğru yazılır. Az sayıda bazı Yenisey yazıtlarında satırların solda sağa doğru yazıldığı da görülür. Ancak bu durumda harfler

ters yöne çevrik olarak kazanmıştır.” (Tekin, 2016: 25). “Runik harfli eski Türk yazım sistemi hece yazım sistemi ile alfabetik yazım sisteminin bir karışımıdır.” (Tekin, 2016: 29). “Runik yazıtlardaki dilin işlenmişliği ve anlatım zenginliğine bakılınca muhtemelen, runik yazıtların dilinin temeli M. S. 1-2. yy.da oluşmuş, 7-9. yüzyıllarda ise gelişmesinin zirvesine ulaşmıştır.” (Tenişev, 2012: 59). Doğan Aksan (1976), Köktürkçenin 8. yüzyıldan çok daha önceye uzanan, daha başka ürünleri bulunması gereken bir yazı dili olduğunu belirtir.

Türk runik alfabesinin kökeni hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Köken olarak İskandinav runiğinden, Arami yazısının varyantlarından, Soğd yazısından veya damgalardan geldiğini önerenler olmuştur.

A. O. Heikel’e göre Türkler bu yazıyı İskandinav uluslarından almışlardır. “Run” ya da “Runik yazı” adı da İskandinavların ataları olan Runlara dayanılarak verilir (Bozkurt, 2012: 73). “Bu teorinin kurucusu Fin âlimi A. O. Heikel’dir.” (Caferoğlu, 1984: 120). L. Yu. Tuguşeva (2012: 82), Türk runik alfabesinin gelişiminin ilk yüzyıllarında Eski Avrupa alfabesi tarafından tamamlandığını belirtir.

“Türk runiğinin Arami veya Parfiyan yazısından ortaya çıktığı taraftarı olan V. Thomsen, Doğu Türkistan’daki Soğd eserlerinin ortaya çıkmasıyla bazı Türk runik harflerinin Soğd harfleriyle benzerliğinin ve ortaklığının olduğunu belirtmiştir.” (Livşits, 2000: 43). S. G. Clauson (2012: 165-169), runik alfabenin en erken 6. yüzyılın ortalarında icat edildiğini, alfabeyi oluşturan kişinin İran alfabesi (Aramî) ve Yunan alfabesinin Eftalit ya da Bizans formlarından yararlandığını hipotezini savunmuştur. A. M. Şçerbak (1994), Türk runik alfabesinin doğum yerini Güney Sibirya olarak belirtir. “Donner’e göre eski Anadolu halklarının yazılarına dayanır” (Bozkurt, 2012: 73).

“Aristov ve Mallitskiy Türk runik harflerinin menşeyini Türk damgalarına dayandırmışlardır.” (Caferoğlu, 1984: 121). Ahmet Caferoğlu (1984: 124-129), harflerin dinî âyin ve merasim hareketlerinden, ideografik devre eşya işareti veya resimlerinden oluştuğunu savunarak yay, ok, ay, süngü, çadır işaretlerini delil olarak sunmuştur. Tuncer Gülensoy (1989: 14), Türk yazı tarihini resim, piktograf, piktogram, ideogram, phonogram ve harf olmak üzere 6 devreye ayırmış ve damgaların harfe dönüştüğünü belirtmiştir. V. Guzev ve S. G. Klyaştorıny (1995: 33), eski Türk yazısını çok karmaşık signofonografik terimiyle adlandırılabilen kelime-hece-fonem yazı sistemi olarak açıklamışlardır. A. Von Gabain (1959: 318), Runik harflerin Cermen çivi yazısını

anımsattığını fakat arasında bir ilgi bulunmadığını, Macar Tahta Oyma yazısıyla akrabalığı olduğunu, yazı işaretlerinin çoğunun İran kültür bölgesinden alınıp kendine özgü yazı sisteminin geliştirildiğini, yay, ok, çadır şekilleriyle ses ilişkisinin olduğunu belirtmiştir. Zeki Velidi Togan (1981: 50), bu yazının milattan önceki asırlarda Sakaların zamanında Önasya'dan geldiğini ve yerli medeniyet merkezlerden birinde yavaşça işlenerek Türk diline intibak ettirildiğini belirtmiştir.

“Runik harfler bir hamlede icad edilmiş veya doğrudan Soğutlardan alınmış değildir. Runik harfler farklı zamanlarda ve farklı yerlerdeki beylerin, hanların arzularını ve kararlarını ifade eden ve tedricen oluşmuş bir yazıdır.” (Tryjarski, 1995). Gülensoy (1989: 13), Milli Türk yazısının, Orhun abidelerindeki mükemmel şeklini alıncaya kadar uzun bir süreç içerisinde çeşitli safhalardan geçtiğini, Orhun ve Yenisey abidelerinde görülen bazı harflerin birkaç şeklinin bulunması da Türklerin en mükemmele ulaşmak için gösterdikleri gayretin belirtisi olduğunu belirtmiştir.

1.2.2. Türk Runik Harfli Metinlerin Tespiti Ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Çin kaynaklarında yazıtlar hakkında bilgi yer aldığı bilinmektedir. 13. yüzyılda tarihçi Cüveyni (2013: 101), “Tarih-i Changüşa” adlı eserinde Ordu-Balık şehri yakınlarında yazılı taşlar gördüğünü beyan etmiştir. Ayrıca 1675 yılında Rus çarı Mihayloviç tarafından Çin imparatoru K’ang Hsi’ye elçi olarak gönderilen Romen seyyah Milescu’nun günlüğünde Yenisey Eski Kırgız yazıtları hakkında bilgi yer almaktadır. (Constantin, 1989: 2-3).

“1697 yılında “Sibirya Atlası”nda bu bilgileri kullanan Remezov, İsveçli bilginlere Yenisey yazıtlarını haber vermiştir.” (Sertkaya, 1988: 303). “Alman bilgin Daniel Gottlieb Messerschmidt tarafından, 1721 yılında Yenisey ırmağının Uybat kolu civarında runik yazılı dikili taş bulunur.” (Constantin, 1989: 1). “Bu yazıt daha sonra E 32 olarak numaralandırılır ve yazıtı Uybat III adı verilir.” (Aydın, 2017: 25).

“İsveçli subay Philipp-Johann von Tabbert-Strahlenberg 1722 yılında Yenisey’in sol kıyısında Abakan’ın 110 km kadar kuzeybatısında runik yazılı üç sütun bulur. Strahlenberg, 1730 yılında Stockholm’da yazıtların kopyasını yayımlamıştır.” (Constantin, 1989: 2). 1793’te Peter Simonoviç Pallas tarafından Uybat IV(E 33), Uybat V (E 34) bulunmuştur. Pallas aynı yıl “*Von einer in Siberien gefundenen unbekanntem*

Steininschrift” adlı makalesinde Oznaçennaya (E 25) yazıtını tanıtmıştır. 1847 yılında Matthias Aleksander Castrén Yenisey’in batı yakasında Tuba I (E 35) yazıtını, 1857 yılında N. A. Kostrov Koybal bozkırında Açura (E26) yazıtını, 1878 yılında E. F. Korçakov Altın Göl’ün kıyısında Altın Köl I-II (E28; E 29) yazıtlarını bulmuşlardır. Bölgeye 1888 yılında Fin Arkeoloji Cemiyeti Johan Reinhold Aspelin başkanlığında araştırma heyeti göndermiş, heyet 17 yeni yazıt bulmuş ve önce bulunan 15 yazıtlarla birlikte 32 yazıtın kopyasını çıkarmıştır (Sertkaya, 1988: 304-306).

“Nikolay Mihayloviç Yadrintsev, Orhon Irmağı kıyısında, Koşo-Çaydam Gölü yakınında Bilge Kağan ve Köl Tegin yazıtlarını bulur ve yazıtlar hakkında yazdığı makalesini *İzvestiya Vsorgo* (20/4, 1889, 1-13) dergisinde yayımlar.” (Aydın, 2017: 27). Bunun üzerine Fin-Ugor Cemiyeti 1890 yılında Axel Olai Heikel başkanlığında bölgeye heyet gönderir. Kopyaları alınan yazıtlar 1892 yılında Helsinki’de yayımlanır. 1891 yılında Petersburg İlimler Akademisi W. Radloff başkanlığında bir heyeti Orhon bölgesine gönderir. Elde edilen veriler iki seri halinde yayımlanır. Her iki yazıtın batı yüzlerindeki Çince bölümdeki bilgilerden hareketle yazıtın Türkçe olduğu tahmin ediliyordu.

V. Thomsen ve W. Radloff harfleri çözme yarışına girdiler. Thomsen, 25 Kasım 1893’te önce *kagan sonra teŋri* kelimelerini ve bunların yardımıyla *köl tégin* ve *kök teŋri* kelimelerini okuyarak harflerin ses değerlerini çözdü ve buluşunu 15 Aralık 1893’te Danimarka İlimler Akademisinde okudu ve bildiriye yayımladı. W. Radloff, Köl Tegin, Bilge Kağan, Ongi, Ihe-Ashete, Ihe-Haniyn-Nur, Hoyto-Tamır’daki 10 yazıt ile o güne kadar bilinen 40 Yenisey yazıtı ve bu yazıtların sözlüklerini *Die alttürkische Inschriften der Mongolei* adıyla 1895 yılında St.-Petersburg’da yayımlar. Acele etmeyen Thomsen, 1896 yılında *Inscriptions de l’Orkhon déchiffrées* adlı eserini yayımlar. Thomsen’in çalışması transkripsiyon ve metin tercümesi açısından Radloff’un neşrinden daha üstün değere sahiptir. Radloff, 1895 yılında eski Türkçedeki ilk gramer çalışması ve sonraki gramer çalışmalarına kaynak olan *Die alttürkische Inschriften der Mongolei* eserini yayımlamıştır.

1897 yılında bitkibilimi uzmanı Yelizaveta Nikolayevna Klements Ulan Batur’a 66 km uzaklıkta, Bain-Tsokto mevkiinde Tonyukuk yazıtlarını bulur. Bir yıl sonra Radloff, yazıtlar hakkında ilk çalışmayı yayımlar. (Sertkaya, 1988: 5-9; Aydın, 2017: 27-29; Aydın, 2018b: 32-34).

“Yazıtlar hakkında Türkiye’deki ilk çalışmanın 1895 yılında İkdam gazetesinde yayımlanan “Hutüt-ı Kadîme-i Türkiyye” adlı makale olduğu kabul edilir.” (Aydın, 2017: 29). Türkiye’de Orhon yazıtları hakkında yapılan ilk bilimsel çalışma Şemseddin Sami’nin Thomsen ve Radloff’dan yararlanarak yaptığı incelemesidir. Çalışmasında runik harflerin altına Arap harfleri ile okunuşunu ve Türkiye Türkçesine aktarımını yapmıştır. Ayrıca çalışmada dipnot tekniğiyle kelimeler hakkında etimolojik açıklamalar yer almaktadır. 1903 yılında yazıldığı bilinen ve basılmadan elde tutulan bu eser Arnavutluk Devlet Arşivleri’nde bulunmaktadır (Sami, 2017: 11). “Necip Asım (Yazuksuz) 1924 yılında *Orhun Abideleri* adlı kitabı yayımlamıştır. Daha sonra Hüseyin Namık Orkun’un 4 ciltlik *Eski Türk Yazıtları* adlı çalışması Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır.” (Aydın, 2017: 29). Eski Türk yazıtları hakkında yapılan çalışmalar Erhan Aydın tarafından *Türk Runik Bibliyografyası* adıyla 2017 yılında yayımlanmıştır. Eserde 4116 bibliyografik künye yer almaktadır.

Günümüzde de yeni yazıtlar tespit edilmekte ve eski Türk yazıtlarıyla ilgili yeni kitap, makale yayınları devam etmektedir.

1.2.3. Türk Runik Harfli Metinler

1.2.3.1. Moğolistan Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler

Moğolistan’da Köktürk ve Uygur Kağanlığı dönemlerine ait Türk runik harfli metinlerin yer alması, bölgeyi Türklük araştırmaları bakımından önemli kılmaktadır. Moğolistan’daki Türk runik harfli metinlerin ilk listeleme çalışmasını W. Radloff yapmıştır. “H. Perlee, D. D. Vasilyev ve Osman Fikri Sertkaya ve Cengiz Alyılmaz’ın listeleme çalışmaları bulunmaktadır.” (Sertkaya, 2008: 14). Cengiz Alyılmaz (2003a), Moğolistan bölgesinde yer alan Saka, Hun, Avar, Köktürk ve Uygur dönemlerine ait kurganların, mezarların, anıt mezar külliyelerinin, petrogliflerin, bengü taşların heykellerin, balbalların, süs ve kullanım eşyalarının koordinatlarını GPS ile tespit edip üzerlerinde incelemeler yapmıştır.

Her geçen gün Moğolistan bölgesinde yeni yazıtlar tespit edilmektedir. 2010 yılındaki 61 bölge 130 yazıt sayısı (Badam, 2010), 2018 yılında 77 bölge 151 yazıt sayısına (Badam, 2018) yükselmiştir.

Moğolistan'daki yazıtlar numaralandırılmadığı için araştırmacılar alfabetik sıra, satır sayısı gibi farklı şekillerde yazıtları sıralamışlardır. Yazıtlara verilen adların genellikle Moğolca olması ve farklı adlarla bilinmesi karışıklığa neden olduğu için Erhan Aydın (2017) kitabında yazıtların bilinen bütün adlarını sıralamıştır.

- Mo 1. Kül Tegin / Orhon I
- Mo 2. Kül Tegin yazıtının kaplumbağa altlığındaki yazıt
- Mo 3. Bilge Kağan/ Orhon II
- Mo 4. Bilge Kağan külliyesindeki balbal üzerindeki yazıt
- Mo 5. Tonyukuk I
- Mo 6. Tonyukuk II
- Mo 7. Tonyukuk külliyesindeki siva üzerindeki yazıt
- Mo 8. Ongi / Ongin
- Mo 9. Ongi / Ongin külliyesindeki balbal üzerindeki yazıt
- Mo 10. Küli Çor/ İhe Hüşötü
- Mo 11. Tes
- Mo 12. Tariat / Taryat / Terh
- Mo 13. Tariat yazıtının kaplumbağa altlığındaki yazıt
- Mo 14. Şine Usu/ Şine Us/ Moyun Çor / Bayan Çor / Selenge yazıtı
- Mo 15. Suci / Süci / Bel
- Mo 16. Kara Balgasun I / Har Balgas I / Üçüncü Uygur yazıtı
- Mo 17. Kara Balgasun II / Har Balgas II yazıtı
- Mo 18. Sevrey / Somon Sevrey
- Mo 19. Çoyr / Çoyren / Çöyr
- Mo 20. İhe Ashete / Altun Tamgan / Höl Asgat / İh Asgat
- Mo 21. İh Hanuy Nuur / Erdene Mandal
- Mo 22. Arhanan / Kül Tarhan
- Mo 23. Hangiday
- Mo 24. Bömbögör
- Mo 25. Hoyto Tamır I / Tayhar Çuluu I
- Mo 26. Hoyto Tamır II / Tayhar Çuluu II
- Mo 27. Hoyto Tamır III / Tayhar Çuluu III

- Mo 28. Hoyto Tamır IV / Tayhar Çuluu IV
Mo 29. Hoyto Tamır V / Tayhar Çuluu V
Mo 30. Hoyto Tamır VI / Tayhar Çuluu VI
Mo 31. Hoyto Tamır VII / Tayhar Çuluu VII
Mo 32. Hoyto Tamır VIII / Tayhar Çuluu VIII
Mo 33. Hoyto Tamır IX / Tayhar Çuluu IX
Mo 34. Hoyto Tamır X / Tayhar Çuluu X
Mo 35. Hoyto Tamır XI / Tayhar Çuluu XI
Mo 36. Hoyto Tamır XII / Tayhar Çuluu XII
Mo 37. Hoyto Tamır XIII / Tayhar Çuluu XIII
Mo 38. Hoyto Tamır XIV / Tayhar Çuluu XIV
Mo 39. Hoyto Tamır XV / Tayhar Çuluu XV
Mo 40. Hoyto Tamır XVI / Tayhar Çuluu XVI
Mo 41. Hoyto Tamır XVII / Tayhar Çuluu XVII
Mo 42. Hoyto Tamır XVIII / Tayhar Çuluu XVIII
Mo 43. Hoyto Tamır XIX / Tayhar Çuluu XIX
Mo 44. Hoyto Tamır XX / Tayhar Çuluu XX
Mo 45. Hoyto Tamır XXI / Tayhar Çuluu XXI
Mo 46. Hutug Uul I / Khutuk Ula I / Kutlug Tag I
Mo 47. Hutug Uul II / Khutuk Ula II / Kutlug Tag II
Mo 48. Hutug Uul III / Khutuk Ula III / Kutlug Tag III
Mo 49. Hutug Uul IV / Khutuk Ula IV / Kutlug Tag IV
Mo 50. Hutug Uul V / Khutuk Ula V / Kutlug Tag V
Mo 51. Yamaanı Us I / Hanan Had I
Mo 52. Yamaanı Us II / Hanan Had II
Mo 53. Yamaanı Us III / Hanan Had III
Mo 54. Yamaanı Us IV / Hanan Had IV
Mo 55. Yamaanı Us V / Hanan Had V
Mo 56. Yamaanı Us VI / Hanan Had VI
Mo 57. Açit Nuur I
Mo 58. Açit Nuur II
Mo 59. Açit Nuur III

- Mo 60. İh Biçigt I
Mo 61. İh Biçigt II
Mo 62. Örük I
Mo 63. Örük II
Mo 64. Gürbelcin / Gurvaljin Uul
Mo 65. Gurvan Mandal I / Dund Mandal
Mo 66. Gurvan Mandal II / Adag Mandal
Mo 67. Altan Had I
Mo 68. Altan Had II
Mo 69. Teht
Mo 70. Tevş / Aru Bogdo
Mo 71. Olon Nuur / Galuut
Mo 72. Olon Nuur / Akbatır Taşı / Höh Hötöl
Mo 73. Nalayh yazıtı / Ulan Batur (Urga) Kiremit yazıtı
Mo 74. Baga Oygor I
Mo 75. Baga Oygor II
Mo 76. Biger I
Mo 77. Biger II
Mo 78. Biger III
Mo 79. Biger IV
Mo 80. Biger V
Mo 81. Biger VI
Mo 82. Biger VII
Mo 83. Darvi I / Bayşin Üzüür I / Tsagaan Tolgoy I
Mo 84. Darvi II / Bayşin Üzüür II / Tsagaan Tolgoy II
Mo 85. Darvi III / Bayşin Üzüür III / Tsagaan Tolgoy III
Mo 86. Del Uul I
Mo 87. Del Uul II
Mo 88. Del Uul III
Mo 89. Del Uul IV
Mo 90. Hanangiyn Buuts
Mo 91. Dalan Uul

- Mo 92. Doloodoyn / Doloogoydoy
- Mo 93. Delüün
- Mo 94. Jirimiyn Hudag
- Mo 95. Zoos (Runik harfli para)
- Mo 96. Züriyn Ovoo / Somon Tes / Tes
- Mo 97. Züün Oroy Övöljöö / Ak Şokı / Tsagaan Salaa
- Mo 98. Zürh Uul
- Mo 99. Övördörölj
- Mo 100. Övörhangay
- Mo 101. Örtöönbulag
- Mo 102. Raşaan Had
- Mo 103. Mutrın Temdeg / Kutlug'un Mührü
- Mo 104. Tsahir I
- Mo 105. Tsahir II
- Mo 106. Şaahar Tolgoy I
- Mo 107. Şaahar Tolgoy II
- Mo 108. Şaahar Tolgoy III
- Mo 109. Şiveet Hayrhan I
- Mo 110. Şiveet Hayrhan II
- Mo 111. Şiveet Hayrhan III
- Mo 112. Tömör Tsorgo
- Mo 113. Har Magnay / Kara Alın
- Mo 114. Tsenher Mandal/ Hentey I-II / Burgast Valley
- Mo 115. Tsetsüühei
- Mo 116. Kara Katu / Ereen Harganat / Hatuu Us
- Mo 117. Kitap Düğme Üzerindeki Yazıt
- Mo 118. Yay Üzerindeki Yazıt
- Mo 119. Tuğla Üzerindeki Yazıt
- Mo 120. Adı bilinmeyen bir yazıt (?).
- Mo 121. Çalgı Üzerindeki Yazıt
- Mo 122. Baga Hayrhan I
- Mo 123. Baga Hayrhan II

Mo 124. Delgerhaan I

Mo 125. Delgerhaan II

1.2.3.1.1. K l Tegin Yazıtı

K l Tegin, İlteriş Kağan'ın oğlu, Bilge Kağan'ın kardeşidir. 731 yılında 47 yaşında  len K l Tegin anısına Bilge Kağan, 732 yılında içerisinde heykel ve yazıtların bulunduğu anıt mezar yaptırır.

“Yazıt, kireç taşı veya mermerden yapılmış dört yüzlü tek parça büyük bir taştır. Taşın y kseklilēi 3.75 m.'dir. Taşın doğu ve batı yüzleri aşağıda 1.32 m.  stte 1.22 m.'dir. Kuzey ve güney yüzlerinin eni ise 46 ile 44 cm.'dir.” (Tekin, 2010: 7). “Yazıtın batı yüzü Çince, geri kalan üç yüz ise Türk runik alfabesi ile yazılmış Türkçe metinlerle kaplıdır. Doğu yüzünde 40, kuzey ve güney yüzlerinde ise 13'er satır bulunmaktadır.” (Aydın, 2017: 45). “Anıtın kaplumbağa heykeli biçimindeki mermer kaidesi üzerinde 8 satırlık küçük bir yazıt vardır.” (Tekin, 2010: 7). “Metnin hazırlayıcısı Bilge Kağan'dır. Yazıtta Köktürk tarihine ait olaylar Bilge Kağan'ın ağzından nakledilir.” (Alyılmaz, 2002: 757).

“Yazıtın batı yüzündeki Çince bölümü 1 Ağustos 732 tarihinde, Türkçe bölümleri ise 21 Ağustos 732'de tamamlanmıştır.” (Sertkaya, 2002: 21). “Yazıtın batı yüzünde yazıtın dikiliş tarihiyle ve Mançu devlet adamı Sandoo'nun yazıtın üzerine yaptırdıēı bina ile ilgili bilgileri içeren iki ayrı ekleme yapılmıştır.” (Alyılmaz, 2003b: 26). “K l Tegin yazıtı, Koşo-aydam Müzesine taşınmış ve koruma altına alınmıştır.” (Aydın, 2017: 46).

1.2.3.1.2. Bilge Kağan Yazıtı

“Bilge Kağan, II. Türk Kağanlıēı'nın dördüncü kağanıdır. K l Tegin, Kapgan Kağan'ın 716 yılında ölümü üzerine tahta geçen Kapgan'ın oğlu İnel Kağan ve maiyetini darbeyle ortadan kaldırarak ağabeyi Bilge Kağan'ı tahta oturtmuştur.” (Taşağıl, 2004: 42). “Tengri Kağan, 735 tarihinde yoē töreni düzenleyerek babası adına içinde kaplumbağa kaideye oturtulmuş yazıt yer alan anıt mezar külliyesi inşa ettirir. Anıt mezar külliyesi, Koşo Saydam bölgesinde yer almaktadır.” (Alyılmaz, 2002: 761).

“Bilge Kağan yazıtı, K l Tegin yazıtından birkaç cm. daha yüksektir. Doğu yüzünde 41, kuzey ve güney yüzlerinde 15'er satır bulunmaktadır. Batı yüzünde Çince

yazıt bulunmaktadır. Köl Tegin yazıtıyla benzerlik gösterir.” (Tekin, 2010: 8). “Önceleri 3 parça olarak kırık vaziyette duran yazıt, Moğolistan’daki Türk Anıtları Projesi (MOTAP)’nin 2001 yılı çalışmaları sonucunda, Koşo Çaydam bölgesinde bulunan Orhun Müzesine taşınmıştır.” (Aydın, 2017: 73).

1.2.3.1.3. Tonyukuk Yazıtı

Bilge Tonyukuk, Köktürk Kağanlığı döneminin büyük devlet adamıdır. Adına dikilen yazıt, Tola ırmağı yukarısı Bayn-Tsokto bölgesinde yer almaktadır. “Bu sebeple ‘Bayn-Tsokto Yazıtları’ olarak da adlandırılır.” (Alyılmaz, 2000: 103). “Tonyukuk yazıtı, iki taştan oluşmakta olup birinci taş diğerine göre daha sağlam durumdadır. Yazıt bizzat Tonyukuk tarafından yazdırılmış ve diktirilmiştir.” (Aydın, 2017: 103). Tonyukuk mezar külliyesindeki bu iki yazılı taş 1897 yazında Yelizaveta Nikolayevna Klements tarafından bulunmuştur. “Yazıtın yazılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yazıtın yazılış tarihi hususunda araştırmacıların bir kısmı 720-725 bir kısmı ise 732-734 yıllarını ileri sürmektedirler.” (Alyılmaz, 2000: 103). Dönemin tarihi olayları Tonyukuk tarafından aktarılmıştır.

1.2.3.1.4. Ongi Yazıtı

“Ongi yazıtı, 1891 yılında N. M. Yadrinsev tarafından, Ongiyin gol ırmak sistemi içerisinde bulunan Taramel yakınlarında bulunmuştur.” (Aydın, 2017: 120). “Ongi anıt mezar külliyesi, Övörhangay Aymag, Uyanga Sum, Maantiin Burd bölgesinde bulunmaktadır.” (Alyılmaz, 2003a: 186). “Yazıt Övörhangay Aymag’ın merkezi Arvaiheer’deki müzede bulunmaktadır.” (Alyılmaz, 2003a: 188).

Yazıtta II. Türk Kağanlığı kağanlarından Elteriş, Kapgan ve Bilge Kağan’dan söz edilmesi, yazıtın tepeliğinde dağ keçisi ve soy damgasının bulunması yazıtın önemini artırmıştır. Yazıt genel anlamda çok kötü ve düzensiz yazılmıştır. Yazı karakterleri Türk Kağanlığı döneminin yazıtlarından farklıdır. Yazıt, Ashina hanedanından Bilge İşvara Tamgan Tarkan adına dikilmiştir. Bazın, yazıtın koyun yılı olan 719 ya da 731 yıllarında dikilmiş olabileceğini düşünür. Sertkaya da yazıtın 719-720 yıllarında dikilmiş olabileceğini öne sürer (Aydın, 2017: 120-122).

1.2.3.1.5. Küli Çor Yazıtı

“Küli Çor yazıtı, 1912 yılında W. Kotwicz tarafından Töv Aymag sınırları içerisinde, Delgerhan sum’unun 30 km. kuzeyinde, İh-Höşööt (Ikhe-Khushotu) denilen yerde bulunmuştur.” (Aydın, 2014: 32). “Yazıt dikildiği yerde bulunmaktadır.” (Sertkaya, 2008: 15). “Yazıtta 30 satır bulunmakta olup 29. satır tamamen silik durumdadır. 27. satırın ilk bölümlerinde, yapılan yoğ törenine dair bilgiler, son bölümlerinde kahramanın yaptığı işle ilgili bilgi bulunmaktadır.” (Aydın, 2017: 128). “Kahramanın adı araştırmacılar tarafından “Küli Çor”, “Köli Çor”, “Kül İç Çor” gibi farklı biçimlerde okunmuştur. Yazıtın dikildiği tarih hâlâ belirsizliğini korumaktadır.” (Aydın, 2017: 133).

1.2.3.1.6. Tes Yazıtı

“Vladimirtsov tarafından 1915 yılında Tes Irmağı vadisinde bulunmuş fakat yayımlanmamıştır. 1976 yılında Klyaştorniy ve Karcavbay tarafından toprağa gömülü halde tekrar bulunmuştur. Yazıt, Moğolistan Arkeoloji Müzesindedir.” (Aydın, 2018a: 33).

1.2.3.1.7. Tariat (Terh) Yazıtı

“Terhin Gol isimli vadide yer almaktadır. Yazıt 1957’de Moğol arkeolog C. Dorjsüren tarafından keşfedilmiştir. 1969 ve 1970’teki araştırmalarda yazıtın başka parçaları da keşfedilmiştir.” (Rybatzki, 2011: 65).

“Yazıtın dört yüzü de Türk runik harfli metinlerle kaplı olup toplam 31 satırdan oluşmaktadır. Yazıt, Teñride Bolmış El Etmış Bilge Kagan yani Moyan Çor Kağan adına dikilmiştir.” (Aydın, 2018a: 38).

Yazıt, Moğolistan Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır.

1.2.3.1.8. Şine Usu Yazıtı

“1909 yılında G.J. Ramstedt tarafından Şine Usu Gölü civarında bulunmuştur. Dört köşeli granit taşın dört yüzü de Türk runik harfleriyle kaplıdır. Teñride Bolmış El Etmış

Bilge Kagan (Moyan Çor Kağan) adına dikilmiştir.” (Aydın, 2018a: 49). Mogoyın Şine-Us bölgesinde bulunan yazıtın doğu yüzü 12, batı yüzü 12, güney yüzü 15, kuzey yüzü ise 13 satırdan oluşmaktadır. Yazıtta Uygurların yaşadıkları bölgeler, diğer boylarla yaptıkları mücadeleler, yapılan ittifaklar hakkında bilgiler bulunmaktadır.

1.2.3.1.9. I. Karabalgasun Yazıtı

“1889 yılında N.M. Yadrintsev tarafından bulunmuştur. Yazıt, Türkçe, Soğdca ve Çince yazılmıştır. Yazıtta Türk runik harfleriyle yazılmış 31 satır bulunmaktadır.” (Aydın, 2018a: 66). “N. M. Yadrintsev tarafından 1889 yılında bulunmuştur.” (Sertkaya, 1992: 333). Türk runik harfli bölümü 1895 yılında W. Radloff tarafından yayımlanmıştır.

1.2.3.1.10. Hoyto-Tamır (Tayhar-Çuluu) Yazıtları

“Arkhangay Aymag, İkhtamır Sum’da bulunan, kutsal bilinen kaya kütesinde çeşitli alfabeler ile yazılar yazılmıştır. Kayalığındaki Türk runik harfli metinler W. Radloff tarafından yayımlanmıştır. Bugün elimizde 21 metin bulunmaktadır.” (Aydın, 2018a: 71).

1.2.3.1.11. Suci Yazıtı

“1900 yılında G. J. Ramstedt tarafından Sudcin-Dava’da bulunmuştur. Tarihlendirilmesindeki karışıklık nedeniyle yazıt, başlarda Yenisey bölgesi yazıtı olduğu düşünülmüş, daha sonra Moğolistan yazıtı olarak değerlendirilmiştir.” (Aydın, 2018a: 85; Aydın, 2019:155). Günümüzde yazıtın akıbeti belli değildir. G. J. Ramstedt’in çekmiş olduğu fotoğraflar üzerinde okuma çalışmaları yapılmıştır.

1.2.3.1.12. II. Karabalgasun Yazıtı

“1973 yılında Myagmarjav tarafından bulunmuştur. Ulan Batur’daki Arkeoloji Müzesindedir. Yazıtta 12 satırlık runik metin ve iki damga bulunmaktadır.” (Aydın, 2018a: 88).

1.2.3.1.13. Arhanan Yazıtı

“Yazıt, Arhanan Dağı civarında bulunmuştur. Yazıtta 3 satır ve damgalar yer almaktadır.” (Aydın, 2018a: 90). “Yazıt, kutlu sayılan kaya üzerine yazılmış kutsama metnidir.” (Özönder, 2000a: 126).

1.2.3.1.14. Gurvaljiin-Uul (Gürbelcin) Yazıtı

“Gurvaljiin-Uul’da kaya üzerinde tespit edilmiş 1 satırdır. Ayrıca kaya üzerinde damga yer almaktadır.” (Aydın, 2018a: 91).

1.2.3.1.15. Örük Yazıtı

“Heergiyn Boom adlı tepenin aşağısında, Toşdog dağının arkasında bulunan yazıt 4 satırdan oluşmaktadır. Yazıt muhtemelen bir haber, tarih düşme yazıtıdır.” (Özönder, 2000a: 121-122).

1.2.3.1.16. Hangiday Yazıtı

“Savang gölünün Hangiday Had kayası üzerinde 4 satırlık runik harfli kaya yazıtıdır. Yazıtın anma karakteri Klyaştorıny’a göre Arhanan yazıtına benzemektedir.” (Özönder, 2000a: 124).

1.2.3.1.17. Açıt Yazıtları

“Açıt gölünün batısında Şangan mevkiinde bulunan 3 taşır. Araştırmacılar tarafından A, B, V olarak adlandırılmışlardır. 3 taşta da bulunan damgalar aynıdır. Bir emir bildirme yazıtıdır.” (Özönder, 2000b: 147-148).

1.2.3.1.18. Yamaanı-Us Yazıtı

“Yazıt, Yamaan gölü yakınlarında yer almaktadır. Yazıtta 2 satır ve tuğra yer almaktadır. Yazı sahibi Temiçin’dir. Bir haber ve emir yazıtıdır.” (Özönder, 2000b: 150).

1.2.3.1.19. Çoyr Yazıtı

Sansar-Ula dağının eteklerindeki kurgan yerinde 1928’den önce bulunmuştur. Yazıt, Moğolistan Milli Tarih Müzesi’nde bulunmaktadır. Yazıtta Kök Türk sülale damgası, Tonyukuk, Ongin ve başka yazıtlarda bulunan damgalar yer almaktadır. Tun Bilge ve Tun Yegen Erkin yazıt sahipleridir. Yazıtta öğüt cümleleri yer almaktadır. Yazıtın iki anlatıcısı vardır. (Özönder, 2006: 108-112).

1.2.3.1.20. İhe Ashete Yazıtı

“Asgatın Höndiy bölgesindeki Asgat vadisinde bulunmaktadır. Anıt mezar dörder taş duvarı olan iki lahitten oluşmaktadır. Yazıtta iki kısa runik yazıt vardır. Ayrıca yazıtta dağ keçisi damgası, 3 erkek ve geyik figürü yer almaktadır.” (Ünal, 2015: 271-272).

1.2.3.2. Yenisey (Tuva ve Hakasya) Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler

Yenisey yazıtları, ilk keşfedilen yazıtlar olmasına rağmen satır sayılarının az olması, yazıların düzensiz olması gibi nedenlerle araştırmacıların ilgisini Moğolistan bölgesindeki yazıtlar kadar çekmemiştir. Yenisey yazıtları üzerine ilk bilimsel çalışma 1895 yılında Radloff tarafından yapılmış ve 40 yazıt yayımlanmıştır. Radloff, yazıtları buldukları yerlere göre adlandırmış ve çeşitli kısaltmalar kullanmıştır. Hüseyin Namık Orkun 1938 ve 1940 yıllarında yayımladığı *Eski Türk Yazıtları II* ve *Eski Türk Yazıtları III* adlı eserlerinde 47 Yenisey yazıtına yer vermiştir. 1952 yılında Malov 51 Yenisey yazıtını Radloff’un sırasını takip ederek yeniden numaralandırmıştır. 1983 yılında D. Vasilyev çalışmasında 145 yazıt hakkında bilgi vermiştir (Aydın, 2019: 25).

Erhan Aydın (2019), *Sibirya’da Türk İzleri Yenisey Yazıtları* adlı kitabında Yenisey yazıtları ile ilgili adlandırma, numaralandırma ve Güney Yenisey yazıtları sorunlarına değinmiştir. Kitapta 175 yazıtın metni, transkripsiyonu ve ayrıntılı bilgileri yer almaktadır.

1.2.3.2.1. Numaralı Yenisey Yazıtları

Erhan Aydın'ın *Sibiryada Türk İzleri: Yenisey Yazıtları* (2019) adlı eserinde verilen liste:

- E 1. Uyük-Tarlak
- E 2. Uyük-Arjan
- E 3. Uyük-Turan
- E 4. Ottuk-Daş I
- E 5. Barık I
- E 6. Barık II
- E 7. Barık III
- E 8. Barık IV
- E 9. Kara-Sug
- E 10. Elegest I
- E 11. Begre
- E 12. Aldı-Bel I
- E 13. Çaa-Höl I
- E 14. Çaa-Höl II
- E 15. Çaa-Höl III
- E 16. Çaa-Höl IV
- E 17. Çaa-Höl V
- E 18. Çaa-Höl VI
- E 19. Çaa-Höl VII
- E 20. Çaa-Höl VIII
- E 21. Çaa-Höl IX
- E 22. Çaa-Höl X
- E 23. Çaa-Höl XI
- E 24. Haya-Baji
- E 25. Oznaçennaya I
- E 26. Oçurı
- E 27. Oya

- E 28. Altın-Köl I
E 29. Altın-Köl II
E 30. Uybat I
E 31. Uybat II
E 32. Uybat III
E 33. Uybat IV
E 34. Uybat V
E 35. Tuba I
E 36. Tuba II
E 37. Tuba III
E 38. Ak-Yüs I
E 39. Kara-Yüs I
E 41. Hemçik-Çırgakı
E 42. Bay-Bulun I
E 43. Kızıl-Çıraa I
E 44. Kızıl-Çıraa II
E 45. Köjeelig-Hovu
E 46. Telee
E 47. -
E 48. Abakan
E 49. Bay-Bulun II
E 50. Tuva B
E 51. Tuva D
E 52. Elegest II
E 53. Elegest III
E 54. Ottuk-Daş III
E 55. Tuva G
E 56. Malinovka
E 57. Saygın
E 58. Kezek-Hüree
E 59. Herbis-Baarı
E 60. Sargal-Aksı

- E 61. Suglug-Adır-Aksı
E 62. Kanmıldığı-Hovu
E 63. Ortaa-Hem
E 64. Ottuk-Daş II
E 65. Kara-Bulun I
E 66. Kara-Bulun II
E 67. Kara-Bulun III
E 68. El-Bajı
E 69. Çer-Çarık
E 70. Elegest IV
E 71. Podkuninskaya
E 72. Aldı-Bel II
E 73. İyme I
E 74. Samagaltay
E 75. Kuten-Buluk
E 76. Ayna I
E 77. Ayna II
E 78. Para I
E 79. Para II
E 80. Kemer Takımındaki Bronz Levha
E 81. Kopön Altın Küp I
E 82. Kopön Altın Küp II
E 83. Uybat VII
E 84. Ayna III
E 85. Ayna IV
E 86. Oçurı'dan Taş Tılsım
E 87. Taş Ağırşak I
E 88. Ağırşak-Damga
E 89. Övür I
E 90. Övür II
E 91. Bedelig Valun
E 92. Demir-Sug

- E 93. Yır-Sayır I
E 94. Yır-Sayır II
E 95. Hemçik-Bom I
E 96. Hemçik-Bom II
E 97. Hemçik-Bom III
E 98. Uybat VI
E 99. Ortaa-Tey
E 100. Bayan-Kol
E 101. Baykalovo
E 102. Arjan I
E 103. Arjan II
E 104. Oznaçennaya II
E 105. Tuva Koleksiyonundaki Levha
E 106. Çerbi
E 107. Hadınnıg
E 108. Uyük-Oorzak I
E 109. Uyük-Oorzak II
E 110. Uyük Oorzak III
E 111. Tepsey I
E 112. Tepsey II
E 113. Tepsey III
E 114. Tepsey IV
E 115. Tepsey V
E 116. Tepsey VI
E 117. Tepsey VII
E 118. Turan I
E 119. Sağlı
E 120. Tugutüp I
E 121. Tugutüp II
E 122. İyme II
E 123. Tepsey VIII
E 124. Tepsey IX

- E 125. Tepsey X
E 126. Tepsey XI
E 127. Ayna V
E 128. Ayna Parçası VI
E 129. Ayna Parçası VII
E 130. Ayna Parçası VIII
E 131. Bronz Levha
E 132. Uybat VIII
E 133. Kopön Altın K p III
E 134. Ust-Sos
E 135. Ust-Kulog
E 136. Muger-Sargol I
E 137. Kres-Haya
E 138. Kara-Y s II
E 139. aptıkov Taşı
E 140. Muger-Sargol II
E 141. Aymırlıg Kurganından Yay Kılıfı I
E 142. Aymırlıg Kurganından Yay Kılıfı II
E 143. Ayna Parçası IX
E 144. Novosyolovo
E 145. Muger-Sargol III
E 146. -
E 147. Yeerbek I
E 148. -
E 149. Yeerbek II
E 150. -
E 151. -
E 152. Őanı III
E 153. Alaş I
E 154. Alaş II

1.2.3.2.2. Numarasız Yenisey Yazıtları

Erhan Aydın'ın *Sibiryada Türk İzleri:Yenisey Yazıtları* (2019) adlı eserinde verilen liste:

Lisiç'ya I
Lisiç'ya II
Kök Haya
Kunya Dağı Kaya Yazıtı
Beyskoye Köyünden Gümüş Kama
Knışi Köyünden Bronz Ayna Starı
Kamenka Köyünden Bronz Para
Bronz Para-Krasnoyarsk
Devlet Ermitajı'ndan Gümüş Kap
Kulplu Sedyarski Maşrapası
Kulplu Gümüş Maşrapa
Adrianov Koleksiyonundan Bir Yazıt
Sargol
Ozernaya II
Edegey I
Edegey II
Edegey III
Çinge
Edegey IV
Edegey V
Edegey VI

1.2.3.3. Dağlık Altay Bölgesi Türk Runik Harfli Metinler

Dağlık Altay bölgesinde Türk runik harfleriyle yazılmış yazıtlar bulunmaktadır. “Altay Dağları’nda ilk runik yazıtlar 1809 yılında Çarış Nehri’nin kıyısında G. İ. Spasskiy tarafından bulunmuştur. Bu tarihten sonra bölgede birçok keşif ve kazı çalışmaları

yapılmıştır. Yazıtlar üzerine sistemli araştırmalar 1950’li yıllarda başlamıştır.” (Mozioğlu, 2016: 229). 2002 yılında Altay Cumhuriyeti Altay dilinin geliştirilmesi ve korunması programı çerçevesinde Altay Bölgesi yazıtlarının incelenmesi projesi hayata geçirilmiş ve 90 yazıt belgelenmiş, yazıtların kopyaları, buldukları yerler ve okumalar www.altay.uni-frankfurt.de genel aç sayfasında yayımlanmıştır. “2012 yılında L.N. Tybykova, I. A. Nevskaya ve M. Erdal tarafından yazıtların konumlarını, çizim kopyalarını ve daha önceki okuma denemelerini de içeren katalog yayımlanmıştır.” (Nevskaya, 2012: 51). Emine Mozioğlu (2016), Altay Yazıtlarını, *Yenisey – Altay – Kırgızistan Yazıtları ve Kâğıda Yazılı Runik Belgeler* adlı kitabın bölümünde yayımlamıştır. Altay Yazıtlarının incelenen metinleri bu kitaptan alınmıştır.

Yazıtların listesi (Aydın, 2017):

- A 1. Çarış
- A 2. Katanda
- A 3. Tuekta I
- A 4. Kuray I
- A 5. Kuray II
- A 6. Mendur-Sokkon 1-1
- A 7. Mendur-Sokkon 1-2
- A 8. Mendur-Sokkon 1-3
- A 9. Mendur-Sokkon 1-4
- A 10. Mendur-Sokkon II
- A 11. Mendur-Sokkon III
- A 12. Mendur-Sokkon IV
- A 13. Biçiktu-Boom I
- A 14. Biçiktu-Boom II - 1
- A 15. Biçiktu-Boom II - 2
- A 16. Biçiktu-Boom III
- A 17. Biçiktu-Boom VI
- A 18. Bar Burgazı I
- A 19. Adır Kaya / Adır-Kan

- A 20. Taldu-Ayn
A 21. Bar Burgazı II
A 22. Bar Burgazı III
A 23. Yalbak-Taş I / Kalbak-Taş I
A 24. Yalbak-Taş III / Kalbak-Taş III
A 25. Yalbak-Taş IV - VI / Kalbak- Taş IV-VI
A 26. Yalbak-Taş V / Kalbak-Taş V
A 27. Yalbak-Taş VII / Kalbak-Taş VII
A 28. Yalbak-Taş VIII / Kalbak-Taş VIII
A 29. Yalbak-Taş IX/ Kalbak-Taş IX
A 30. Yalbak-Taş X / Kalbak-Taş X
A 31. Yalbak-Taş XI / Kalbak-Taş XI
A 32. Yalbak-Taş XII / Kalbak-Taş XII
A 33. Yalbak-Taş II-XV / Kalbak-Taş II-XV
A 34. Jalgız-Töbe I
A 35. Jalgız-Töbe II
A 36. Mendur-Sokkon V
A 37. Biçiktu-Boom XI-XII
A 38. Mendur-Sokkon IX
A 39. Yalbak-Taş XIII / Kalbak-Taş XIII
A 40. Yalbak-Taş XVII / Kalbak - Taş XVII
A 41. Yalbak-Taş XVIII / Kalbak - Taş XVIII
A 42. Yalbak-Taş XIX / Kalbak-Taş XIX
A 43. Yalbak-Taş XX / Kalbak-Taş XX
A 44. Yalbak-Taş XXI / Kalbak-Taş XXI
A 45. Yalbak-Taş XXII / Kalbak - Taş XXII
A 46. Yalbak-Taş XXIII / Kalbak - Taş XXIII
A 47. Yalbak-Taş XXIV / Kalbak - Taş XXIV
A 48. Yalbak-Taş XXVI / Kalbak - Taş XXVI
A 49. Kupçegen
A 50. Karban
A 51. Tuekta II

- A 52. Tuekta III
A 53. Teke-Turu
A 54. Biçilctu Boom IV
A 55. Biçiktu-Boom V
A 56. Yalbak-Taş XIV / Kalbak-Taş XIV
A 57. Yalbak-Taş XVI / Kalbak-Taş XVI
A 58. Yalbak-Taş XXX / Kalbak - Taş XXX
A 59. Yalbak-Taş XXXI / Kalbak - Taş XXXI
A 60. Yalbak-Taş XXV / Kalbak - Taş XXV
A 61. Yalbak-Taş XXVII / Kalbak - Taş XXVII
A 62. Yalbak-Taş XXVIII / Kalbak -Taş XXVIII
A 63. Yalbak-Taş XXIX / Kalbak - Taş XXIX
A 64. Manırlu-Kobı I
A 65. Manırlu-Kobı II
A 66. Sogodek
A 67. Tekpenek
A 68. Çirik-Taş
A 69. Biçiktu-Boom VII
A 70. Kara-Boom / Semisart
A 71. Mendur-Sokkon VII
A 72. Ustyugi Sarı-Kobı
A 73. Mendur-Sokkon VI
A 74. Sakıyla-Kobı I / Bely-Boom I
A 75. Sakıyla-Kobı II / Bely-Boom II
A 76. Biçiktu-Boom VIII
A 77. Biçiktu-Boom X
A 78. Kurgak I
A 79. Kızıl-Kabak I
A 80. Kızıl-Kabak II
A 81. Biçiktu-Boom IX
A 82. Mendur-Sokkon VIII
A 83. Bolşoy-Yaloman

- A 84. Yabogan
- A 85. İnegen I / Nijniy İnegen / Kızık Telan
- A 86. İnegen II / Nijniy İnegen / Kızık Telan
- A 87. Kurgak II
- A 88. Tuekta IV
- A 89. Ust-Uba
- A 90. Tuekta V

1.2.3.4. Kırgızistan Bölgesi (Tanrı Dağı) Türk Runik Harfli Metinler

Moğolistan, Yenisey, Altay ve Doğu Türkistan bölgeleri gibi Kırgızistan Tanrı Dağları'nın Talas, Issık-Göl ve Koçkor bölgeleri de Türk runik harfli yazıtların bulunduğu önemli yerlerdendir. İlk olarak amatör bir etnograf olan V. A. Kallaur, 1896 yılında yazıtlar hakkında bilim dünyasına rapor sunmuştur. 1898 yılında bölgede Heikel başkanlığında arkeolojik keşifler yapılmıştır. Bulunan bazı yazıtlar Finlandiya'ya götürülmüştür. Daha sonraları bölgede birçok araştırma yapılmış toplamda 45 adet yazıt tespit edilmiştir. Talas bölgesinin yazıtları çoğunlukla mezar yazıtı iken, Issık-Göl ve Koçkor bölgelerindeki kaya yazıtları şeklindedir (Alimov, 2014: 9-11). "Araştırmacılara göre yazıtların tarihi, Türkişlerin hüküm sürdüğü VIII. yüzyılın ilk yarısına denk gelmektedir." (Alimov, 2016: 317).

Yazıtların listesi (Alimov, 2014):

1. Talas-1
2. Talas-2
3. Talas-3
4. Talas-4
5. Talas-5
6. Talas-6
7. Talas-7
8. Talas-8
9. Talas-9

10. Talas-10
11. Talas-11
12. Talas-12
13. Talas-13
14. Talas-14
15. Talas-15 (Kuru-Bakayır Kaya Yazıtları)
16. Talas-16 (Taş Maske Üzerindeki Yazıt)
17. Talas-17 (Çaçıkey Kaya Yazıtı)

Isık-Göl Bölgesi Yazıtları

18. Koy Sarı Yazıtı
19. Ak Ölon Yazıtı

Koçkor Bölgesi Yazıtları

Kök-Say Grubu Yazıtları

20. Koçkor-1 (Kök-Say 1)
21. Koçkor-2 (Kök-Say 2)
22. Koçkor-3 (Kök-Say 3)
23. Koçkor-4 (Kök-Say 4)
24. Koçkor-5 (Kök-Say 5)
25. Koçkor-6 (Kök-Say 6)
26. Koçkor-7 (Kök-Say 7)
27. Koçkor-8 (Kök-Say 8)
28. Koçkor-9 (Kök-Say 9)
29. Koçkor-10 (Kök-Say 10)
30. Koçkor-11 (Kök-Say 11)

Töö-Karın Grubu Yazıtları

31. Koçkor-12 (Töö-Karın 1)
32. Koçkor-13 (Töö-Karın 2)
33. Koçkor-14 (Töö-Karın 3)
34. Koçkor-15 (Töö-Karın 4)
35. Koçkor-16 (Töö-Karın 5)
36. Koçkor-17 (Töö-Karın 6)
37. Koçkor-18 (Töö-Karın 7)

38. Koçkor-19 (Kızıl-Bulak 1)
Böyrök-Bulak Grubu Yazıtları
39. Koçkor-20 (Böyrök-Bulak 1)
40. Koçkor-21 (Böyrök-Bulak 2)
41. Koçkor-22 (Böyrök-Bulak 3)
42. Koçkor-23 (Böyrök-Bulak 4)
43. Koçkor-24 (Kalmak-Taş 1)

1.2.3.5. Çin’de Bulunan Türk Runik Harfli Metinler

“Çin Halk Cumhuriyeti’nin farklı bölgelerinde bulunan (Kök)türk harfli yazıtlar, dikili taşlara, mağara duvarlarına, tapınak kitabelerinin üzerlerine, mezar taşlarına yazılmışlardır.” (Alyılmaz, 2015: 219). “Uygur Özerk Bölgesi’nde büyük bölümü Uygurlar tarafından taşlara, kayalara, mağara duvarlarına işlenen yazıtlar bulunmaktadır.” (Alyılmaz, 2015: 175). “Bugün Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde kalan bölgelerde bulunan (Kök)türk harfli yazıtları paleografik özellikleri bakımından Ötüken Uygur Kağanlığı ve Yenisey Yazıtları’na benzerlik göstermektedir.” (Alyılmaz, 2015: 181).

“Turfan ve Çevresindeki (Kök)Türk Harfli Yazıtlar” ile “Çin Halk Cumhuriyeti, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Rusya Federasyonu’ndaki Yazıtlarla İlgili Epigrafik ve Fotogrametrik Araştırmalar” başlıklı projeler kapsamında inceleme ve araştırma çalışmaları yapılmıştır (Alyılmaz, 2015: 25).

Cengiz Alyılmaz’ın *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri (2015)* adlı eserinden alınan liste:

1. Yemiş Tutuk Yazıtı
2. Yorçı Yazıtı
3. Karı Çor Tigin Yazıtı
4. Turfan'da bulunan Çince tapınak kitabesi üzerindeki (Kök)türk harfli yazıtlar
 - 4.1. Kutlug Kunçuy Yazıtı
 - 4.2. Şariputri Yazıtı

- 5. Yargol Yazıtları
 - 5.1. Tudun Yazıtı
 - 5.2. Ay teg Yazıtı
 - 5.3. Ay Beg Yazıtı
 - 5.4. Körü Yazıtları
 - 5.4.1. I. Körü Yazıtı
 - 5.4.2. II. Körü Yazıtı
 - 5.5. Yilig Çor Yazıtları
 - 5.5.1. I. Yilig Çor Yazıtı
 - 5.5.2. II. Yilig Çor Yazıtı
 - 5.6. İnçkü Yazıtı
 - 5.7. Beş Balık Yazıtı
 - 5.8. İllük Yazıtı
 - 5.9. İşar Yazıtı
 - 5.10. Ataç Yazıtı
 - 5.11. Ay Yazıtı
 - 5.12. Şakyamuni Yazıtı
- 6. (Kök)türk harfli diğer yazıtlar
 - 6.1. Kumtura Mağaralarındaki (Kök)türk harfli yazıtlar
 - 6.2. Hoten Çubuğu

1.2.3.6. Kâğıda Yazılmış Türk Runik Harfli Metinler

II. Türk Kağanlığı döneminden kâğıda yazılı metin elimizde bulunmamaktadır. 20. yüzyılın başlarında İngiliz, Alman, Fransız, Japon, Rus bilim adamları Doğu Türkistan'a yapmış oldukları gezilerde çok sayıda belgeye ulaşmışlardır. Sir Aurel Stein *Tun-Huang* (Bin Buda) mağaralarında bulunan çeşitli yazma eserleri Londra British Museum'a taşımıştır. Albert Grünwedel ve Albert von Le Coq yönetimindeki Alman heyeti, yaptıkları geziler sonucunda binlerce fragmanı Almanya'ya getirmişlerdir. Ayrıca Japonya, Rusya, Fransa gibi ülkelere de yazma parçaları götürülmüştür (Yıldırım, 2016: 393-396).

Eserler bugün Londra'daki British Museum ve British Library'de, Paris'teki Biblioth que Nationale'de, St. Petersburg'daki Ermitaj Müzesi ve Rusya Fen Bilimleri Akademisinin Doğu Enstitüsü'nde, Kyoto'da Ryukoku  niversitesi'nde muhafaza edilmektedir. Maniheist ve farklı dini çevrelerde yazılmış runik harfli metinler yer almaktadır. (Yıldırım, 2017: 17-18).

1.2.3.6.1. Irk Bitig

“Kâğıda yazılı Türk runik harfli metinler içinde en hacimli ve bütünlüklü olan British Museum'da *Or. 8212/161* katalog numaralı *Irk Bitig* “Fal Kitabı” adlı eserdir.” (Yıldırım, 2016: 397). Doğu Türkistan'da “Bin Buda Mağaraları”ndaki el yazmaları deposunda bulunmuştur. “Kitap, 9. yüzyıl Uygur diyalekti Türk runik harfi ile sarı renkli, iyi kaliteli kalın bir Çin kâğıdı üzerine yazılmıştır. Yazmanın çeşitli yerlerinde Çince yazılar vardır.” (Tekin, 2013: 13).

1.2.3.6.2. Yapraklar Halinde Ele Geçmiş Türk Runik Harfli Metinler

Yapraklar halinde ele geçmiş Türk runik harfli metinler, Almanya, İngiltere, Japonya, Rusya ve Fransa'da bulunmaktadır. Okunabilen metinlerde, tüccar, kadın, astrolojiden bahseden hik yeler, dini tören ilahileri, vaazlar, beş değerli taşın nitelikleri, mektup, askeri personelle ilgili kayıt, atasözleri yer almaktadır.

1. Almanya'da Bulunan Orhon Yazılı Metinler

1.1. Mainz 388 No.lu Yazma Parçası

1.2. MIK III 35a+b No.lu Yazma Parçası

1.3. U 178 No.lu Yazma Parçası

1.4. Mainz 172 No.lu Yazma Parçası

1.5. U 180 No.lu Yazma Parçası

1.6. TM 332 No.lu Yazma Parçası

1.7. U 179 No.lu Yazma Parçası

1.8. U 171 a,b No.lu Yazma Parçası

1.9. U 174a,b No.lu Yazma Parçası

- 1.10. Mainz 385a-d No.lu Yazma Parçası
- 1.11. Mainz 175a, b No.lu Yazma Parçası
- 1.12. Mainz 403a, b No.lu Yazma Parçası
- 1.13. Mainz 402 No.lu Yazma Parçası
- 1.14. U 175 No.lu Yazma Parçası
- 1.15. Mainz 171 No.lu Yazma Parçası
- 1.16. U 177 No.lu Yazma Parçası
- 1.17. U 5 No.lu Yazma Parçası
- 1.18. Mainz 386 No.lu Yazma Parçası
- 1.19. Mainz 400 No.lu Yazma Parçası
- 1.20. Mainz 167 No.lu Yazma Parçası
- 1.21. Mainz 169a,b+c,d No.lu Yazma Parçası
- 1.22. Mainz 173a,b No.lu Yazma Parçası
- 1.23. Mainz 174a-e No.lu Yazma Parçası
- 1.24. U 172 No.lu Yazma Parçası
- 1.25. Mainz 387 No.lu Yazma Parçası
- 1.26. Mainz 383 No.lu Yazma Parçası
- 1.27. T II T 14 No.lu Yazma Parçası
- 1.28. MIK III 34b No.lu Yazma Parçası
- 1.29. Mainz 377 No.lu Yazma Parçası
- 1.30. U 181 No.lu Yazma Parçası
- 1.31. U 173 No.lu Yazma Parçası
- 1.32. U 176 No.lu Yazma Parçası
- 1.33. M... No.lu Yazma Parçası
- 1.34. MIK III 200 I No.lu Yazma Parçası
2. İngiltere’de Bulunan Orhon Yazılı Metinler
 - 2.1. Or. 8212/76 No.lu Yazma Parçası
 - 2.2. Or. 8212/77 No.lu Yazma Parçası
 - 2.3. Or. 8212/78 No.lu Yazma Parçası
 - 2.4. Or. 8212/79 No.lu Yazma Parçası
 - 2.5. Or. 8212/104 No.lu Yazma Parçası
 - 2.6. Or. 8212/161 No.lu Yazma

- 2.7. Or. 8212/1692 No.lu Yazma Parçası
- 3. Japonya’da Bulunan Orhon Yazılı Metinler
 - 3.1. Ot. Ry. 6432 No.lu Yazma Parçası
 - 3.2. Ot. Ry. 8129 No.lu Yazma Parçası
 - 3.3. Ot. Ry. 8130 No.lu Yazma Parçası
- 4. Rusya’da Bulunan Orhon Yazılı Metin
 - 4.1. O. 1 No.lu Yazma Parçası
- 5. Fransa’da Bulunan Orhon Yazılı Metin
 - 5.1. Pelliot tibetain Touen-houang 2132 No.lu Yazma Parçası

2. BÖLÜM: ÇEKİM MORFOLOJİSİ

Morfoloji, dilin kök, gövde ve ek yapılarını inceleyen biçimbilgisidir. “Morfoloji, dildeki sesin bir üst seviyesindeki kelime köklerinin ve eklerin hangi dil parçacıklarından yapıldığını tespit eder.” (Demirci, 2015: 126). “Anlamalı dil birimlerini, dilbilgisi ulamlarına, işlevsel sınıflara, bükün, türetme, bileştirme açısından sundukları görünüme, aldıkları değişik biçimlere, birleşim özelliklerine göre inceler.” (Vardar, 2007: 41).

Morfolojinin en önemli inceleme alanı eklerdir. “Ekler(morfem) anlamları olmayan, ancak kelimelerden kelimeler türetmekle ya da kelimelere durum, ilgi, nicelik, kip, zaman ve kişi ile ilgili birer anlam katmakla görevli dilbilgisi öğeleridir.” (Ediskun, 1999: 100). Vecihe Hatipoğlu (1981: 7-9), Türkçe için, eklerle işleyen, bitişken (agglutinant) bir dil olduğunu, Türkçede, dili işletmenin, kullanmanın büyük yükü eklerin üzerinde olduğunu belirtmiştir. Hatipoğlu (1974: 332-333), Türkçede eklerin meydana gelmesinde bazı eklerin başlangıçta ayrı sözcükler olduğu halde zamanla ek durumuna geçtiğini, bazı eklerin iki ekin birleşmesiyle oluştuğunu, bazı eklerin ise yabancı dillerden alındığını belirtmiştir.

“Eklere en az kelimelere gösterilen alaka ve dikkatin gösterilmesi zaruridir. Çünkü ekler Türkçede, yapı bakımından olduğu kadar, mana bakımından da dilin en mühim bir kısmını teşkil etmektedir.” (Arat, 1955: 400). “Türk dilinin morfolojik sisteminin açıklığı, morfemlerin karşılıklı bağımsızlığı, kelimeyi meydana getiren unsurların görünüşlerini koruması mekanik olarak ekleri ayırmada kolaylık sağlamaktadır.” (Deny, 1995: 7).

Morfolojik yönden eklemeli dil grubunda olan Türk dilinde kelimeler, kök, yapım eki ve çekim eki olmak üzere üç ana unsurdan oluşur. “Yapım ekleri, kelimenin anlamını ve sınıfını değiştiren morfemlerdir. Çekim ekleri ise kelimenin anlamını ve sınıfını değiştirmeden ona durum, ilgi, kip, zaman, nicelik, kişi ve birlikte oluş gibi anlamlar kazandıran morfemlerdir.” (Ediskun, 1999: 101). “Gramer kategorisi, kelimelerin kök veya gövde mânâsı dışında ifade ettikleri münasebetler, durum ve keyfiyetlerdir. Yapım ekleri kök ve gövdelerin mânâ ekleri, çekim ekleri ise kök ve gövdelerin gramer kategorisi ekleridir.” (Ergin, 2009: 127).

“Sözleri, deyim ve atasözü gibi her türden kalıp birimleri, donuk birimler halinde yer aldıkları sözlüklerden alıp bir araya getirmeye çekim denir.” (Karaağaç, 2012: 323). Çekim morfolojisi, cümle içerisindeki kelimelerin hal, sayı, zaman, kip ve kişilerini bildirir. Çekim morfolojisi, sentaks ile iç içedir çünkü çekim ekleri birebir sentaktik

yapıyla ilişkilidir. Cümlede kullanılan kelimenin geçici, soyut fonksiyonlarını belirler. Muharrem Ergin (2009: 126), isim kök ve gövdeleri ile fiil kök ve gövdelerine getirilen çekim eklerinin birbirlerinden tamamen ayrı olduklarını ve bu durumun Türkçede başlangıçtan beri var olduğuna ifade etmiştir.

Türkçede isim ve fiil olmak üzere iki grup çekim eki vardır.

2.1. İsim Çekim Ekleri

İsimlerin çokluk, durum ve iyelik yapılarını belirten eklerdir. “Kelimeler arasında geçici bağlar kurmak görevi yüklenen isim çekim ekleri, bu görevlerini ya isimleri isimlere ya da isimleri fiillere bağlamak suretiyle görürler.” (Korkmaz, 2011: 5). Süer Eker (2010: 289), isim çekiminin durum, iyelik, çoğul ve aitlik kategorilerinde gerçekleştiğini belirtir. Ergin (2009: 127), isim cinsinin gramer kategorilerini sayı, cinslik, belirtme, hal, iyelik ve soru olarak açıklar. Günay Karaağaç (2012: 325) ise, isim çekim eklerini, çokluk, iyelik, durum, bildirme ve soru olarak kategorize etmiştir.

2.1.1. Çokluk Ekleri

Çokluk ekleri, isim veya isim soylu sözcüklerin sayı bakımından birden fazla olduğunu belirten eklerdir. Korkmaz (1992: 39), isimlerde ve zamirlerde aynı türden birden çok varlıkları anlatmak için; fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve kılışı yapanın, yani şahsın çokluk olduğunu göstermek için kullanılan özel ekler olarak açıklar. “Çokluk kavramı, isimlerde ve isim soylu kelimelerde yansıtılan kavramın; fiillerde ise iş, oluş veya hareketi gerçekleştiren varlığın birden fazla olduğunu gösterir.” (Yılmaz, 2003: 125). “Çokluk eki, eklendiği adı diğer sözlerle ilişkiye sokmaz: o, sözler arasında bağlar kuran bir ek değildir.” (Karaağaç, 2012: 325).

Runik harfli metinlerde yaygın olarak kullanılan çokluk eki “+lAr”dır. “+lAr” çokluk eki, Orhun Türkçesi fiil çekiminde kullanılmamıştır. Aysu Ata (2009: 90), T. Kowalski'nin “+lAr” çokluk ekinin isim fiiller sayesinde fiilde zamanla tam bir çekim şekline dönüştüğü, isim ve fiile gelen çokluk ekleri arasında köken ve yapı olarak hiçbir farkın olmadığı görüşünün Türkoloji alanında kabul gördüğünü belirtir. L. Johanson

(2002: 175) ise, 3. şahıs fiil çekiminde kullanılan çokluk ekinin isim çekiminde kullanılan çokluk ekinden farklı olduğunu ifade eder.

Ayrıca runik harfli metinlerde +gUn, +An, +(X)t ve + s ekleri de çokluk eki olarak kullanılmıştır. Poppe (1952), +An, +(X)t çokluk eklerinin, Altay dillerinde özellikle Moğolcada da kullanıldığını belirtmiştir. Tekin (2016: 97) ve Gabain (2007: 62), çokluk örneklerini verirken Moğolca karşılıklarına atıfta bulunmuştur.

2.1.1.1. +lAr

Metinlerde daha çok unvan bildiren sözcüklerin çokluk ifadesinde kullanılmıştır.

bérye şadapıt begler **KT G 1**

yırya tarkat buyruk begler **KT G 1**

türük begler bunu eşidiñ **KT G 10**

türük amtı bodun begler bödke körügme begler gü yañıltaçı siz **KT G 11**

türük begler türük atın ı<d>tı **KT D 7**

tawgaçğı begler tawgaç atın tutupan tawgaç kaganka (körmiş KT D 8) **KT D 7**

türük begler kop bilir siz **KT D 34**

ögüm katun ulayu öglerim ek<e>lerim keliñünüm kunçuyларım **KT K 9**

iniygünüm oğlanım beglerim bodunum **KT K 11**

yırya tarkat buyruk begler **BK K 1**

birki uguşum [bodunum bérye şadapıt begler **BK K 1**

türük begler bodun bunu eşidiñ **BK K 8**

türük amtı bodun begler **BK K 8**

bo beglerig **BK K 13**

türük begler türük bodunum **BK K 13**

türük begler bod[un ö]girip sewinip toñıtmiş **BK D 2**

türük begler türük atın ı<d>tı **BK D 7**

tawgaçğı begler tawg[aç atın tutupan **BK D 7**

[türük] begler [bodun ança] sakınıñ ança biliñ **BK D 33**

türük amtı begler **BK G 13**

késre tarduş begler **BK G 13**

kül<i> çor başlayu ulayu şadapıt begler BK G 13
öñre tölis begler BK G 13
başlayu ulayu şad[apıt] beglerBK G 14
bunça amtı begler BK G 14
türük beglerin bodunun ertinü timag? étdi ögd[i] BK G 15
türük begler bodun ét[ip] yar[atıp kel]ürti BK G 15
ol sawıg éşidip begler kopın T2 B 1
tölis begler oğlu bıñ başı tölis külüg eren Ta B 7
tarduş begler oğlu bıñ başı tarduş külüg eren Ta B 7
anta begler ŞU G 8
éçiçim er ögler oğlan er küdegülerim kız kelinlerim bökmedim E 3/6
bıñ çıñız kadaşlarım adrılı bardım a esiz e E 16/2
kunçuyılar <...> sökts esizim E 109/3
belgülüg savlar T II T 14

2.1.1.2. +gUn

Metinlerde akrabalık adlarının çokluk ifadesinde kullanılmıştır.

ulayu iniygünüm KT G 1
ögüm katun ulayu öglerim ek<e>lerim keliñünüm kunçuyılarım KTK 9
iniygünüm oğlanım beglerim bodunum KT K 11
ulayu iniygünüm BK K 1

2.1.1.3. +An

Araştırmacılar +An ekinin eski çokluk eki olduğunu belirtmişlerdir (Poppe, 1952), (Gabain, 2007). Günümüzde bu ek kalıplaşmış olarak yaşamaktadır.

iniygünüm oğlanım beglerim bodunum KT K 11
kañı lisün tay señün başadu bés yüz eren kelti BK G 11
tölis begler oğlu bıñ başı tölis külüg eren Ta B 7

tarduş begler oğlı bıñ başı tarduş külüg eren **Ta B 7**
kadaşım a esiz e ogulanım a eçim adırıl<t>ım a **E 51/1**
üç oğlanımın ulga<d>туру umadım a **E 59/1**
keşdemim, ekizi teg eşi ereni elim... **A-6**
otuz oğlan sagdıçığ adırılmış **Talas 4**
kutluğ eren esiz oğlan çor ulayu kalmış **Talas 4**
ökünçlüğ otuz oğlan sagdıçığ kalmış **Talas 8**
otuz oğlan sağdıçı **Talas 10**
otuz oğlan sagdıçlarına adırılmış **Talas 11**

2.1.1.4. +(X)t

Günümüzde fonksiyonu olmayan eski bir çokluk ekidir. Tekin (2016:97), bu ekin /n/ ile biten unvanlara eklendiğinde /n/ ünsüzünün düştüğünü belirtir.

yırya tarkat buyruk begler **KT G 1**
oglıtı kagan bolmış **KT D 5**
yırya tarkat buyruk begler **BK K 1**
oglıtı kagan bolmış erinç **BK D 5**
anta toñra yilpagutı bir uguşug **BK D 31**
[b] eş señüt kara bodun turuyun kañım kanka ötüinti **Ta G 4**
oguz bodun altı yüz señüt bir tümen bodun kazgantı **Ta K 1**
toñrada señüt bıña **Ta K 2**
ışwaras tarkat anta ançoladım **ŞU G 2**
oglıtı küç urı oğlan tug[dı] **E 26/2**

2.1.1.5. +s

Tekin (2016: 97), çokluk +s ekini sadece 1 örnekte göstermektedir. Aydın (2017: 52) ise, bu örneği iyelik eki olarak anlamlandırmıştır.

inisi kagan (KT D 4) *bolmış* **KT D 5**

2.1.2. Durum Ekleri

İsimleri çeşitli münasebetler için çeşitli hallere, durumlara sokan eklerdir. Durum ekleri ismi kendisine tabi olmayan, kendisinin tabi olduğu unsurlarla münasebete getiren eklerdir. “Hâl ekleri ileriye doğru münasebet kuran kelime grupları ve cümlelerde yardımcı unsurları esas unsurlara bağlayan eklerdir.” (Ergin, 2009:227).

Hüseyin Dallı (2018: 40), hal eklerinin topluca aynı zamanda değil, farklı farklı zaman dilimleri içinde, dilde gereksinimler ortaya çıktıkça oluşup geliştiğini, hal şekillerinin çoğunlukla tek anlamlı olup çok işlevli özelliklerini eski dilden beri sürdürdüklerini, çok işlevli olmaları nedeniyle sınırsız varlık bağıntılarını dile getirdiklerini belirtmiştir. “Kimi “tarihî” durum ekleri kalıplaşmış, yapım eki işlevi kazanmış olarak yaşamaktadır. Yani durum eklerinin sayısı zamana bağlı olarak değişebilmektedir.” (Eker 2010: 336).

Ergin (2009: 227-228) , durum eklerini, *nominatif hali (yalın)*, *genitif hali (ilgi)*, *akuzatif hali (yapma)*, *datif hali (yaklaşma)*, *lokatif hali (bulunma)*, *ablatif hali (uzaklaşma)*, *enstrumetal hali (vasıta)*, *ekvatif hali (eşitlik)* ve *direktif hali (yön gösterme)* olarak tasnif etmiştir.

Tahsin Banguoğlu (1990: 326), durum eklerini sözdizimindeki işlevliklerine göre *iççekim halleri* (kim hali, kimi hali, kime hali, kimde hali, kimden hali, kimin hali) ve *dışçekim halleri* (kimle hali, kimce hali, kimli hali, kimsiz hali) olarak iki gruba ayırmıştır.

Gabain (2007: 63-65), mantıkî ve gramatik kullanışa göre hal ekleri ile son çekim edatları arasında kesin bir farkın olmadığını, sadece kolaylık olsun diye “hal” tabirini kullandığını belirtmiş ve Eski Türkçe hal eklerini, *belirsiz*, *ilgi*, *yaklaşma*, *yükleme*, *bulunma-ayrılma*, *ayrılma*, *vasıta*, *eşitlik*, *yön gösterme* olmak üzere 9 başlığa ayırmıştır.

Tekin (2016: 99), Orhun Türkçesi hal eklerini *yalın*, *ilgi*, *belirli nesne*, *verme-bulunma*, *bulunma-çıkma*, *yönelme*, *eşitlik*, *araç ve birliktelik* olarak açıklar.

Ergin (2009: 132), asıl çekim eklerinin hal ekleri olduğunu, isim çekim eki denince akla daima hal ekleri geldiğini belirtir.

Gramer çalışmalarında durum eklerinin sınıflandırılmasında tam olarak terim birliğine varılmadığı için çalışmada genel kabul gören *yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, yön gösterme, araç, eşitlik* ve *ilgi* terimleri kullanılmıştır.

2.1.2.1. Yalın Durumu

İsimlerin herhangi bir durum eki almamış durumudur. Gövde ile aynıdır. İsimlerin farklı unsurlarla münasebeti olmayan teklik, çokluk ve iyelik durumlarıdır. Yalın durumu, ek almayan adın özne durumudur. “Adın herhangi bir sonek almamış, yalın olduğu durumudur.” (Aksan, 2009: 91). “Yalın durum fiilin konusunu ifade eder, gösterir.” (Erdal, 2004: 362). “Kimi kaynaklarda belirtisiz ad tamlamalarında tamlayanın, sözde öznenin ve belirtisiz nesnenin, sıfatların, zarfların yalın durumda olduğu ileri sürülse de bu görüşlere katılmak mümkün değildir.” (Üstünova, 2012: 168). Yanlış anlaşılmayla “yalın” terimi, ek almayan gramer yapılarını da içine almıştır.

ol amtı añıg yok **KT G 3**

bilig bilmez kişi ol sawıg alıp yagru barıp üküş kişi öltüg **KT G 7**

türük bodun tokurkak sen **KT G 8**

men beñgü taş tikdim **KT G 11**

tawgaç kaganıñ içreki bedizçig ı<d>tı **KT G 12**

tört bulıñ kop yagı ermiş **KT D 2**

begleri yeme bodunı yeme tüz ermiş **KT D 3**

buyrukı yeme biligsiz <ermiş> erinç yawlak ermiş erinç **KT D 5**

kanım kagan yéti yégirmi erin taşıkmuş **KT D 11- BK D 10**

balıkdaki taşıkmuş tagdaki énmiş **KT D 12**

eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13- BK D 12**

bérye tawgaç bodun yagı ermiş **KT D 14- BK D 12**

töröde üze éçim kagan olortı **KT D 16- BK D 14**

buyrukı begleri yeme ölti **KT D 19**

özi yañıltı kaganı ölti bodunı küñ kul boltı **KT D 20**

kanıñ suwça yügürti süñüküñ tagça yatdı **KT D 24**

bunça törög kazganıp inim köl tégin özi ança kergek boltı **KT D 30**

yaşıña éçim kagan elin törösın ança kazganı **KT D 31**

köl tégin yadagin oplayu tegdi **KT D 32**
ol at anta ölti **KT D 33**
ulug éркиn azkıña erin tezip bardı **KT D 34**
kara türgés bodun kop içikdi **KT D 38**
az bodun anta yok boltı **KT K 3**
köl tégin azman akıg binip oplayu tegdi **KT K 5**
oguz yağı ordog basdı **KT K 8**
inim köl tégin kergek boltı **KT K 10**
udar seşün kelti **KT K 12**
kırkız kaganta tarduş inançu çor kelti **KT K 13**
eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **BK D 3**
tört buluş kop yağı ermiş **BK D 3**
özi ança kergek bolmış **BK D 4**
inisi kagan bolmış eri]nç **BK D 5**
türük kara kamağ bodun ança témiş **BK D 8**
taw[gaç o]η totok béş tümen sü kelti **BK D 25**
üç oguz süsi basa kelti **BK D 32**
türük bodun ölteçi erti yok boltaçı erti **BK D 33**
türk bodun tawgaçka körür erti **T1 B 1**
taşda kalmışı kuwranıp yéti yüz boltı **T1 B 4**
bodun bogzı tok erti **T1 G 1**
oguzduntun küreg kelti **T1 G 1**
kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş **T1 G 3**
oguz kopın kelti **T1 G 9**
béryeki bodun kurıyaki yıryaki öñreki bodun kelti **T1 G 10**
küçlüg kagan yagımız boltı **T1 D 3**
türgés kagan ança témiş **T1 D 4**
kögmen yolu bir ermiş **T1 D 6**
kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş **T1 K 5**
tawgaç süsi bar ermiş **T1 K 6**
teñri umay ıdok yér suw basa bérti erinç **T2 B 3**
sogdak bodun kop kelti yükünti **T2 G 2**

türük bilge kagan türük sir bodunug oguz bodunug igidü olotur **T2 K 4**
ötükende tengri qağan yelmesi bine olurmaz **BaH I**
üzä <t(ä)ñrik>ä asra yärkä yükün<t>üküm bar ärti yañiltukum yok **Bö Y**
külüg anı yorıttı **Bi III**
üzä täñri ärklig ärmış ä **İA A2.1**
[a] siz ekeyin [a] bediznizin [a] bunca kazganu [a] bér[tiniz] **İH**
el etmiş kanım yaşı tegip uçdı **Tes B 5**
oglı tarduş yawgu tölis çad olortı **Tes B 6**
teñri kalıntokda uygur kagan olormış **Tes K 1**
bumın kagan üç kagan olormış **Ta D 1**
eçüm apam sekiz on yıl olormış **Ta D 3**
[b] eş señüt kara bodun turuyun kañım kanka ötünti **Ta G 4**
teñride bolmış él étmiş bilge kagan atadı **Ta G 6**
yagım bölök yok bolıtı **Ta B 4**
teñrim kanım t k m teg élig tutdı **Ta K 1**
ozmış tégin kan bolmış **ŞU K 9**
türük bodun anta ıngaru yok boltı **ŞU K 10**
sekiz oguz tokuz tatar kalmatı kelti **ŞU D 3**
tokuz oguz<...>n begleri kelti **ŞU D 10**
çik bodunug bıñam süre kelti **ŞU G 2**
[kar]lok tirigi barı<p> türgéşke kel[ti] **ŞU B 1**
anta [ya]kagaru? basmıl karlok yok boltı **ŞU B 2**
külüg totok éçim kişi kıldı **E 6/2**
yeti yégirmi erdemi yasınta erdem ölti **E 26/5**
er er<d>em <ü>çün inim éçim uyurın üçün beñgümün tike bérti **E 28/9**
yalawaç barıpan kelmediñiz begimiz e **E 30/5**
[yı]ta esiz er éki oğlın birle ölti **E 31/5**
yag<i>da <...> bitigçi <...> uz kop bodun tike bilir erti **E 32/3**
yeti aşnukı eşim taş<u>ru tikti **E 41/2**
katunı yeşinü anta tul[i] kalmış **Talas 1**
er atım kara çor **Talas 2**
oğlı atı kara çor **Talas 2**

ogluñ beg atısı kalmış **Talas 3**
kutluğ eren esiz oğlan or ulayu kalmış **Talas 4**
<katunu> kara tul kalmış **Talas 4**
otuz oğlan sağdılarına adırılmış **Talas 11**
tursık oğlum kumar or **Talas 13**
er atım adın **Ko-1**
kişi korkmış **IB 2**
beg er yuntınaru barmış **IB 5**
ak bési kulunlamış **IB 5**
adıęıñ karnı yarılmış **IB 6**
er terkleyü kelir **IB 7**
uluğ ev örtenmış **IB 9**
er avka barmış **IB 12**
teñrilig kurtęa yurtta kalmış **IB 13**
üze tuman turdı, asra toz turdı **IB 15**
kuş og(l)ı ua aztı **IB 15**
kişi og(l)ı yoriyu aztı **IB 15**
ogrı sokuşup tutupan minmış **IB 16**
özlük at öñ yérde arıp oęup turu kalmış **IB 17**
ak at karşısın üç boluğta talulapan ağınka ötüğke idmış **IB 19**
uzuntonluğ közñüsin köлке ıçgınmış **IB 22**
oğlan kekük tezekin bultı **IB 23**
teğlük kulun érkek yunt<t>a emię tileyür **IB 24**
(é)ki öküzüğ bir bokursıka kölmış **IB 25**
tağ tağlardı **IB 26**
udu yéryarudı **IB 26**
bay er konyı ürküpen barmış **IB 27**
kan olurupan ordo yapmış **IB 28**
oyma er oğlanın kisisin tutuğ urupan oş iç oę<a>lı barmış **IB 29**
ığany er og(l)ı kazganka barmış **IB 30**
bars kéyik eņke meņke barmış **IB 31**
kan süke barmış **IB 34**

er süke barmış IB 35
er kugu kuşka sokuşmış IB 35
ürünj esri érkek buzagu kelürmiş IB 41
uzuntonlug idişin ayakın kodupan barmış IB 42
togan ögüz kuşu kuşlayu barmış IB 43
togan kuşuñ tırñakı ügüşüpen kalıyu barmış IB 44
esri amga yalım kayaka ünüp barmış IB 49
er busuşlug, teñri bulıtlıg boltı IB 52
boz bulıt yorıdı IB 53
tarıg bişdi IB 53
yaş ot ündi IB 53
alp er oğlu süke barmış IB 55
asra kişi bilti IB 60
turña kuş tüşnekiñe konmış IB 61
kanlık süsi avka ünmiş IB 63
yme biri anca temiş U 5 II A
yime ékinti er ança temiş U 5 II A
yme kamug taşlarıñ kentü kentü erdemi belgüsi bar T II T 14
yme béşinç ay sekiz yegirmiğe bilig köñül sañun başlap kelti Or. 8212/77

2.1.2.2. Belirtme Durumu

Fiilden doğrudan etkilenen ismi belirten durumdur. Belirtme durumu için, “yükleme” ve “akuzatif” terimleri de kullanılmıştır.

“İyelik eksiz gövdelerde +(X)g, iyelik ekli gövdelerde +(I)n biçimindedir.” (Tekin, 2016: 102)

2.1.2.2.1. +(X)g

İyelik eksiz gövdelere gelir. Ünlü ile biten sözcüklere yardımcı ünsüz almadan doğrudan eklenir.

süçig sawın yımşak ağı arıp irak bodunug ança yagutır ermiş **KT G 5**
edgü bilge kişig edgü alp kişig yoritmaz ermiş **KT G 6**
ol sawıg alıp yagru barıp üküş kişi öltüg **KT G 7**
yok çıgañ bodunug kop kuwratdım **KT G 10**
çıgañ bodunug bay kılım **KT G 10**
az bodunug üküş kılım **KT G 10**
tawgaç kaganıñ içreki bedizçig ı<d>tı **KT G 12**
ol taşıg <...> tokıtdım **KT G 13**
tört bulıñdaki bodunug kop almış kop baz kılmış **KT D 2**
başlıgıg yüküntürmiş tizligig sökürmüş **KT D 2**
anı üçün élig ança tutmuş erinç **KT D 3**
elig yıl işig küçüg bérmüş **KT D 8**
ne kaganka işig küçüg bérür men ter ermiş **KT D 9**
bunça işig küçüg bértökgerü sakınmatı **KT D 10**
éleriş kaganıg ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmiş **KT D 11**
élsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug türük törösın içginmiş
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13**
tölis tarduş bodunug anta etmiş **KT D 13**
yawgug şadıg anta bérmiş **KT D 14**
élligig élsiretmüş kaganlıgıg kagansıratmış **KT D 15**
yagıg baz kılmış **KT D 15**
tizligig sökürmüş başlıgıg yüküntürmiş **KT D 15**
törög kazganıp **KT D 16**
baz kaganıg balbal tikmiş **KT D 16**
türük bodunug yiçe étı **KT D 16**
çıgañıg **KT D 16**
élligig élsiretdimiz **KT D 18**
kaganlıgıg kagansıratdımız **KT D 18**
tizligig sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz **KT D 18**
az bodunug etip yar[atıp]/**KT D 19**
az kırkız bodunug <étip> yarat[ıp]/**KT D 20**

siñilim kunçuyug bértimiz **KT D 20**
ilgerü kadirkan yışıg aşa bodunug ança konturtumuz **KT D 21**
bodunug ança konturtumuz **KT D 21**
türük bodunug ança konturtumuz **KT D 21**
kırkız kaganıg balbal tikdim **KT D 25**
kañım kaganıg ögüm katunug kötürmiş teñri él bérigme teñri **KT D 25**
türük bodunug atı küsi yok bolmazun téyin **KT D 25**
ança kazganıp birki bodunug ot suw kılmadım **KT D 27**
bodunug igideyin téyin **KT D 28**
ölteçi bodunug ölteçi bodunug tırgürü igit<d>im **KT D 29**
yalañ bodunug tonlug <kıltım> çıgañ bodunug bay kılım az bodunug üküş kılım **KT D 29**
bodunug kop baz kılım **KT D 30**
işıg küçüg bérür **KT D 30**
bunça törög kazganıp **KT D 30**
ey ilki tadıkıñ çoruñ boz [atıg binip tegdi **KT D 32**
ékinti ışwara yamtar boz atıg binip tegdi **KT D 33**
sünük batımı karıg söküpen **KT D 35**
kögmen yışıg toga yorıp **KT D 35**
kırkız bodunug uda basdımız **KT D 35**
köl tégin bayırkun[ıñ ak adgırıg] **KT D 35**
bir erig okın urtı **KT D 36**
éki erig udşuru sançdı **KT D 36**
bayırkunıñ ak adgırıg udlıkın sıyu urtı **KT D 36**
altun yışıg] **KT D 36**
toga ertiş ügüzüg keçe yorıdımız **KT D 37**
türgés bodunug uda basdımız **KT D 37**
anta yana kirip türgés kagan buyrukı az totokug éligin tutdı **KT D 38**
ol bodunug tawarda ko[nturtumuz] **KT D 38**
yénçü ügüzüg keçe temir kapıgka tegi süledimiz **KT D 39**
köl téginig az erin értürü ı<d>tımız **KT D 40**
kara türgés bodunug anta ölürmiş almış **KT D 40**

éki erig udşuru sançdı **KT K 2**
karlokug ölürtümüz altımız **KT K 2**
az éltewerig tutdı **KT K 3**
bodun élig ékegü boltokınta **KT K 3**
köl tégin azman akıg binip oplayu tegdi **KT K 5**
altı erig sançdı **KT K 5**
oplayu tegip bir erig sançdı **KT K 5**
tokuz erig egire tokıdı **KT K 6**
köl tégin azman akıg binip tegdi sançdı **KT K 6**
tonra bir uguş alpıgı on erig tonra tégin yogınta egirip ölürtümüz **KT K 7**
éki erig sançdı **KT K 8**
köl tégin ewig başlayu akıt<d>ımız **KT K 8**
oguz yağı ordog basdı **KT K 8**
ordog bérmedi **KT K 9**
taş bark [etgüçig] bunça bedizçig toygun éltewer kel[ürti] **KT K-D**
inim köl tégin işig küçüg bértök için **KT B**
türük bilge kagan [ay]ukı[ña] inim köl téginig közedü olort[um] **KT B**
ınançu apa yargan tarkan atıg **KT B**
edgü [bil]ge kişig edgü alp kişig yo[rıtımaz] ermiş **BK K 4**
süçig [sa]wın yımşak agın arıp irak [bodun]nug ança yağutır ermiş **BK K 4**
bilmez kişi ol sawıg alıp yağru barıp üküş kişi öltüg **BK K 6**
kagan olorup yok çıgañ bodunug kop kuwrat<d>ım **BK K 7**
çıgañ bodunug bay kılıtım **BK K 7**
az bodunug üküş kılıtım **BK K 7**
türük bodunug térip el tutsıkıñın bunta urtum **BK K 8**
tört bulıñdaki bodunug nençe etm[iş nençe yaratmış **BK K 9**
tör[t] b[uluñdaki bo]dunug étdim yara[t]dım i<...> kılıtım **BK K 9**
ba]ş[lı]gıg yüküntürtüm tizligig sökürtüm **BK K 10**
tör[t] bulıñdaki bodunug] baz [kılıtım **BK K 10**
taşig **BK K 13**
bo beglerig **BK K 13**
bunça ağır törög dört bulıñdaki yarat<d>ım bitidim **BK D 2**

sü sülepen tört bulundaki bodunug baz kıl[mış] **BK D 3**
başlıgıg yüküntürmiş tizlig[ig sökürmiş **BK D 3**
anı] üçün élig ança tutmuş erinç **BK D 4**
élig tutup törög etmiş **BK D 4**
işig küçüg bérmiş **BK D 8**
kimke élig kazganur men tér ermiş] **BK D 8**
ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş **BK D 9**
bunça işig küçüg bértök<g>erü sakınmatı **BK D 9**
türük bodunug ölür[eyin urugsıra]tayın [tér ermiş **BK D 9**
kañım éltéris kaganıg ögüm élbilge katunug tenri töpösinte tutup yügerü kötürti **BK D 10**
yéti yüz er bolup él[siremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodu]nug **BK D**
11
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **BK D 12**
tölis tarduş bodunug anta étmiş **BK D 12**
yawgug şadıg anta bérmiş **BK D 12**
kañım kagan bunça] bodunug <...> **BK D 12**
kaganlıgıg kagansıratmış **BK D 13**
yagıg baz kalmış **BK D 13**
tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş **BK D 13**
tenri yarlıkadok üçün élligig élsiretmış **BK D 13**
kañım [kaganka] başlayu baz kaganıg balbal tik[miş kañım]**BK D 13**
kañım [kagan élig törög kazganıp uça barmış] **BK D 13**
olorupan türük bodunug yiçe étidi yiçe igit<d>i **BK D 14**
çıgañıg bay kılı **BK D 14**
élligig élsiretdimiz **BK D 15**
kaganlıgıg kagansıratdımız **BK D 15**
tizligig (BK D 15) sökürtümüz **BK D 16**
başlıgıg yüküntürtümüz **BK D 16**
az bodunug étip yaratıp **BK D 16**
kagan atıg bunta biz bértimiz **BK D 17**
siñilim kunçuyug bértimiz **BK D 17**
az kırkız bodunug [étip] yaratıp keltim[iz s]ünjüş [d ümüz] <...> **BK D 17**

[ilgerü] kadirkan yış[ıg aş] **BK D 17**
bodunug ança kontur[tumuz ança étdimiz] **BK D 17**
türük bodunug ança konturtumuz ança étdimiz **BK D 18**
başlayı kırkız kaganıg [balbal tikdim] **BK D 20**
sünüküg tagça yatdı **BK D 20**
kañım kaganıg (BK D 20) ögüm katunug kötürügme teñri el bérig[me te]ñri **BK D 21**
birki bodunug ot suw kılmadım **BK D 22**
bodunug igideyin téyin **BK D 23**
ölteçi bodunug t[irgü]rü igit<d>im **BK D 23**
yalañ bodunug tonlug kılım **BK D 23**
çıgañ bodunug bay kılım **BK D 23**
az bodunug üküş kılım **BK D 24**
tört bulıñdaki bodunug kop baz kılım **BK D 24**
tañut bodunug buzdım **BK D 24**
bodunug anta buzdım **BK D 25**
az [bodunug altı]m **BK D 26**
karıg söküpken kögmen yışıg tog[a yorı]p **BK D 27**
kırkız bodunug uda basdım **BK D 27**
ol yılka türgeş tapa altın yışıg [aş]a ertiş ügüzüg keçe yorı[dım **BK D 27**
türgeş bodunug] uda basdım **BK D 27**
karlok badunug ölürtüm **BK D 29**
tugla ügüzüg yüzüti keçip **BK D 30**
anta toñra yilpagutı bir uguşug **BK D 31**
sınar süsi ewig barkıg yulıgalı bardı **BK D 32**
türük bodunug <...>ı/i [kılma]dım **BK D 36**
[élig törög] y[ég]di kazgantım **BK D 36**
ol yilkıg alıp igit<d>im **BK D 38**
bodunug anta buzdım **BK D 39**
tudun yamtarıg ı<d>tım bardı **BK D 40**
kiçig athıgıg **BK D 41**
kök öñüg yoguru sü yorıp **BK G-D**
bir tümen artukı yéti biñ süg ilki kün ölürtüm **BK G 1**

üç tümen süg [ölür]tüm **BK G 8**
kug seşünüg balbal tike bértim **BK G 9**
yog yıparıg kelürüp tike bérti **BK G 11**
agir taşıg yogun ıg **BK G 15**
bunça barkıg bedizig uzug **BK G-B**
yéti yüz kişig **T1 B 4**
bérye tawgaçıg öñre kítañıg yırya oguzug üküş ök ölürti **T1 B 7**
çugay kuzın kara kumug olorur ertimiz **T1 B 7**
kítañgaru toñra eşimig idmiş **T1 G 2**
tawgaçgaru kunı seşünüg idmiş **T1 G 2**
ol éki kişi bar erser sini tawgaçıg ölürtéçi tér men **T1 G 3**
bini oguzug (T1 G 3) ölürtéçik tér men **T1 G 4**
ol sawıg eşidip tün udısıkım kelmedi **T1 G 5**
kök öñüg yoguru ötüken yışgaru uduztum **T1 G 8**
türk kaganıg türk bodunug ötüken yérke ben özüm bilge toñukuk <kelürtüm> **T1 G 10**
ötüken yérig konmuş téyin eşidip **T1 G 10**
at üze bintüre karıg sökdüm **T1 K 1**
atıg ıka bayur ertimiz **T1 K 3**
kırkızig uka basdımız **T1 K 3**
kögmen yışig ewirü keltimiz **T1 K 4**
ol sawıg eşidip **T1 K 6**
bo süg élet tédi **T1 K 8**
kıyınıg köñlünçe ay **T1 K 8**
kelmez erser tılıg sawıg alı olar tédi **T1 K 8**
ol sawıg eşidip kagangaru ol sawıg ı<d>tım **T1 K 9**
ol sawıg eşidip sü yoritdım **T1 K 11**
ertiş ügüzüg keçigsizin keçdimiz **T1 K 11**
altun yışig yolsızın aşdım<ız> **T1 K 11**
tılg kelürti **T2 B 1**
ol sawıg eşidip begler kopın **T2 B 1**
ertiş ügüzüg keçe **T2 B 2**
ben bilge toñukuk altun yışig aşıa keltimiz **T2 B 2**

ol sawıg éşidip **T2 B 7**
yénçü ügüzüg keçe **T2 B 9**
ténsi ogli, aytıgma beñlig ek tagıg ertü **T2 B 9**
ışıg küçüg bértim **T2 D 2**
ök uzun yelmeg yeme ı<d>tım ok **T2 D 2**
arkuy karagug ulgartım **T2 D 3**
ok yanıgma yagıg kelürür ertim **T2 D 3**
bo türük bodun ara yaraklıg yagıg yeltürmedim **T2 D 4**
tügünlüg atıg yügürtmedim **T2 D 4**
türük sir bodunug **T2 K 4**
oguz bodunug igidü olurur **T2 K 4**
yamı kagan tört bulunug étmiş yıgmış yaymış basmış **O D 1**
ışıg küçin bérmış erti **O D 5**
tenrikenke ışıg bértin téyin yarlıkamış **O D 6**
şad atıg anta bérmış **O D 6**
azıg üküşüg körtüg **O D 7**
tenri bilge kaganka sakınıp ışıg küçüg bérsigim bar ermiş erinç **OK 2**
ög<g>en atka ışıg küçüg bérti **O K 3**
ataçımka bitig taşıg **O 13**
çıkan tonyukuk atıg bérmış **KÇ B 1**
sünüş bolsar çerig éter erti **KÇ B 9**
küli çor tarduş bodunug eti ayu olortı **KÇ D 2**
ak atım tayıg? özlükin binip **KÇ D 3**
üç erig sançdı **KÇ D 3**
yençü ügüzüg keçe **KÇ D 4**
karlokug içgintökin sançdı **KÇ D 8**
azın erig yana ewiñe sünüş? kigürti **KÇ D 8**
[k]arlokug sançgalı süledi **KÇ D 10**
artuk yılmıg igit<d>i **KÇ D 13**
kasar kur<i>g kontı **Tes G 2**
türük bodunug anta içgertim **Ta D 8**
kagan atıg katun atıg atanıp **Ta B 1**

teñrim kanım t k m teg élig tutdı **Ta K 1**
bunça bodunug atın yolın ayıgma kanım? **Ta K 5**
kara égil bodunug yok kılmadım **ŞU D 2**
yiçe işig küçüg bérgil tédim **ŞU D 5**
tatarıg ayıtdım **ŞU D 8**
ürün begig kara bulukug anı olormış **ŞU D 10**
bulçu ügüzde üç karlokug (ŞU G 1) anta tokıdım **ŞU G 2**
çik bodunug bınam süre kelti **ŞU G 2**
türgeş karlokug tawarın alıp evin yulıp barmış **ŞU G 5**
basmılıg ko[dup]ŞU G 7
künüm kulum bodunug teñri yér anta ayu [bé]rti **ŞU G 9**
togurgug keçürü **ŞU G 12**
bunça bitigig bitig [biti]dim **ŞU G Ek 2**
éki bodunug alıp **ŞU B 3**
tü[rük b]o[dunug] **ŞU B 8**
kasuy? kara başıg yaylat<d>ım **HT II**
öñtünüg tıdar **KarB II 3**
ertim kédinig **KarB II 4**
anta at[ıg]? katıg taşıg evig barkıg [tokıtdım?] **ON 2**
altunlig kéşig bélimte bantam **E 3/2**
er erdemi tokuz at bodun erdemig unç? okum **E 5/1**
sekiz adaklıg barımıg üçün yılki tüketi bardım **E 11/3**
ürünümüg e karamıg a azdım a **E 11/4**
alpun altun kümüşüg egri tewe elde kişi kazgandım a **E 11/10**
barsıg kökmekig ölürmedim e **E 11/11**
edgüg edim **E 15/2**
kara señirig yırıldım **E 24/5**
özlük at özin üç erig almadıñ yita **E 28/6**
erdem b[ol]sar bodunug erk bodunug **E 29/4**
otuz erig başlayu totogka bardı[m] **E 32/12**
kulum alp üçün bir erig ok birle sün<t>üm(?) **E 43/4**
taş yağıg yağıladım **E 45/4**

kümülüg er üküş boltı **E 45/9**
yawızıg kümülümün bedük kıltım **E 45/10**
otuz erig ölürdüm esni **E 49/3**
éçiç barsıg ara saşun **E 52/3**
yalhus yarıp? tokuz? téginig **E 68/17**
tagdaki kara adıgıg éligin tut[dum] **E 68/18**
yalhus? yüz erig ko/u<...> **E 68/20**
élig süg? yal[us] <...> **E 68/21**
yagız yerig **E 84/1**
kırk erig kaşsız kıl[dıñız] **E 98/2**
éşinig? ri<...>**E 106/2**
yerdeki igitir / yerdekig éter beñkü yerdek[i] añar **A-45**
tirig çakıp bıçdı **A-34**
karakıg sözleteyin a sözleşgil! **A-11**
otuz oğlan sagdıçig adırılmış **Talas 4**
agıltım na yazı iç agızıg aşa... **Talas 7**
kuzgunuğ ıgaçka bamış **IB 14**
(é)ki öküzüg bir bokursıka kölmiş **IB 25**
kidizig suvka sukmuş **IB 33**
yagıg sançmış **IB 34**
bir karı öküzüg bélin bıçe kumursga yemiş **IB 37**
tıgıg t(é)rtrü kişemiş **IB 39**
talım urı yarıñça yasıçın yalım kayag yara urupan **IB 40**
yılka tegmişig yıdıtmayın **IB 59**
ayka tegmişig artatmayın **IB 59**
kuli elginte ol kızıg] (ıdtı) **Mainz 388 A**
yme bo s[avıg inçek öznemişler **U 5 II B**
yme yultuzug ögügli er ança temiş **U 5 II B**
men yultuzug kaltı erkl[ig] temi[ş] **U 5 II B**
kanlık erig (é)liti udu yetip **O. 1**
yürün taşag alsar kızılısıg suv yünser ol taşig özi üze tutsar kopka utgay **T II T 14**
kök y[ürü]ñ suv yünser ol taşig özinte tutsar yat kişi adartu umaz **T II T 14**

kanlık erig (é)liti udu yetip **O. 1**

2.1.2.2.2. +(I)n

İyelik ekli gövdelere gelir. “Üçüncü kişi iyelik ekinin yapısını bir grup dilci +(s)I, başka bir grup +(s)I(n) olarak göstermektedir. +(s)I(n) yapısını kabul edenler belirtme halini eksiz kabul etmektedirler.” (Polat, 2019: 382). +(s)I(n) yapısını kabul eden Cahit Başdaş (2009: 640), yapının bazen iyelik kavramını taşımadan sadece belirtme görevi üstlendiğini belirtmiştir. Caner Kerimoğlu (2007: 329) ise, +(I)n ekinin hem iyelik hem de belirtme işlevleriyle iki görevli kullanımına dikkat çekmiştir. Çalışmamızda işlevinden dolayı belirtme eki olarak gösterilmiştir.

sawımın tüketi eşidgil **KT G 1**

bo sawımın edgüti eşid katıgdı tuyla **KT G 2**

süçig sawın yımşak agın arıp irak bodunug ança yagutır ermiş **KT G 5**

igidmiş kaganının sawın almatın yer sayu bardıg **KT G 9**

teñri yarlıkadokın için **KT G 9**

él tutsıkıñın bunta urtum **KT G 10**

yañılıp ölsikiñin (KT G 10) *bunta urtum* **KT G 11**

meniñ sawımın sımadı **KT G 11**

için taşın adınçig bediz urturtum **KT G 12**

köñülteki sawımın urturtum **KT G 12**

türük bodunıñ élin törösın tuta bérmiş éti bérmiş **KT D 1**

inisi éçisin teg kılınmadok erinç oğlı kañın teg kılınmadok erinç **KT D 5**

begli bodunlıg yoñaşurtokın için élledök élin içgını ıdmış **KT D 6**

tewligin kürlüg<in> için **KT D 6**

armakçısın için **KT D 6**

inili éçili kikşürtökin için **KT D 6**

begli bodunlıg yoñaşurtokın için **KT D 6**

kaganladok kaganın yitürü ıdmış **KT D 7**

türük begler türük atın ı<d>tı **KT D 7**

tawgaçğı begler tawgaç atın tutupan tawgaç kaganka (körmiş **KT D 8)** **KT D 7**

tawgaç kaganka élin törösın alı bérmiş **KT D 8**
türük törösın içginmiş bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13**
üze teñri basmasar asra yér telinmeser türük bodun éliñin töröñün kim artatı **KT D 22**
altı yégirmi yaşıña eçim kagan elin törösın ança kazgantı **KT D 31**
onj totok yurçın yaraklıg éliğin tutdı **KT D 32**
tegdökin türük begler kop bilir siz **KT D 34**
kırkız kaganın ölürtümüz élin altımız **KT D 36**
bayırkunıñ ak adgırığ udlıkın sıyu urtı **KT D 36**
ékisin özi altızdı **KT D 38**
anta yana kirip türgéş kagan buyrukı az totokug éliğin tutdı **KT D 38**
kaganın anta ölürtümüz élin altımız **KT D 38**
alp salçı ak atın binip tegmiş **KT D 40**
erin kop ölürmüş **KT K 1**
ewin bar[kın <...> kop kelürti **KT K 1**
alp salçı akın binip oplayu tegdi **KT K 2**
köl tégin alp salçı akın binip **KT K 3**
köl tégin az yagızın binip **KT K 5**
süsın sançdımız élin altımız **KT K 6**
oza kelmiş süsın köl tégin agıtıp **KT K 7**
az yagızın binip tegdi **KT K 8**
ögsüz akın binip tokuz eren sançdı **KT K 9**
barkın bedizin bitig taşın béçin yılka yétiñ ay yéti otuzka kop alkdımız **KT K-D**
köl téginin altunun kümüşin agısın barımın tör[ft bıñ yıl]kısın ayıgma toygut **KT G-B**
sawımın tüketi eşid **BK K 1**
bo sawımın edgüti eşid katıgdı tuñla **BK K 1**
süçig [sa]wın yımşak agın arıp irak [bodu]nug ança yagutır ermiş **BK K 4**
[yagr]u kontok[da] késre añğ biligin anta ö[yür ermi]ş **BK K 4**
antagıñın üçün igidmiş k[aganıñın] **BK K 6**
(k[aganıñın] **BK K 6**) sawın almatın yér sayu bardıg **BK K 7**
teñri yarlık[adokın üçün **BK K 7**
türük bodunug térip el tutsıkıñın bunta urtum **BK K 8**
yañılıp ölsikiñin [yeme] bunt[a urtu]m **BK K 8**

kızın ertinü ulug törön ogluma alı bértim **BK K 10**
bodunumun ilgerü [kün tugsıkaña] bérgerü [kün ortosı]ña kurıgaru [kün batsıkaña
yırgaru tün ortosıña tegi konturtum **BK K 11**
sarıg altu]nun ürün kümüşün kırkaglıg kotayın kinlig işgıtisin özlük atın adgırın kara
k[ışın](BK K 11) kök teyeñin türüküme bodunuma kazganu bértim **BK K 12**
sawımın simadı **BK K 14**
*için taşın adınçıg bediz u[rturtu]m <...>***BK K 14**
taş barkın <...> **BK K 15**
bilmedökin üçün biziñe yañıltokın yazıntokın üçün kaganı ölti **BK D 16**
olorupan türük bodunıñ élin törösın tuta bérmiş eti bérmiş **BK D 3**
tawgaç bodun tewl[iğın] kürlüğın [üçün armakçı]sın üçün **BK D 6**
türük bodun élledök élin ıçgınu idmiş **BK D 7**
kaganladok kaganın yitürü idmiş **BK D 7**
türük begler türük atın ı<d>tı **BK D 7**
tawgaçğı begler tawg[aç atın tutupan **BK D 7**
tawgaç kaganka élin tör<ö>sin alı bérmiş **BK D 8**
*türük törösın [ıçgınmış]***BK D 11**
inisi éçisin bilmez erti **BK D 18**
oglı kañın bilmez erti **BK D 18**
türük bodun éliñin töröğın kim artatı udaçı erti **BK D 19**
küregünün üçün **BK D 19**
ol bilmedöküğün üçün yawlakıñın üçün éçim kagan uça bardı **BK D 20**
beglik urı oğluñın kul kılıg **BK D 20**
eşilik [kız oğluñın kü]ñ kılıg **BK D 20**
özümün ol teñri kagan olortdı **BK D 21**
oglın yu[tuz]ın yilkısın barımın anta altım **BK D 24**
süsın anta ölürtüm **BK D 26**
süsın sançdım **BK D 26**
kaganın birle soña yışda süñüşdüm **BK D 27**
élin anta altım **BK D 27**
kaganın ölürtüm **BK D 27**
kaganın yaw[gusı]n şadın anta ölürtüm **BK D 28**

élin anta altım **BK D 28**
<...> s]üsin kop ölürtüm **BK D 28**
süsin sançdım **BK D 30**
élin altım] **BK D 30**
oza yaña keligme süsin agıt<d>ım **BK D 31**
süsin anta sançdım yawrıtdım **BK D 31**
ewin barkın buzdum **BK D 34**
süsin buzdum élin anta altım **BK D 34**
tokuz oguz bodun yérin suwın ıdıp tawgaçgaru bardı **BK D 35**
süsin sançdım **BK D 37**
karagan kısılta ewin barkın anta buzdum **BK D 37**
sukun <...> oğın yutuzın anta altım **BK D 38**
yilk[ısın barımın anta altım] **BK D 39**
yadag süsin ékinti kün kop [ölürtüm] **BK G 1**
oğın yutuzın yilkısın barımın [altım] **BK G 3**
yutuzın yok kılıtım **BK G 4**
alp erin ölürip balbal kılı bértim **BK G 7**
bunça bodun saçın kulkakın bıçdı **BK G 12**
edgü özlük atın kara kişin kök teyeñin sansız kelürüp kop ko<d>tı **BK G 12**
türük beglerin bodunun ertinü timag? etdi ögd[i] **BK G 15**
[türük bilge] kagan b[itigin] **BK G-B**
taşın **BK B 7**
türk bodun kanın bulmayın **T1 B 2**
kanın kodup tawgaçka yana içikdi **T1 B 2**
kanıñın kodup içikdiñ **T1 B 3**
çugay kuzın kara kumug olorur ertimiz **T1 B 7**
özçe taşın tutmuş teg biz **T1 G 6**
ötüntök ötünçümün eşidü berti **T1 G 8**
ingek kölekin tuqlada oguz kelti **T1 G 8**
usın buntutu **T1 D 2**
ol sawın eşidip **T1 D 5**
tumuş téyin eşidip bo yolun yorısar yaramaçı tédim **T1 D 6**

ol yolun yorisar unç tédim T1 D 7
[usı]n süñügün açdımız T1 K 4
kanın ölürtümüz T1 K 4
kaganın tutdumuz T2 B 6
yawgusun şadın (T2 B 6) anta ölürti T2 B 7
ol ok tün bodunun sayu ı<d>tımız T2 B 7
keligme beglerin bodunun etip yığıp T2 B 8
on ok süsin sületdim T2 B 8
kaganımın sületdimiz T2 D 3
élteriş kagan bilgesin üçün T2 G 4
alpın üçün T2 G 5
kaganladok kaganın ıçgını ıdmış O D 2
alp erin balbal kışdı O D 3
işig küçin bérmiş erti O D 5
karasın yıgdım O K 1
yogun korugunun kazgantım <...> O K 4
ölürüp oğlın kisisin buln[adıp]KÇ B 5
bilgesin üçün KÇ B 7
alpın erdemin [üçü]n kaz[g]antı KÇ B 7
küli çor oplayu tegip süsin <...> KÇ B 10
alpın erdemin üçün KÇ B 12
oğlın [kisis]in uduztokı [ko]ndokı? etdöki yér aldokı KÇ D 1
ak atım tayıg? özlükün binip KÇ D 3
idil akın binip oplayu tegip KÇ D 7
[ka]rlök yegren ermelig arkasın sıyu urtı KÇ D 9
süñüşüp süsin sançdı KÇ D 10
élin altı KÇ D 10
oğlın kisisin bulnad[ıp] KÇ D 10
bedizin bedizet<d>i KÇ D 12
ewin éter ben m? KÇ G 2
bilmez biligin biltökümün ödökümün bunça bitig bitidim KÇ G 3
küli çor bitigin bitidim KÇ B 1

boz ok başın akıza Tes K 3
uçuz kölke atlıgın töke barmış Tes K 3
belgüsin bitigin bo urtı Tes G 3
atımın üze kök tenri asra yagız yér Ta D 4
türük élin anta bulga<t>dım Ta D 5
atlıgın yamaşdı Ta D 6
kan[in altım] anta yok boltı Ta D 8
kanın anta Ta G 1
bıy yıl<l>ık tümen künlük bitigimın belgümün bunta Ta B 2
élimin törömün étinti[m] Ta B 3
ol yérimin suwumun konur köçür ben Ta B 4
uygur bodunu tégitimın bo bitidökde Ta K 2
bunça bodunug atın yolın ayıgma kanım? Ta K 5
tokuz oguz bodunumun térü kuvratı altım ŞU K 5
özümün öñre bıña başı ı<d>tı ŞU K 6
katunun anta altım ŞU K 10
ewın barkın yilkısın [y]ulımadım ŞU D 2
kıyın aydım ŞU D 2
yilkısın barımın kızın koduzın kelürtüm ŞU D 3
kerğün sakışın şıp başın köre? kelti ŞU D 4
bir éki atlıg yawlakın üçün ŞU D 5
tay bilge totok yawlakın üçün ŞU D 5
ötüken irin kışladım ŞU D 7
belgümün bitigimın anta yaratıtdım ŞU D 8
bitigimın belgümün anta yası taşka (ŞU D 9) yaratıtdım ŞU D 10
yelmesin eş yériñerü idmiş ŞU D 12
tez başı çıtımın yayladım ŞU G 2
türgés karlokug tawarın alıp evin yulıp barmış ŞU G 5
y[agı] bol-<...> turup yérin tapa bardı ŞU G 6
ewimın ersegünte yula költe ko<d>tum ŞU G 6
yogra yarışda süsin anta sançdıım ŞU G 7
anta yana tüşüp orkon balıklıg beltirinte él örginin anta örgipen étitdim ŞU G 10

bir [kɨ]z sek[iz urɨ] oğlın tutdum **ŞU B 3**
éki kızın (ŞU B 4) *tapıg bért[i]* **ŞU B 5**
élimin törömün kañım? öñre **HT VII**
oglumın (Su 6) *kızımın kalıñsız bértim* **Su 7**
yégenimın atımın körtüm **Su 8**
kül tudun inisi altun tamgan tarhan yogın amidok üçün adiriltimiz **ÍA A1v.1**
[a] siz ekeyin [a] bediznizın [a] bunca kazganu [a] bér[tiniz] **İH**
teñri élimke kazgakım oğlumın öz oğlum altı biñ yuntum **E 3/5**
altunlıg kês egnin yü<d>tüm **E 10/5**
él törösın ıdman **E 10/7**
tört oğlanım bar üçün beñkümün [tikti] **E 20/1**
bugra éçimin **E 22/4**
[kır]kız kanı bitimişın **E 24/7**
él inançı élin **E 25/5**
él ögesi inançu bilge tirig ölügin? **E 26/1**
[alt]mış er adaşñız élig er edgü eşñiz özññin alpñız ı/i<...> **E 26/10**
özlük at özın üç erig almadñ yita **E 28/6**
botomuz umay begimiz biz uya alp er özın alıtı kılmadñ **E 28/6**
er er<d>em <ü>çün inim éçim uyurın üçün beñgümün tike bérti **E 28/9**
él çor eliñe <...> erdemın üçün yokladı **E 32/8**
erdemın üçün türk kan balbalı él ara **E 32/10**
er er<d>em <ü>çün inim éçim uyurın üçün beñgümün tike bérti **E 28/9**
[yı]ta esiz er éki oğlın birle ölti **E 31/5**
atın erig **E 32/11**
élim kanım tersin bunta **E 38/2**
urugın akbay? urugın artınga altım **E 41/10**
nas tegi ö<z> yérimın beg<i> öğür? **E 42/1**
yawızıg kümülümün bedük kılum **E 45/10**
altı bag bodunum küçlügin üçün **E 49/4**
arkkış eldem taşın bunta tikti **E 49/4**
üç oğlanımın ulga<d>turu umadım a **E 59/1**
esizim beñkümün e tik(?)e bérdi **E 68/5**

tagdaki kara adığıg éligin tut[dum] E 68/18
erin <...> E 69/4
kazga<ntı>m özin alıp kont<ur>madım E 100/3
yaşımın tegmiş? yok? E 108/4
élimin men E 108/5
tebsey keçigin él(?)ç<i> erele? tenrim e çöke yérim E 116
öz élin yéti körti E 152/1
yéti kem kalay uçın E 153/3
utru (é)ki yılıg kişi oğlın sokuşmış IB 2
taloyda yatıpan tapladukumin tutar men IB 3
sevdükümün yéyür men IB 3
altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin başımın yul evintin tér. IB 8
yérin öpen yügürü barmış IB 16
ak at karşısin üç bolugta talulapan IB 19
ürün köpükümün saçar men IB 20
uzuntonlug közhüsin kölke içgınmış IB 22
oglan keküktezekin bultı IB 23
oyma er oğlanın kisisin tutug urupan IB 29
oglın kişisin utuzmaduk IB 29
eñin meñin bulmuş IB 31
bir karı öküzüg bélin biçé kumursga yemiş IB 37
uzuntonlug idişin ayakın kodupan barmış IB 42
idişin ayakın esen tükel bulmuş IB 42
özin tilkü yemiş tér IB 46
sınukıñın sapar men IB 48
üzükiñin ulayur men IB 48
tıg at kudrukın tügüp tigret IB 50
ögüm ötin alayın IB 58
kañım savın tıñlayın, tép kelmiş tér IB 58
buyruk<k>a [...teñri nomun noml[azuñ Mainz 377
ot sañun yarıkın kıyagan uruñu ka b(é)rdi Or. 8212/76 B
miñ kişi yüzün bilgınçe bir kişi atın bilgü Or. 8212/78 A

2.1.2.2.3. +nI

türük begler bunı eşidiñ **KT G 10**

on ok oğlın̄a tatuña tegi bunı körü biliñ **KT G 12**

anı körüp ança biliñ **KT G 13**

anı añıtayın tép süledim **BK D 41**

türük begler bodun bunı eşidiñ **BK K 8**

ulug törön bunı körü biliñ **BK K 15**

yorımasar bizni kaganı alp ermiş **T1 K 5**

bizni ölürteçi kök témiş **T1 K 6**

anı yoglatayın tédi **T1 K 7**

ol bizni **T1 D 3**

anı ert<d>imiz **T2 B 9**

anı algıl tédi **Ta D6**

bunı yaratıgma bilge kutlug tarkan señün **Ta K 5**

bunı yaratıgma böke tutum **Ta Kap**

anı içgermedim **ŞU G 4**

külüg anı yorıttı **Bi III**

anı bitigli anıñın? erti **E 24/3**

bizni erklig adırtı yuta **E 28/8**

kañıçım alp <u>kuşça buñı tüşürmek ertiñiz **E 48/6**

orkon yérini <al>dokda azıglıg toñuz teg **E 98/3**

at anı **A-25**

2.1.2.3. Yönelme Durumu

Fiilin yöneldiği veya yaklaştığı ismi belirten durumdur. Bazı kaynaklarda “yönelme” terimi yerine “yaklaşma” terimi de kullanılmıştır. “Runik harfli metinlerde yönelme eki olarak genellikle +kA eki, birinci ve ikinci tekil kişi iyelik ekleri almış sözcüklerde +A eki, üçüncü kişi iyelik eki almış sözcüklerde +ñA eki kullanılır.” (Tekin, 2016: 104).

2.1.2.3.1. +KA

İyelik eksiz sözcüklerde kullanılmıştır.

- ilgerü şantun yazıka tegi süledim* **KTG3**
taloyka kiçig tegmedim **KTG3**
bérgerü tokuz ersinke tegi süledim **KTG3**
töpötke kiçig tegmedim **KTG3**
temir kapıgka tegi süledim **KT G 4**
bunça yérke tegi yoritdim **KT G 4**
neñ sawım <bar> erser beñgü taşka urtum **KT G 11**
ilgerü kadirkan yışka tegi kerü temir kapıgka tegi konturmuş **KT D 2**
tawgaç bodunka beglik urı oglın kul boltı **KT D 7**
tawgaçğı begler tawgaç atın tutupan tawgaç kaganka (KT D 7) körmiş **KT D 8**
ilgerü kün tugsıkda bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş **KT D 8**
kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü bérmiş **KT D 8**
tawgaç kaganka élin törösın alı bérmiş **KT D 8**
kimke élig kazganur men tér ermiş **KT D 9**
ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş **KT D 9**
tawgaç kaganka yağı bolmuş **KT D 9**
kañım kaganka başlayu baz kaganıg balbal tikmiş **KT D 16**
éçim kagan birle ilgerü yaşıł ügüz şantun yazıka tegi süledimiz **KT D 17**
kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz **KT D 17**
kurıgaru keñü tarmanka tegi türük bodunug ança konturtumuz ança étdimiz **KT D 21**
neñ yılsıg bodunka olormadım **KT D 26**
bir otuz yaşına çaça señünke sünüşdümüz **KT D 32**
yaraklıgđı kaganka ançoladı **KT D 32**
yénçü ügüzüg keçe temir kapıgka tegi süledimiz **KT D 39**
balıka basıkdı **KT K 8**
barkın bedizin bitig taşın béçin yılda yétinç ay yéti otuzka kop alkdımız **KT K-D**
yégirmi kün olorup bo taşka bo tamka kop yol<l>ug tégin bitidim **KT G-D**

ilg[erü şa]ntuñ [yazıka tegi süledim BK K 2
taloyka kiçig tegmedim] BK K 2
tokuz ersinke tegi süledim BK K 3
töpötke kiçig tegmedim BK K 3
temir kapıgka tegi süledim BK K 3
bu[nça yérke tegi y]ortd[ım BK K 3
benğü taşka urtum BK K 8
men türgeş kaganka kız[ımı <...> BK K 9
ilgerü kadirkan yışka tegi kerü] BK D 3
temir kapıgka tegi konturmuş BK D 4
tawgaç bodunka beglik urı oglın kul kılı BK D 7
tawgaç kaganka körmiş BK D 7
ilgerü kün tugsıka bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş BK D 8
kurıgaru temir kapıgka <tegi> süleyü bérmiş BK D 8
tawgaç kaganka élin tör<ö>sin alı bérmiş BK D 8
kimke élig kazganur men tér ermiş] BK D 8
ilgerü kün tugsıka bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş BK D 8
ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş BK D 9
ança tép tawgaç kaganka yağı bolmuş BK D 9
kañım [kaganka] başlayu baz kaganıg balbal tik[miş kañım]BK D 13
ilgerü yaşıl ügüz şantun yazıka tegi süledimiz BK D 15
kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz BK D 15
kenjü tarwanka tegi türük bodunug ança konturtumuz ança étdimiz BK D 18
<...> yışka agdı BK D 37
otuz artukı dört yaşıma oguz tezip tawgaçka kirti BK D 38
tatawı bodun tawgaç kaganka körti BK D 39
inisi bir korg[anka tezip barmış] BK D 40
çorakka tegip yolagçı <...> béş? keçenke tegi BK G-D
tö[ñker] tagka (BK G 7) ku señün başadu tört tümen sü kelti BK G 8
kañım kaganka ertinü BK G 14
türk bodun tawgaçka körür erti T1 B 1
kanın kodup tawgaçka yana içikdi T1 B 2

ügüzke tüşdi **T1 G 9**
türk kaganıg türk bodunug ötüken yérke ben özüim bilge toñukuk <kelürtüm> **T1 G 10**
şantunı balıka taloy ügüzke tegmiş yok ermiş **T1 D 1**
şantunı balıka taloy ügüzke tegürtüm **T1 D 2**
ilk kırkızka sülese]r yeg ermiş tédim **T1 D 6**
anı suwka b[ardımız] **T1 K 3**
atıg ıka bayur ertimiz **T1 K 3**
kaganka kırkız bodunı içikdi yükünti **T1 K 4**
bulçuka taı üntürü tegdimiz **T1 K 11**
temir kapıgka tegi ertimiz **T2 G 1**
inel kaganka <...> tagka **T2 G 1**
türük bodun temir kapıgka **T2 G 2**
ténsi ogli aytıgma tagka tegmiş idi yok ermiş **T2 G 3**
ol yérke ben bilge toñukuk tegürtök üçün **T2 G 3**
tawgaçka yéti yégirmi süñüşdi **T2 G 5**
kitañka yéti süñüşdi **T2 G 5**
oguzka béş süñüşdi **T2 G 5**
éltéřiş kaganka **T2 G 6**
türük böğü kaganka **T2 G 6**
türük bilge kaganka **T2 G 6**
neı yérdeki kaganlıg bodunka **T2 D 6**
bérye tawgaçka **O D 2**
yıraya yışka [tegi] **O D 2**
teñrikenke işig bértiı téyin yarlıkamış **O D 6**
teñri bilge kaganka sakınıp işig küçüg bérsigim bar ermiş erinç **OK 2**
ewke tegdöküm uruş kılıp **O K 2**
ög<g>en atka işig küçüg bérti **O K 3**
kaı yarıp éltéřiş kaganka adrılmadok yañılmadok **O K 3**
ataçımka bitig taşıg **O 13**
türk bodunka **KÇ B 4**
keçende tümen süke süñüşdi **KÇ B 10**
[taw]gaçka **KÇ B 12**

temir kapı**ka** tezikk**e** tegi sülep kazgantı **KÇ D 4**
tokuz oguz**ka** yéti sünüş sünüşdökde **KÇ D 4**
[ışwara bil]ge küli çor anta késre karlok**ka** **KÇ D 7**
yağ**ka** yalnızus oplayu tegip **KÇ D 11**
[takı]gu yıl**ka** **Tes B 4**
uçuz kölk**e** atlıgın töke barmış **Tes K 3**
[öñ]re tawgaç**ka** bazlanmış **Tes K 5**
uç[uz köl]**ke** atlıgın töke barmış **Ta D 2**
sekiz otuz yaşıma yılan yıl**ka** **Ta D 5**
üç tuglug türük bodun**ka** **Ta D 7**
kur<ı>ya on ok<k>**a** **Ta G 3**
[b]éş señüt kara bodun turuyun kañım kank**a** ötünti **Ta G 4**
yası taş**ka** yaratı<t> dım **Ta B 3**
tulku taş**ka** tokıtdım **Ta B 3**
yağ<ı> bodun**ka** [kaga]ngı **Ta B 5**
bodun**ka** <...> **Ta K 4**
üç tuglug türük bodun**ka** **ŞU K 8**
ékinti sünüş [eñ il]ki ay altı yañı**ka** t[okıdım] **ŞU K 9**
anta késre takıgu yıl**ka** **ŞU K 10**
kur<ı> ya on ok<k >**a** kirti **ŞU K 11**
éki yañı**ka** kün tuguru sünüşdüm **ŞU D 1**
törtünç ay tokuz yañı**ka** sünüşdüm sançdım **ŞU D 3**
uçı selen**eke** tegi çerig ét**di** **ŞU D 4**
selen**eke** sıka sançdım **ŞU D 4**
sekizinç ay éki yañı**ka** çığıtır költe kañuy kezü sünüşdüm **ŞU D 6**
tarduş tölis bodun**ka** bértim **ŞU D 7**
bitigimin belgümün anta yası taş**ka** (ŞU D 9) yaratıtdım **ŞU D 10**
çik bodun**ka** totok bértim **ŞU G 2**
basmıl**ka** **ŞU G 13**
ançıp sekizinç ay üç yañı**ka** yor[ıdım] **ŞU B 1**
[kar]lok tirigi barı<p> türgeş**ke** kel[ti] **ŞU B 1**
onunç ay éki yañı**ka** bar[dı]m **ŞU B 2**

ewime ékinti ay altı yañıka tüşdüim **ŞU B 4**
sog[da] Jk tawgaçka seleñede bay balık yapıtı bértim **ŞU B 5**
béş balık(?)ka bartıg? **HT II**
küzte toñın taşka értim **HT II**
tölis bilge beg toñ begi katıg yérke **HT V**
lagzın yıl altınç ayka yéti yañıka **KaÇ**
qamay bodunqa eli teñri qayan ermis **BaH II**
üzä <t(ä)ñrik>ä asra yärkä yükün<t>üküm bar ärti yañıltukum yok **Bö Y**
abka kältimiz **DU III**
eltäriş kaganka içi<kiñ> **Ço 1**
üçünç ay yetika adrıldımız at tabarda **Ço 1**
täñrikän qunçuy yigän botur irkin... yılqa bütükdük **Ar 1**
ben teñri élimke elçisi ertim **E 1/2**
teñri élimke bökmedim esizim e yıtı **E 3/2**
üç yetmiş yaşımka adrıltım **E 3/4**
egök katun yérimke adrıltım **E 3/4**
teñri élimke kazgakım oglumın öz oglum altı biñ yuntum **E 3/5**
teñrideki künke yérdeki élimke bökmedim **E 7/3**
erimke? <...> **E 9/5**
élimke tapdım **E 13/1**
er erdemim élimke tapdım **E 13/3**
teñri élimke edgü kadaşım<ka> adrıldım **E 13/3**
kuyda kunçuyumka esizim e **E 14/2**
oglumka bökmedim **E 14/2**
teñri élimke bardım **E 14/3**
teñri élimke başda begimke bökmedim esizim e **E 16/3**
éçim yurçumka y[ıta] **E 17/2**
uyur begimke adrıltım **E 17/3**
uyur kadaşımka adrıltım **E 17/3**
kadaşımka bökmedim **E 21/1**
kuyda kunçuyumka oglum<ka> **E 22/1**
begimke [ka]daşımka bökm[edim] **E 22/2**

yagıka kirdim E 25/1
[yagıka] tegmiş E 26/8
kuyda kunçuy[umka] E 27/2
élimke bökmedim esiz e élim <...>E 27/5
bagım bodunumka adrılı[ım] E 27/7
élimke erdem için men yırıldım E 28/1
élim ökünçün e kalın yagıka kaymatın tegipen adrıldım a yita E 28/2
iniñizke eçinizke ingen yüki éld<e> tüşürtünüz E 28/3
oglumka bodunumka bökmedim E 29/5
er erdem için töpöt kanka yalawaç bardım kelmedim E 29/7
men altın kapır[çakka kir]tim E 29/8
erdemin aın? elinde kara kanka barıpan E 30/4
tikdi tört bulıñka tikdi E 31/3
otuz erig başlayı todogka bardı[m] E 32/12
bir yaşımta ataçımka adrındım a E 32/14
élimke kanımka bökmedim E 32/17
r<...> için yagıka E 35/1
teñrim çok bizke E 36/2
teñri élimke tusom tokuz er ölürtüm E 44/2
erdemi bar için kanın atam? totok atka tegmiş E 48/2
yéti urı oglunuzka bökmedök E 48/6
buñka taşın beñkü tiker men yita E 48/6
étrük? benke E 50/5
üç yüz bodrak yuntumka bökmedim E 55/1
kalın kadaşımka bökmedim yita E 59/8
[ö]gümke b<ök>medim E 59/9
tokuz yaşda tuglug ap<a>ka tapdım E 60/2
élimke [bökmedim] E 70/1
éki bağıgka begim e ıynu? E 73/6
teñr<i> élimke er erdemim için uygur kanda bérü kel[tim] E 73/7
élimk[e] E 75
élimke ewim E 96/2

ulugumka begimke b[ökme]d[im] **E 96/3**
ayımka adrıl[dı]m **E 97/1**
élimke kazgak[ım] erdemim béş yégirm<i> er ölürmişim **E 108/3**
kalın kadaşımka bökmedim esiz e oglumka **E 120/3**
kayaka bitidim yalım kaya bitigi **E 138/1**
teñri élimke kara boldum **E 147/1**
özde oglumka bökmedim yıta buı a **E 147/2**
töli alp tarkan atımka bökmedim **E 147/3**
töpöt üpede? birke tükendim e **E 149/6**
béş élke tegdim erdemim üçün **E 152/1**
er avka barmış **IB 12**
kuzgunuı ıgaçka barmış **IB 14**
agınka ötügke ıdmış tér **IB 19**
üze teñrike tegir **IB 20**
asra yérke kirür tér **IB 20**
uzuntonluı közñüsin kölke ıçgınmış **IB 22**
(é)ki öküzüg bir bokursıka kölmış **IB 25**
börıke sokuşmış **IB 27**
çıgany er oılu kazgançka barmış **IB 30**
bars kéyik eñke meñke barmış **IB 31**
kidizig suvka sukmuş **IB 33**
kan süke barmış **IB 34**
er süke barmış **IB 35**
er kugu kuşka sokuşmış **IB 35**
teve titigke tüşmiş **IB 46**
teñrike sokuşmış **IB 47**
orto yérde amgaka sokuşmış **IB 49**
esri amga yalım kayaka ünüp barmış **IB 49**
yılka kışike edgü boltı **IB 53**
alp er oılu süke barmış **IB 55**
küneşke olurur ol **IB 57**
yılka tegmişig yıdıtmayın **IB 59**

ayka tegmişig artatmayın **IB 59**
tuymatın tuzak<k>a ilinmiş **IB 61**
kanlık süsi avka ünmiş **IB 63**
körklüg kayaka konupan közleyür men **IB 64**
*yürün taşag alsar kızılısıg suv yünser ol taşısıg özi üze tutsar kopka utgay **T II T 14**
uçıña begedmeke tegir **T II T 14**
buyruk<k>a [...teñri nomun noml[azuñ **Mainz 377**
*kaunagan çor yarıkı uruyu todun çigşi ke yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
otka könmüş kıl[ı]ç özike yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
otka könmüş kıl[ı]ç özike yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
*külüg uruñuka bir (yarık) yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
*alanı içreki süd[e kelürmiş üç yarık da ögeke bir yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
*ot sañun yarıkın kıyagan uruñuka b(é)rdi **Or. 8212/76 B**
*bir ögeke bir yarık bardı **Or. 8212/76 C**
*ötrü tokuzunç []ay bés otuzk[a atap idmiş **O. 1**
*[çak]ş[abut ay seki[z] [yegir]mike[(olurmuş) **O. 1**********

2.1.2.3.2. +GA

İyelik eksiz sözcüklerde kullanılmıştır.

*bés yégirmi yaşımda tawgaç kanga bardım a **E 11/10**
*élig uyamga adrıltım esni **E 15/1**
*élge tagı? bar **E 40**
*awga ben er altı yüz tamk<a> at **E 41/4**
*agımga altmış at bintim **E 41/9**
*zzl uruğın akbay? uruğın artımga altım **E 41/10**
*bir yétmiş yaşımga kök teñride künge azdım esizim e **E 45/5**
*[er]demge t<...>erin? kışalım? ür **E 68/14**
*er atımga? erime kuñç<uy>um a bökmedim esiz e **E 120/1***********

2.1.2.3.3. +ñA

Üçüncü kişi iyelik eki almış sözcüklerde kullanılmıştır. “Bu biçim, hiç kuşkusuz, daha eski bir {+n+gA} ya da {+n+kA} biçiminden geliyor olmalıdır.” (Tekin, 2016: 104).

yırgaru yér bayırku yériñe tegi süledim **KT G 4**

bir kişi yañılsar uguşı bodunu böşükiñe tegi kıdmaz ermiş **KT G 6**

süçig sawıña yımşak agısıña arturup üküş türük bodun öltüg **KT G 6**

on ok oğlıña tatıña tegi bunu körü biliñ **KT G 12**

kırkız yériñe tegi süledimiz **KT D 17**

biziñe yañıl<t>okın üçün kaganı ölti **KT D 19**

ilgerü kün tugsıka bérgerü kün ortosıñaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortosıñaru anta içreki bodun ko[p] m[an]a kör[ür] **KT G 2**

igidmiş bilge kaganıñın ermiş barmış edgü éliñe kentü yañıltıg **KT D 23**

kop maña körti **KT D 30**

umay teg ögüm katun kutıña inim köl tégin er at bultı **KT D 31**

altı yégirmi yaşıña éçim kagan elin törösın ança kazgandı **KT D 31**

bir otuz yaşıña çaça señünke süñüşdüımız **KT D 32**

yüziñe başıña bir t[egmedi] **KT D 33**

köl tégin [altı otuz]yaşıña kırkız tapa süledimiz **KT D 35**

alp er biziñe tegmiş erti **KT D 40**

yazıña oguzgaru sü taşıkdımız **KT K 8**

türük bilge kagan [ay]uki[ña] inim köl téginig közedü olort[um] **KT B**

anta içreki bodun kop maña köriür **BK K 2**

ilgerü kün] (BK K 1) tugsıkıña kurıgaru kün batsıkıña **BK K 2**

yırgaru yér bayırku yériñe tegi sül[edim] **BK K 3**

bir kişi yañılsa[r] uguşı bodun[ı böş]ükiñe tegi kıd[maz] **BK K 4**

süçig sawıña yımşak agısıña arturup **BK K 5**

yazıña oguzgaru sü taşıkdımız **KT K 8**

bodunumun ilgerü [kün tugsıkıña] bérgerü [kün ortosı]ña kurıgaru [kün batsıkıña] yırgaru tün ortosıña tegi konturtum **BK K 11**

ewiñe kirteçi sen **BK K 14**

on ok oğlıña tatıña tegi bunu körü biliñ **BK K 15**

kögmen aša kırkız yériñe tegi sü[ledimiz **BK D 15**
biziñe yañıltokın yazıntokın üçün kaganı ölti **BK D 16**
teñri yér bulgakın üçün ödiñe **BK D 29**
yazıña (BK D 31) oguz tapa süledim **BK D 32**
igidmiş [alp kaganıña ya]ñıltı **BK D 35**
bo yérde maña kul boltı **BK D 36**
gakıña? yériñerü suwıñaru kontı **BK D 40**
özüm tawgaç eliñe kılntım **T1 B 1**
türük bilge kagan éliñe bititdim **T2 D 8**
öñre kün tugsıkıña **O D 2**
késre kün batsıkıña tegi **O D 2**
kapgan éltériş kagan eliñe kılntım **O D 4**
[ka]ganıña éliñe **KÇ B 7**
küli çor yéti yaşıña eygir? ölürti **KÇ D 6**
tokuz yaşıña azıglıg toñuz ölürti **KÇ D 6**
azın erig yana ewiñe süñüş? kigürti **KÇ D 8**
türük éliñe **ŞU K 4**
seleñe kédin yılun kol bér<i>din sınar şıp başıña tegi çerig étdim **ŞU D 3**
kanıña (ŞU D12) eşiñe er kelti **ŞU G 1**
karlok eşiñe kelmedök tédi **ŞU G 1**
söziñe yazmayın tédi **ŞU B 5**
şaşurtı çäriğ kazi käm aša käm öziñä äzüñ **Açıt I**
ırk açu aygıl bañ<a> **Ço 4**
ıdur ança vavıña köl tarqan küdägü ayaz ärti **Ar 1**
élim utuşıña azıp kala<y>ın adrılayın **E 10/9**
buñ baña bunt<a> ermiş **E 10/10**
kañım üçün bilge çigşikanıña tapdım **E 13/4**
tarkan sañun <...> bökmedi bodunıña **E 32/7**
él çor eliñe kl<...> erdemin üçün yokladı **E 32/8**
yoklamaz biz<...> bilge beg oğlıña **E 32/9**
kañım bodun begiñe ög[e]? **E 59/3**
erkim[n]i? élig adaşım adırıp öz evime/ eviñe tezitdi. **A-7**

katıña tegi kalmaduk **IB 9**
bükiñe tegi kodm[ad]uk tér **IB 9**
yéliñe, kudursugınıña tegi yagrıpan **IB 16**
teñri küçiñe tag üze yol suv körüpen **IB 17**
kugu kuş kanatıña urup **IB 35**
ögiñe kañıña tegürmiş **IB 35**
ögürıñe kutlug adgır men **IB 56**
turña kuş tüşnekiñe konmuş **IB 61**
maña ayılmanj tédi **Mainz 388 B**
uçıña begedmeke tegir **T II T 14**
nigoşak alp sıñku]r tégin teñrim avtadan kutıña ötünti yalvartı **Or. 8212/1692**

2.1.2.3.4. +A

Birinci ve ikinci tekil kişi iyelik ekleri almış veya yer-yön bildiren sözcüklerden sonra kullanılmıştır.

bérye şadapıt begler **KT G 1**
yırya tarkat buyruk begler **KT G 1**
ilgerü kün tugsıka bérgerü kün ortosiñaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortosiñaru
anta içreki bodun ko[p] m[an]a kör[ür] **KT G 2**
m[an]a kör[ür] **KT G 2**
bérye çugay yış **KT G 6**
kişi oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **KT D 1**
üze kök teñri asra yagız yér kılıntokda ékin ara kişi oğlı kılınmış **KT D 1**
üze türük teñrısı **KT D 10**
bérye tawgaç bodun yağı ermiş **KT D 14**
yırya baz kagan tokuz oguz bodun yağı ermiş **KT D 14**
özüm tarduş bodun üze şad ertim **KT D 17**
üze teñri basmasar asra yér telinmeser türük bodun éliñin töröñün kim artatı **KT D 22**
içre aşsız taşra tonsuz yawız yawlak bodunta üze olortum **KT D 26**
birki uguşum [bodunum bérye şadapıt begler **BK K 1**

yırya tarkat buyruk begler **BK K 1**
bérye çugay yış tögültün yazı [ko]nayın [teser] türük bodun ölsikig **BK K 5**
kızın ertinü ulug törön ogluma alı bértim **BK K 10**
üze teñri asra yér yarlıkadok üçün **BK K 10**
türüküime bodunuma kazganu bértim eti bértim <...> **BK K 12**
üze kagan olortum **BK D 2**
üze kök teñri kılntokda **BK D 2**
kişi oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **BK D 3**
bérye tawgaç bodun yağı ermiş **BK D 12**
yırya baz kagan tokuz oguz bodun yağı ermiş **BK D 12**
ol tör<ö>de üze eçim kagan olortı **BK D 14**
tört yégirmi yaşımka tarduş bodun üze şad olortum **BK D 15**
üze teñri basmasar **BK D 18**
igidmiş kaganıña érmiş bar[miş edgü] éliñe kentü yañıltıg yawlak kigürtüg **BK D 19**
yawız yawlak bodunta [üze olortum **BK D 21**
[neñ yı]lsıg bodunta üze olormadım **BK D 21**
kop maña körti **BK D 24**
yéti yégirmi yaşıma tañut tapa süledim **BK D 24**
sekiz yégirmi yaşıma altı çuw [sogdak] **BK D 24**
yégirmi yaşıma basmıl ıdok <k>ut uguşum bodun<um> erti **BK D 25**
éki otuz yaşıma tawgaç **BK D 25**
altı otuz yaşıma çik bodun kırkız birle yağı boltı **BK D 26**
yéti o[tuz yaşı]ma kırkız tapa süledim **BK D 26**
otuz yaşıma bés balık tapa süledim **BK D 28**
bir yaşıma karlok badun buñsuz erür barur **BK D 29**
[b]érye tawgaçda atı küsi yok boltı **BK D 36**
otuz artukı tört yaşıma oguz tezip tawgaçka kirti **BK D 38**
otuz artukı sekiz yaşıma kışın kítañ tapa süledim **BK G 2**
élig yaşıma tatawı bodun kítañda adr[ıltı] **BK G 7**
türüküime bodunuma yegin ama kazganu bértim **BK G 10**
özüme bunça **BK G 15**
bérye tawgaçig öñre kítañıg yırya oguzug üküş ök ölürti **T1 B 7**

anta ötrö kaganıma ötüntüm **T1 G 5**
bérye tawgaçda **T1 G 7**
kuriya kordanta **T1 G 7**
yırya oguzda **T1 G 7**
kaganıma ötünüp sületdim **T1 D 1**
ol üç kagan ögleşip altun yış üze kawısalım témiş **T1 D 3**
kaganıma (T1 D 7) ötüntüm **T1 K 1**
at üze bintüre karıg sökdüm **T1 K 1**
bilge toñukuka baña aydı **T1 K 7**
ben saña ne ayayın tédi **T1 K 8**
bérye tawgaçka **O D 2**
yıraya yışka [tegi] **O D 2**
üze teñri tér ermiş **O D 3**
yırya tg **O D 5**
kamıl balıka tegdim konuldum altım **O K 1**
tegiş inime ogluma ança ütledim **O K 3**
üze teñri **O K 4**
atımın üze kök teñri asra yagız yér **Ta D 4**
sekiz otuz yaşıma yılan yılka **Ta D 5**
kur<ı>ya on ok<k>a **Ta G 3**
üze kök teñri yarlıkadok üçün **Ta B 3**
kanıma turgak başı kagas ataçuk **Ta K 2**
altı otuz yaşıma idok o/ u... g<...>bérti **ŞU K 4**
kur<ı> ya on ok<k >a kirti **ŞU K 11**
éki ogluma yawgu şad at bértim **ŞU D 7**
ewime tüş[düm] **ŞU G 5**
ben bars ap<a> çor éki otuz yaşıma bitidim **HT V**
bés balıka barır biz **HT XIV**
bés balıka kutlug alp yüzi **HT XV**
öz inençü bás balıka barır men **HT XVI**
uygur yérinte yaglakar kan ata kel[iğme] **Su 1**
kün tugsuka <kün> batsıka **Su 4**

marıma yüz er torug [bér]tim Su 7
üzü <t(ä)ñrik>ü asra yärkä yükün<t>üküm bar ärti yañiltukum yok Bö Y
üzü täñri ärklig ärmış ä İA A2.1
yilig çor singil künçuyuma esenim YÇ II
yanışım esenim ösüm eb bari[mum] yanukuma YÇ II
ataçıma şakınur men Ataç
altu şaşa kelip E 38/1
er erdemi <ü>çün élime tapdım E 46/2
er atınga? erime kuñç<uy>um a bökmedim esiz e E 120/1
erkim[n]i? élig adaşım adırıp öz evime/ eviñe tezitdi. A-7
keliñ éşiñe él erim... A-36
yarın kéçe altun örgin üze olurupan meñileyür men. IB 1
çıntan ıgaç üze olurupan meñileyür men IB 4
üze tuman turdı, asra toz turdı IB 15
teñri küçiñe tag üze yol suv köripen IB 17
yış üze yaş ot köripen IB 17
üze teñrike tegir IB 20
kamag üze yarukboltı tér IB 26
bodun üze yagdı IB 53
kamag üze yagdı IB 53
üze teñri (é)şidti IB 54
üze teñri (é)şidti IB 60
yaylag tagıma ağıpan yaylayur turur men IB 62
yagaklıg tograk üze tüşüpen yaylayur men IB 64
yürüñ taşag alsar kızılısıg suv yünser ol taşıg özi üze tutsar kopka utgay T II T 14
meniñ atıma bir nom [t]öl[ek] bitizün Or. 8212/1692

2.1.2.4. Bulunma Durumu

Fiilin gerçekleştiği yer ve zamanı belirten durumdur. “Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi içinde cereyan ettiğini ifade etmek için isim lokatif halinde bulunur.” (Ergin, 2009: 234). “Ünlü ile biten gövdelerle /r,l,n/ dışındaki ünsüzlerden biriyle biten

kök ve gövdelerde bu ek +dA biçiminde, /r,l,n/ ünsüzlerinden sonra ise +tA biçimindedir.” (Tekin, 2016: 106).

teñri teg teñride bolmış türük bilge kagan **KT G 1**

anta içreki bodun **KT G 2**

ötüken yış olorsar élte buñ yok **KT G 3**

bo yérde olorup **KT G 4**

yagru kontokda késre anta öyür ermiş **KT G 5**

anta añg kişi ança boşgurur ermiş **KT G 7**

anta kalmışı toru ölü yoriyur ertig **KT G 9**

kop anta alkantıg **KT G 9**

él tutsıkıñın bunta urtum **KT G 10**

azu bo sawımda igid bar gu **KT G 10**

yañılıp ölsikiñin (KT G 10) bunta urtum **KT G 11**

erig yérte erser ança erig yérte beñgü taş tokıtdım bitidim **KT G 13**

kişi oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **KT D 1**

ilgerü küin tugsıkda bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş **KT D 8**

ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmiş **KT D 11**

tölis tarduş bodunug anta etmiş **KT D 13**

ol töröde üze **KT D 16**

kagan at bunta biz bértimiz **KT D 20**

bardok yérde edgüg ol **KTD 24**

içre aşsız taşra tonsuz yawız yawlak bodunta üze olortum **KT D 26**

ıgar élligde **KT D 29**

ıdok başda süñüşdümüz] **KT D 31**

ol süg anta yok kışdımız **KT D 32**

ol at anta ölti **KT D 33**

ol süg anta yok kışdımız **KTD 34**

anı yañıp türgi yargun költe buzdumuz **KTD 34**

kaganın birle soña yışda süñüşdümüz **KTD 35**

türgüş kagan süsi bulçuda otça borça kelti **KT D 37**

anta yana kirip türgüş kagan buyrukı az totokug éligin tutdı **KT D 38**

kaganın *anta* ölürtümüz élin altımız **KT D 38**
ol bodunug tawarda ko[nturtumuz] **KT D 38**
kara türgéş bodunug *anta* ölürmüş almış **KT D 40**
tamağ idok başda sünüşdümüz **KT K 1**
tégin ol sünüşde otuz yaşayur erti **KT K 2**
kara költe sünüşdümüz **KT K 2**
az bodun *anta* yok boltı **KT K 3**
ol at *anta* tüş[di] **KT K 4**
eñ ilk[i] togu balıkda sünüşdümüz **KT K 4**
ékinti koşulgakda ediz birle sünüşdümüz **KT K 5**
sü tegişinte yétinç erig kılıçladı **KT K 5**
ediz bodun *anta* ölti **KT K 6**
üçünç bur[gu]da oguz birle sünüşdümüz **KT K 6**
törtünç çuş başinta sünüşdümüz **KT K 6**
béşinç ezgenti kadızda oguz birle sünüşdümüz **KT K 7**
tonra bir uguş alpagu on erig tonja tégin yogınta egirip ölürtümüz **KT K 7**
ol sü *anta* ölti **KT K 8**
amga korgan(da) kışlap **KT K 8**
ölügi yurtda yolta yatu kaltaçı ertigiz **KT K 9**
uça bardıgız teñri[de] tirigdekiçe **KT G-D**
anta içreki bodun kop maña körür **BK K 2**
[bo] yérd[e olo]rup [tawgaç bodu]n birle tüzül[tüm] **BK K 3**
[yagr]u kontok[da] késre ańıg biligin *anta* ö[yür ermi]ş **BK K 4**
anta anıg [k]işi ança boşg[urur] ermiş **BK K 5**
kop *anta* alkıntıg arıl[tıg] **BK K 7**
anta kalm[ışı] yér [say]u kop toru ölü yoryur ertig **BK K 7**
az[u bo] (BK K 7) sawımda igid bargu **BK K 8**
türük bodunug térip el tutsıkiñın bunta urtum **BK K 8**
yañılıp ölsikiñin [yeme] bunt[a urtu]m **BK K 8**
bo kaganında **BK K 13**
késre tawgaç k[aga]nta bedizçi k[op] kelürtüm **BK K 14**
kişi oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormuş **BK D 3**

yogçı sıgıtçı öñre küñ tugsıkda **BK D 5**
kañım éltériş kaganıg ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürti **BK D 10**
yawgug şadıg anta bérmiş **BK D 12**
kagan uçdokda özüm sekiz yaşda kaltım **BK D 14**
ol tör<ö>de üze éçim kagan olortı **BK D 14**
kagan uçdokda özüm sekiz yaşda kaltım **BK D 14**
kagan atıg bunta biz bértimiz **BK D 17**
[neñ yı]lsıg bodunta üze olormadım **BK D 21**
ıgar élligde [ıgar ka] ganlıgda yeg kaltım **BK D 24**
bodunug anta buzdım **BK D 25**
ıdok başda süñüşdüm **BK D 25**
örpente süñüşdüm **BK D 26**
kaganın birle soña yışda süñüşdüm **BK D 27**
türgés bodunug] uda basdım **BK D 27**
kırkız bodunug uda basdım **BK D 27**
bulçuda süñüşdümüz **BK D 28**
tamag ıdok başda süñüşdüm **BK D 29**
eñ ilki togu balıkda süñüşdüm **BK D 30**
sü[si] <...> ékinti antarguda süñüşdüm **BK D 30**
üçünç [çuş başınta sü]ñüşdüm **BK D 30**
toña tégin yog[ınta] egire tokıdım **BK D 31**
törtünç ezgenti kadızda süñüşdüm **BK D 31**
amgı korgan kışladokda yut boltı **BK D 31**
ékin sü ewde erti **BK D 32**
aguda éki ulug süñüş süñüşdüm **BK D 34**
tawgaç <...>ı/i bo yérde kelti **BK D 35**
[b]érye tawgaçda atı küsi yok boltı **BK D 36**
bo yérde maña kul boltı **BK D 36**
tönker tagda tegip tokıdım **BK G 8**
türük bilge kagan olortokınta **BK G 13**
tagda sıgun etser **BK B 5**
türk sir bodun yérinte (T1 B 3) bod kalmadı **T1 B 4**

ida taşda kalmışu kuwrarıp yéti yüz boltı **T1 B 4**
toruk bukalı semiz bukalı irakda (T1 B5) bönüser? **T1 B 6**
türk sir bodun yérinte idi yorımazun **T1 G 4**
öñre kítañda bérye tawgaçda kırıya kordanta yırıya oguzda éki üç biñ sümüz keltéçimiz
bar mu **T1 G 7**
yañdok yolta yeme ölti **T1 G 9**
yurtda yatu kalur erti **T1 D 2**
altun yışda oloruñ tédi **T1 K 7**
altun yışda olortumuz **T1 K 8**
yarış yazıda térulelim témiş **T1 K 9**
yarış yazıda on tümen sü térliti tér **T2 B 1**
anta ölürti **T2 B 7**
anta yanturtumuz **T2 G 1**
anta ayguçı[sı] **T2 G 5**
kapgan kagan türük sir bodun yérinte **T2 K 2**
bo tawgaçda **O D 5**
kañım бага теңрікен yen anta yorımış **O D 5**
şad atıg anta bérmış **O D 6**
boltokda tokuz oguz tg yağı ermiş **O D 6**
bodun anta ermezke t s ol? **O D 8**
kagan élinte karıp edgü beñi körti **KÇ B 3**
kedim b<...> alpı erdemi anta kükdi **KÇ B 4**
keçende tümen süke süñüşdi **KÇ B 10**
bés balıkda tört süñüş sü]ñüşdökde **KÇ B 11**
anta kerü barıp **KÇ D 4**
[kar]lok yağıt<d>okda tezde süñüşdökde **KÇ D 6**
tokuz oguzka yéti süñüş süñüşdökde **KÇ D 4**
bés süñüş süñüşdökde **KÇ D 5**
yem[e] süñüş[dök]de **KÇ D 7**
teñri kılıntokda uygur kagan olormış **Tes K 1**
anta barmış **Tes K 4**
ol bodunum keñkeresde **Tes K 4**

anta adın ödkünç kagan ermiş **Tes D 2**
ötüken eli tegres eli ékin ara orkon ügüzde **Ta D 3**
türük élin anta bulga<t>dım **Ta D 5**
anta artatdım **Ta D 5**
ozmış tégin udurganta yoriyur tédi **Ta D 6**
kömür tagda **Ta D 7**
yar ügüzde **Ta D 7**
anta yétinç ay tört yégirmike **Ta D 7**
anta toņtartım **Ta D 8**
kan[in altım] anta yok boltı **Ta D 8**
türük bodunug anta içgertim **Ta D 8**
anta yana **Ta D 8**
kanın anta **Ta G 1**
anta késre küsgü yılıka sinligde küç kara bod[un er]miş **Ta G 5**
anta yawgu atadı **Ta G 5**
sinsizde küç kara suw ermiş **Ta G 5**
kan ıdok baş kédinin örgin bunta éti<t>dım **Ta G 6**
ötüken kédin uçınta **Ta B 1**
tez başınta **Ta B 1**
örgin [anta éitdim **Ta B 1**
çıt] anta yarattdım **Ta B 1**
ulu yılıka ötüken ortosınta **Ta B 2**
as öñüz baş kan ıdok baş kédininte yayladım **Ta B 2**
örgin bunta yaratı<t>dım **Ta B 2**
çıt bunta tokıtdım **Ta B 2**
bıñ yıl<l>ık tümen künlik bitigimin belgümün bunta **Ta B 2**
toņrada seņüt bıña **Ta K 2**
bodunu toņrada <...> **Ta K 3**
keyr<e>de öñdün yantaç[ım]da **ŞU K 6**
keyre başınta üç birküde kan süsi [birle] katıltım **ŞU K 7**
keyre başınta üç birküde kan süsi [birle] katıltım **ŞU K 7**
anta <...> **ŞU K 7**

kögürde kömür tagda yar ügüzde ŞU K 8
katunun anta altım ŞU K 10
türük bodun anta ingaru yok boltı ŞU K 10
anta késre kañım kagan uçdı ŞU K 12
anta bükegük<d>e yétdim ŞU D 1
anta sançdım ŞU D 1
anta sançdım ŞU D 2
burguda yétdim ŞU D 3
anta sançdım ŞU D 4
sünüşde tutup on er ı<d>tım ŞU D 4
anta sançdım ŞU D 6
anta udu yorıdım ŞU D 6
sekizinç ay éki yanıka çığıtır költe kañuy kezü sünüşdüm ŞU D 6
ol ay bés yégirmike keyre başı üç birküde ŞU D 6
anta yana tüşdüm ŞU D 7
yag<ı>da boşuna boşunuldım ŞU D 7
ant[a] <...> [te]z başınta ŞU D 8
çıt anta tokıtdım ŞU D 8
yay anta yayladım ŞU D 8
yaka anta yakaladım ŞU D 8
belgümün bitigimin anta yaratıtdım ŞU D 8
ékint<i> ay tört yégirmike kemde (ŞU D 7) *tokıdım* ŞU D 8
kasar kur<ı>dın örgin anta étıtdım ŞU D 8
anta ıdok baş kédinte ŞU D 9
yawaş tokuş beltirinte anta yayladım ŞU D 9
anta [as] öñüz başı ŞU D 9
anta ıdok baş kédinte ŞU D 9
yawaş tokuş beltirinte anta yayladım ŞU D 9
örgin anta yaratıtdım ŞU D 9
çıt anta tokıtdım ŞU D 9
bitigimin belgümün anta yası taşka (ŞU D 9) *yaratıtdım* ŞU D 10
kırkız kanı kögmen irinte ŞU D 11

ew barkınt[a] ermiş ŞU D12
yelmesin meniñ er anta basmış ŞU D12
arkar başı tuşu anta er kamış altın [ya]nta s<...>p keçdim ŞU G 1
bulçu ügüzde üç karlokug (ŞU G 1) anta tokıdım ŞU G 2
anta yana tüşdüm ŞU G 2
yaka anta yakaladım ŞU G 2
ışwaras tarkat anta ançoladım ŞU G 2
anta<...>k s er kelti ŞU G 2
kazluk költe ŞU G 2
[ta]gda körti ŞU G 3
bêş yégirmike<...> taygan költe téritim ŞU G 3
bidgüçi er anta ı<d>t[ım ŞU G 3
ötükente ben ŞU G 4
anta t[okıdım] ŞU G 5
anta sançdım ŞU G 5
anta ötrö ŞU G 5
ewimin ersegünte yula költe ko<d>tum ŞU G 6
ewimin ersegünte yula költe ko<d>tum ŞU G 6
anta ertim ŞU G 6
yogra yarışda süsin anta sançdım ŞU G 7
yogra yarışda süsin anta sançdım ŞU G 7
anta yana yorıp tüşdüm ŞU G 7
érlünte talakımınta yétdim ŞU G 8
anta katılmış ŞU G 8
anta begler ŞU G 8
künüm kulum bodunug teñri yér anta ayu [bé]rti ŞU G 9
anta sançdım ŞU G 9
anta badun içikd[i] ŞU G 10
anta yana tüşüp orkon balıklıg beltirinte él örginin anta örgipen étitdim ŞU G 10
anta [ya]kagaru? basmıl karlok yok boltı ŞU B 2
anta olorup biñe ı<d>tum ŞU B 3
anta sançdım ŞU B 6

sançdok yérd[e] <...> *sakınmış* **ŞU B 7**
yérde yol bériñ **HT I**
küzte toñın taşka értim **HT II**
bilge kagan élinte **HT VI**
ötüken élinde **HT VII**
tegres élimde **HT VIII**
uygur yérinte yağlakar kan ata kel[igme] **Su 1**
kök teñride **KarB II 6**
yérde yolım (yolum?) **KarB II 9**
teğimde(?) boltı **KarB II 11**
ötükende tengri qağan yelmesi bine olurmaz **BaH I**
çorlar yolu olurtukda **Bi I**
üçünç ay yetika adrıldımız at tabarda **Ço 1**
anta at[ig]? katıg taşıg evig barkıg [tokıtım?] **ON 2**
bo at anta qayatän bāk bolzun **Ar 1**
altmış yaşımda **E 1/1**
altı bag bodunta beg<i> ertim **E 1/2**
kuyda kunçuyum özde oglum yıta esizim e **E 3/1**
altunlig kēşig bēlimte bantım **E 3/2**
teñri élimte yemlig ben **E 3/3**
altı uguş bodunda üç yégirmi altı élim kanım a adrıldım **E 5/2**
üç yaşımda kañsız boldım **E 6/1**
buñusuz erde ben erdim **E 6/3**
kuyda kunçuyumgaka özde oglumka adrıldım **E 7/4**
[kuy]da kunçuyumka adrıldım **E 8/2**
yalañ yüzlügd<e> **E 9/3**
kuyda kunçuyum a esizim e yıta **E 10/1**
özde oglum esizim e adrıldım yıta **E 10/1**
kök teñride kün ay esiz ermiş yıta esizim e adrıldım **E 10/3**
bélde ban<t>ım **E 10/5**
élim ugrınta sü bolup **E 10/8**
çiwiligde bir teğimde sekiz er ölürdüm **E 10/8**

b[ar]s? yulta er[ti ya]lıkayın E 10/9
buñ baña bunt<a> ermiş E 10/10
tör apa içreki ben bês yégirmi yaşda alınmışım E 11/2
a anta bökmedim e yita E 11/3
yatda tüñürüm e adrıldım a E 11/8
antlıg adaşım a antsızda edgü eşim e adrıldım a E 11/9
bês yégirmi yaşında tawgaç kanga bardım a E 11/10
alpun altun kümişüg egri tewe elde kişi kazgandım a E 11/10
ıyu kuyda kunçuyum adrıldım E 13/2
kuyda kunçuyumka esizim e E 14/2
bir otuz yaşında esizim e E 15/3
kuyda kunçuyum éki oğlanım a esizim e E 16/1
tört yaşında kañsı[z bolup] E 16/3
kuyda kisim e yita adrılı bardımız E 18/3
kadır yağıda E 19/1
kuyda kunçuyumka oğlum<ka> E 22/1
tokuz kırk yaşında élim için E 23/1
kara señird<e> ülkeni altı bağ keşdimde ben E 24/5
udur(?) çigşi sekiz kırk yaşda E 24/5
yeti yégirmi erdemi yasınta erdem ölti E 26/5
kuyda kunçuy[umka] E 27/2
kadır yağıda otuz er ö[lürtüm] E 27/6
iniñizke éçinizke ingen yüki éld<e> tüşürtünüz E 28/3
élimde tört tegzindim E 29/2
kuyda kadaşım a kunçuyum a adrılı bardım men E 29/5
erdemin aın? elinde kara kanka barıpan E 30/4
yag<ı>da <...> bitigçi <...> uz kop bodun tike bilir erti E 32/3
bir yaşımta ataçımka adrındım a E 32/14
altı yaşımta kañsıradım bilinmedim E 32/16
öñ yerde kaş er taş bal[balı] E 34
élim kanım térsin bunta E 38/2
er erdemimdaki egeçim e ana gemçigt<e> yiriltim E 41/6

awda géyik at<d >ım E 41/7
eresin? yok éşim sınarım kanta er sañım kan<ı> ergey E 41/8
ka[đır ya]gıda yagıçı ben E 44/2
tezig kéyikde alp ben E 44/2
er erdemimde egsüküm yok E 44/5
kırk yaşında adrıldım E 44/5
[ér]te atım kümül öge E 45/1
bés yaşımta kaşsız kalıp E 45/2
bir yétmiş yaşımga kök teñride künge azdım esizim e E 45/5
kürsi? yamda? élim esizim e E 45/6
kuyda kuñçuyum tul yıta esizim E 45/6
kuyda kuñçuyum esizim e E 46/1
élde kişim egri tewem tört butl<ug>yılm E 46/3
kiş[i]de yeg tiker biz E 48/1
tokuz élig yaşda tokuz altmış er ölürmiş E 48/3
erdemlig élinte bökmedim E 48/8
yérde artuk erdemi bar üçün beñkü tike bértim E 48/9
ben yétmiş yaşında E 49/2
er erdemim éki élig tokaşım yag<ı>da E 49/3
arkkaş eldem taşın bunta tikti E 49/4
éşim <u>grın<t>a? altı er balbarım E 51/4
er erdemimde E 52/2
élimde bés kata tegzin[ti]m E 53/2
kök teñr<i>de boltum E 53/3
kuyd<a> kuñçuyum a adrıldım esizim e E 55/2
buñum a kuyda kuñçuyum a bökişmedim E 59/2
yéti otuz yaşında élim üçün tokuz tat[ar] E 59/4
tokuz yaşda tuglug ap<a>ka tapdım E 60/2
kuyda kisim esizim e E 61/2
tédim kara tañında<...>ü<...>e E 68/8
tugdum özümd[e] <...>E 68/10
ant<a> él kızı erdim E 68/15

yaşımta adrıltım öküñçe **E 68/22**
kuyda kunçuyum a kt **E 68/29**
[özde] oglum kuyda <kunçuyum bökm[edim] **E 70/2**
yégirmi yaşda élim kal **E 70/5**
[i]çinte béş alkusı artuk begimis? **E 71/1**
élimde sü terkim? kl **E 73/5**
teñr<i> élimke er erdemim üçün uygur kanda béru kel[tim] **E 73/7**
kök teñride küñ ay esizim e **E 92/3**
sekizinç yaş[ta?]<...> **E 96/1**
[yét]i yégirmi yaşında süledim **E 96/2**
kuyda oglum **E 106/1**
biñ bükde an<i>da kü udımız? kem üg[üz] **E 136/1**
yeti yégirmi yaşında men **E 147/1**
kuyda kunçuyum a bökmmedim yıta buñ a **E 147/2**
özde oglumka bökmmedim yıta buñ a **E 147/2**
teñri élimde tegzinmişim **E 147/3**
kök teñride esiz **E 147/4**
küñ ay ermiş yağız yérde esiz **E 147/4**
yağız yérde élim kanım a esizim e yıta **E 149/4**
küyde kişi(ñ>m)e adrıltım **A-18**
...er beñüsi yağıda **A-32**
ev teg eviñde siziñ éşiñ **A-84**
katunı yeşinü anta tul[i] kalmış **Talas 1**
özinte éşinke... kalmaz **Talas 1**
uyalarumda at aç öküz aç **Talas 13**
taloyda yatıpan tapladukumin tutar men **IB 3**
tagda kamılmış **IB 12**
teñride erklig tér **IB 12**
teñrilig kurtga yurtta kalmış **IB 13**
yana teñri kutinta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş **IB 15**
ak at karşısn üç bolugta talulapan **IB 19**
teglük kulun érkek yunt<t>a emig tileyür **IB 24**

tün orto kanta, negüde bulgay ol, tér **IB 24**
yolta atı armış **IB 35**
agılınta yülkiñ bolzun! **IB 47**
orto yérde amgaka sokuşmış **IB 49**
ol tagda turupan meñileyür men **IB 51**
sü yérinte erklig savçı törütmiş **IB 55**
anta turupan meñileyür men tér **IB 56**
bo ırk başınta az emgeki bar **IB 57**
oglı öginte kañınta övkelepen tezipeñ barmış **IB 58**
kuli elginte ol kızıg] (ıdtı) **Mainz 388 A**
men koluladokum kamagda erklig yultuz ermiş **U 5 II A**
ne iş yarlıg yarlıkasar kopda işi yorık bolgay **T II T 14**
kök y[ürü]ñ suv yünser ol taşıg özinte tutsar yat kişi adartu umaz **T II T 14**
ol-ok taşın suvı yaşıł bolsar kem özinte tutsar agulug kurt koñuz adartu umaz **T II T 14**

2.1.2.4.1. +KA Ekinin Bulunma İşlevi

bo ödke olortum **KT G 1**
tört yégirmi yaşımka tarduş bodun üze şad olortum **BK D 15**
kañım kagan it yıl onunç ay altı otuzka uça bardı **BK G 10**
lagzın yıl béşinç ay yéti otuzka yog ertürtüm **BK G 10**
on tünke yantakı tug ewirü bardımız **T1 K 2**
kırkızıg uka basdımız **T1 K 3**
koñ yılka yétinç ay küçlüg alp er kaganımda adrılı bardınız **O K 4**
yılka bilge **O 17**
koñ yılıka yorıdım **Ta D 9**
anta yétinç ay dört yégirmike **Ta D 7**
béçin yılıka yorıdım **Ta G 1**
takıgu yılıka yorıdım **Ta G 2**
béşinç ay üç yégirmike kalışdı **Ta G 2**
anta késre it yılıka **Ta G 3**
üç karlok lagzın yılka tokuz tatar **Ta G 4**

bars yılka yılan yılka éki yıl **Ta B 1**
ulu yılıka ötüken ortosınta **Ta B 2**
koñ yılka yorıdım **ŞU K 9**
lagzın yılka t[okıdım?] **ŞU K 11**
küsgü yılka[a] <...> aşdım **ŞU K 12**
béşinç ay tokuz otuzka süñüşdüm **ŞU D 4**
ol ay béş yégirmike keyre başı üç birküde **ŞU D 6**
ançıp bars yılka çik tapa yorıdım **ŞU D 7**
ékint<i> ay tört yégirmike kemde (ŞU D 7) tokıdım **ŞU D 8**
béşinç ayka teg[i] **ŞU D 9**
bir yégirminç ay sekiz yégirmike<...> yolukdum **ŞU G 1**
béş yégirmike<...> taygan költe téritim **ŞU G 3**
[b]éşinç [ay] altı otuzka süñüşdüm **ŞU G 5**
bir yégirminç ay yégirmike **ŞU G 11**
koñ yılka **ŞU B 2**
ékinti ay altı yégirmike üç tuglug **ŞU B 7**
béçin yıl yetinç ay béş yégirmike **HT II**
késre toguzunç ayka értim **HT VIII**
béçin yılka tokuzunç ay éki yañıka bardımız **HT XV**
tokuz yégirmi yaşımga ögsüz **E 45/2**
bolup katıglanıp otuz yaşımga<a> öge boltum **E 45/3**
bir yétmiş yaşımga kök teñride küñge azdım esizim e **E 45/5**

2.1.2.4.2. +GA Ekinin Bulunma İşlevi

agımga altmış at bintim **E 41/9**

2.1.2.5. Ayrılma Durumu

Fiilin ayrıldığı yeri veya zamanı belirten durumdur. Ayrılma durumu, “uzaklaşma” terimi ile de ifade edilmiştir. Eski Türkçede bulunma eki +DA, ayrılma fonksiyonunu da içerdiği için Zeynep Korkmaz (2011: 14), Eski Türkçenin +tIn eki üzerindeki

araştırmaların esas itibariyle ekin yapısını çözmek amacını güttüğünden ekin görevleri arasındaki birbirine geçişler ve değişmelerin incelenmediğini, bu ekin hem ayrılma eki hem de yön zarfı yapan yön gösterme eki olduğunu belirtmiştir.

yaraklıg kantān kelip yaña életdi sünjüglüg kantān kelipen süre életdi **KT D 23**

kurıdın [s]ogud örti **KT B**

yaraklıg kantān kelip yaña életdi **BK D 19**

sünjüglüg kantān <kelipen> süre é[letdi **BK D 19**

oguzduntun küreg kelti **T1 G 1**

oguzduntun küreg kelti **T1 G 1**

tawgaç bérđin yen teg **T1 G 4**

kitañ öñdün yen teg **T1 G 4**

tawgaç bérđin yen teg **T1 G 4**

öñdün kagangaru sü yorılım témiş **T1 K 5**

keyr<e>de öñdün yantaç[ım]da **ŞU K 6**

selenje kédin yılun kol bér<i>đin sıñar şıp başıña tegi çerig étđim **ŞU D 3**

kasar kur<i>đin örgin anta étđim **ŞU D 8**

taşdıntan<...> aşayın témiş **ŞU G 4**

taşdıntan üç karlok üç idok **ŞU G 4**

bo at anta qayatün bāk bolzun **Ar 1**

erdem üçün inal <ka>ntan üntüm e esiz e **E 42/7**

ak yaddın ölüp azar **A-7**

yégrén adgır teñrideki teglökten... **A-84**

altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin başımın yul evintin tér. **IB 8**

togan kuş teñridin kudi tabışgan tépen kapmış **IB 44**

2.1.2.5.1. +DA Ekinin Ayrılma İşlevi

Runik harfli metinlerde +DA eki hem bulunma hem de ayrılma hali için kullanılır. “Runiform metinlerde bulunma durumu, bulunma anlamına ek olarak ayrılma anlamı da taşımaktadır.” (Erdal, 2004: 372). “Eski Türkçede uzaklaşma ifadesi için {+dA} ve {+tA} kullanılmıştır. Fakat bu ablatif eki olmayıp lokatif ekinin ablatif fonksiyonu için

kullanılmasından başka bir şey değildir.” (Ergin 2009: 236). “Hem bulunma hem de ayrılma durumları için birlikte kullanılan {+dA} ekinin ayrılma işlevi sentaktik yapıda ortaya çıkmaktadır.” (Polat 2019:396).

ötüken yışda yeg idi yok ermiş **KT G 4**

yagru kontokda késre **KT G 5**

tawgaç kaganta bedizçi kelürtüm **KT G 11**

kün tugsıkda bök<k>üli çöl<l>üg él tawgaç töpöt par purum kırkız üç kurikan otuz tatar kítañ tatawı **KT D 4**

anta késre **KT D 4**

anta késre **KT D 5**

yarıkınta yalmasınta yüz artuk okun urtı **KT D 33**

közde yaş kelser tıda köñülte sıgıt kelser yanturu sakıntım katıgdı sakıntım **KT K 11**

tawgaç kaganta işiyi liken kelti **KT K 12**

töpöt kaganta bölün kelti **KT K 12**

bukarak uluş bodunta nek señün ogul tarkan kelti **KT K 12**

kırkız kaganta tarduş inançu çor kelti **KT K 13**

on ok oglum türgeş kaganta makaraç tamgaçı kelti **KT K 13**

ıgar oğlanıñızda taygunuñızda yégdi igidür ertigiz **KT G-D**

öt]üken y[ış]da yeg i[di yok er]miş **BK K 3**

élig yaşıma tatawı bodun kítañda adr[ıltı] **BK G 7**

tawgaçda adrıltı kanlantı **T1 B 2**

ben yırdınt<a> yan tegeyin **T1 G 4**

ingek kölekin tuğlada oguz kelti **T1 G 8**

kırkızda yantımız **T1 K 5**

türgeş kaganta küreg kelti **T1 K 5**

kant<a> yan sawıg yana (T1 K 9) kelti **T1 K 10**

bizinte éki uçı sıñarça artuk erti **T2 B 5**

anta bérüki **T2 G 2**

teñri bilge kaganta adrılmalım azmalım téyin **O K 3**

koñ yulka yétinç ay küçlüg alp er kaganımda adrılı bardıñız **O K 4**

anta késre başı kelti **Ta G 2**

anta késre it yılıka **Ta G 3**

munda ilgerü eb? koş **Koç-4**

ölümde ozmuş tér **IB 13**

utru yérde **IB 16**

özlük at öñ yérde arıp oñup turu kalmış **IB 17**

yaş yépen ölümde ozmuş tér **IB 17**

ülügde ozmuş tér **IB 41**

idişimte ayakımta öñi kaçça barır men? **IB 42**

ölümte ozmuş **IB 49**

ölümte ozupan ögire sevinü yoriyur **IB 49**

alanı içreki süd[e kelürmiş üç yarıkda ögeke bir yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**

éşidmişte körü körmüş yég **Or. 8212/78 A**

2.1.2.5.2. +KA Ekinin Ayrılma İşlevi

kuyda kuñçuyumgaka özde oglumka adrıldım **E 7/4**

[kuy]da kuñçuyumka adrıldım **E 8/2**

2.1.2.5.3. +GA Ekinin Ayrılma İşlevi

kuydaki kuñçuyumga adrıldım apam a **E 6/4**

kuyda kuñçuyumgaka özde oglumka adrıldım **E 7/4**

2.1.2.6. Eşitlik Durumu

Adların eşitlik durumu +çA eki ile yapılır. “Kelime gruplarında ve cümlede fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu veya yapıldığını, fiilin oluşunu veya yapılış tarzını ifade etmek için kullanılır.” (Ergin 2009: 239).

bunça bo[dun] **KT G 2**

bunça yérke tegi yoritdım **KT G 4**

süçig sawın yımşak agın arıp irak bodunug ança yagutır ermiş **KT G 5**

anta añıg kişi ança boşgurur ermiş **KT G 7**
anı üçün élig ança tutmuş erinç **KT D 3**
kök türük ança olorur ermiş **KT D 3**
özi ança kergek bolmış **KT D 3-4**
bök<k>üli çöl<l>üg él tawgaç töpöt par purum kırkız üç kurıkan otuz tatar kitan tatarı
bunça bodun **KT D 4**
élsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug türük törösin ıçgınmış
bodunug eçüm apam törösinçe yaratmış boşgurmuş **KT D 13**
kanıñ suwça yüğürti süñüküñ tagça yatdı **KT D 24**
türgüş kagan süsi bulçuda otça borça kelti **KT D 37**
bunça yeme tirigi küñ boltaçı erti **KT K 9**
ança sakıntım **KT K 11**
taş bark [etgüçig] bunça bedizçig toygun éltewer kel[ürti] **KT K-D**
bunça bitig bitigme köl tégin atısı yol<l>ug tégin bitidim **KT G-D**
begim tégin yügerü teñri bolça <...> taş bitidimiz **KT G-B**
uça bardızgız teñri[de] tirigdekiçe **KT G-D**
bu[nça yérke tegi y]oritd[ım **BK K 3**
kotay buñsuz ança bérür **BK K 4**
süçig [sa]win yımşak agın arıp irak [bodu]nug ança yagutır ermiş **BK K 4**
anta anıg [k]işi ança boşg[urur] ermiş **BK K 5**
bodunug eçüm apam törösinçe yaratmış boşgurmuş **BK D 12**
[ka]nıñ ügüzçe yüğürti **BK D 20**
süñüküg tagça yatdı **BK D 20**
türgüş kagan süsi otça borça kelti **BK D 27**
uygur éltewer yüzçe erin il[gerü tezip bardı] **BK D 37**
bunça amtı begler **BK G 14**
köwürgesi eterçe anç[a] **BK B 4**
saw ança ıdımış **T1 G 2**
köñlünçe uduz tédi **T1 G 8**
kıyınıg köñlünçe ay **T1 K 8**
bög<ü> kagan bañaru ança ayıdımış **T1 K 10**
ben ança tér men **T2 B 2**

örtçe kızıp kelti **T2 B 5**
bizinte éki uçı sınarça artuk erti **T2 B 5**
éligçe er tutdumuz **T2 B 7**
azça bodun tezmiş erti **T2 B 8**
ança ütledim **O K 3**
bunça süñüşüp **KÇ B 12**
kü bunça tutdı **KÇ B 12**
küli çor ança bilgesi çawışı erti **KÇ D 5**
bunça bodun kuwurap (kuwrap?) yogladı **KÇ G 2**
bilmez biligin biltökümün ödökümün bunça bitig bitidim **KÇ G 3**
bunça bodun **Ta K 3**
bunça bodun **Ta K 4**
bunça bitigig bitig [biti]dim **ŞU G Ek 2**
erde marımınça bol **Su 9**
adirilmişça sakinur ärtimiz **İA A1v.4**
[a] siz ekeyin [a] bediznizin [a] bunca kazganu [a] bér[tiniz] **İH**
ıdur ança vavıña köl tarqan küdäğü ayaz ärti **Ar 1**
beg er begçe işwar<a>? basar? éçimiz **E 32/2**
başça barım yaşça yılka esizim e **E 41/7**
kañıçım alp <u>kuşça buñı tüşürmek ertiniz **E 48/6**
ölüm-a anca adrıl[tum...] **A-79**
altı uyasınça bir kız söküp ölmüş **Talas 2**
ança bilinler **IB 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66**
ança bilin **IB 2, 6, 11, 16, 19, 21, 25, 26, 31, 41, 49, 54**
yme biri anca temiş **U 5 II A**
yime ékinti er ança temiş **U 5 II A**
yme yultuzug ögügli er ança temiş **U 5 II B**

2.1.2.7. Yön Gösterme Durumu

Runik harfli metinlerde yön gösterme durumu +gArU, +ηArU, +Aru ve +rA ekleriyle yapılır. “Orhun Türkçesi’nde yön gösterme durumu çok canlıdır.” (Erdal, 2004: 370).

2.1.2.7.1. +gArU

“Bu ek yalnız ad gövdelerine eklenir.” (Tekin, 2016: 108)

*ilgerü kün tugsıka bérgerü kün ortosiñaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortosiñaru anta içreki bodun ko[p] m[an]a kör[ür] **KT G 2***

*ilgerü şantuñ yazıka tegi süledim **KT G 3***

*bérgerü tokuz ersinke tegi süledim **KT G 3***

*kurıgaru yénçü ügüz **KT G 3***

*yırgaru yér bayırku yériñe tegi süledim **KT G 4***

*ol yérgerü barsar türük bodun ölteçi sen **KT G 8***

*ilgerü kadirkan yışka tegi kerü temir kapıgka tegi konturmuş **KT D 2***

*kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü bérmiş **KT D 8***

*ilgerü kün tugsıkda bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş **KT D 8***

*bunça işig küçüg bértökgerü sakınmatı **KT D 10***

*ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmüş **KT D 11***

*ilgerü kurıgaru sülep té[r]miş? **KT D 12***

*kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz **KT D 17***

*ilgerü kadirkan yışığ aşa bodunug ança konturtumuz **KT K 21***

*kurıgaru keñü tarmanka tegi türük bodunug ança konturtumuz ança étdimiz **KT K 21***

*kurıgaru barıgma bardıg **KT K 24***

*yırgaru oguz bodun tapa ilgerü kítañ tatawı bodun tapa bérgerü tawgaç tapa ulug sü éki yégir[mi süledim] **KT D 28***

*yaziña oguzgaru sü taşıkdımız **KT K 8***

*begim tégin yügerü teñri bolça <...> taş bitidimiz **KT G-B***

*ilgerü kün] **BK K 1***

*bérgerü kün ortosiñaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortosiñaru **BK K 2***

*ilg[erü şa]ntuñ [yazıka tegi süledim **BK K 2***

bérgerü t[okuz]BK K 2
kurıgaru yençü ügüz keçe temir kapıgka tegi süledim BK K 3
yırgaru yér bayırku yériñe tegi süle[edim] BK K 3
ol yér[ger]ü barsar türük bodun ölteçi sen BK K 6
bodunumun ilgerü [kün tugsıñıña] bérgerü [kün ortosi]ña kurıgaru [kün batsıñıña]
yırgaru tün ortosiña tegi konturtum BK K 11
türük begler bod[un ö]girip sewinip toñıtımış közi yügerü körti BK D 2
ilgerü kadirkan yışka tegi kerü] BK D 3
ilgerü kün tugsıka bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş BK D 8
kurıgaru temir kapıgka <tegi> süleyü bérmiş BK D 8
kañım éltériş kaganıg ögüm élbilge katunıg teñri töpösinte tutup yügerü kötürti BK D 10
ilgerü kurıgaru sülep térmış kuwratmış BK D 11
ilgerü yaşıł ügüz şantun yazıka tegi süledimiz BK D 15
kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz BK D 15
[ilgerü] kadirkan yış[ıg aşa] BK D 17
kurıgaru (kenü tarwanka) BK D 17
ilgerü [barıgma] bardıg BK D 19
kurıgaru (BK D 19) barıgma bardıg BK D 20
yırgaru [oguz bo]dun tapa ilgerü kitan tatawı bodun tapa bérgerü tawgaç tapa éki
yégirm[i süledim] süñüşdüm BK D 23
tokuz oguz bodun yérin suwın ıdıp tawgaçgaru bardı BK D 35
uygur éltewer yüzçe erin il[gerü tezip bardı] BK D 37
tawgaçgaru kunı señünüg idmiş T1 G 2
kitañgaru toñra eşimig idmiş T1 G 2
kök öñüg yoguru ötüken yışgaru uduztum T1 G 8
öñre türk kagangaru sülelim témiş T1 D 3
yokaru at yete yadagın ıgaç tutunu agturtum T1 K 1
öñdün kagangaru sü yorılım témiş T1 K 5
kaganım ben ewgerü tüşeyin tédi T1 K 6
ol sawıg eşidip kagangaru ol sawıg ı<d>tım T1 K 9
apa tarkangaru içre saw idmiş T1 K 10
élser ilgerü kontı Tes G 3

bérigerü uçı **Ta B 5**

iligerü uçı költ[i]? **Ta B 5**

türük bodun anta ıngaru yok boltı **ŞU K 10**

ançıp ol yıl küzün ilgerü yorıdım **ŞU D 8**

munda ilgerü eb? koş **Koç-4**

kuzgun savı tejrigerü yalvarur **IB 54**

2.1.2.7.2. +ηArU

“Daha eski bir {-n+gArU} biçiminden gelişmiş olan bu biçim 3. kişi iyelik eki almış adlara eklenir.” (Tekin, 2016: 108)

bérigerü kün ortosıñaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortosıñaru anta içreki bodun
ko[p] m[an]a kör[ür] **KT G 2**

bérigerü kün ortosıñaru yırgaru tün ortosıñaru anta içreki bodun **BK K 2**

gakıña? yériñerü suwıñaru kontı **BK D 40**

añaru sülemeser **T1 D 3**

bög<ü> kagan bañaru ança ayıdımış **T1 K 10**

yelmesin eş yériñerü idmiş **ŞU D 12**

añäru qolçuquñ **Ar 3**

beg er yuntıñaru barmış **IB 5**

tevesiñerü barmış **IB 5**

eviñerü barmış **IB 5**

bulupan uyasıñaru ögire sevinü kelir tér **IB 31**

ordosıñaru kelir, tér **IB 34**

kul savı begiñerü ötünür **IB 54**

eviñerü kelser özi atanmış, ögrünçülüğ, atı yétiglig kelir tér **IB 55**

2.1.2.7.3. +Aru

Teklik 1. kişi iyelik eki alan sözcüklerden sonra gelir.

basml yagıdıpwimerü bardı **ŞU G 4**

2.1.2.7.4. +rA

üze kök teñri asra yagız yér kılıntokda ékin ara kişi oglı kılınmış **KT D 1**

öñre kün tugsıkda bök<k>üli çöl<l>üg él tawgaç töpöt par purum kırkız üç kurıkan otuz tatar kítañ tatawı **KT D 4**

üze teñri basmasar asra yér telinmeser türük bodun éliñin töröñün kim artatı **KT D 22**

içre aşsız taşra tonsuz yawız yawlak bodunta üze olortum **KT D 26**

üze teñri asra yér yarlıkadok üçfün **BK K 10**

as[ra yagız yér kılıntokda **BK D 2**

yogçı sıgıtçı öñre kün tugsıkda **BK D 5**

taşra] yor[ıyur téyin **BK D 10**

<asra> yér telinmeser **BK D 18**

içre aşsız taşra tonsuz yawız yawlak bodunta [üze olortum **BK D 21**

öñre tölis begler **BK G 13**

bérye tawgaçığ öñre kítañıg yırya oguzug üküş ök ölürti **T1 B 7**

öñre kítañda **T1 G 7**

kırıyaki yıryaki öñreki bodun kelti **T1 G 10**

öñre türk kagangaru sülelim témiş **T1 D 3**

apa tarkangaru içre saw ıdmış **T1 K 10**

tarduş şadra udı yañdıımız **T2 B 6**

öñre kün tugsıkıña **O D 2**

késre kün batsıkıña tegi **O D 2**

[öñ]re tawgaçka bazlanmış **Tes K 5**

kaganım bilgesin üçün öñre kün tugsıkdaki bodun **Tes D 5**

atımın üze kök teñri asra yagız yér **Ta D 4**

asra yagız yér igit<d>ök üçün **Ta B 3**

öñre kün tugsıkdaki bodun **Ta B 3**

késre ay tugsıkdaki bodun **Ta B 3**

özümün öñre bıña başı ı<d>tı **ŞU K 6**

içre ben bulgayın témiş **ŞU G 4**

evi on kün öñre ürküp barmış **ŞU G 7**

élimin törömün kañım? öñre **HT VII**

üzä <t(ä)ñrik>ä asra yärkä yükün<t>üküm bar ärti yañıltukum yok **Bö Y**

üze tuman turdı, asra toz turdı **IB 15**

asra yérke kirür tér **IB 20**

asra kişi bilti tér **IB 54**

asra kişi bilti **IB 60**

sagır içre elik kényik kirmiş **IB 63**

2.1.2.8. Araç Durumu

Araç durumu, kelimeler arasında araç ve birliktelik ilgisi kurar. Erdal (2004: 378), Orhun Türkçesi'nde araç ve fiilin yapılış biçimini ifade etmek için kullanıldığını belirtmiştir. Runik harfli metinlerde araç durumu +(X)n eki ile yapılmıştır. “{+n} eki ile kurulan araç durumu Orhun yazıtlarında işlek olarak kullanılmıştır. Fakat Batı Türkçesine geçince işlekliliğini kaybetmiş ve sayılı misallerde klişeleşmiş olarak kalmış, cansız bir yapım eki haline gelmiştir.” (Ergin 2009: 237).

kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkımış **KT D 11**

yadağın yalañın yana kelti **KT D 28**

köl tégin yadağın oplayu tegdi **KT D 32**

oñ totok yurçın yaraklıg éligin tutdı **KT D 32**

yarıkınta yalmasınta yüz artuk okun urtı **KT D 33**

ulug éркиn azkıña erin tezip bardı **KT D 34**

bir eriğ okın urtı **KT D 36**

köl téginig az erin értürü ı<d>tımız **KT D 40**

ertiñü ulug törön alı bértim **BK K 9**

kızın ertiñü ulug törön ogluma alı bértim **BK K 10**

közün körmedök **BK K 11**

kulkakın éşidmedök **BK K 11**

kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkım[ış **BK D 10**

yér sayu barmış bodun [yadağın yalañın] ölü yitü **BK D 22**

uygur éltewer yüzçe erin il[gerü tezip bardı] BK D 37
yayın süledim BK D 39
yokaru at yete yadagin ıgaç tutunu agturtum T1 K 1
[usı]n süñügün açdımız T1 K 4
altun yışıg yolsızın aşdım<ız> T1 K 11
ertiş ügüzüg keçigsizin keçdimiz T1 K 11
uç[uz köl]ke atlıgın töke barmış Ta D 2
ançıp ol yıl küzün ilgerü yorıdım ŞU D 8
totok başın çik tapa bıña ı<d>tım ŞU D 11
yüz erin élig öküzün tikdi E 10/2
[be]gin tokuz <...> tezigin[tim]E 32/11
tokuz erig oduş? er oğlın ögürüp? ödür? altı erdem begim e E 32/10
okuz alpın E 33/2
er erdemim okuz esizim éligin kagadaşım esizim E 41/3
kadaşım erin enleyü yogladıñ<ız> E 42/5
[er]demge t<...>erin? kışalım? ür E 68/14
er uñun? kazgandıñız bökméd[iñi]z begrekim beg E 98/1
oğlın beg atısı kalmış Talas 3
atasın anasın ulatı ka<l>dım Talas 3
kutlug oğlanın ulatı k<almış> Talas 9
altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin başımın yul evintin tér. IB 8
anın kalıyu barıpan IB 35
talım urı yarıñça yasıçın yalım kayag yara urupan IB 40
yalhusun yoriyur IB 40
éligin tutmış IB 63
(bir ékinti)sike savın öçeşmişler U 5 II A
alın arslan tutar küçin kelegü tutmaz Or. 8212/78 C

2.1.2.9. İlgı Durumu

İlgı (tamlayan) durumu belirtili ad tamlamasında adı ada veya ad soylu sözcüklere bağlayarak aitlik bildirir. Bu yönünüyle diğér durum eklerinden ayrılır. Yazıtlarda +(n)Iñ,

+*(I)g* ekleri ilgi durum eki olarak kullanılmıştır. Ayrıca “+*dA üze*” yapısı da ilgi durumu fonksiyonunda kullanılmıştır.

2.1.2.9.1. +(n)In

“Ünsüzle biten gövdelerde {+In}, ünlüyle bitenlerde ise {+nIn} biçimindedir.” (Tekin 2016: 101). “Bu şekil, zamirler üzerinde bir ek yığılmasıyla nazallaşarak ortaya çıkmış olmalı.” (Özdemir 2019:162).

igidmiş kaganıuın sawın almatın yér sayu bardıg **KT G 9 - BK K 6**

meniñ sawımın sımadı **KT G 11**

tawgaç kaganıu içreki bedizçig ı<d>tı **KT G 12**

türük bodunıu élin törösın tuta bérmiş éti bérmiş **KT D 1**

köl tégin bayırkun[uñ ak adgırığ] **KT D 35**

bayırkunıu ak adgırığ udlıkın sıyu urtı **KT D 36**

biziñ sü atı toruk azukı yok erti **KT D 39**

köl téginiñ altunın kümüşin agısın barımın tör[t bıñ yıl]kısın ayıgma toygut **KT G-B**

olorupan türük bodunıu élin törösın tuta bérmiş eti bérmiş **BK D 3**

to[kuz ogu]z meniñ badunum erti **BK D 29**

beniñ bodunum anta erür témiş **T1 D 4**

anıu éli üç yüzyıl el tutmuş **Tes K 2**

yelmesin meniñ er anta basmış **ŞU D12**

meniñ süm üç <...>-p bérti **ŞU G 9**

ol kanım élimiñ beñgüsi kara señirte **E 24/2**

siziñ er at <i> ur **E 26/13**

beniñ bitigim **E 73/6**

temir çoruñ ayag çor ékegi (ékegü?) **E 118**

ev teg eviñde siziñ éşiñ **A-84**

ayıu yatgu ebi **Koç-12**

adıuñ karnı yarılmış **IB 6**

toñuzuñ azığı sınmış tér **IB 6**

togan kuşuñ tırñakı ügüşüpen kalıyu barmış **IB 44**

yme kamug taşlarııı kentü kentü erdemi belgüsi bar **T II T 14**

kara taşııı taş **T II T 14**

ol-ok taşııı suvı yaşıł bolsar kem özinte tutsar agulug kurt koıuz adartu umaz **T II T 14**

meniıı atıma bir nom [t]öl[ek] bitizün **Or. 8212/1692**

2.1.2.9.2. +(I)g

+(I)g ilgi durum ekine kaynaklarda tek örnek verilmiştir (Tekin 2016: 101, Özdemir 2019: 161).

türük bodunuıı atı küsi yok bolmazun téyin **KT D 25- BK D 20-21**

Genelde belirtme durumu olarak değerlendirilen “*altun yışııı, ertiş ügüzüıı*” sözcüklerindeki +(I)g eki, Aydın (2017:113) tarafından ilgi durumu olarak ifade edilmiştir.

altun yışııı yolsızın aşdım<ız> **T I K 11**

ertiş ügüzüıı keçııısızın keçdimiz **T I K 11**

2.1.2.9.3. +DA üze

“+DA eki bir isim üzerine eklenerek ardından gelen ‘üzerine, üstüne’ manasındaki *üze* edatı ve *olur-* fiiliyle birlikte ilgi hâli alt fonksiyonunu karşılamaktadır.” (Aydın A. , 2017: 6).

kişı oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormııı **KT D1 - BK D3**

2.1.3. İyelik Eki

İyelik ekleri, eklendiği ismin hangi nesneye veya kişiye ait olduğunu belirten çekim ekleridir. “Orhon Türkçesinde adlar sahip olan kişiyi belirten ekleri alırlar.” (Tekin, 2016: 98). Başdaş (2009:624), Türk dilinde, birinci ve ikinci şahıs iyelik eklerinin sadece zamirlerle (ben, sen) kullanılmakta ve ilgili şahıs zahirinin mülkiyetini göstermekte olduğunu, diğer iyelik eklerine göre çok daha geniş bir kavram ve kullanılış alanına sahip

olan üçüncü şahıs iyelik ekinin ise, şahıs zamirinin yanı sıra, isimler ve diğer zamirle de kullanılmakta olduğunu belirtmiştir.

2.1.3.1. Teklik 1. Kişi

+(X)m ekini alır.

sawımın tüketi eşidgil **KT G 1**

ulayu iniygünüm oylanım birki uguşum bodunum **KT G 1**

bo sawımın edgüti eşid katıgdı tuñla **KT G 2**

özüm kutum bar üçün kagan olortum **KT G 9**

azu bo sawımda igid bar gu **KT G 10**

neñ sawım <bar> erser beñgü taşka urtum **KT G 11**

meniñ sawımın sımadı **KT G 11**

köñülteki sawımın urturtum **KT G 12**

kişi oğlın ta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **KT D 1**

élım amtı kanı **KT D 9**

kaganım kanı **KT D 9**

kañım élderiş kaganıg ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmiş **KT D 11**

kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkmış **KT D 11**

kañım kagan süsi böri teg ermiş **KT D 12**

eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13**

kañım kagan bunç[a] **KT D 14**

kañım kaganka başlayu baz kaganıg balbal tikmiş **KT D 16**

ol töröde üze eçim kagan olortı **KT D 16**

eçim kagan olortokda özüm tarduş bodun üze şad ertim **KT D 17**

eçim kagan birle ilgerü yaşıl ügüz şantun yazıka tegi süledimiz **KT D 17**

siñilim kunçuyug bértimiz **KT D 20**

kañım kaganıg ögüm katunug kötürmiş teñri él bérigme teñri **KT D 25**

inim köl tégin birle sözleşdimiz **KT D 26**

inim köl tégin birle éki şad birle ölü yitü kazgantım **KT D 27**

kutum bar üçün ülügüm bar üçün ölteçi bodunug tirgürü igit<d>im **KT D 29**

inim köl tégin özi ança kergek boltı **KT D 30**
kañım kagan uçdokda inim köl tégin yet[i yaşda kaltı] **KT D 30**
umay teg ögüm katun kutıña inim köl tégin er at bultı **KT D 31**
inim köl tégin er at bultı **KT D 31**
altı yégirmi yaşınğa éçim kagan elin törösın ança kazgandı **KT D 31**
éçim kagan eli kamşag boltokında **KT K 3**
tokuz oguz bodun kentü bodunum erti **KT K 4**
ögüm katun ulayu öglerim ek<e>lerim keliñünüm kunçuylarım **KT K 9**
inim köl tégin kergek boltı **KT K 10**
özüm sakıntım **KT K 10**
körür közüm körmez teg bilir biligim bilmez teg boltı **KT K 10**
iniygünüm oğlanım beglerim bodunum **KT K 11**
on ok oğlum **KT K 13**
begim tégin yügerü teñri bolça <...> taş bitidimiz **KT G-B**
inim köl tégin <...> işig küçüg bértök için **KT B**
türük bilge kagan [ay]ukı[ña] inim köl téginig közedü olort[um] **KT B**
sawımın tüketi éşid **BK K 1**
ulayu iniygünüm oğlanım birki uguşum [bodunum bérye şadapıt begler **BK K 1**
bo sawımın edgüti éşid katıgdı tıñla **BK K 1**
özü]m kutum bar için k[agan olortu]m **BK K 7**
az[u bo] (BK K 7) sawımda igid bargu **BK K 8**
neñ neñ sawım [bar erse]r beñgü taşka urtum **BK K 8**
kagan éçim kagan olortokında tört bulıñdaki bodunug nençe etm[iş nençe yaratmış **BK K 9**
te]ñr[i] yarlıkad[ok ü]ç[ün] özüm olortokuma **BK K 9**
men türgeş kaganka kız[ımı <...> **BK K 9**
kızın ertıñü ulug törön oğluma alı bértim **BK K 10**
bodunumun ilgerü [kün tugsıkıña] **BK K 11**
türüküme bodunuma kazganu bértim eti bértim <...> **BK K 12**
türük begler türük bodunum **BK K 13**
sawımın sımadı **BK K 14**
sawım **BK D 1**

kañım türük bilg[e kagan] **BK D 1**
bödke özüm olorup **BK D 2**
eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **BK D 3**
elım amtı kanı **BK D 8**
kaganım kanı **BK D 9**
kañım éltériş kaganıg ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürti **BK D 10**
kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkm[ı]ş **BK D 10**
kañım kagan süsi böri teg ermiş **BK D 11**
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **BK D 12**
kañım kagan bunça] bodunug <...> **BK D 12**
kañım [kagan élig törög kazganıp uça barmış] **BK D 13**
kañım [kaganka] başlayu baz kaganıg balbal tik[miş kañım] **BK D 13**
kagan uçdokda özüm sekiz yaşda kaltım **BK D 14**
ol tör<ö>de üze eçim kagan olortı **BK D 14**
eçim kagan olortok<d>a **BK D 14**
özüm tégin erk<...> iy <...> **BK D 14**
eçim kagan birle **BK D 15**
türgéş kagan türüküm bodunum erti **BK D 16**
siñilim kunçuyug bértimiz **BK D 17**
yawlakıñın üçün eçim kagan uça bardı **BK D 20**
kañım kaganıg (BK D 20) ögüm katunug kötürügme teñri el bérig[me te]ñri **BK D 21**
özümün ol teñri kagan olortdı **BK D 21**
t]égin éki şad inim [kö]l tégin [bir]le sözleşdimiz **BK D 21**
inim köl t[egin] birle ölü yitü kazgantım **BK D 22**
[men özüm kagan olortokuma] **BK D 22**
kutum ülügüm bar üçün **BK D 23**
yéti yégirmi yaşuma tañut tapa süledim **BK D 24**
ogluñ yu[tuz]ın yilkısın barımın anta altım **BK D 24**
sekiz yégirmi yaşuma altı çuw [sogdak] **BK D 24**
yégirmi yaşuma basmıl idok <k>ut uğuşum bodun<um> erti **BK D 25**
éki otuz yaşuma tawgaç **BK D 25**

altı otuz yaşım çık bodun kırkız birle yağı boltı **BK D 26**
yéti o[tuz yaş]ıma kırkız tapa süledim **BK D 26**
otuz yaşım bés balık tapa süledim **BK D 28**
to[kuz ogu]z meniñ badunum erti **BK D 29**
bir yaşım karlok badun buñsuz erür barur **BK D 29**
[éçim] kagan kutı taplamadı erinç **BK D 35**
men özüm kagan olortokum için **BK D 36**
otuz artukı dört yaşım oguz tezip tawgaçka kirti **BK D 38**
kara bodun kaganım kelti tép ög[irip sewinti] **BK D 41**
otuz artukı sekiz yaşım kışın kitañ tapa süledim **BK G 2**
élig yaşım tatawı bodun kitañda adr[ıltı] **BK G 7**
ulug oglum agrıp yok bolça **BK G 9**
otuz artukı bir [yaşım] **BK G 9**
türüküme bodunuma yegin ama kazganu bértim **BK G 10**
kañım kagan it yıl onunç ay altı otuzka uça bardı **BK G 10**
sawım kañım türük bilge kagan olortokıta **BK G 13**
kañım kaganka ertiñü **BK G 14**
kañım kagan [ü]ç[ün] **BK G 15**
özüm bunça **BK G 15**
kañım k[agan] **BK B 6**
özüm kagan **BK B 7**
özüm tawgaç eliñe kıluntım **T1 B 1**
özüm ök kagan kışdım **T1 B 6**
ol sawıg eşidip tün udısıkım kelmedi **T1 G 5**
küntüz olorsıkım kelmedi **T1 G 5**
anta ötrö kaganıma ötüntüm **T1 G 5**
kaganım **T1 G 8**
ben özüm bilge toñukuk **T1 G 8**
ötüntök ötünçümün eşidü berti **T1 G 8**
ben özüm bilge toñukuk <kelürtüm> **T1 G 10**
kaganıma ötünüp sületdim **T1 D 1**
beniñ bodunum anta erür témiş **T1 D 4**

*tün yeme udısı**ım** kelmez erti T1 D 5*
*<kün yeme> olorsı**ım** kelmez erti T1 D 5*
*kaganı**ı**ma (T1 D 7) ötüntüm T1 K 1*
*kaganı**ım** ben ewgerü tüşeyin tédi T1 K 6*
*kızıl kanı**ım** töküti T2 D 2*
*kara terı**ım** yügürti T2 D 2*
*kaganı**ımın** sületdimiz T2 D 3*
*ben özü**üm** kazanmasar T2 D 5*
*udu özü**üm** kazgantokum için T2 D 5*
*özü**üm** karı<g> boltum T2 D 6*
*ben özü**üm** bilge toñukuk kazanmasar T2 K 1*
*bés yetmiş éçim atı**ım** O D 4*
*kañı**ım** бага теңрікен yen anta yorımı**ş** O D 5*
*kañı**ım** şad ança ötünmı**ş** O D 8*
*tegip inı**ı**me ogluma ança ütledim O K 3*
*koñ yılka yétinç ay küçlüg alp er kaganı**ı**nda adrılu bardıñız O K 4*
*bilge ataçı**ım** O K 4*
*ataçı**ım**ka bitig taşıg O 13*
*[kaganı**ı**m] ataçı**ım** O 15*
*bilge ataçı**ım** lü? O 16*
*ataçı**ım** ölti O 19*
*ak atı**ım** tayıg? özlükin binip KÇ D 3*
*bilmez biligin biltökü**mün** ödökü**mün** bunça bitig bitidim KÇ G 3*
*el etmiş kanı**ım** yaşı tegip uçdı Tes B 5*
*kanı**ım** éli Tes B 6*
*ol bodunı**ım** keñkeresde Tes K 4*
*él etmiş [bilge] kaganı**ım** olortı Tes D 4*
*kaganı**ım** bilgesin için öñre kün tugsıkdakı bodun Tes D 5*
*eçü**m** apam sekiz on yıl olormı**ş** Ta D 3*
*atı**mın** üze kök teñri asra yagız yér Ta D 4*
*sekiz otuz yaşı**ı**ma yılan yılka Ta D 5*
*[b]és señüt kara bodun turuyun kañı**ım** kanka ötünti Ta G 4*

bıy yıl<l>ık tümen künlük bitigimın belgümün bunta **Ta B 2**
élimin törömün étinti[m] **Ta B 3**
yagım bölök yok bol[tı **Ta B 4**
ékin ara ılagım tarıglagım **Ta B 4**
ol yérımın suwumun konur köçür ben **Ta B 4**
yaylagım ötüken kuzı kédin uçı **Ta B 5**
iç ılagım ötüken **Ta B 5**
teñride bolmış él étmiş bilge kanım **Ta B 6**
teñrim kanım t k m teg élig tutdı **Ta K 1**
teñri kanım atlıgı **Ta K 2**
uygur bodunı tégitimın bo bitidökde **Ta K 2**
kanıma turgak başı kagas ataçuk **Ta K 2**
kanım oğlı bilge tarkan kutlug bilge yawgu **Ta K 3**
teñrim **Ta K 3**
teñrim **Ta K 4**
kanım oğlı<...> **Ta K 4**
bunça bodunug atın yolın ayıgma kanım? **Ta K 5**
altı otuz yaşıma ıdok o/ u .. g<...>bérti **ŞU K 4**
tokuz oguz bodunumun térü kuvratı altım **ŞU K 5**
kañım köl bilg[e] kagan **ŞU K 5**
keyr<e>de öñdün yantaç[ım]da **ŞU K 6**
özümün öñre bıña başı ı<d>tı **ŞU K 6**
anta késre kañım kagan uçdı **ŞU K 12**
kulum küñüm bodunug teñri **ŞU D 1**
kentü bodunum tédim **ŞU D 2**
kara bodunum öltiñ yitdiñ **ŞU D 5**
éki ogluma yawgu şad at bértim **ŞU D 7**
belgümün bitigimın anta yaratıtdım **ŞU D 8**
bitigimın belgümün anta yası taşka (ŞU D 9) yaratıtdım **ŞU D 10**
çik bodunug bıñam süre kelti **ŞU G 2**
tez başı çıtımın yayladım **ŞU G 2**
basımıl yağıdıp ewimerü bardı **ŞU G 4**

ewime tüş[düm] **ŞU G 5**
ewimin ersegün̄te yula köl̄te ko<d>tum **ŞU G 6**
meniñ süm üç <...>-p bérti **ŞU G 9**
künjüm kulum bodunug teñri yér anta ayu [bé]rti **ŞU G 9**
ewime ékinti ay altı yañıka tüşdüm **ŞU B 4**
<...> ol? özüm <...> **KarB I 5**
kutum yuyka **KarB II 7**
yérde yolım (yolum?) **KarB II 9**
buka oglum atı **KarB II 12**
yérim **HT I**
ben bars ap<a> çor éki otuz yaşuma bitidim **HT V**
alp atım **HT VI**
élimin törömün kañım? öñre **HT VII**
tegres élimde **HT VIII**
küm sorugum **Su 4**
agılım on yilkım sansız erti **Su 5**
inim yéti urım üç kızım üç erti **Su 6**
oglumın (Su 6) kızımın kalıñsız bértim **Su 7**
marıma yüz er torug [bé]rtim **Su 7**
*yégenim*in atımın körtüm **Su 8**
oglanım **Su 9**
ulug oglum s[ük?]e bardı **Su 10**
üzä <t(ä)ñrik>ä asra yärkä yükün<t>üküm bar árti yañıltukum yok **Bö Y**
täñri kanım igittükin buñum yok **DU I**
täñrim sän ig[it] **DU II**
bäg är täñrikänim **Ha 3**
eşim kuñcuy ya[nıñım] esenim ösenim **Körü II**
yilig çor singil küñcuyuma esenim **YÇ II**
yanıñım esenim ösüm eb bañı[mım] yanukuma **YÇ II**
ataçıma şakınur men **Ataç**
a bitigim **Yo**
esiz élim e kuñcuyum a oglanım a bodunum a esizim e **E 1/1**

*altmış yaşım*da **E 1/1**
atım el toğan totok **E 1/2**
ben teñri *élim*ke elçisi ertim **E 1/2**
éşim <u>*rim* azışdım **E 2/1**
élim étdim **E 2/2**
er erdemim *ewim* ukar (ukaz?) **E 2/3**
eçidgen? er erdemim e koñ (?)**E 2/4**
er atım kışk<a>baş ben **E 2/5**
kuyda kuñçuyum özde oglum yita esizim e **E 3/1**
kinim kadaşım yita adrıltım **E 3/1**
altunlig kēşig *bélim*te bantım **E 3/2**
*teñri élim*ke bökmedim esizim e yita **E 3/2**
*teñri élim*te yemlig ben **E 3/3**
üç yetmiş yaşımka adrıltım **E 3/4**
egök katun *yérim*ke adrıltım **E 3/4**
*teñri élim*ke kazgakım oglumın öz oglum altı biş yuntum **E 3/5**
kanım tölböri kara bodun külüg kadaşım esizim e **E 3/6**
éçiçim er ögler oğlan er küdegülerim kız kelinlerim bökmedim **E 3/6**
altı uguş bodunda üç yégirmi altı *élim* kanım a adrıldım **E 5/2**
begrekim e esizim e adrıldım **E 5/3**
külüğ totok *éçim* kişi kıldı **E 6/2**
kuydaki kuñçuyumga adrıldım apam a **E 6/4**
teñrideki künke yérdeki *élim*ke bökmedim **E 7/3**
kuyda kuñçuyumgaka özde oglumka adrıldım **E 7/4**
*[kuy]*da kuñçuyumka adrıldım **E 8/2**
*[ogla]*nım a esizim e adrıldım **E 9/1**
*erim*ke? <...> **E 9/5**
kuyda kuñçuyum a esizim e yita **E 10/1**
özde oglum esizim e adrıltım yita **E 10/1**
yüz er kadaşım uyurın üçün **E 10/2**
kanım *élim* e esizim e yita bökmedim **E 10/4**
kanım *élimiz* yita adrıltım **E 10/4**

tokuz sekizon yaşım E 10/5
kaşım beg erdem için birle bardım E 10/6
kara bodunum katıglanır E 10/7
yita esiz elim kanım E 10/7
elim ugrınta sü bolup er <ö>lürmedöküm yok E 10/8
çiwiligde bir tegimde sekiz er ölürdüm E 10/8
elim utuşına azıp kala<y>ın adrılayın E 10/9
tört adak<lıg> yılm sekiz adaklıg barımım buşum E 10/11
kadaşım a kinim e adrıltım a yita E 10/12
kara bodunum a adrıltım yita men E 10/12
üç oglum a adrıldım a yita bökmedim e E 11/1
kunçuyum a buş a adrıldım a esizim e E 11/2
tör apa içreki ben beş yégirmi yaşda alınmışım E 11/2
ürünümüg e karamıg a azdım a E 11/4
yérım e yita E 11/5
suwum a adrıldım a E 11/5
bodunum a kinim e kadaşım a adrıldım a bökmedim e E 11/6
elim e kanım a bökmedim e E 11/7
yaşım yeti yetmiş azdım a E 11/7
yatda tünürüm e adrıldım a E 11/8
antlıg adaşım a antsızda edgü eşim e adrıldım a E 11/9
beş yégirmi yaşım da tawgaç kanga bardım a E 11/10
er erdemim için E 11/10
on katun tarlagım E 12/2
elimke tapdım E 13/1
bilge öğüm tapdım E 13/1
kadaş<ım> tapdım E 13/1
er erdemim E 13/1
kadaşım adrıldım E 13/2
ıy kuyda kunçuyum adrıldım E 13/2
sekiz urım adrıldım ıy E 13/2
er erdemim elimke tapdım E 13/3

teñri élimke edgü kadaşım <ka> adrıldım **E 13/3**
kañım üçün bilge çigşi kaniña tapdım **E 13/4**
bodunum esizim **E 13/4**
beñüm ermiş **E 13/5**
kuyda kunçuyumka esizim e **E 14/2**
oglumka bökmedim **E 14/2**
teñri élimke bardım **E 14/3**
élig uyamga adrıltım esni **E 15/1**
er atım yaruk tégin ben **E 15/3**
*bir otuz yaşım*da esizim e **E 15/3**
kuyda kunçuyum éki oğlanım a esizim e **E 16/1**
biñ çıñız kadaşlarım adrılı bardım a esiz e **E 16/2**
erime bökm[edim] **E 16/2**
teñri élimke başda begimke bökmedim esizim e **E 16/3**
*tört yaşım*da kañsı[z bolup] **E 16/3**
uyur kadınım <ü>çün öldüm yita **E 17/2**
éçim yurçumka y[ıta] **E 17/2**
uyur begimke adrıltım **E 17/3**
uyur kadaşımka adrıltım **E 17/3**
inim éçim yita adrılı bardımız yita **E 18/2**
kuyda kisim e yita adrılı bardımız **E 18/3**
buñ a éşim kadaşım yita **E 18/4**
og[lum] <...>tma **E 18/4**
buñda oğlanım yita **E 18/5**
kara bodunum a yita esizim e **E 19/2**
élim e esizim e [adrıltım] **E 19/3**
tört oğlanım bar üçün beñkümün [tikti] **E 20/1**
tört oğlanım bar üçün beñkümün [tikti] **E 20/1**
kadaşımka bökmedim **E 21/1**
kuyda kunçuyumka oglum <ka> **E 22/1**
begimke [ka]daşımka bökm[edim] **E 22/2**
bugra éçimin **E 22/4**

*tokuz kırk yaşım*da *élim* için **E 23/1**
er erdem[im] *yérim* <ü>çün **E 23/2**
élim e **E 23/4**
ol kanım *élimiñ* *beñgüsi* *kara señirte* **E 24/2**
er erdemim için **E 24/5**
yeg erdöküm *ol erinç* *kara señirig* *yırildim* **E 24/5**
kunçuyum *kadaşım* *adrıltım* **E 25/1**
élim *kanım* *esizim* e *adrıldım* **E 25/3**
yogum *ança* *ermiş* **E 25/7**
kuyda *kunçuy[umka]* **E 27/2**
élimke *bökmedim* *esiz* e *élim* **E 27/5**
bagım *bodunumka* *adrılt[ım]* **E 27/7**
ögüm e *kelürti* **E 28/1**
élimke *erdem* için *men* *yırildim* **E 28/1**
élim *ökünçünj* e *kalın* *yagıka* *kaymatın* *tegipen* *adrıldım* a *yıta* **E 28/2**
yerdeki *bars* *teğim* e *erdemligim* e *bökm[edim]* **E 28/4**
ezençüm e *küzençüm* e *adrılma* *seçlinme* *ögürdüim* **E 28/6**
<u>na(?)barsım *adrılı* *bardı* *yıta* **E 28/7**
er er<d>em <ü>çün *inim* *éçim* *uyurın* için *beñgümün* *tike* *bérti* **E 28/9**
ögüm *oglan* *tugdum* **E 29/1**
élimde *tört* *tegzindim* **E 29/2**
erdemim için *ınançu* *alp* **E 29/2**
ékizim e **E 29/3**
atım *eren* *uluga* *erdemg* *batur* *men* **E 29/4**
kuyda *kadaşım* a *kunçuyum* a *adrılı* *bardı* *men* **E 29/5**
oglumka *bodunumka* *bökmedim* **E 29/5**
sekiz kırk yaşım a **E 29/6**
kulı *alp* *tutsar* *küç* *éçiçim* e **E 32/1**
kara *bodun* <...>m *öz* *oglum* *bökmedim* **E 32/6**
tokuz *erig* *oduş?* *er* *oglın* *ögürüp?* *ödür?* *altı* *erdem* *begim* e **E 32/10**
éçiçim e *adrındım* a **E 32/13**
bir *yaşım*ta *ataçımka* *adrındım* a **E 32/14**

*altı yaşım*ta kaşıradım bilinmedim **E 32/16**
éçiçim e yita adr<in>dım **E 32/16**
éçiçim e kaşsız erdem erti **E 32/16**
*élimke kanım*ka bökmedim **E 32/17**
erim e *inim* e *éçim* e *mylmk2m?* bökmedim **E 32/17**
teñrim çök bizke **E 36/2**
idil yérim e *beñgü bal*[balı] **E 36/3**
alt<i> otuz yaşım a erti **E 37/2**
élim kanım tersin bunta **E 38/2**
urım **E 38/3**
bo er atım ögdem inal a<l>p **E 38/4**
bagım kelip esen inip anlanıp? **E 38/5**
ançığ éşitip bay apam él yarayu **E 39/6**
er erdemim tal? ara *éşim* biñ *erim* esizim e **E 41/1**
balık tagım esizim e **E 41/1**
tañlarım er *atım* yok <ü>çün **E 41/2**
yeti aşnuki eşim taş<u>ru tikti **E 41/2**
er atım yula ben **E 41/3**
er erdemim okuz esizim éligin kagadaşım esizim **E 41/3**
aşnuki atlarım eşintim **E 41/4**
say teg sarığ altunum ık gerçin eg[ri tew]em agı yüder tañım **E 41/5**
er erdemimdaki egeçim e ana gemçigt<e> yiriltim **E 41/6**
başça barım yaşça yulki esizim e **E 41/7**
eresin? yok *éşim* sınarım kanta er sañım kan<i> ergey **E 41/8**
élç<i> ergeñe igidmişim? **E 41/8**
sekiz yétmiş yaşım öltüm esizim e **E 41/9**
agı<lt>mga altmış at bintim **E 41/9**
zıl urugin akbay? urugin artımga altım **E 41/10**
gaşga tañım **E 41/11**
öz yérim ıdok yérim esiz e esiz élim **E 42/1**
kanım kün ay esiz e **E 42/1**
nas tegi ö<z> yérimin beg<i> ögür? **E 42/1**

yüz er kadaşım esizim e E 42/2
biş er bodunum a esizim E 42/2
bodunum edgü taşın E 42/2
yétmiş yaşım a öltüm E 42/3
kadaşım erin enleyü yogladın<ız> E 42/5
biz (ben?) sekiz adaklıg barımım bağşım a tirig bökmedim E 42/6
ökünçüg erdemim başı için e E 42/7
er atım öz tugdı E 42/9
oglanım esiz e E 42/9
ewçim adriltım a E 42/9
bodunum a oglum a yutuzum a E 43/1
er erdemim <ü>çün sü egir[e] <...> [ç]or adriltım E 43/3
kulum alp için bir erig ok birle sün<t>üm(?) E 43/4
alp kulum erdem yürekim esiz e yita E 44/1
teşri elimke tusom tokuz er ölürtüm E 44/2
teşri elimke tusom tokuz er ölürtüm E 44/2
[éli]m kanım esiz e bökmedim E 44/3
kadaşım <a> kinim e yita adriltım E 44/4
yüz kümül bodunum yita adriltım E 44/4
er erdemimde egsüküm yok E 44/5
kırk yaşım da adrıldım E 44/5
oglan atım çuwuç inal E 45/1
[ér]te atım kümül öge E 45/1
bêş yaşım ta kaşsız kalıp E 45/2
tokuz yégirmi yaşım ga ögsüz E 45/2
bolup katıgılanıp otuz yaşım g<a> öge boltım E 45/3
bir yétmiş yaşım ga kök teşride küng e azdım esizim e E 45/5
kürsi? yamda? elim esizim e E 45/6
yérım suwum esizim e E 45/6
kuyda kunçuyum tul yita esizim E 45/6
kinim kadaşım esizim e E 45/7
oglanım esizim e E 45/7

ürünüm karam esiz E 45/7
yüz élig erim e esizim e E 45/7
élim esiz erinç E 45/9
yüz kümül bodunum esiz E 45/9
yawızıg kümülümün bedük kıltım E 45/10
élim esizim e E 46/1
kuyda kuñçuyum esizim e E 46/1
er erdemi <ü>çün élime tapdım E 46/2
élde kişim egri tewem tört butl<ug>yılmım E 46/3
buñum yok E 46/4
erdemi bar üçün kanın atam? totok atka tegmiş E 48/2
begim esiz E 48/2
bilgem yıta E 48/3
kañçım alp <u>kuşça buñı tüşürmek ertıñız E 48/6
tölis bilge atam ben E 48/7
altı yegirmi yaşım a almış kuñçuyumuz bökmedi begiçim E 48/7
esizim e yüz kadaşım a altı <bag> bodunum a esizim e adrılıtım E 49/1
er atım ak baş atık ınal öge E 49/2
ben yétmiş yaşımda E 49/2
er erdemim éki élig tokaşım yağ<i>da E 49/3
altı bag bodunum küçlügin üçün E 49/4
teñrim esizim e d<...> E 50/1
tört kadaşım a <esi>z e adrıldım E 50/3
bug<r>a er atı<m> kökdek[i] E 50/4
er atım kök tiriğ ben esizim e E 51/1
kadaşım a esiz e ogulanım a éçim adrıl<t>ım a E 51/1
élim kanım a esizim e E 51/2
er erdemi tokuz ogadmadım a yérım esiz e E 51/2
yéti eç<i> ekem e esiz e éşim e esiz e E 51/3
éşim <u>grın<t>a? altı er balbarım E 51/4
éçim kanım E 52/1
er erdemimde E 52/2

esiz élim kanım a bökmedim E 53/1
élimde bés kata tegzin[ti]m E 53/2
er erdemim için E 53/2
üç yüz bodrak yuntumka bökmedim E 55/1
kuyd<a> kuñçuyum a adrıltım esizim e E 55/2
er atım gut (kut?) E 56/2
er erdemim aşı? < ...>m E 56/2
er atı<m> kar<a>? E 58/1
üç oğlanımın ulga<d> turu umadım a E 59/1
buñum a kuyda kuñçuyum a bökişmedim E 59/2
buñum a kuyda kuñçuyum a bökişmedim E 59/2
er atım külüg yégen E 59/3
kañım bodun begiñe ög[e]? E 59/3
yéti otuz yaşımda élim için tokuz tat[ar] E 59/4
yéti otuz yaşımda élim için tokuz tat[ar] E 59/4
élim kanıma teñritegim yita bökmedim E 59/6
urı kadaşım üç kinim kız kadaşım üç yançı? E 59/7
kalın kadaşımka bökmedim yita E 59/8
kinim éçim adr[ıltım] E 59/8
[ö]gümke b<ök>medim E 59/9
erde<m>im E 60/2
bilmedim buñum bo ermiş E 60/3
élim kanım a esizim e E 61/1
kuyda kisim esizim e E 61/2
yüz ayıg?(ayag?) kañım esizim e E 62
er atım yadak ukunç yama? E 65/1
erd[emligim] E 65/1
esizim yüz inal kadaşım E 65/2
ewçim esiz e E 66/1
er atım bağırn? E 66/3
yaşım da adrıltım yıt[a] esizim e E 68/2
esizim beñkümin e tik(?)e bérdi E 68/5

tédim kara tañımda<...>ü<...>e E 68/8
tugdum özümd[e] <...>E 68/10
oglum öz er azdım E 68/12
[ka]daşım için E 68/16
[er] erdemim <i>naldakı? E 68/19
yaşımta adrıltım ökünçe E 68/22
biñ yuntum on E 68/26
yaşım yüz er E 68/27
bodunum a kadaşım a adrılt[ım] E 68/28
kuyda kuñçuyum a kt E 68/29
alp yürekiñ e atım kulıñ a éçiçim e E 69/1
élimke [bökm[edim] E 70/1
[özde] oglum kuyda <kuñçuyum bökm[edim] E 70/2
er [erdemim]?1? ogadmıdım E 70/3
yaşım élig? öld[üm] E 70/4
yéğirmi yaşda élim kal E 70/5
türki edgü begim e E 71/2
çuçuş katun tarlagım E 72/1
kırıg yurtum E 72/2
apam kan? snçym (kuñçuyum?) E 73/4
élimde sü terkim? kl E 73/5
beniñ bitigim E 73/6
éki bağıgka begim e ıynu? E 73/6
teñr<i> élimke er erdemim için uygur kanda bérü kel[ım] E 73/7
élimk[e] E 75
er <atım> teñ tükemiş E 77
közñüm üzük E 77
beg sañun er atım E 92/1
erim bökm[edim] E 96/1
[ba]rım bir tü<...>m E 96/1
[yét]i yéğirmi yaşımda süledim E 96/2
élimke ewim E 96/2

élimke ewim E 96/2
ulugumka begimke b[ökme]d[im] E 96/3
ayımka adrı[dı]m E 97/1
éşim E 97/2
bars tirig begim yaşı erdemim esiz e E 98/4
élim altı <esi>zim E 100/2
mugruñ et özüm kazga<ntı>m E 100/3
a <a>nt<a> kañım ün? <esi>zim E 100/3
kuyda oglum E 106/1
er erdemim egsüki yok E 108/1
élim <ka>num E 108/1
élig er[im] yok e<r>dem <...> E 108/1
kunç[uyum] yaşıım es[iz e] E 108/2
élimke kazgak[ım] erdemim béş yégirm<i> er ölürmüşim E 108/3
yaşıımın tegmiş? yok? E 108/4
ayım öñ<...> E 108/4
men altay? oğlı böğü atım E 108/5
élimin men E 108/5
er atım ben <...>z sañun E 109/3
er erdem[im] unamaz E 109/4
éşim <e> esizim [e] E 109/5
atım E 109/5
er erdemim okum oğlanım élim esizim e E 110/3
éçim esizim e E 110/4
tebsey keçigin él(?)ç<i> erele? teñrim e çöke yérım E 116
er atımga? erime kunç<uy>um a bökmedim esiz e E 120/1
kalın kadaşıımka bökmedim esiz e oglumka E 120/3
kezel? kaya ewim E 138/1
ökünüm (ökünüm?) tarkan E 140
yeti yégirmi yaşıımta men E 147/1
teñri élimke kara boldum E 147/1
kuyda kunçuyum a bökmedim yıta buñ a E 147/2

özde oglumka bökmedim yita buş a **E 147/2**
teşri élimde tegzinmişim **E 147/3**
oglan atım yérliş çor **E 147/3**
teşri élimde tegzinmişim **E 147/3**
tölis alp tarkan atımka bökmedim **E 147/3**
ulugum <a> kişigim e bökmedim e yita esizlerim e **E 147/5**
bodunum a bokunum? a (bukanım a?) bökmedim yita esizim e **E 147/5**
er erdemim **E 149/2**
yagız yérde élim kanım a esizim e yita **E 149/4**
kadaşım a yita esizim e bökmedim yita **E 149/5**
élim yumuşuş a yorit<d>ı **E 152/1**
béş élke tegdim erdemim için **E 152/1**
enliş çor inançu alp tarkan ataçım a adrıldımız esisim **E 152/2**
yérım e suwum a esizim e **E 152/3**
bodunum a esizim e **E 152/4**
yérım e adrıldım **E 153/1**
er atım yelez (yalaz?) **E 154**
er éşim él kişim erlişün unaş! **A-4**
künüm kop **A-5**
utdaçı künüm kop[...] **A-5**
keşdemim, ekizi teg éşi ereni élim... **A-6**
erkim[n]i? éliş adaşım adırıp öz evime/ eviñe tezitdi. **A-7**
tégin-a atım-a iniñe **A-26**
arızım-a! **A-28**
ben atım çés... **A-33**
anaçım-a adrıldımız-a **A-46**
apa er evim taş ok **A-55**
temir apa oglum - a esiz ökünçüg - a / ökünçge atım **A-78**
içlenmez için... ögüküm alayın! **A-88**
er atım udun esiz **Talas 1**
er atım kara çor **Talas 2**
<er> atım ok eren öge tarkan **Talas 11**

kiçig kişim tul kaldı **Talas 13**
tursık oğlum kumar çor **Talas 13**
uyalarumda at aç öküz aç **Talas 13**
er atım eş kuli esiz özüm **Talas 13**
er atım kut **KS**
er atım adınç **Koç-1**
er atım on ok inançlıg **Koç-2**
er atım adınç on ok <yarışımız> **Koç-3**
er atım adınç on ok **Koç-4**
er atım adınç **Koç-5**
er atım bilge **Koç-24**
tanım tüsi takı tükemezken **IB 3**
taloyda yatıpan tapladukumın tutar men **IB 3**
sevdükümün yéyür men **IB 3**
altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin başımın yul evintin tér. **IB 8**
kamuş ara başım **IB 10**
ürün köpükümün saçar men **IB 20**
idişimte ayakımta öñi kaçça barır men? **IB 42**
yaşıl kaya yaylagım **IB 51**
kızıl kaya kışlagım ol **IB 51**
yagak ıgaç yaylagım **IB 56**
kuşlug ıgaç kışlagım **IB 56**
ögüm ötin alayın **IB 58**
kaşım savın tıñlayın, tép kelmiş tér **IB 58**
yaylag tagıma agıpan yaylayur turur men **IB 62**
amtı amrak oğlanım **IB 66**
men koluladokum kamagda erklig yultuz ermiş **U 5 II A**
teñrim küsi küçi ulug kut bérzün **U 181**
atım bagatur çigşi **Or. 8212/77**
meniñ atıma bir nom [t]öl[ek] bitizün **Or. 8212/1692**
men[bitig<i> yavuz özüm wuzurk pugur **Or. 8212/1692**

2.1.3.2. Teklik 2. Kişi

+(X)η ekini alır.

igidmiş kaganıñın sawın almatın yér sayu bardıg **KT G 9**

yañılıp ölsikiñin bunta urtum **KT G 10-11**

üze teñri basmasar asra yér telinmeser türük bodun éliñin töröñün kim artatı **KT D 22**

igidmiş bilge kaganıñın ermiş barmış edgü éliñe kentü yañıltıg **KT D 23**

kanıñ suwça yügürti süñüküñ tagça yatdı **KT D 24**

beglik urı ogluñ kul boltı **KT D 24**

eşilik kız ogluñ küñ boltı **KT D 24**

antagıñın üçün igidmiş k[aganıñın] **BK K 6**

türük bodunug térip el tutsıkıñın bunta urtum **BK K 8**

yañılıp ölsikiñin [yeme] bunt[a urtu]m **BK K 8**

bo kaganıñda **BK K 13**

ewiñe kirteçi sen **BK K 14**

türük bodun éliñin törögin kim artatı udaçı erti **BK D 19**

igidmiş kaganıña érmiş bar[miş edgü] éliñe kentü yañıltıg yawlak kigürtüg **BK D 19**

küregüñün üçün **BK D 19**

[ka]nıñ ügüzçe yügürti **BK D 20**

beglik urı ogluñun kul kılıg **BK D 20**

eşilik [kız ogluñun kü]ñ kılıg **BK D 20**

ol bilmedöküñün üçün yawlakıñın üçün éçim kagan uça bardı **BK D 20**

kanıñın kodup içikdiñ **T1 B 3**

köñlüñçe uduz tédi **T1 G 8**

kıyınıg köñlüñçe ay **T1 K 8**

bilge ataçım yoguñ koruguñun kazgantım <...> **O K 4**

anı bitigli anıñın? erti **E 24/3**

[alt]mış er adaşınız élig er edgü eşiniz özüñin alpınız ı/i<...> **E 26/10**

esiz bagır közüñin on? kara körmez ertiñiz **E 26/11**

éliñ ö[z] **E 26/13**

èlim ökünçüñ e kalın yağıka kaymatın tegipen adrıldım a yıtı **E 28/2**

élij E 48/1

tugdı turñaŋ artzun E 48/5

bunŋka taşuŋ beŋkü tiker men yıta E 48/6

totok éşine bökmedi E 48/8

beŋü élij E 54

alp yürekiŋ e atım kuluŋ a éçiçim e E 69/1

*éşiniŋ? ri<...>*E 106/2

barım çoruŋ E 138

élim yumuşuŋ a yorit<d>ı E 152/1

kişi ogluŋ ég A-15

tégin-a atım-a iniŋe A-26

keliŋ éşine él erim... A-36

ev teg eviŋde siziŋ éşiŋ A-84

kara çor esiz esiniŋ Talas 2

etiŋ kutluŋ bolzun tér. IB 23

üküş atlıŋ ögrünçüŋ yok IB 36

kovi atlıŋ korkunçuŋ yok IB 36

uçrugluŋ kotuŋ yok IB 36

agılıŋta yilkıŋ bolzun! IB 47

özüŋ uzun bolzun! témiş IB 47

sınukuŋın sapar men IB 48

üzükiŋin ulayur men IB 48

tokuz kat üçürgüŋ topulgınça teritzün IB 50

yeti pagarlanıŋ yme 5 türlüŋ monçukuŋ taşlarıŋ erdemi belgülüŋ savlar T II T 14

iniŋ ölmez özgesi ölüŋ Or. 8212/78 A

2.1.3.3. Teklik 3. Kişi

Teklik 3. kişi eki üzerinde en çok durulan ve tartışma konusu olan bir ektir. “Kavram alanının genişliği ve kullanım sıklığı bakımlarından Türk dilinde bütün iyelik ekleri içinde özel bir konuma sahiptir.” (Başdaş 2009:628). Başdaş (2009: 626), üçüncü

teklik iyelik ekinin şekliyle ilgili iki temel görüşün ortaya çıktığını, A.Von Gabain, Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz ve Ahmet Bican Ercilasun'un +(s)I; Osman Nedim Tuna, Talat Tekin, Gürer Gülsevin ve Ahmet Buran'ın ise +(s)I(n) yapısını savunduklarını belirtmiştir.

“Üçüncü kişi iyelik ekinin yalın durumda görünmeyen, fakat bu eki almış sözcüğe ad çekim ekleri eklendiğinde beliren bir sones /n/ ünsüzü vardır.” (Tekin, 2016: 98). “Bilim adamlarının çoğu, /n/ ünsüzünün yardımcı ses/zamir n'si olduğu görüşündedir.” (Başdaş, 2009: 626).

2.1.3.3.1. +sI

bérgerü kün ortostıjaru **KT G 2**

yırgaru tün ortostıjaru **KT G 2**

süçig agısı yımşak ermiş **KT G 5**

süçig sawıña yımşak agısıña arturup üküş türük bodun öltüg **KT G 6**

bo bitig bitigme atısı yol<l>ug tégin bitidim **KT G 13**

türük bodunıñ élin törösın tuta bérmiş éti bérmiş **KT D 1**

inisi kagan (KT D 4) bolmış **KT D 5**

inisi éçisin teg kılınmadok erinç oğlı kañın teg kılınmadok erinç **KT D 5**

armakçısın için **KT D 6**

tawgaç kaganka élin törösın alı bérmiş **KT D 8**

üze türük teñrısı **KT D 10**

ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmiş **KT D 11**

kañım kagan yagısı koñ teg ermiş **KT D 12**

kañım kagan süsi böri teg ermiş **KT D 12**

türük törösın ıçgınmış bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13**

türük bodun atı küsi yok bolmazun [téyin **KT D 25**

altı yégirmi yaşına éçim kagan elin törösın ança kazgantı **KT D 31**

türgés kagan süsi bulçuda otça borça kelti **KT D 37**

ékisin özi altızdı **KT D 38**

süsın sançdımız élin altımız **KT K 6**

oza kelmiş süsın köl tégin agıtıp **KT K 7**

bunça bitig bitigme köl tégin atısı yol<l>ug tégin bitidim **KT G-D**
köl téginin altunun kümüşin agısın barımın tör[t bıñ yıl]kısın ayıgma toygut **KT G-B**
bérgerü kün ortostıñaru yırgaru tün ortostıñaru anta içreki bodun **BK K 2**
tawgaç bodun sawı süçig agısı yımşak ermiş **BK K 4**
süçig sawıña yımşak agısıña arturup **BK K 5**
bérgerü [kün ortostı]ña yırgaru tün ortostıña tegi konturtum **BK K 11**
olorupan türük bodunıñ élin törösın tuta bérmiş eti bérmiş **BK D 3**
anta késre inisi kagan bolmış eri]nç **BK D 5**
*anta [késre inisi éçisin teg]***BK D 5**
türük teñrisi **BK D 10**
kañım kagan süsi böri teg ermiş **BK D 11**
kañım kagan yagısı koñ teg ermiş **BK D 11**
*türük törösın [ıçgınmış]***BK D 11**
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **BK D 12**
inisi éçisin bilmez erti **BK D 18**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 20**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 21**
kazganmış bodun atı küsi yok bol[mazun] téyin **BK D 22**
oglın yu[tuz]ın yulkısın barımın anta altım **BK D 24**
süsın anta ölürtüm **BK D 26**
süsın sançdım **BK D 26**
türgés kagan süsi otça borça kelti **BK D 27**
kaganın yaw[gusı]n şadın anta ölürtüm **BK D 28**
s]üsın kop ölürtüm **BK D 28**
sü[sı] ékinti antarguda süñüşdüm **BK D 30**
süsın sançdım **BK D 30**
süsın anta sançdım yawrıtdım **BK D 31**
oza yaña keligme süsin agıt<d>ım **BK D 31**
üç oguz süsi basa kelti **BK D 32**
sıñar süsi ewig barkıg yulıgalı bardı **BK D 32**
sıñar süsi süñüşgeli kelti **BK D 32**
süsın buzdım élin anta altım **BK D 34**

[b]érye tawgaçda atı küsi yok boltı **BK D 36**
süsün sançdım **BK D 37**
yilk[ısın barımın anta altım] **BK D 39**
süsi térilip kelti **BK D 39**
inisi bir korg[anka tezip barmış] **BK D 40**
yadağ süsün ékinti kün kop [ölürtüm] **BK G 1**
[ka]gan atısı yol<l>ug tégin men **BK G-B**
köwürgesi eterçe anç[a] **BK B 4**
ayığması ben ertim **T1 B 5**
ayguçısı bilge ermiş **T1 G 3**
süsi altı biş ermiş **T1 G 9**
kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş **T1 D 4**
kanı süsi terilmiş **T1 K 4**
ayguçısı bilge ermiş **T1 K 5**
tawgaç süsi bar ermiş **T1 K 6**
on ok süsi kalısız taşıkdı tér **T1 K 9**
on ok süsün sületdim **T2 B 8**
éleriş kagan bilgesin için **T2 G 4**
anta ayguçı[ıtı] **T2 G 5**
yağıçısı yeme ben ök ertim **T2 G 6**
él etmiş yawgu oğlu ıswara tamgan çor yawgu inisi bilge ıswara tamgan tarkan **O D 4**
karasın yıgdım **O K 1**
süsi kelti **O K 1**
ölürüp oğlın kisisin buln[adıp] **KÇ B 5**
bilgesin için **KÇ B 7**
küli çor oplayu tegip süsün **KÇ B 10**
oğlın [kisis]in uduztokı [ko]ndokı? etdöki yér aldokı **KÇ D 1**
küli çor ança bilgesi çawışı erti **KÇ D 5**
alpı bökesi erti **KÇ D 5**
[ka]rlök yegren ermelig arkasın sıyu urtı **KÇ D 9**
sünüşüp süsün sançdı **KÇ D 10**
oğlın kisisin bulnad[ıp] **KÇ D 10**

kagan inisi él çor tégin kelip **KÇ D 12**
belgüsin bitigin bo urtı **Tes G 3**
éçisi? éki ayur tédi **Ta K 5**
ulu yılıka ötüken ortosınta **Ta B 2**
keyre başınta üç birküde kan süsi [birle] katıltım **ŞU K 7**
ewin barkın yilkısın [y]ulımadım **ŞU D 2**
yilkısın barımın kızın koduzın kelırtüm **ŞU D 3**
yelmesın eş yériherü idmiş **ŞU D12**
yogra yarışda süsın anta sançdım **ŞU G 7**
kan totok atısı böğü bilge teñri kan inisi? **KaÇ**
ötükende tengri qağan yelmesi bine olurmaz **BaH I**
kül tudun inisi altun tamgan tarhan yogın amidok üçün adiriltimiz **İA A1v.1**
ben teñri élimke elçisi ertim **E 1/2**
beñüsü(i?) yok ermiş yalañ yüzlügd<e> **E 9/3**
él törösın idmañ **E 10/7**
çor apası barur **E 18/1**
ol kanım élimiñ beñüsi kara señirte **E 24/2**
kişi arası eşid kara señir keçig **E 24/4**
kişi arası eşid **E 24/4**
él ögesi inançu bilge tirig ölügin? **E 26/1**
er beñküsi bo ermiş <...> **E 27/8**
on inisi tokuz oğlı bar üçün **E 30/2**
çawış tun tarkan beñüsi tike bértim **E 30/3**
uruñusı ertim **E 32/15**
élim kanım tersin bunta **E 38/2**
[i]çinte béş alkusı artuk begimis? **E 71/1**
tüz aruk bek kö[zñüsü] **E 76**
(közñüsü?) **E 85/1**
...er beñüsi yagıda **A-32**
altı uyasınça bir kız sökölip ölmüş **Talas 2**
atası atı toğan **Talas 2**
atasın anasın ulatı ka<l>dım **Talas 3**

ogluñ beg atısı kalmış Talas 3
inal aguş atısı Talas 10
atası atı öteg Talas 10
ogluñ yutuzı öz inisi Talas 11
eli atısı bile kalmış Talas 14
tanım tüsi takı tükemezken IB 3
ak bési kulunlamış IB 5
tevesiñerü barmış IB 5
ak at karşısın üç bolugta talulapan IB 19
uzuntonlug köñüsün kölke içginmiş IB 22
tört buluñtaki edgüsi uyuru térilipen meñileyür IB 28
oyma er oğlanın kisisin tutug urupan IB 29
ogluñ kişisin utuzmaduk IB 29
bulupan uyasıñaru ögire sevinü kelir tér IB 31
özi süsi ögire sevinü IB 34
ordosıñaru kelir, tér IB 34
tavışgan terisi ünüşüpen yügürü barmış IB 44
edgüsi bolzun tér IB 48
edgüsi bolzun tér IB 59
kanlık süsi avka ünmiş IB 63
kara kamag süsi ögirer IB 63
idisi umaz IB 65
yme kamug tařlarıñ kentü kentü erdemi belgüsi bar T II T 14
iniñ ölmez özgesi ölüñ Or. 8212/78 A

2.1.3.3.2. +I

tokuz oguz begleri bodunı KT G 2
kurıgaru küñ batsıkıñña KT G 2
yırgaru yér bayırku yériñe tegi süledim KT G 4
tawgaç bodun sawı süçig KT G 5
süçig sawıñña yımşak agısıñña arturup üküş türük bodun öltüg KT G 6

*bir kişi yanılsar uguşı bodunu bõřükine tegi kıdmaz ermiş **KT G 6***
*igidmiş kaganıñın sawın almatın yer sayu bardış **KT G 9***
*anta kalmışı toru õlü yoriyur ertig **KT G 9***
*teñri yarlıkadokın üçün **KT G 9***
*için taşın adınçış bediz urturtum **KT G 12***
*on ok oğlıña tatıña tegi bunu körü biliñ **KT G 12***
*kişi oğlınıtı üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **KT D 1***
*türük bodunıñ élin törõsin tuta bérmiř éti bérmiř **KT D 1***
*üze kök teñri asra yagız yer kılınokda ékin ara kişi oğlı kılınmış **KT D 1***
*buyruktı yeme bilge ermiş erinç **KT D 3***
*bodunı yeme tüz ermiş **KT D 3***
*õzi ança **KT D 3***
*oğlıtı kagan bolmış **KT D 5***
*inisi eçisin teg kılınmadok erinç oğlı kañın teg kılınmadok erinç **KT D 5***
*begli bodunlış yoñařurtokın üçün élledök élin içginu idmiş **KT D 6***
*begleri bodunı tüzüz üçün **KT D 6***
*tewliğin kürlüg<in> üçün **KT D 6***
*inili eçili kıkşürtökın üçün **KT D 6***
*begli bodunlış yoñařurtokın üçün **KT D 6***
*kaganladok kaganın yitürü idmiş **KT D 7***
*türük begler türük atın ı<d>tı **KT D 7***
*tawgaçğı begler tawgaç atın tutupan tawgaç kaganka (KT D 7) körmiş **KT D 8***
*tawgaç kaganka élin törõsin alı bérmiř **KT D 8***
*kamağı (KT D 12) yéti yüz er bolmış **KT D 13***
*kırk artuktı yéti yolu sülemiş **KT D 15***
*kırkız yerine tegi süledimiz **KT D 17***
*kamağı béř otuz süledimiz **KT D 18***
*buyruktı begleri yeme õlti **KT D 19***
*bizine yanıl<t>okın üçün kaganı õlti **KT D 19***
*õzi yanılıtı kaganı õlti **KT D 20***
*bodunı küñ kul boltı **KT D 20***
*igidmiş bilge kaganıñın ermiş barmış edgü éliñe kentü yanılıtış **KT D 23***

türük bodunug atı küsi yok bolmazun téyin **KT D 25**
umay teg ögüm katun kutıña inim köl tégin er at bultı **KT D 31**
altı yégirmi yaşıña éçim kagan elin törösın ança kazgandı **KT D 31**
inim köl tégin özi ança kergek boltı **KT D 30**
oñ totok yurçın yaraklıg éligin tutdı **KT D 32**
oñ totok yurçın yaraklıg éligin tutdı **KT D 32**
yüziñe başıña bir t[egmedi] **KT D 33**
tegdökın türük begler kop bilir siz **KT D 34**
köl tégin [altı otuz] yaşıña kırkız tapa süledimiz **KT D 35**
bayırkunıñ ak adgırığ udlıkın sıyu urtı **KT D 36**
kırkız kaganın ölürtümüz élin altımız **KT D 36**
ékisin özi altızdı **KT D 38**
anta yana kirip türgéş kagan buyrukı az totokug éligin tutdı **KT D 38**
kaganın anta ölürtümüz élin altımız **KT D 38**
biziñ sü atı toruk azukı yok erti **KT D 39**
alp salçı ak atın binip tegmiş **KT D 40**
erın kop ölürmüş **KT K 1**
ewın bar[kın <...> kop kelürti **KT K 1**
alp salçı akın binip oplayu tegdi **KT K 2**
éçim kagan eli kamşag boltokanta **KT K 3**
köl tégin alp salçı akın binip **KT K 3**
köl tégin az yagızın binip **KT K 5**
sü tegişinte yétinç erig kılıçladı **KT K 5**
süsin sançdımız élin altımız **KT K 6**
törtünç çuş başınta süñüşdümüz **KT K 6**
tonra bir uguş alpıgu on erig tonja tégin yogınta egirip ölürtümüz **KT K 7**
yazıña oguzgaru sü taşıkdımız **KT K 8**
az yagızın binip tegdi **KT K 8**
ögsüz akın binip tokuz eren sançdı **KT K 9**
bunça yeme tirigi küñ boltaçı erti **KT K 9**
ölügi yurtda yolta yatu kaltaçı ertigiz **KT K 9**
öd tenri aysar kişi oğlu kop ölgeli törömiş **KT K 10**

közi kaşı yawlak boltaçı tép sakıntım **KT K 11**
bitig taş étgüçi tawgaç kagan çıkanı çaŋ seŋün kelti **KT K 13**
barkın bedizin bitig taşın béçin yılka yétinç ay yéti otuzka kop alkdımız **KT K-D**
köl tégin ö[zi] kırk artuk[ı y]éti yaşın[a] boltı **KT K-D**
köl téginin altunun kümüşin agısın barımın tör[t buŋ yıl]kısın ayıgma toygut **KT G-B**
türük bilge kagan [ay]ukı[ŋa] inim köl téginig közedü olort[um] **KT B**
inançu apa yargan tarkan atıg **KT B**
tokuz oguz begleri bodunı **BK K 1**
ilgerü kün](BK K 1) tugsıkıŋa kurıgaru kün batsıkıŋa **BK K 2**
yırgaru yér bayırku yériŋe tegi süł[edim] **BK K 3**
tawgaç bodun sawı süçig agısı yımşak ermiş **BK K 4**
süçig [sa]wın yımşak agın arıp irak [bodun]nug ança yagutır ermiş **BK K 4**
bir kişi yaŋılsa[r] uguşı bodun[ı boş]ükıŋe tegi kıl[maz]/BK K 4
[yagr]u kontok[da] késre aŋıg biligin anta ö[yür ermi]ş **BK K 4**
süçig sawıŋa yımşak agısıŋa arturup **BK K 5**
k[aganıŋın] (BK K 6) sawın almatın yér sayu bardıg **BK K 7**
anta kalm[ışı] yér [say]u kop toru ölü yoriyur ertig **BK K 7**
kızın ertinü ulug törön ogluma alı bértim **BK K 10**
kulkakın eşidmedök **BK K 11**
ilgerü [kün tugsıkıŋa] kurıgaru [kün batsıkıŋa tegi konturtum **BK K 11**
için taşın adınçig bediz u[rturtu]m <...> **BK K 14**
on ok oğlıŋa tatıŋa tegi bunu körü biliŋ **BK K 15**
kerekülüg begleri bodunı **BK D 1**
üze kök teŋri as[ra yagız yér kılınokda ékin ara kişi oğlı kılınmış] **BK D 2**
türük begler bod[un ö]girip sewinip toŋıtmış közi yügerü körti **BK D 2**
olorupan türük bodunıŋ élin törösın tuta bérmiş eti bérmiş **BK D 3**
kişi oğlın ta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormuş **BK D 3**
buyrukı bilge ermiş erinç **BK D 4**
begleri yeme bodunı [yeme tüz ermiş **BK D 4**
özi ança kergek bolmış] **BK D 4**
oğlı kagan bolmış erinç **BK D 5**
oğlı kaŋın teg kılınmadok erinç **BK D 6**

buyrukı yeme biligsiz ermiş erinç **BK D 6**
begleri bodunı tüzstüz için **BK D 6**
tawgaç bodun tewl[igin] kürlüğün [üçün armakçı]sın için **BK D 6**
türük bodun éllödök élin ıçgınu ıdmuş **BK D 7**
tawgaçgı begler tawg[aç atın tutupan **BK D 7**
kaganladok kaganın yitürü ıdmuş **BK D 7**
türük begler türük atın ı<d>tı **BK D 7**
tawgaç kaganka élin tör<ö>sin alı bérmiş **BK D 8**
ıdok yéri suwı ança étmiş erinç **BK D 10**
kamagı yéti yüz er bolmuş **BK D 11**
ilgerü yaşıł ügüz şantıñ yazıka tegi süledimiz **BK D 15**
kögmen aşa kırkız yériñe tegi sü[ledimiz **BK D 15**
bilmedökün için biziñe yañıltokın yazıntokın için kaganı ölti **BK D 16**
buyrukı begleri yeme ölti **BK D 16**
kagan atıg bunta biz bértimiz **BK D 17**
özi yazıntı **BK D 17**
kaganı ölti **BK D 17**
bodunı küñ kul boltı **BK D 17**
oglı kañın bilmez erti **BK D 18**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 20**
ol bilmedökügün için yawlakıñın için éçim kagan uça bardı **BK D 20**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 21**
kazganmış bodun atı küsi yok bol[mazun] téyin **BK D 22**
oglın yu[tuz]ın yulkısın barımın anta altım **BK D 24**
süñüg batımı **BK D 26**
kaganın birle soña yışda süñüşdüm **BK D 27**
kaganın ölürtüm **BK D 27**
élin anta altım **BK D 27**
kaganın ölürtüm **BK D 27**
kaganın yaw[gusı]n şadın anta ölürtüm **BK D 28**
élin anta altım **BK D 28**
otuz artuktı **BK D 28**

tenri yér bulgakın üçün ödiñe **BK D 29**
élin altım] **BK D 30**
üçünç [çuş başınta sü]ñüşdüim **BK D 30**
tona tégin yog[ınta] egire tokıdım **BK D 31**
yazıña (BK D 31) *oguz tapa süledim* **BK D 32**
ewin barkın buzdum **BK D 34**
süsin buzdum élin anta altım **BK D 34**
igidmiş [alp kaganıña ya]ñıltı **BK D 35**
tokuz oguz bodun yérin suwın ıdıp tawgaçgaru bardı **BK D 35**
[b]érye tawgaçda atı küsi yok boltı **BK D 36**
karagan kısılta ewin barkın anta buzdum **BK D 37**
selenje kudı yorıpan **BK D 37**
sukun <...> oglın yutuzın anta altım **BK D 38**
yalawaçtı edgü sawı ötügi kelmez téyin **BK D 39**
gakıña? yérinjerü suwınaru kontı **BK D 40**
arkıştı kelmedi **BK D 41**
oglın yutuzın yilkısın barımın [altım] **BK G 3**
yutuzın yok kılıtım **BK G 4**
alp erin ölürüp balbal kılı bértim **BK G 7**
kanı lisün tay señün başadı bés yüz eren kelti **BK G 11**
bunça bodun saçın kulkakın bıçdı **BK G 12**
edgü özlük atın **BK G 12**
türük bilge kagan olortokınta **BK G 13**
türük beglerin bodunın ertinü timag? etdi ögd[i] **BK G 15**
[türük bilge] kagan b[itigin] **BK G-B**
taşın **BK B 7**
özüm tawgaç eliñe kılıtım **T1 B 1**
türk bodun kanın bulmayın **T1 B 2**
kanın kodup tawgaçka yana içikdi **T1 B 2**
türk sir bodun yérinte **T1 B 3**
ıda taşda kalmıştı kuwrarıp yéti yüz boltı **T1 B 4**
éki ülügi atlıg erti **T1 B 4**

bir ülügi yadag erti T1 B 4
uduzugma ulugi şad erti T1 B 5
bilgesi çawışı ben ök ertim T1 B 7
bodun bogzı tok erti T1 G 1
küreg sawı antag T1 G 2
tawgaçgaru kunı seşünüg idmiş T1 G 2
kaganı alp ermiş T1 G 3
türk sir bodun yérınte idi yorımazun T1 G 4
özçe taşın tutmuş teg biz T1 G 6
inçek kölekin tuqlada oguz kelti T1 G 8
ustın buntutu T1 D 2
on ok kaganı yagımız erti T1 D 2
türk bodunı yeme bulganç ol témiş T1 D 5
oguzı yeme tarkınç ol témiş T1 D 5
ol sawın eşidip T1 D 5
çölgi az eri bultum T1 D 6
kögmen yolu bir ermiş T1 D 6
az yér y[olı] anı b[irle] ermiş T1 D 7
kant süsi térilmiş T1 K 4
kanın ölürtümüz T1 K 4
kaganka kırkız bodunı içikdi yükünti T1 K 4
sawı antag T1 K 5
yorımasar bizni kaganı alp ermiş T1 K 5
türgéş kaganı taşıkmiş tédi T1 K 6
on ok bodunı T1 K 6
sü başı inel kagan tarduş şad barzun tédi T1 K 7
sawı bir kaganı sü taşıkdı T1 K 9
sawı antag T2 B 1
arıg uwutı yég tédi T2 B 2
bizinte éki uçı sınarça artuk erti T2 B 5
kaganın tutdumuz T2 B 6
yawgusın şadın (T2 B 6) anta ölürti T2 B 7

on ok begleri bodunu kop **T2 B 7**
on ok begleri bodunu kop **T2 B 7**
keligme beglerin bodunun etip yığıp **T2 B 8**
keligme beglerin bodunun etip yığıp **T2 B 8**
ténsi oglı aytıgma beñlig ek tagıg ertü **T2 B 9**
ténsi oglı **T2 G 2**
ténsi oglı aytıgma tagka tegmiş idi yok ermiş **T2 G 3**
alpın için **T2 G 5**
ne buñı bar erteçi ermiş **T2 D 7**
türük bilge kagan éliñe bititdim **T2 D 8**
kapgan kagan türük sir bodun yérinte **T2 K 2**
kaganladok kaganın ıçgını ıdmış **O D 2**
öñre kün tuğsıkıña **O D 2**
késre kün batsıkıña tegi **O D 2**
alp erin balbal kışdı **O D 3**
türk bodun atı yok bolu barmış erti **O D 3**
kapgan éltériş kagan eliñe kıluntım **O D 4**
él etmiş yawgu oglı ışwara tamgan çor yawgu inisi bilge ışwara tamgan tarkan **O D 4**
işig küçin bérmış erti **O D 5**
şad atıg anta bérmış **O D 6**
begi kaçdı **O K 1**
bilge kaganıñ bodunu <...> bardı **O K 3**
kagan élinte karıp edgü beñi körti **KÇ B 3**
kedim b<...> alpı erdemi anta kükdi **KÇ B 4**
ölürüp oglın kisisin buln[adıp] **KÇ B 5**
özlüki boz at erti **KÇ B 4**
alpın erdemın [üçü]n kaz[g]antı **KÇ B 7**
[ka]ganıña éliñe **KÇ B 7**
alpın erdemın için **KÇ B 12**
oglın [kisis]in uduztokı [ko]ndokı? etdöki yér aldokı **KÇ D 1**
külü çor ança bilgesi çawıştı erti **KÇ D 5**
alpı bökesi erti **KÇ D 5**

küli çor yéti yaşına eygir? ölürti **KÇ D 6**
tokuz yaşına azılgı toñuz ölürti **KÇ D 6**
idil akın binip oplayu tegip **KÇ D 7**
éltewer özi kelti **KÇ D 9**
sir éркиn oglı yégen çor kelti **KÇ D 9**
élin altı **KÇ D 10**
ogln kisisin bulnad[ıp] **KÇ D 10**
ülügi ança ermiş erinç **KÇ D 11**
opulu kirip özi káska kergek boltı **KÇ D 11**
bedizin bedizet<d>i **KÇ D 12**
tar[duş?] küli çoruñ oglı yégen çor kelti **KÇ G 1**
ewin etér ben m? **KÇ G 2**
bilmez biligin biltökümün ödökümün bunça bitig bitidim **KÇ G 3**
küli çor bitigin bitidim **KÇ B 1**
küli çor özlüki yegren at binip **KÇ D 3**
el etmiş kanım yaşı tegip uçdı **Tes B 5**
oglı yawgum kagan boltı **Tes B 5**
kanım éli **Tes B 6**
oglı tarduş yawgu tölis çad olortı **Tes B 6**
anıñ éli üç yüzyıl el tutmuş **Tes K 2**
ançıp boduntı bardı **Tes K 2**
boz ok başın akıza **Tes K 3**
tawgaç sogdak başı bilige señün **Ta K 6**
ançıp yaşı tegdi **Tes D 3**
belgüsin bitigin bo urtı **Tes G 3**
[bodu]nı akıza barmış **Ta D 2**
ötüken eli tegres eli ékin ara orkon ügüzde **Ta D 3**
türük élin anta bulga<t>dım **Ta D 5**
kan[ın altım] anta yok boltı **Ta D 8**
kanın anta **Ta G 1**
anta késre başı kelti **Ta G 2**
takıgu yılıka yorıdım **Ta G 2**

anta késre it yılıka **Ta G 3**
eçü apa atı **Ta G 4**
kagan atıg katun atıg atanıp **Ta B 1**
ötüken kédin uçınta **Ta B 1**
tez başınta **Ta B 1**
ulu yılıka ötüken ortosınta **Ta B 2**
as öñüz baş kan ıdok baş kédininte yayladım **Ta B 2**
ötüken éli **Ta B 4**
tegres éli **Ta B 4**
öñdüni kañuy küniüy b z **Ta B 5**
yaylagım ötüken kuzı kédin uçı tez başı **Ta B 5**
yiri onğı tar[kan] süy **Ta B 5**
yag<ı> bodunka [kaga]ngı **Ta B 5**
kédin uçı kögmen **Ta B 5**
bérigerü uçı **Ta B 5**
iligerü uçı költ[i]? **Ta B 5**
içreki bodunı altmış **Ta B 6**
iç buyruk başı inançu бага таркан **Ta B 6**
bés yüz başı külüg oñı öz inançu **Ta B 6**
tölis begler oğlı bıñ başı tölis külüg eren **Ta B 7**
tölis begler oğlı bıñ başı tölis külüg eren **Ta B 7**
tarduş begler oğlı bıñ başı tarduş külüg eren **Ta B 7**
bés bıñ er başı alp ışvara señün yağlakar **Ta B 7**
tokuz yüz er başı tuykun ulug tarkan bukug bıña **Ta B 8**
bodunı bıña kagas ataçuk bodunı bıña **Ta B 9**
teñri kanım atlıgı **Ta K 2**
uygur bodunı tégitimin bo bitidökde **Ta K 2**
kanıma turgak başı kagas ataçuk **Ta K 2**
kanım oğlı bilge tarkan kutlug bilge yawgu **Ta K 3**
[ku]tlugı isig yér<ku>tlugı <...> **Ta K 3**
buyrukı az sıpа tay señün **Ta K 3**
bodunı toñrada <...> **Ta K 3**

yawgu bodunı **Ta K 3**
kanım oglı<...> **Ta K 4**
çad bodunı **Ta K 4**
çawış seşün bodunı **Ta K 4**
bunça bodunug atın yolın ayıgma kanım? **Ta K 5**
ötüken éli **ŞU K 2**
tegres éli **ŞU K 2**
suwı seleşe ermiş **ŞU K 2**
anta éli <...> ermiş barmış **ŞU K 2**
anta kalmış bodun **ŞU K 3**
türük élişe **ŞU K 4**
anta buyr[ukı] **ŞU K 4**
özümün öşre bıña başı ı<d>tı **ŞU K 6**
keyre başınta üç birküde kan süsi [birle] katıltım **ŞU K 7**
ékinti süñüş [eş il]ki ay altı yañıka t[okıdım] **ŞU K 9**
katunın anta altım **ŞU K 10**
éki yañıka küñ tuguru süñüşdüim **ŞU D 1**
ewin barkın yilkısın [y]ulımadım **ŞU D 2**
törtünç ay tokuz yañıka süñüşdüim sançdıım **ŞU D 3**
yilkısın barımın kızın koduzın kelürtüm **ŞU D 3**
seleşe kédin yılun kol bér<i>din sıñar şıp başıña tegi çerig étdim **ŞU D 3**
kergün sakışın şıp başın köre? kelti **ŞU D 4**
uçı seleşeke tegi çerig étdi **ŞU D 4**
bir éki atlıg yawlakın üçün **ŞU D 5**
tay bilge totok yawlakın üçün **ŞU D 5**
yelme eri kelti **ŞU D 6**
yagın başı yorıyu kelti **ŞU D 6**
ol ay bész yégirmike keyre başı üç birküde **ŞU D 6**
sınarı bodun **ŞU D 6**
ötüken irin kışladım **ŞU D 7**
ant[a] <...> [te]z başınta **ŞU D 8**
<...>-ka ö[tüken yış] başı **ŞU D 9**

anta [as] öñüz başı **ŞU D 9**
anta ıdok baş kédinte **ŞU D 9**
yawaş tokuş beltirinte anta yayladım **ŞU D 9**
kırkız kanı kögmen irinte **ŞU D 11**
kırkız kanı kögmen irinte **ŞU D 11**
ew barkınt[a] ermiş **ŞU D 12**
kanıña (ŞU D 12) *eşiñe er kelti* **ŞU G 1**
karlok eşiñe kelmedök tédi **ŞU G 1**
arkar başı tuşı anta er kemiş altın [ya]nta s<...>p keçdim **ŞU G 1**
tez başı çıtımın yayladım **ŞU G 2**
türgés karlokug tawarın alıp evin yulıp barmış **ŞU G 5**
anta yana tüşüp orkon balıklıg beltirinte él örginin anta örgipen étitdim **ŞU G 10**
apa (?) bamiş atı **ŞU G Ek 1**
evi on kün öñre ürküp barmış **ŞU G 7**
anta yana tüşüp orkon balıklıg beltirinte él örginin anta örgipen étitdim **ŞU G 10**
tawgaç kanı kagan <...> ö/üt l barmış **ŞU B 3**
bir [k]z sek[iz urı] oglın tutdum **ŞU B 3**
éki kızın (ŞU B 4) *tapıg bért[i]* **ŞU B 5**
söziñe yazmayın tédi **ŞU B 5**
kasuy? kara başıg yaylat<d>ım **HT II**
bilge kagan élinte **HT VI**
ötüken élinde **HT VII**
bés balıka kutlug alp yüzi **HT XV**
ul körki bolzun **HT XV**
bo [er] miñtisi bitigi **KaÇ**
altı çawış tégin oglı **KaÇ**
karı çor tégin sıntı yogı tawgaç kan yogladdı (yoglatdı?) **KaÇ**
uygur yérinte yağlakar kan ata kel[igme] **Su 1**
kırkız oglı men **Su 2**
öge buyruktı men **Su 3**
<...> köñli <...> **KarB I 5**

buyrukı ertim **KarB II 2**
buka oglum atı **KarB II 12**
teñri kulı bitidim **GU**
şaşurtı çäriğ kâzi kâm aşa kâm öziñä äziñ **Açıt I**
qamay bodunqa eli teñri qayan ermis **BaH II**
çorlar yolu olurtukda **Bi I**
kül tudun inisi altun tamgan tarhan yogin amidok üçün adiriltimiz **İA A1v.1**
baz qan oylı tññri uçmış **Ha 2**
büzizi **Ha 2**
ıdur ança vavıña köl tarqan küdäğü ayaz ärti **Ar 1**
altı bag bodunta beg<i> ertim **E 1/2**
er erdemi tokuz at bodun erdemig unç? okum **E 5/1**
altunlıg kış egnin yü<d>tüm **E 10/5**
élim ugrınta sü bolup er <ö>lürmedöküm yok **E 10/8**
élim utuşıña azıp kala<y>ın adrılayın **E 10/9**
kañım üçün bilge çigşi kañıña tapdım **E 13/4**
erden? oğlı ben **E 15/2**
[kır]kız kanı bitimişin **E 24/7**
[kır]kız kanı bitimişin **E 24/7**
totok beg arkı yeri **E 24/6**
él inançı élin **E 25/5**
oglıtı küç urı oğlan tug[dı] **E 26/2**
yeti yéğirmi erdemi yasınta erdem ölti **E 26/5**
bakırı buñsuz erti **E 26/7**
sü teñji yéti biñ oğlan erti **E 26/8**
[y]üz? er yüzi biñ er beñizi beglik kaş[ı] <...>**E 26/9**
siziñ er at <t> ur **E 26/13**
iniñizke éçiñizke ingen yüki éld<e> tüşürtünüz **E 28/3**
özlük at özin üç erig almadıñ yita **E 28/6**
botomuz umay begimiz biz uya alp er özin alıtı kılmadıñ **E 28/6**
altun soña yış kényiki artgıl taşgıl atdaçı? **E 28/7**
er er<d>em <ü>çün inim éçim uyurın üçün beñgümün tike bérti **E 28/9**

on inisi tokuz oglı bar için E 30/2
erdemın aynın? elinde kara kanka barıpan E 30/4
[yı]ta esiz er eki oğlın birle ölti E 31/5
kulı alp tutsar küç éçiğim e E 32/1
tarkan saınun <...> bökmedi bodunıña E 32/7
él çor eliñe kl<...> erdemın için yokladı E 32/8
él çor eliñe kl<...> erdemın için yokladı E 32/8
erdemın için türk kan balbalı él ara E 32/10
yoklamaz biz<...> bilge beg oğlınña E 32/9
erdemın için türk kan balbalı él ara E 32/10
tokuz erig oduş? er oğlın ögürüp? ödür? altı erdem begim e E 32/10
atın erig E 32/11
öñ yerde kaş er taş bal[balı] E 34
idil yerim e beñgü bal[balı] E 36/3
élge tagı? bar E 40
kan <ı> ergey E 41/7
eresin? yok eşim sıñarım kanta er sañım kan<ı> ergey E 41/8
urugın akbay? urugın artınga altım E 41/10
nas tegi ö<z> yerimin beg<i> ögür? E 42/1
ökünçüg erdemim başı için e E 42/7
arслан külüg tirig oğlı ben E 44/6
er erdemı <ü>çün élime tapdım E 46/2
erdemı bar için kanın atam? totok atka tegmiş E 48/2
er başı yita açığ a E 48/2
er başı saınun ölürti E 48/3
iç yer eliki artzun E 48/4
eliki esizim E 48/4
erdemlig élinte bökmedim E 48/8
totok eşıñe bökmedi E 48/8
yerde artuk erdemı bar için beñkü tike bértim E 48/9
yéti urı [o]ğlı <bar> için tike bértimiz E 48/9
arkkış eldem taşın bunta tikti E 49/4

éřim <u>grın<t>a? altı er balbarım E 51/4
er erdemi tokuz ogadmadım a yérım esiz e E 51/2
kañım bodun begiñe ög[e]? E 59/3
él eri? üçün üç asıg a tıdıg? E 59/5
er erdemi to/uñ E 66/2
yagır? oğlı ben E 68/4
yalñuz ogl[t] <...> E 68/7
ant<a> él kıztı erdim E 68/15
tagdaki kara adıgıg éligin tut[dum] E 68/18
atı teñri kulı adrıltımız a esizim e E 69/2
erın <...> E 69/4
[i]çinte béř alkusı artuk begimis? E 71/1
Çuñ? bedizi? öd E 83
orkon yérini <al>dokda azıgıg toñuz teg E 98/3
bars tirig begim yaşı erdemim esiz e E 98/4
kızı böke? E 98/5
kazga<ntı>m özin alıp kont<ur>madım E 100/3
er erdemim egsüki yok E 108/1
men altay? oğlı böğü atım E 108/5
temir çoruñ ayag çor ékegi (ékeğü?) E 118
kayaka bitidim yalım kaya bitigi E 138/1
öz élin yéti körti E 152/1
yéti kem kalay uçın E 153/3
keşdemim, ekizi teg éři ereni élim... A-6
teğışi ereni... A-6
er atı atar apa. A-7
at erki él ut A-7
erkim[n]i? élig adaşım adırıp öz evime/ eviñe tezitdi A-7
señir kaya evi A-13
yégi A-16
eseni éñç mu?... A-16
er atı ay begeç er a A-19

er attı ok ay **A-20**
büt eri **A-57**
edizi... **A-73**
er eli a teril a! **A-76**
er attı kut bérmiş-a **A-79**
elt a! ayag eşi! **A-81**
er attı yen ok **A-87**
katuntı yeşinü anta tul[ı] kalmış **Talas 1**
özinte eşinke ... kalmaz **Talas 1**
yagı attı kara yazmaz **Talas 2**
oğlı attı kara çor **Talas 2**
<kiç>ig oğlı attı uğut **Talas 2**
oguz attı **Talas 2**
kara tulı kalmadı **Talas 3**
<katuntı> kara tul kalmış **Talas 4**
katun oğul yurçtı esiz **Talas 5**
umaç oğlı **Talas 5**
ak böri kutı **Talas 6**
sü çor aguş attı **Talas 10**
otuz oğlan sağdıçtı **Talas 10**
yagı attı kıyagan **Talas 10**
atası attı öteg **Talas 10**
oğlı yutuztı öz inisi **Talas 11**
özi kılınçlığı kalmad<i> **Talas 14**
eli atısı bile kalmış **Talas 14**
yerdeki yegren adıglık üni özi bir **AÖ**
er attı kesik **Koç-23**
ayun yatgu ebi **Koç-12**
utru (é)ki yılıg kişi oğlın sokuşmuş **IB 2**
tanım tüsi taktı tükemezken **IB 3**
eviñerü barmış **IB 5**
ürün ingeni botulamiş **IB 5**

üçünç kunçuyı urılanmış IB 5
adıgıñ karnı yarılmış IB 6
tonuzun azığı sınmış tér IB 6
katıña tegi kalmaduk IB 9
bükıñe tegi kodm[ad]uk tér IB 9
kuş og(l)ı uça aztı IB 15
kéyik oglı yügürü aztı IB 15
kişi oglı yorıyu aztı IB 15
yana teñri kutınta üçünç yilta kop esen tükel körüşmiş IB 15
yérin öpen yügürü barmış IB 16
yéliñe, kudursugınıña tegi yagrıpan IB 16
teñri küçiñe tag üze yol suv körüpen IB 17
kerekü içi ne teg ol? IB 18
tügünükü ne teg ol? IB 18
köznükü ne teg? IB 18
egni ne teg? IB 18
bağışı ne teg? IB 18
oglan kekük tezekin bultı IB 23
böri agzı emsimiş IB 27
bay er konyı ürküpen barmış IB 27
éli turmış IB 28
oyma er oğlanın kisisin tutug urupan IB 29
ogln kişisin utuzmaduk IB 29
oglı yutuzı kop ögırer IB 29
çıgany er oglı kazgançka barmış IB 30
yoltı yaramış IB 30
eñin meñin bulmuş IB 31
asıgı bar IB 32
özi süsi ögıre sevinü IB 34
yolta atı armış IB 35
kugu kuş kanatıña urup IB 35
ögiñe kañıña tegürmiş IB 35

ögi kañı ögirer sevinür tér **IB 35**
bir karı öküzüg bélin biçe kumursga yemiş **IB 37**
uzuntonlug idişin ayakın kodupan barmış **IB 42**
idişimte ayakımta öñi kaçça barır men? **IB 42**
idişin ayakın esen tükel bulmış **IB 42**
togan ögüz kuşı kuşlayu barmış **IB 43**
togan kuş térnakı suçulunmış yana tutinmiş **IB 44**
togan kuşuñ tırnakı ügüşüpen kalıyu barmış **IB 44**
kéyik oğlu men **IB 45**
özün tilkü yemiş tér **IB 46**
tıg at kudrukın tügüp tigret **IB 50**
kul savı begiñerü ötüñür **IB 54**
kuzgun savı teñrigerü yalvarur **IB 54**
alp er oğlu süke barmış **IB 55**
sü yérinte erklig savçı törütmiş **IB 55**
evñerü kelser özi atanmış, ögrünçülüğ, atı yétiglig kelir tér **IB 55**
ögürñe kutlug adgır men **IB 56**
kanığ olmış **IB 57**
köneki toñmış **IB 57**
köneki nelük toñgay? **IB 57**
bo ırk başınta az emgeki bar **IB 57**
oğlu öginte kañınta övkelepen tezipeñ barmış **IB 58**
ögüm öñin alayın **IB 58**
kañım savın tıñlayın, tép kelmiş tér **IB 58**
turña kuş tüşnekiñe konmış **IB 61**
semiz at agzı katıg boltı **IB 65**
ançıp alku kentü ülügi erklig ol **IB 66**
kult elginte ol kızıg] (ıdtı) **Mainz 388 A**
begi tagdı tutup ay(it<t>ı **Mainz 388 B**
y)ultuzı er(ksiz)bolup (ayd)[ı **Mainz 388 B**
yme biri anca temiş **U 5 II A**
erdemı belgüüg savlar **T II T 14**

yme kamug taşlarıñ kentü kentü erdemi belgüsi bar **T II T 14**
yürün taşag alsar kızılısıg suv yünser ol taşig özi üze tutsar kopka utgay **T II T 14**
ne iş yarlıg yarlıkasar kopda işi yorık bolgay **T II T 14**
kök y[ürü]ñ suv yünser ol taşig özinte tutsar yat kişi adartu umaz **T II T 14**
uçıña begedmeke tegir **T II T 14**
ol-ok taşın suvı yaşıł bolsar kem özinte tutsar agulug kurt koñuz adartu umaz **T II T 14**
buyruk<k>a [...teñri nomın noml[azuñ **Mainz 377**
yarlıgı bar erdi **U 181**
teñrim küsi küçi ulug kut bérzün **U 181**
kaunagan çor yarıkı uruyu todun çigşi ke yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
alanı içireki yarıkı çık bilge çigşike yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
ot sañun yarıkın kıyagan uruñu ka b(é)rdi **Or. 8212/76 B**
atı öz apa totok ulatı kamağ atlıg yüzlüg otuz er keltimiz **Or. 8212/77**
miñ kişi yüzün bilginçe bir kişi atın bilgü **Or. 8212/78 A**
men[bitig<i> yavuz özüm wuzurk pugur **Or. 8212/1692**

2.1.3.4. Çokluk 1. Kişi

+*(X)mXz* ekini alır.

türgés kagan türükümüz [bodunumuz erti] **KT D 18**
eçümüz apamız tutmuş yér suw **KT D 19**
ança kazganmış etmiş elimiz törümüz erti **KT D 22**
kañımız éçimiz kaz[ganmış bodun atı küsi yok bolmazun] **KT D 26**
eçü[müz apamız tutmuş yé]r suw [idi]siz kalmazun [téyi]n **BK D 16**
ança kazganmış ança étmiş elimiz [törümüz erti] **BK D 18**
kañımız **BK D 21**
éçimiz **BK D 22**
yagımız tegre uçuk teg erti **T1 G 1**
éki üç biñ sümüz keltéçimiz bar mu **T1 G 7**
éki sümüz boltı **T1 D 1**
tawgaç kagan yagımız erti **T1 D 2**

on ok kaganı yagımız erti **T1 D 2**
küçlüg kagan yagımız boltı **T1 D 3**
eçümüz apamız **O D 1**
bäñilädükümüz **Bi II**
kanım élimiz yıta adrıltım **E 10/4**
botomuz umay begimiz biz uya alp er özin alıtı kılmadıñ **E 28/6**
yalawaç barıpan kelmediñiz begimiz e **E 30/5**
beg er begçe işwar<a>?(basar?) éçimiz **E 32/2**
altı yegirmi yaşım a almış kunçuyumuz bökmegi begiçim **E 48/7**
[i]çinte béş alkusı artuk begimis? **E 71/1**
on ok <yarışımız> **Koç-1**
on ok <yarışımız> **Koç-3**
on ok yer yarışımız **Koç-5**
içimiz isig sañun itaçuk üçün bitidim **IB 67**

2.1.3.5. Çokluk 2. Kişi

+*(X)ñXz* ekini alır.

ıgar oğlanıñızda taygunuñızda yégdi igidiür ertigiz **KT G-D**
[a] siz ekeyin [a] bediznizin [a] bunca kazganu [a] bér[tiniz] **İH**
edgüñüz **E 24/1**
kanıñız yoklayur **E 25/6**
kadaşlarıñız kazganur esiz e <...> **E 25/6**
eren<...>r esiz atıñız ur<ı> beg esiz **E 26/3**
a/e éliñiz üçün kazganu öz kuy yıta esiz **E 26/4**
[alt]mış er adaşñız élig er edgü eşiñiz özüñin alpuñız /i<...> **E 26/10**
iniñizke éçiñizke ingen yüki éld<e> tüşürtüñüz **E 28/3**
yéti urı oğluñızka bökmédök **E 48/6**
...esenıñiz egikmeser... **A-12**

2.1.3.6. Çokluk 3. Kişi

+lArI ekini alır.

begleri yeme bodunu yeme tüz ermiş **KT D 3**

begleri tüzüz için **KT D 6**

buyrukı begleri yeme ölti **KT D 19**

türük oguz begleri bodun eşidiñ **KT D 22**

türük oguz begleri bo]dun eşid **BK D 18**

tokuz oguz<...>n begleri kelti **ŞU D 10**

kalışma äk[i] ogul[l]ari torgul yälgäk /yelgäk **İA A1v.2**

inileri kara bars oğul bars **Talas 1**

kara çor esiz esiniñ özge uyalarına adırılmış **Talas 2**

2.2. Fiil Çekim Ekleri

Fiiller tek başlarına mastar halinde bulunurlar. Cümle içerisinde mastar halindeki fiiller şekil, zaman ve şahıs ekleri olarak çekime girerler. “Fiil çekimi, cümlede yüklem görevinde bulunan fiil veya isim soylu kelimelerin zaman, şahıs, teklik ve çokluk kavramı veren eklerle girdiği şekildir.” (Korkmaz, 1992: 62). “Fiil kipleri kip kategorisinden başka zaman kategorisini de karşılarlar. Fiil kök ve gövdelerinden fiil kip ve şekillerini yapan ekler fiillerin kip veya şekil ekleridir. Kip kategorisi fiil kök ve gövdelerinin bir çekim şekli ile karşılanır.” (Ergin, 2009:133). “Çekimli fiilde fiil kök veya gövdesi, şekil ve zaman eki, şahıs eki olmak üzere en az üç unsur vardır. Çekimli fiil bu üç unsuru ile hareket, şekil, zaman, şahıs olmak üzere dört şey ifade eder.” (Ergin, 2009: 281).

2.2.1. Fiil Çekiminde Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, fiilin bildirdiği iş-kılış, oluş ve durumun kim tarafından yapıldığını belirtir. Türkçede üç tip şahıs eki bulunur.

2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleridir. Öğrenilen geçmiş zaman, geniş- şimdiki zaman, -*DAÇI* ve -*ÇI* ekli gelecek zaman çekimlerinde kullanılır.

Teklik	1. kişi	<i>men</i>
	2. kişi	<i>sen</i>
	3. kişi	<i>ol / -Ø</i>
Çokluk	1. kişi	<i>biz</i>
	2. kişi	<i>siz</i>
	3. kişi	<i>ol / -Ø</i>

Tablo 1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

İyelik eki kökenli şahıs ekleridir. Görülen geçmiş zaman ve -*sIK* ekli gelecek zaman çekiminde kullanılır.

Teklik	1. kişi	<i>+m</i>
	2. kişi	<i>+η / +G</i>
	3. kişi	<i>-Ø</i>
Çokluk	1. kişi	<i>+mIz</i>
	2. kişi	<i>+ηIz / +GIz</i>
	3. kişi	<i>-Ø</i>

Tablo 2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri

Emir çekimi şahıs ekleridir. Sadece emir kipi çekiminde görülen her kişi için ayrı biçimin kullanıldığı şahıs ekleridir. “Emir ekleri aslında şekil ekleridir. Yalnız, emirde

her şahsın ayrı bir şekil eki olduğu için o şekil ekleri aynı zamanda şahıs da ifade ederler.” (Ergin, 2009: 288). “Bu ekler, hem kipi, zamanı hem kişiyi tek bir biçim birimiyle karşılamaktadır.” (Üstünova, 2016: 157).

Teklik		1. kişi	-(A)yIn
		2. kişi	-Ø / -gII
		3. kişi	-zU(n) / -çUn
Çokluk		1. kişi	-(A)IIIm
		2. kişi	-(I)η / -Ø / -gII
		3. kişi	-zU(n) / -çUn

Tablo 3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri

2.2.2. Fiil Çekiminde Kip (Şekil) ve Zaman Ekleri

“Kip, fiil kök veya gövdesinin gösterdiği oluş ve kılışın zaman ve şahıs kavramlarına bağlı olarak ne şekilde yapıldığını veya olduğunu gösteren gramer kategorisidir.” (Korkmaz, 1992: 103). Fiil çekimi şekil ve zaman ekleriyle meydana gelir. Çekimin temelini bu ekler oluşturur. “Fiil kök ve gövdelerini nesnelere fiil vazifesi ile bağlayan ekler şekil ve zaman ekleridir. Şekil ve zaman ekleri fiil kök ve gövdeleri ile şahıslar arasında münasebet kuran eklerdir.” (Ergin, 2009:139).

2.2.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri

“Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki yapılışını; geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve gelecek zamanda olmak üzere belli bir zaman kavramı içinde veren kiplerdir.” (Korkmaz, 1992: 25). “Fiillerin zaman bildiren bütün çekimleri şekil bakımından bildirme kipleri içinde toplanırlar. Bildirme kiplerini yapan zaman ekleri aynı zamanda zaman ekleri durumundadırlar.” (Ergin, 2009: 289). Haber kipleri, bildirdikleri zamana göre adlandırılmış ve sınıflandırılmıştır.

2.2.2.1.1. Geniş Zaman-Şimdiki Zaman

“Köktürk Türkçesi’nde geniş zaman ile şimdiki zaman henüz birbirinden ayrılmamış, şimdiki zaman geniş zaman kipinin içerisinde ifade edilmiştir.” (Bulak, 2017: 150). “Bazı cümlelerde metin bağlamından hareketle, bazı cümlelerde ise kullanılan zaman zarfları yardımıyla şimdiki zaman ile geniş zaman ayırt edilebilir.” (Bulak, 2017:180). “-r, -Ir, -Ur, -Ar ve -yUr ekli geniş-şimdiki zaman eylem sıfatı sona alınmış kişi zamirleri ile geniş-şimdiki zaman kipini kurar. Olumsuz biçimi -mAz ekli eylem sıfatı ile oluşur.” (Tekin, 2016: 169). “Fiil tabanının ünlü ile bitmesi halinde -yUr ekini alır.” (Gabain, 2007: 80).

2.2.2.1.1.1. Teklik 1. Kişi

-(X)r men ekini alır.

ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş **KT D 9**

kimke élig kazganur men tér ermiş] **BK D 8**

ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş **BK D 9**

sakinur men **BK B 6**

sini tawgaçig ölürteçi tér men **T1 G 3**

ölürteçik tér men **T1 G 4**

tér men **T1 G 5**

ben ança tér men **T2 B 2**

ewin éter ben m? **KÇ G 2**

ol yérimin suwumun konur köçür ben **Ta B 4**

toñın? Itı alıp barır men **HT II**

öz inençü bés balıka barır men **HT XVI**

ataçıma şakinur men **Ataç**

bunka taşın beñkü tiker men yıtı **E 48/6**

altun örgin üze olurupan menjileyür men. **IB 1**

yarın kéçe eşür men **IB 2**

taloyda yatıpan tapladukumin tutar men **IB 3**

sevdükümin yéyür men **IB 3**
çıntan ıgaç üze olurupan meñileyür men **IB 4**
ürünj köpükümin saçar men **IB 20**
udıgımag odguru, yatıglıg turguru yorıyur men **IB 20**
ıdışımte ayakımta öñi kaçça barır men? **IB 42**
sınukıñın sapar men **IB 48**
üzükiñin ulayur men **IB 48**
tagda turupan meñileyür men **IB 51**
anta turupan meñileyür men tér **IB 56**
bedük tız üze ünüpen münreyür men **IB 60**
yaylag tagıma ağıpan yaylayur turur men **IB 62**
körklüg kayaka konupan közleyür men **IB 64**
yagaklıg tograk üze tüşüpen yaylayur men **IB 64**
sakınjur mn tédi Mainz 388 A

2.2.2.1.1.2. Teklik 2. Kişi

-(X)r sen ekini alır. Olumsuz çekimleri –mez sen biçiminde olur.

bir todsar açsık ömez sen **KT G 8**

bir todsar açsık ömez sen **BK K 6**

2.2.2.1.1.3. Teklik 3. Kişi

2.2.2.1.1.3.1. -(X)r

Olumlu çekimlerde kullanılan ektir.

m[an]a kör[ür] **KT G 2**

buınsuz ança bérür **KT G 5**

ırak erser yawlak ağı bérür yaguk erser edgü ağı bérür **KT G 7**

yorıyur téyin **KT D 12**

işig küçüg bérür **KT D 30**

köl tégin yéti otuz yaşına karlok bodun erür barur **KT K 1**
anta içreki bodun kop maña körür **BK K 2**
kotay buırsuz ança bérür **BK K 4**
ırak erser yawlak ağı bérür **BK K 5**
yaguk erser edgü ağı bérür tép **BK K 5**
taşra] yor[ıyur téyin **BK D 10**
bir yaşına karlok badun buırsuz erür barur **BK D 29**
antag tokuz oguz bodun üze kagan olortı tér **T1 G 2**
beniñ bodunum anta erür témiş **T1 D 4**
kalısız taşıkmiş tér **T1 K 6**
kelir erser körü kelür **T1 K 8**
kelmez erser tılığ sawıg alı olar tédi **T1 K 8**
on ok süsi kalısız taşıkdı tér **T1 K 9**
yarış yazıda on tümen sü térilti tér **T2 B 1**
oguz bodunug igidü olorur **T2 K 4**
tört bulundakı bodun<i>ş küç bérür **Ta B 4**
ozmış tégin udurganta yoriyur tédi **Ta D6**
yagı [keli]r tédi **ŞU D 6**
öñtünüg tıdar **KarB II 3**
çor apası barur **E 18/1**
kanuñız yoklayur **E 25/6**
nas tegi ö<z> yérimin beg<i> ögür? **E 42/1**
tabgaç-a yıpar-a / yapar-a **A-40**
yerdeki igitir / yerdekig éter beñkü yerdek[i] añar **A-45**
ak yaddın ölüp azar. **A-7**
beglik yaragay tér **IB 5**
toñuzun azığı sınmış tér **IB 6**
er terkleyü kelir **IB 7**
edgü söz sav (é)lti kelir tér **IB 7**
altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul evintin tér **IB 8**
bükiñe tegi kodm[ad]uk tér **IB 9**
sarıg atlıg savçı, yazıg atlıg yalavaç edgü söz sav (é)lti kelir tér **IB 11**

teñride erklig tér **IB 12**
ölümde ozmış tér **IB 13**
"katıgıtı ba, edgüti ba!" tér **IB 14**
kop ögırer sevinür tér **IB 15**
kamşayu umatın turur tér **IB 16**
yaş yépen ölümde ozmış tér **IB 17**
bar ol tér **IB 18**
agınka ötügke ıdımış tér **IB 19**
edgüti yalvar! tér. **IB 19**
üze teñrike tegır **IB 20**
asra yérke kirür tér **IB 20**
yarın yañrayur **IB 22**
kéçe keñrenür, tér **IB 22**
etiñ kutlug bolzun tér. **IB 23**
teglük kulun érkek yunt<t>a emig tileyür **IB 24**
tün orto kanta, negüde bulgay ol, tér **IB 24**
kamşayu umatın turur tér **IB 25**
kamağ üze yarukboltı tér **IB 26**
esen tükel bolmıştér **IB 27**
bedizleyür tér **IB 28**
tört buluñtaki edgüsi uyurı térilipen meñileyür, bedizleyür **IB 28**
oglı yutuzı kop ögırer tér **IB 29**
ögıre sevinü kelır tér **IB 30**
bulupan uyasınaru ögıre sevinü kelır tér **IB 31**
miñ tavılku tümen boltı tér **IB 32**
katıgdı ba tér **IB 33**
köçürü konturu kelır **IB 34**
ordosınaru kelır, tér **IB 34**
ögi kañı ögırer sevinür tér **IB 35**
uçruglug kotuñ yok tér **IB 36**
kamşayu umatın turur tér **IB 37**
kamşayu umatın turur tér **IB 39**

yalıusun yoriyur tér **IB 40**
yalıusun yoriyur **IB 40**
ülügde ozmiş tér **IB 41**
idişimte ayakımta öñi kaçça barır men? tér **IB 42**
ögirer sevinür tér **IB 42**
utru talım kara kuş kopupan barmış tér **IB 43**
antag tér **IB 44**
neçük yoriyın? tér **IB 45**
özin tilkü yemiş tér **IB 46**
edgüsi bolzun tér **IB 48**
ölümte ozupan ögire sevinü yoriyur **IB 49**
ölümte ozupan ögire sevinü yoriyur tér **IB 49**
tokuz kat üçürgünj topulgınça teritzün tér **IB 50**
busanç ara meñi kelmiş tér **IB 52**
yilkıka kişike edgü boltı tér **IB 53**
kul savı begiñerü ötünür **IB 54**
kuzgun savı teñrigerü yalvarur **IB 54**
asra kişı bilti tér **IB 54**
sü yérinte erklig savçı törütmiş tér **IB 55**
eviñerü kelser özi atanmış, ögrünçülüğ, atı yétiglig kelir tér **IB 55**
anta turupan meñileyür men tér **IB 56**
küneşke olurur **IB 57**
kañım savın tıñlayın, tép kelmiş tér **IB 58**
edgüsi bolzun tér **IB 59**
antag küçlüğ men tér **IB 60**
uça umatın olurur **tér IB 61**
meñilig men **tér IB 62**
kara kamag süsi ögirer **tér IB 63**
yagaklıg tograk üze tüşüpen yaylayur men **tér IB 64**
idisi umaz **tér IB 65**
kén yana edgü bolur **IB 57**
uça umatın olurur **IB 61**

kara kamag süsi ögirer **IB 63**

uçıña begedmeke tegir **T II T 14**

yavaş totok buzaç totok ör e bört totok altım tay saşun yartımlık erür **Or. 8212/77**

iniñ ölmez özgesi ölür **Or. 8212/78 A**

alın arslan tutar küçin kelegü tutmaz **Or. 8212/78 C**

2.2.2.1.1.3.2. -mAz

Olumsuz çekimlerde kullanılan ektir.

bir kişi yañılsa[r] uğuşı bodun[ı boş]ükiñe tegi kıld[maz] **BK K 4**

yalawaçı edgü sawı ötügi kelmez téyin **BK D 39**

ötükende tengri qaşan yelmesi bine olurmaz **BaH I**

er erdem[im] unamaz **E 109/4**

içlenmez üçün... ögüküm alayın! **A-88**

özinte eşinke... kalmaz **Talas 1**

idisi umaz **IB 65**

bo sav[lar] (é)şidgülük ermez **Mainz 388 B**

kök y[ürü]ñ suv yünser ol taşig özinte tutsar yat kişi adartu umaz **T II T 14**

ol-ok taşın suvı yaşıl bolsar kem özinte tutsar agulug kurt koñuz adartu umaz **T II T 14**

bilgelig yañılmaz **Or. 8212/78 A**

yerçilig azmaz **Or. 8212/78 A**

yañılmasar bilge bol[maz] **Or. 8212/78 A**

azmasar yerçi bolmaz **Or. 8212/78 A**

alın arslan tutar küçin kelegü tutmaz **Or. 8212/78 C**

2.2.2.1.1.4. Çokluk 1. Kişi -(X)r biz

2.2.2.1.1.4.1. -(X)r biz

Olumlu çekimlerde kullanılır.

neke tezer biz **T2 B 3**

üküş téyin neke korkur biz T2 B 4

bés balıka barır biz HT XIV

kiş[i]de yeg tiker biz E 48/1

otuz oğlan sagdıçları için el teger miz Talas 2

2.2.2.1.1.4.2. –mAz biz

Olumsuz çekimlerde kullanılır.

yoklamaz biz<...> bilge beg oğluğa E 32/9

2.2.2.1.1.5. Çokluk 2. Kişi

-(X)r siz ekini alır.

türük begler kop bilir siz KTD 34

2.2.2.1.1.6. Çokluk 3. Kişi

-(X)r ekini alır.

kadaşlarıңыз kazganur esiz e <...>E 25/6

2.2.2.1.2. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman

Fiilin bildirdiği oluş, kılış veya durumun önceden gerçekleştiğini, başkasından duyulduğunu belirten zamandır. Öğrenilen geçmiş zaman – *mİş* ekini alır. Birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler. Gabain (2007: 81), “belirsiz - anlatılan geçmiş zaman” ifadelerini kullanmıştır.

2.2.2.1.2.1. Teklik 1. Kişi

-*mİş men* yapısı kullanılır.

élig étmış men IB 48

2.2.2.1.2.2. Teklik 2. Kişi

Taranan metinlerde örneği tespit edilememiştir.

2.2.2.1.2.3. Teklik 3. Kişi

Sadece *-mİş* eki ile kurulur.

üze kök tejri asra yagız yér kılntokda ékin ara kişi oğlu kılınmış KT D 1

kişi oglınta üze eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış KT D 1

türük bodunıñ élin törösın tuta bérmiş éti bérmiş KT D 1

tört bulıñdaki bodunıñ kop almış kop baz kılmış KT D 2

başlıgıñ yüküntürmiş tizligıñ sökürmüş KT D 2

ilgerü kadirkan yıška tegi kerü temir kapıgka tegi konturmış KT D 2

anı üçün élig ança tutmış erinç KT D 3

élig tutup törög etmiş KT D 3

kergek bolmış KT D 4

bunça bodun kelipen sıgtamış yoglamış KT D 4

anta kėsre inisi kagan bolmış KT D 5

oglıtı kagan bolmış KT D 5

biligsiz kagan olormış erinç yawlak kagan olormış erinç KT D 5

begli bodunlıg yonışurtokın üçün élledök élin ıçgınu ıdmış KT D 6

kaganladok kaganın yitürü ıdmış KT D 7

kaganka körmüş KT D 8

élig yıl ışıg küçüg bérmiş KT D 8

ilgerü kün tugsıkda bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmiş KT D 8

kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü bérmiş KT D 8

tawgaç kaganka élin törösın alı bérmiş KT D 8

bodun ança témış KT D 9

tawgaç kaganka yagı bolmuş **KT D 9**
étinü yaratınu umadok yana içikmiş **KT D 10**
suwı ança étmiş **KT D 11**
ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürmiş **KT D 11**
kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkmuş **KT D 11**
balıkdaki taşıkmuş **KT D 12**
tagdaki énmiş **KT D 12**
terilip yetmiş er bolmuş **KT D 12**
ilgerü kurıgaru sülep té[r]miş? kuwratmış **KT D 12**
yéti yüz er bolmuş **KT D 13**
élsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug türük törösın ıçgınmış
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış **KT D 13**
tölis tarduş bodunug anta etmiş **KT D 13**
yawgug şadıg anta bérmiş **KT D 14**
kırk artukı yéti yolu sülemiş **KT D 15**
yégirmi sünüş sünüşmiş **KT D 15**
élligig élsiretmış kaganlıgıg kagansıratmış **KT D 15**
yagıg baz kılmış **KT D 15**
tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş **KT D 15**
törög kazganıp uça barmış **KT D 16**
baz kaganıg balbal tikmiş **KT D 16**
kara türgés bodun yagı bolmuş **KT D 39**
ulug sünüş sünüşmiş **KT D 40**
alp salçı ak atın binip tegmiş **KT D 40**
kara türgés bodunug anta ölürmiş almış **KT D 40**
birle koşu totok birle sünüşmiş **KT K 1**
erin kop ölürmiş **KT K 1**
öd teñri aysar kişi oglı kop ölgeli törömiş **KT K 10**
tört bulundakı bodunug nençe etmiş nençe yaratmış **BK K 9**
üze kök teñri as[ra yagız yér kılıntokda ékin ara kişi oglı kılınmış] **BK D 2**
eçüm apam bumın kagan istemi kagan olormış **BK D 3**
olorupan türük bodunug élin törösın tuta bérmiş eti bérmiş **BK D 3**

sü sülepen tört bulundaki bodunug baz kıl[mış] BK D 3
başlıgıg yüküntürmiş tizlig[iğ sökürmiş BK D 3
temir kapıgka tegi konturmuş BK D 4
anı] üçün élig ança tutmuş erinç BK D 4
élig tutup törö[g etmiş BK D 4
özi ança kergek bolmuş] BK D 4
bunça bodun kelipen sıgtamış yoglamış BK D 5
anta késre inisi kagan bolmuş eri]nç BK D 5
ogltı kagan bolmuş erinç BK D 5
biligsiz kagan [ol]ormuş erinç BK D 6
yawlak kagan olormuş erinç BK D 6
türük bodun élledök élin ıçgınu idmiş BK D 7
kaganladok kaganın yitürü idmiş BK D 7
tawgaç kaganka körmiş BK D 7
ışıg küçüg bérmış BK D 8
ilgerü kün tugsıka bök<k>üli kaganka tegi süleyü bérmış BK D 8
kurıgaru temir kapıgka <tegi> süleyü bérmış BK D 8
tawgaç kaganka élin tör<ö>sin alı bérmış BK D 8
türük kara kamağ bodun ança témiş BK D 8
ança tép tawgaç kaganka yağı bolmuş BK D 9
ıdok yéri suwı ança étmiş erinç BK D 10
kañım kagan yéti yégirmi erin taşıkm[ış BK D 10
kü éşidip ba]l[ık]d[akı tagıkmış BK D 10
tagdaki] (BK D 10) énmiş BK D 11
térip yétmiş er bolmuş BK D 11
ilgerü kurıgaru sülep térmış kuwratmış BK D 11
kamagı yéti yüz er bolmuş BK D 11
türük törösın [ıçgınmış]BK D 11
bodunug eçüm apam törösınçe yaratmış boşgurmış BK D 12
tölis tarduş bodunug anta étmiş BK D 12
yawgug şadıg anta bérmış BK D 12
yéti yalı sülemış BK D 13

yégirmi sünüş sünüşmiş BK D 13
teñri yarlıkadok üçün éllig élsiretmış BK D 13
kaganlıgıg kagansıratmış BK D 13
yagıg baz kılmış BK D 13
tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş BK D 13
kañım [kagan élig törög kazganıp uça barmış]BK D 13
kañım [kaganka] başlayu baz kaganıg balbal tikmiş BK D 13
türük bodun [ança] kazgan[mış] erinç BK D 33
<...>[karlok] éltewer yok bolmış BK D 40
inisi bir korg[anka tezip barmış] BK D 40
teñri ança témiş erinç T1 B 2
içikdök üçün teñri öl témiş erinç T1 B 3
tawgaçgaru kunı señünüg idmiş T1 G 2
kitañgaru tonra eşimig idmiş T1 G 2
saw ança idmiş T1 G 2
ötügen yérig konmuş téyin eşidip T1 G 10
ol üç kagan ögleşip altun yış üze kawısalım témiş T1 D 3
ança ögleşmiş T1 D 3
öñre türk kagangaru sülelim témiş T1 D 3
kök üçegün kawışıp sülelim idi yok kışalım témiş T1 D 4
türgeş kagan ança témiş T1 D 4
beniñ bodunum anta erür témiş T1 D 4
türk bodunı yeme bulganç ol témiş T1 D 5
oguzı yeme tarkınç ol témiş T1 D 5
anın barmış T1 D 7
añar aytıp bir atlıg barmış téyin T1 D 7
buñadıp kagan yelü kör témiş T1 K 2
kanı süsi terilmiş T1 K 4
öñdün kagangaru sü yorılım témiş T1 K 5
bizni ölürteçi kök témiş T1 K 6
kalısız taşıkmuş tér T1 K 6
yarış yazıda térilelim témiş T1 K 9

oloruŋ téyin témiş T1 K 10
edgüti urgıl basıtma témiş T1 K 10
bög<ü> kagan baŋaru ança ayıdmış T1 K 10
apa tarkangaru içre saw ıdmış T1 K 10
türgés kaganı taşıkmuş tédi T1 K 6
yamı kagan tört buluŋug étmiş yıgmuş yaymış basmış O D 1
él yitmiş içginmiş kaçıışmış? O D 1
kaganladok kaganın içgını ıdmış O D 2
yéti eren yağı bolmuş O D 5
kaŋım бага теңрикеп еп анта уорумуш O D 5
теңрикепке ишг бертінг тэйн уарlıkамуш O D 6
şad atıg anta bérmiş O D 6
teŋriken yor[ımuş] O D 6
kaŋım şad ança ötünmiş O D 8
ékin ara t g yağı bolmuş OK 2
çıkan tonyukuk atıg bérmiş KÇ B 1
yég tör<ö>miş KÇ B 2
ışwara çıkan küli çor bolmuş KÇ B 2
uygur kaŋım tutulm[ış] Tes B 4
teŋri kılıntokda uygur kagan olormuş Tes K 1
olormuş Tes K 2
anıŋ éli üç yüzyıl el tutmuş Tes K 2
anta barmuş Tes K 4
uçuz kölke atlıgın töke barmuş Tes K 3
[öŋ]re tawgaçka bazlanmış Tes K 5
el etmiş uygur kagan olorm[ış] Tes D 1
bumın kagan üç kagan olormuş Ta D 1
éki yüz yıl olormuş Ta D 1
[bodu]nı akıza barmuş Ta D 2
uç[uz köl]ke atlıgın töke barmuş Ta D 2
eçüm apam sekiz on yıl olormuş Ta D 3
[yét]miş yıl olormuş Ta D 4

yıl barmış **Ta D 4**
ékin ar[a] o[lo]rmiş **ŞU K 2**
anta éli <...> ermiş barmış **ŞU K 2**
tür[ük kaga]n çak élig yıl olormuş **ŞU K 4**
kara kum aşmış **ŞU K 8**
ozmuş tégin kan bolmuş **ŞU K 9**
kün kıw<...>miş tün térilmiş **ŞU D 1**
yeme yaramatın yağıd[u er]miş **ŞU D 10**
kırkız tapa er idmiş **ŞU D 10**
ürün begig kara bulukug anı olormuş **ŞU D 10**
siz taşıkıñ çikiğ taşğarıñ temiş **ŞU D 10**
men taşıkayın témiş **ŞU D 10**
kavişalım témiş **ŞU D 11**
ötü[ken]<...>m témiş **ŞU D 11**
yelmesin éş yériñerü idmiş **ŞU D 12**
yelmesin meniñ er anta basmış **ŞU D 12**
til tutmış **ŞU D 12**
[tapa] er idmiş **ŞU G 4**
t<...> témiş **ŞU G 4**
içre ben bulğayın témiş **ŞU G 4**
taşdıntan<...> aşayın témiş **ŞU G 4**
türgéş karlokug tawarın alıp evin yulıp barmış **ŞU G 5**
evi on kün öñre ürküp barmış **ŞU G 7**
aşnukı tawğaçdaki oguz türük t[aşık]miş **ŞU G 8**
anta katılmış **ŞU G 8**
apa (?) bamış atı **ŞU G Ek 1**
ol tumış **ŞU G Ek 1**
[ba]rmış **ŞU B 5**
sançdok yérd[e] <...> sakınmış **ŞU B 7**
tümen koñ kalmış **ŞU B 9**
azgan Az är agir bädizämiş **İA A1r.3**
baz qan oylı täñri uçmış **Ha 2**

[yagıka] tegmiş E 26/8
erdem için tuga bérmiş e E 30/1
erdemi bar için kanın atam? totok atka tegmiş E 48/2
tokuz élig yaşda tokuz altmış er ölürmiş E 48/3
er ol kan ur<ı> törömiş E 53/3
bilmedim buñum bo ermiş E 60/3
adag tañsuk? törömiş E 68/9
eki yadağ yép /yiş aşu ünmiş A-90
katunı yeşinü anta tul[i] kalmış Talas 1
kutlug oğlanın ulatı k<almış> Talas 9
altı uyasınça bir kız söküp ölmüş Talas 2
kara çor esiz esiniñ özge uyalarına adırılmış Talas 2
oglan beg atısı kalmış Talas 3
otuz oğlan sagdıçig adırılmış Talas 4
kutlug eren esiz oğlan çor ulayu kalmış Talas 4
<katunı> kara tul kalmış Talas 4
alınç armış Talas 5
ökünçlüg otuz oğlan sagdıçig kalmış Talas 8
otuz oğlan sagdıçlarına adırılmış Talas 11
esiz éki antaç inekü antaç <ka>lmiş Talas 14
eli atısı bile kalmış Talas 14
utru (é)ki yılıg kişi oğlan sokuşmış IB 2
kişi korkmış IB 2
"korkma!" témiş IB 2
"kut bergey men!" témiş IB 2
beg er yuntınaru barmış IB 5
ak bési kulunlamış IB 5
tevesiñerü barmış IB 5
ürün ingeni botulamış IB 5
eviñerü barmış IB 5
eçünç kunçuyı urılanmış IB 5
adıgıñ karnı yarılmış IB 6

toñuzun azığı sınmış tér **IB 6**
ulug ev örtenmiş **IB 9**
er avka barmış **IB 12**
tagda kamılmış **IB 12**
teñrilig kurtga yurtta kalmış **IB 13**
yaglıg kamiç bulupan yalgayu térimmiş **IB 13**
ölümde ozmış tér **IB 13**
kuzgunug ıgaçka barmış **IB 14**
yana teñri kutinta üçünç yilta kop esen tükel körüşmiş **IB 15**
yérin öpen yügürü barmış **IB 16**
ogrı sokuşup tutupan minmiş **IB 16**
özlük at öñ yérde arıp oñup turu kalmış **IB 17**
yaş yépen ölümde ozmış tér **IB 17**
agınka ötügke ıdmış tér **IB 19**
uzuntonlug köñüsin kölke ıçgınmış **IB 22**
(é)ki öküzüg bir bokursıka kölmüş **IB 25**
bay er konyı ürkiüpen barmış **IB 27**
börike sokuşmuş **IB 27**
böri agzı emsimiş **IB 27**
esen tükel bolmış tér **IB 27**
kan olurupan ordo yapmış **IB 28**
éli turmış **IB 28**
oş iç oyg<a>lı barmış **IB 29**
yana tokuz on boş kony utmış **IB 29**
çıgany er oglı kazgançka barmış **IB 30**
yolı yaramış **IB 30**
bars kéyik eñke meñke barmış **IB 31**
eñin meñin bulmuş **IB 31**
kidizig suvka sukmuş **IB 33**
yagıgsançmış **IB 34**
er süke barmış **IB 35**
er kugu kuşka sokuşmuş **IB 35**

yolta atı armış IB 35
ögiñe kañıña tegürmiş IB 35
bir karı öküzüg bélin biçe kumursga yemiş IB 37
kamış ara kalmış IB 38
tıgıg t(é)rtrü kişemiş IB 39
ölgey men, témiş IB 41
ürünj esri érkek buzagu kelürmiş IB 41
ülügde ozmış tér IB 41
ürünj esri ingek buzagulaçı bolmış IB 41
uzuntonlug idişin ayakın kodupan barmış IB 42
yana edgüti sakınmış IB 42
yana kelmış IB 42
idişin ayakın esen tükel bulmış IB 42
togan ögüz kuşu kuşlayu barmış IB 43
togan kuş teñridin kudi tabışgan tépen kapmış IB 44
togan kuş téñrakı suçulunmış yana tutinmiş IB 44
togan kuşuñ tırnakı ügüşüpen kalıyu barmış IB 44
tavişgan terisi ünüşüpen yügürü barmış IB 44
teve titigke tüşmiş IB 46
basınu yemiş IB 46
özün tilkü yemiş IB 46
er ümeleyü barmış IB 47
teñrike sokuşmış IB 47
kut kolmış IB 47
kut bérmış IB 47
özünj uzun bolzun! témiş IB 47
bars kéyik eñleyü meñleyü barmış IB 49
orto yérde amgaka sokuşmış IB 49
esri amga yalım kayaka ünüp barmış IB 49
ölümte ozmış IB 49
<bulıt> ara kün tugmış IB 52
busanç ara meñi kelmış IB 52

alp er oğlı süke barmış IB 55
sü yérinte erklig savçı törütmiş IB 55
kanığı ölmış IB 57
köneki toğmiş IB 57
oğlı öğinte kağınta övkelepen tezipeñ barmış IB 58
yana sakınmış, kelmiş IB 58
kağım savın tığlayın, tép kelmiş IB 58
turña kuş tüşnekiğe konmış IB 61
tuymatın tuzak<k>a ilinmiş IB 61
kanlık süsi avka ünmiş IB 63
sadığ içre elik kéyik kirmiş IB 63
éligin tutmış IB 63
yme biri anca temiş U 5 II A
yime ékinti er ança temiş U 5 II A
yme yultuzug öğüğli er ança temiş U 5 II B
men yultuzug kaltı erkl[ig] temiş U 5 II B
kan atayu kolu ötünmiş O. 1
ötrü tokuzunç []ay béř otuzk[a atap idmiş O. 1
[çak]ř[abut ay seki[z] [yegir]mike[(olurmiş) O. 1

2.2.2.1.2.4. Çokluk 1. Kişi

Metinlerde örneği tespit edilememiştir.

2.2.2.1.2.5. Çokluk 3. Kişi

(bir ékinti)sike savın öçeşmişler U 5 II A
yme bo s[avığ inçek öznemişler U 5 II B

2.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman, geçmişte yaşanmış ve bitmiş bir fiili belirtir. Görülen geçmiş zamanda özne ya yapan ya da görendir. Görülen geçmiş zaman –*dı* ekini alır. “Orhun yazıtlarında “*bar-*“ fiili, Yenisey yazıtlarında ise “*adrıl-* ve “*adrın-*“ fiilleri hariç /l/, /n/, ve /t/ ünsüzlerinden sonra ötümsüzleşerek /t/ ünsüzüne dönüşür.” (Bulak, 2017: 102). İkinci tip (iyelik kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler.

2.2.2.1.3.1. Teklik 1. Kişi

Teklik 1. kişi çekimi –*DXm* eki ile yapılır.

bo ödke olortum **KT G 1**

bunça bo[dun] (**KT G 2**) *kop étdim* **KT G 3**

ilgerü şantun yazıka tegi süledim **KT G 3**

taloyka kiçig tegmedim **KT G 3**

bérgerü tokuz ersinke tegi süledim **KT G 3**

töpötke kiçig tegmedim **KT G 3**

temir kapıgka tegi süledim **KT G 4**

yırgaru yér bayırku yériñe tegi süledim **KT G 4**

bunça yérke tegi yoritdım **KT G 4**

tawgaç bodun birle (**KT G 4**) *tüzültüm* **KT G 5**

özüm kutum bar üçün kagan olortum **KT G 9**

yok çıgañ bodunug kop kuwratdım **KT G 10**

çıgañ bodunug bay kılum **KT G 10**

az bodunug üküş kılum **KT G 10**

él tutsıqıñın bunta urtum **KT G 10**

neñ sawım <bar> erser beñgü taşka urtum **KT G 11**

men beñgü taş tikdim **KT G 11**

tawgaç kaganta bedizçi kelürtüm **KT G 11**

bedizet<d>im **KT G 11**

adıñıg bark yaraturtum **KT G 12**

için taşın adıñıg bediz urturtum **KT G 12**

taş tokıtdım **KT G 12**

könülteki sawımın urturtum **KT G 12**
beñgü taş (KT G 12) tokıtdım **KT G 13**
erig yérte erser ança erig yérte beñgü taş tokıtdım bitidim **KT G 13**
ol taşığ <...> tokıtdım **KT G 13**
bo bitig bitigme atısı yol<l>ug tégin bitidim **KT G 13**
kırkız kaganıg balbal tikdim **KT D 25**
neñ yılsıg bodunka olormadım **KT D 26**
içre aşsız taşra tonsuz yawız yawlak bodunta üze olortum **KT D 26**
türük bodun üçün tün udımadım küntüz olormad<ım> **KT D 27**
inim köl tégin birle éki şad birle ölü yitü kazgantım **KT D 27**
ança kazganıp birki bodunug ot suw kılmadım **KT D 27**
ulug sü éki yégir[mi süledim] **KT D 28**
ölteçi bodunug tırgürü igit<d>ım **KT D 29**
yalañ bodunug tonlug <kıltım> **KT D 29**
çıgañ bodunug bay kılım **KT D 29**
az bodunug üküş kılım **KT D 29**
bodunug kop baz kılım yag<ı>sız kılım **KT D 30**
özüm sakıntım **KT K 10**
ança sakıntım **KT K 11**
közde yaş kelser tıda könülte sıgıt kelser yanturu sakıntım katıgdı sakıntım **KT K 11**
közi kaşı yawlak boltaçı tép sakıntım **KT K 11**
bunça bitig bitigme köl tégin atısı yol<l>ug tégin bitidim **KT G-D**
yéğirmi kün olorup bo taşka bo tamka kop yol<l>ug tégin bitidim **KT G-D**
türük bilge kagan [ay]ukı[ña] inim köl téginig közedü olort[um] **KT B**
Teñri teg teñride bolmuş türük bilge kagan bödke olortum **BK K 1**
ilg[erü şa]ntuñ [yazıka tegi süledim **BK K 2**
taloyka kiçig tegmedim] **BK K 2**
tokuz ersinke tegi süledim **BK K 3**
töpötke kiçig tegmedim **BK K 3**
temir kapıgka tegi süledim **BK K 3**
yırgaru yér bayırku yériñe tegi sül[edim] **BK K 3**
bu[nça yérke tegi y]orıtd[ım] **BK K 3**

[tawgaç bodu]n birle tüzül[tüm] **BK K 3**
özüm kutum bar üçün k[agan olortu]m **BK K 7**
kagan olorup yok çıgañ bodunug kop "kuwrat<d>im **BK K 7**
çıgañ bodunug bay kiltum **BK K 7**
az bodunug üküş kiltum **BK K 7**
türük bodunug térip el tutsıkiñın bunta urtum **BK K 8**
yañılıp ölsikiñin [yeme] bunt[a urtu]m **BK K 8**
beñgü taşka urtum **BK K 8**
tör[t] b[uluñdaki bo]dunug étdim yara[t]dım i<...> kiltum **BK K 9**
ertinü ulug törön alı bértim **BK K 9**
kızın ertinü ulug törön ogluma alı bértim **BK K 10**
tör[t buluñdaki bodunug] baz [kiltum **BK K 10**
ba]ş[lı]gıg yüküntürtüm tizligig sökürtüm **BK K 10**
bodunumun ilgerü [kün tugsıkiña] bérgerü [kün ortosi]ña kurıgaru [kün batsıkiña
yırgaru tün ortosiña tegi konturtum **BK K 11**
türüküme bodunuma kazganu bértim eti bértim <...> **BK K 12**
buñsuz kiltum **BK K 12**
bértim **BK K 13**
késre tawgaç k[aga]nta bedizçi k[op] kelürtüm **BK K 14**
añar adınçig bark <...> yar[atıt]dım **BK K 14**
için taşın adınçig bediz u[rturtu]m <...> **BK K 14**
beñgü taş tokıtdım **BK K 15**
tokıtdım bitidim **BK K 15**
üze kagan olortum **BK D 2**
bunça ağır törög tört buluñdaki yarat<d>im bitidim **BK D 2**
kañım](BK D 13) kagan uçdokda özüm sekiz yaşda kaltum **BK D 14**
tört yégirmi yaşımka tarduş bodun üze şad olortum **BK D 15**
başlayı kırkız kaganıg [balbal tikdim] **BK D 20**
[neñ yı]lsıg bodunta üze olormadım **BK D 21**
yawız yawlak bodunta [üze olortum **BK D 21**
türük bodun üçün tün udımadım küntüz olormadım **BK D 22**
inim köl t[egin] birle ölü yitü kazgantum **BK D 22**

birki bodunug ot suw kılmadım BK D 22
éki yégirm[i süledim] süñüşdüm BK D 23
ölteçi bodunug t[irgü]rü igit<d>im BK D 23
yalañ bodunug tonlug kılım BK D 23
çıgañ bodunug bay kılım BK D 23
az bodunug üküş kılım BK D 24
tört bulunıdaki bodunug kop baz kılım yağısız kılım BK D 24
ıgar élligde [ıgar ka]ganlıgda yeg kılım BK D 24
yéti yégirmi yaşıma tañut tapa süledim BK D 24
tañut bodunug buzdım BK D 24
oglın yu[tuz]ın yılmısın barımın anta altım BK D 24
altı çuw [sogdak] (BK D 24) tapa süledim BK D 25
bodunug anta buzdım BK D 25
ıdok başda süñüşdüm BK D 25
ol süg anta yok kışdım BK D 25
arkıış ıdmaz téyin süledim BK D 25
k<...>t içgertim kal[ın] <...> BK D 25
ewirü kelürtüm BK D 25
éki otuz yaşıma tawgaç (BK D 25) tapa süledim BK D 26
çaça señün sekiz tümen sü birle süñüşdüm BK D 26
süsin anta ölürtüm BK D 26
kem keçe çik tapa süledim BK D 26
örpente süñüşdüm BK D 26
süsin sançdım BK D 26
az [bodunug altı]m BK D 26
<...> içgertim BK D 26
yéti o[tuz yaşı]ma kırkız tapa süledim BK D 26
kırkız bodunug uda basdım BK D 27
kaganın birle soña yışda süñüşdüm BK D 27
kaganın ölürtüm BK D 27
élin anta altım BK D 27
ol yılka türgéş tapa altun yışg [aş]a ertiş ügüzüg keçe yorı[dım BK D 27

tüргéş bodunug] uda basdım BK D 27
kaganın yaw[gusı]n şadın anta ölürtüm BK D 28
élin anta altım BK D 28
otuz yaşıma béş balık tapa süledim BK D 28
altı yolu süñüşdüm BK D 28
<...> s]üsin kop ölürtüm BK D 28
tamag ıdok başda süñüşdüm BK D 29
karlok badunug ölürtüm BK D 29
anta altım BK D 29
<...>m ö[lürtüm] BK D 29
bir yılka tört yolu süñüşdüm BK D 30
eñ ilki togu balıkda süñüşdüm BK D 30
sü[si] <...> ékinti antarguda süñüşdüm BK D 30
süsin sançdım BK D 30
élin altım] BK D 30
üçünç [çuş başınta sü]ñüşdüm BK D 30
oza yaña keligme süsin agıt<d>ım BK D 31
tona tégin yog[ınta] egire tokıdım BK D 31
törtünç ezgenti kadızda süñüşdüm BK D 31
süsin anta sançdım yawrıtdım BK D 31
oguz tapa süledim BK D 32
[teñri] küç bértök üçün anta sançdım BK D 32
yañdım BK D 33
oguz bo[dun] <...>d ıdmayın téyin süledim BK D 33
ewin barkın buzdım BK D 34
aguda éki ulug süñüş süñüşdüm BK D 34
süsin buzdım élin anta altım BK D 34
igideyin téyin s[akıntım] BK D 35
türük bodunug <...>ı/i [kılma]dım BK D 36
[élig törög] y[ég]di kazgantım BK D 36
[anta süñü]şdüm BK D 37
süsin sançdım BK D 37

karagan kısılta ewin barkın anta buzdum **BK D 37**
ol yilkag alıp igit<d>im **BK D 38**
ökünüp süledim **BK D 38**
sukun <...> oğlın yutuzın anta altım **BK D 38**
yayın süledim **BK D 39**
bodunug anta buzdum **BK D 39**
yilk[ısın barımın anta altım] **BK D 39**
tudun yamtarıg ı<d>tım bardı **BK D 40**
anı aıtayın tép süledim **BK D 41**
<...>ka at bértim **BK D 41**
tünli künli yéti ödüşke suwsuz keçdim **BK G-D**
bir tümen artukı yéti biñ süg ilki kün ölürtüm **BK G 1**
yadag süsin ékinti kün kop [ölürtüm] **BK G 1**
yolı süledim **BK G 2**
otuz artukı sekiz yaşıma kışın kitan tapa süledim **BK G 2**
<...> [otuz artukı tokuz] yaşıma yazın tatawı tapa sü[ledim] **BK G 2**
men<...> ölürtüm **BK G 3**
oğlın yutuzın yilkısın barımın [altım] **BK G 3**
yutuzın yok kılım **BK G 4**
sün[üşdüm] **BK G 6**
bértim **BK G 7**
alp erin ölürip balbal kılı bértim **BK G 7**
tönker tagda tegip tokudım **BK G 8**
üç tümen süg [ölür]tüm **BK G 8**
bi[r] <...> erser <...> söktüm **BK G 8**
kug señünüg balbal tike bértim **BK G 9**
men tokuz yégirmi yıl şad olortum **BK G 9**
tokuz yégir]mi yıl kagan olortum **BK G 9**
él tutdum **BK G 9**
türüküme bodunuma yegin ama kazganu bértim **BK G 10**
lagzın yıl béşinç ay yéti otuzka yog ertürtüm **BK G 10**
yol<l>ug tégin bitidim **BK G-B**

ay artukı tört kn [olo]rup bitidin bedizet<d>im y[aratdım]BK G-B
zm tawgaç eline kılntım T1 B 1
kan brtim T1 B 2
bilge tonkk kagan mu kışayın tdim sakıntım T1 B 5
zm k kagan kışdım T1 B 6
ança sakıntım T1 B 6
anta tr kaganıma tntm T1 G 5
ança tntm T1 G 5, 7
kök g yoguru Ötüken yışgaru uduztım T1 G 8
türk kaganıg türk bodunug tken yrke ben zm bilge tonkk <kelrtm> T1 G 10
kaganıma tnp sletdim T1 D 1
şant balıka taloy gzke tegrtm T1 D 2
anta sakıntıma T1 D 5
ilk kırkızka slese]r yeg ermiş tdim T1 D 6
tmiş tyin şidip bo yolun yorisar yaramaçı tdim T1 D 6
yrçi tiledim T1 D 6
çlgi az eri bultım T1 D 6
şi<d>tim T1 D 7
ol yolun yorisar unç tdim T1 D 7
sakıntım kaganıma T1 D 7
kaganıma (T1 D 7) tntm T1 K 1
s yoritdım T1 K 1
atlat tdim T1 K 1
ak termel keçe ugur kalıtdım T1 K 1
at ze bintre karıg skdm T1 K 1
yokaru at yete yadagın ıgaç tutunu agturtım T1 K 1
ol sawıg şidip kagangaru ol sawıg ı<d>tim T1 K 9
ol sawıg şidip s yoritdım T1 K 11
tegelim tdim T2 B 4
on ok ssin sletdim T2 B 8
işıg kçg brtim T2 D 2
k uzun yelmeg yeme ı<d>tim ok T2 D 2

arkuy karagug ulgartdım T2 D 3
bo türük bodun ara yaraklıg yagıg yeltürmedim T2 D 4
tügünlüg atıg yügürtmedim T2 D 4
özüm karı<g> boltum T2 D 6
ulug boltum T2 D 6
türük bilge kagan élije bititdim T2 D 8
kapgan éltéřiş kagan elije kıluntum O D 4
erte sület<d>im tér ermiş O D 7
kamil balıka tegdim konuldum altum O K 1
karasın yıgdım O K 1
tegmeçi men téyin sakıntum OK 2
tegdökin <...> sançdım OK 2
tegiş inime ogluma ança ütledim O K 3
ança ütledim O K 3
yoguş korugunın kazgantım <...> O K 4
[kıl]dım bejiğü O 14
bilmez biligin biltökümün ödokümün bunça bitig bitidim KÇ G 3
küli çor bitigin bitidim KÇ B 1
atantım Ta D 5
türük élin anta bulga<t>dım Ta D 5
anta artatdım Ta D 5
türük bodunug anta içgertim Ta D 8
koñ yılıka yorıdım Ta D 9
anta toñtartım Ta D 8
kan[ın altım] anta yok boltı Ta D 8
béçin yılıka yorıdım Ta G 1
sünüşdüm Ta G 1
anta sançdım Ta G 1
tutdım Ta G 2
takıgu yılıka yorıdım Ta G 2
yılladım Ta G 2
sünüşdüm Ta G 3

anta sançdım Ta G 3
kan ıdok baş kédinin örgin bunta éti<t>dım Ta G 6
örgin [anta éitidım Ta B 1
çıt] anta yaratıtdım Ta B 1
yayladım Ta B 2
as öñüz baş kan ıdok baş kédininte yayladım Ta B 2
örgin bunta yaratı<t>dım Ta B 2
çıt bunta tokıtdım Ta B 2
yası taşka yaratı<t> dım Ta B 3
tulku taşka tokıtdım Ta B 3
élimin törömün étinti[m] Ta B 3
tokuz oguz bodunumun térü kuvratı altım ŞU K 5
içgerip yana yorıdım ŞU K 7
keyre başınta üç birküde kan süsi [birle] katıltım ŞU K 7
értim ŞU K 8
koñ yılka yorıdım ŞU K 9
ékinti süñüş [eñ il]ki ay altı yañıka t[okıdım]ŞU K 9
tutdım ŞU K 10
katunun anta altım ŞU K 10
lagzın yılka t[okıdım?] ŞU K 11
küsgü yilk[a] <...> aşdım ŞU K 12
tutdım ŞU D 1
anta bükegük<d>e yétdim ŞU D 1
kéçe yaruk batar erkli süñüşdüm ŞU D 1
anta sançdım ŞU D 1
éki yañıka küin tuguru süñüşdüm ŞU D 1
anta sançdım ŞU D 2
kara égil bodunug yok kılmadım ŞU D 2
ewin barkın yilkasın [y]ulımadım ŞU D 2
kıyın aydım ŞU D 2
turguru ko<d>tum ŞU D 2
kentü bodunum tédim ŞU D 2

udu keliñ tédim ŞU D 2
kodup bardım ŞU D 2
burguda yédim ŞU D 3
törtünç ay tokuz yanıka süñüşdüm sançdım ŞU D 3
yılıksın barımın kızın koduzın kelürtüm ŞU D 3
selenje kédin yulun kol bér<i>din sıñar şıp başıña tegi çerig étdim ŞU D 3
béşinç ay tokuz otuzka süñüşdüm ŞU D 4
anta sançdım ŞU D 4
selenjeke sıka sançdım ŞU D 4
yazı kultım ŞU D 4
ben selenje keçe udu yorıdım ŞU D 4
süñüşde tutup on er ı<d>tım ŞU D 4
yana içik ölmeçi yitmeçi sen tédim ŞU D 5
yiçe işig küçüg bérgil tédim ŞU D 5
éki ay kütdüm (küddüm?) kelmedi ŞU D 5
sekizinç ay bir yanıka sü yoriyın tédim ŞU D 5
sekizinç ay éki yanıka çığıltır kólte kañuy kezü süñüşdüm ŞU D 6
anta sançdım ŞU D 6
anta udu yorıdım ŞU D 6
tatar birle katı tokıdım ŞU D 6
anta yana tüşdüm ŞU D 7
ötüken irin kışladım ŞU D 7
yag<i>da boşuna boşunuldım ŞU D 7
éki ogluma yawgu şad at bértim ŞU D 7
tarduş tölis bodunka bértim ŞU D 7
ançıp bars yılka çik tapa yorıdım ŞU D 7
ékint<i> ay tört yégirmike kemde (ŞU D 7) tokıdım ŞU D 8
kasar kur<i>din örgin anta étitdim ŞU D 8
çıt anta tokıdım ŞU D 8
yay anta yayladım ŞU D 8
yaka anta yakaladım ŞU D 8
belgümün bitigimin anta yaratıdım ŞU D 8

ançıp ol yıl küziin ilgerü yorıdım ŞU D 8
tatarıg ayıtdım ŞU D 8
yawaş tokuş beltirinte anta yayladım ŞU D 9
örgin anta yaratıtdım ŞU D 9
çıt anta tokıtdım ŞU D 9
bitigimin belgümün anta yası taşka (ŞU D 9) yaratıtdım ŞU D 10
[toku?]z [ya]rı [ka] sü yorıdım ŞU D 11
totok başın çik tapa bıña ı<d>tım ŞU D 11
éşi yér tapa az er ı<d>tım ŞU D 11
kör tédim ŞU D 11
arkar başı tuşı anta er kamaş altın [ya]nta s<...>p keçdim ŞU G 1
bir yégirmiş ay sekiz yégirmike<...> yolukdım ŞU G 1
bulçu ügüzde üç karlokug (ŞU G 1) anta tokıdım ŞU G 2
anta yana tüşdüüm ŞU G 2
tez başı çıtımın yayladım ŞU G 2
yaka anta yakaladım ŞU G 2
çik bodunka totok bértim ŞU G 2
ışwaras tarkat anta ançoladım ŞU G 2
bés yégirmike<...> taygan költe tértim ŞU G 3
bidgüçi er anta ı<d>tım ŞU G 3
ben utru yorıdım ŞU G 3
anı içgermedim ŞU G 4
anta t[okıdım] ŞU G 5
[b]éşinç [ay] aıtı otuzka süñüşdüüm ŞU G 5
anta sançdım ŞU G 5
içüy k[eçip]<...>[türgeşi]g? toguru sançdım ŞU G 5
ewime tüş[düm] ŞU G 5
sekizinç ay ben udu yorıdım ŞU G 6
ewimin ersegünite yula költe ko<d>tım ŞU G 6
yogra yarışda süsin anta sançdım ŞU G 7
anta yana yorıp tüşdüüm ŞU G 7
bir yégirmi[ke] sançdım ŞU G 8

kentü<...> bodun <...> értim ŞU G 8
érlünte talakımınta yétdim ŞU G 8
anta sançdim ŞU G 9
anta yana tüşüp orkon balıklıg beltirinte él örginin anta örgipen étitdim ŞU G 10
sançdim ŞU G 12
tüşdüm ŞU G 13
ben étdim ŞU G Ek 2
bunça bitigig bitig [biti]dim ŞU G Ek 2
arıncıp sekizinç ay üç yanıka yor[ıdım] ŞU B 1
onunç ay éki yanıka bar[dı]m ŞU B 2
tokıdım ŞU B 2
tüşdüm ŞU B 2
bir [kız sekiz urı] oğlın tutdım ŞU B 3
tokuzunç ay <...> ükenig? tokıdım ŞU B 3
anta olorup bişe ı<d>ım ŞU B 3
[yay]ladım ŞU B 3
ewime ékinti ay altı yanıka түşdüm ŞU B 4
sog[da]k tawgaçka selenede bay balık yapıtı bértim ŞU B 5
anta sançdim ŞU B 6
[ke]lürtüm ŞU B Ek 2
küzte toñın taşka értim HT II
kasuy? kara başıg yaylat<d>ım HT II
ben bars ap<a> çor éki otuz yaşıma bitidim HT V
késre toguzunç ayka értim HT VIII
uruñ<u> yargan bitidim HT XI
ewledim Su 6
oglumın (Su 6) kızımın kalıñsız bértim Su 7
marıma yüz er torug [bér]tim Su 7
yégenimın atımın körtüm Su 8
amtı öltüm Su 8
körmedim Su 11
ben bitig bitidim Ar 2

kaya <u>r<t>urtum **Ar 3**
teñri kuli bitidim **GU**
bän ayrıdım **YU**
tämiçin tuyray urtum **YU**
altmış kulan ölürtim altı täbä ölürtüm yegirmi bör[i] ölürtüm **DU I**
toluk bitidim **Ço 4**
yegän irkin bädizädım **İA A1r.2**
[é]r[ki]n éllig çor ünçün(üçün?) ékegü kaz[gantım?] **ON 1**
anta at[ıg]? katıg taşıg evig barkıg [tokıdım?] **ON 2**
bä<η>kü bitig bitidim **Ar 2**
qırın bädäzdım **Ar 3**
éşim <u>rım azışdım **E 2/1**
élim étdım **E 2/2**
yıtı bökmedım adrıltım **E 3/1**
kinim kadaşım yıtı adrıltım **E 3/1**
altunlig kéşig bélihte bantım **E 3/2**
teñri élimke bökmedım esizim e yıtı **E 3/2**
üç yetmiş yaşımka adrıltım **E 3/4**
egök katun yérinke adrıltım **E 3/4**
éçişim er ögler oylan er küdegülerim kız kelinlerim bökmedım **E 3/6**
altı uguş bodunda üç yégirmi altı élim kanım a adrıldım **E 5/2**
begrekim e esizim e adrıldım **E 5/3**
üç yaşımda kañsız boldım **E 6/1**
kuydaki kuñçuyumga adrıldım apam a **E 6/4**
buñusuz ulgatım **E 7/2**
teñrideki künke yérdeki élimke bökmedım **E 7/3**
kuyda kuñçuyumgaka özde oglumka adrıldım **E 7/4**
üçün bökmedım **E 8/1**
[kuy]da kuñçuyumka adrıldım **E 8/2**
kañsız [kaldım] **E 8/3**
[ogla]nım a esizim e adrıldım **E 9/1**
tuğdım ben **E 9/2**

özde oglum esizim e adrıltım yıta E 10/1
kök teyrıde kün ay esiz ermiş yıta esizim e adrıltım E 10/3
kanım élim e esizim e yıta bökmedim E 10/4
kanım élimiz yıta adrıltım E 10/4
altunlıg kês egnin yü<d>tüm E 10/5
bélde ban<t>ım E 10/5
kañım beg erdem üçün birle bardım E 10/6
çiwiligde bir tegimde sekiz er ölürdüm E 10/8
öldüm yıta esizim e E 10/10
kadaşım a kinim e adrıltım a yıta E 10/12
kara bodunum a adrıltım yıta men E 10/12
üç oglum a adrıldım a yıta bökmedim e E 11/1
kunçuyum a buñ a adrıldım a esizim e E 11/2
kün e ay a azdım a E 11/2
sekiz adaklıg barımıg üçün yılkı tüketi bardım E 11/3
a anta bökmedim e yıta E 11/3
ürünümüg e karamıg a azdım a E 11/4
suwum a adrıldım a E 11/5
bodunum a kinim e kadaşım a adrıldım a bökmedim e E 11/6
élim e kanım a bökmedim e E 11/7
yaşım yeti yetmiş azdım a E 11/7
yatda tüñürüm e adrıldım a E 11/8
antlıg adaşım a antsızda edgü éşim e adrıldım a E 11/9
tawgaç kanga bardım a E 11/10
alpın altun kümüşüg egri tewe elde kişi kazgandım a E 11/10
yéti böri ölürdüm e E 11/11
barsıg kökmekig ölürmedim e E 11/11
élimke tapdım E 13/1
bilge ögüm tapdım E 13/1
kadaş<ım> tapdım E 13/1
kadaşım adrıldım E 13/2
ıyü kuyda kunçuyum adrıldım E 13/2

sekiz urım adrıldım ıyü E 13/2
er erdemim élimke tapdım E 13/3
teñri élimke edgü kadaşım<ka> adrıldım E 13/3
kañım üçün bilge çigşi kañıña tapdım E 13/4
oglumka bökmedim E 14/2
teñri élimke bardım E 14/3
esizim e bökmedim E 14/3
élig uyamga adrıltım esni E 15/1
kit<d>im ök bile? étizdim e E 15/2
azmadım (bökmädim?) esiz e E 15/2
edgüg edim E 15/2
biñ çıñız kadaşlarım adrılı bardım a esiz e E 16/2
erime bökm[edim]E 16/2
teñri élimke başda begimke bökmedim esizim e E 16/3
uyur kadınım <ü>çün öldüm yıta E 17/2
uyur begimke adrıltım E 17/3
uyur kadaşımka adrıltım E 17/3
kadaşımka bökmedim E 21/1
begimke [ka]daşımka bökm[edim] E 22/2
üç élig e yaşıım adrıl[tım be]n E 22/3
öldüm E 23/3
kara señirig yıırıldım E 24/5
yéğ on [bil]ge sañun bitidim E 24/6
kunçuyum kadaşım adrıltım E 25/1
yagıka kirdim E 25/1
küç köl totok esizim e adrıldım E 25/2
élim kañım esizim e adrıldım E 25/3
altun kês adrıldım E 25/3
béş kırk er [öli]rtüm E 25/4
adrıldım E 25/7
adrıltım esizim e <...>E 27/3
kişi kazgantım b[en] <...>E 27/4

élimke bökmedim esiz e élim <...>E 27/5
kadır yağıda otuz er ö[lürtüm] E 27/6
bagım bodunumka adrıl[tım] E 27/7
élimke erdem için men yırıldım E 28/1
élim ökünçün e kalın yağıka kaymatın tegipen adrıldım a yıta E 28/2
yerdeki bars tegim e erdemligim e bökm[edim] E 28/4
ezençüm e küzençüm e adrılma seçlinme ögürdüm E 28/6
ögüm oğlan tugdum E 29/1
erin ulgatım E 29/1
élimde dört tegzindim E 29/2
kuyda kadaşım a kunçuyum a adrılı bardım men E 29/5
oğlumka bodunumka bökmedim E 29/5
er erdem için töpöt kanka yalawaç bardım kelmedim E 29/7
men altun kapır[çakka kir]tim E 29/8
çawış tun tarkan bejšisi tike bértim E 30/3
kara bodun <...>m öz oğlum bökmedim E 32/6
[be]gin tokuz <...> tezgın[tım]E 32/11
otuz erig başlayu togotka bardı[m] E 32/12
éçiçim e adrındım a E 32/13
bir yaşımta ataçımka adrındım a E 32/14
altı yaşımta kaşıradım bilinmedim E 32/16
éçiçim e yıta adr<ın>dım E 32/16
élimke kanımka bökmedim E 32/17
erim e inim e éçim e mymkm? bökmedim E 32/17
ben öltüm E 37/3
aşnukı atlarım eşintim E 41/4
er erdemimdaki egeçim e ana gemçigt<e> yiriltim E 41/6
awda géyik at<d >ım E 41/7
sekiz yétmiş yaşım öltüm esizim e E 41/9
agımga altmış at bintim E 41/9
zzl urugin akbay? urugin artımga altım E 41/10
yétmiş yaşım a öltüm E 42/3

yetmiş er ölürdüm E 42/3
adrı<l>um a bökmedim e E 42/4
azmatum ay kü[n] <...>E 42/4
üç arguy art<d>um esizim e E 42/4
edgü iş kem ügüz beñü yérlendim e E 42/5
biz (ben?) sekiz adaklıg barımım bağşım a tirig bökmedim E 42/6
sugur çad bitidim E 42/6
erdem için inal <ka>ntan üntüm e esiz e E 42/7
<ö>lürdüm E 42/8
ewçim adriltum a E 42/9
adriltum seçlintim yita buñ a E 43/2
er erdemim <ü>çün sü egir[e] <...> [ç]or adriltum E 43/3
kulum alp için bir erig ok birle sün<t>üm(?) E 43/4
teñri élimke tusom tokuz er ölürtüm E 44/2
[éli]m kanım esiz e bökmedim E 44/3
kadaşım <a> kinim e yita adriltum E 44/4
yüz kümül bodunum yita adriltum E 44/4
kırk yaşında adrıldım E 44/5
bolup katıgılanıp otuz yaşım<a> öge boltum E 45/3
él tut<d>um E 45/4
bodun başladım E 45/4
taş yağış yağıladım E 45/4
él<l>edim E 45/4
bir yétmış yaşımga kök teñride künge azdım esizim e E 45/5
yawızg kümülümün bedük kıltum E 45/10
esizim bökm[edim] E 45/10
er erdemi <ü>çün élime tapdım E 46/2
erdemlig élinte bökmedim E 48/8
yérede artuk erdemi bar için beñkü tike bértim E 48/9
[bö]kmedim E 48/10
esizim e yüz kadaşım a altı <bag> bodunum a esizim e adriltum E 49/1
otuz erig ölürdüm esni E 49/3

kükmiş tot<ok>um için esredim? E 50/2
tört kadaşım a <esi>z e adrıldım E 50/3
kadaşım a esiz e ogulanım a éçim adrıl<t>ım a E 51/1
er erdemi tokuz ogadmadım a yérim esiz e E 51/2
esiz élim kanım a bökmedim E 53/1
élimde bés kata tegzin[ti]m E 53/2
kök teyr<i>de boltum E 53/3
üç yüz bodrak yuntumka bökmedim E 55/1
kuyd<a> kunçuyum a adrıltım esizim e E 55/2
gadaş esizim b[bökmedim] E 56/1
üç oğlanımın ulga<d>uru umadım a E 59/1
buñum a kuyda kunçuyum a bökişmedim E 59/2
élim kanıma teyrteğim yıta bökmedim E 59/6
kalın kadaşımka bökmedim yıta E 59/8
kinim éçim adr[ıltım] E 59/8
[ö]gümke b<ök>medim E 59/9
esiz ökünçün bökmedim E 60/1
tokuz yaşda tuglug ap<a>ka tapdım E 60/2
bilmedim buñum bo ermiş E 60/3
yaşım da adrıltım yıt[a] esizim e E 68/2
tédim kara tañımda<...>ü<...>e E 68/8
tugdum özümde[e] <...>E 68/10
y<...>l umadım E 68/11
oglum öz er azdım E 68/12
tagdaki kara adığığ éligin tut[dum] E 68/18
yaşım ta adrıltım ökünçe E 68/22
bodunum a kadaşım a adrılt[ım] E 68/28
élimke [bökmedim] E 70/1
[özde] oglum kuyda <kunçuyum bökmedim E 70/2
er [erdemim]? ogadmadım E 70/3
yaşım élig? öld[üm] E 70/4
[bök]medim E 71/7

bök[medim] şsb <...>E 73/3
teñr<i> élimke er erdemim üçün uygur kanda bérü kel[**tım**] E 73/7
añar <ü>çün <...> beñü beñü e tike bér**dim** E 92/2
erim bök**medim** E 96/1
[yét]i yégirmi yaşımda sü**ledim** E 96/2
añçok? ersi? bök**medim** e E 96/3
ulugumka begimke b[ökme]**d[im]**E 96/3
ayımka adrıl[**dı**]**m** E 97/1
adrıl**dım** bök**medim** E 97/3
ölürtüm E 98/6
kök böri kar<a> as bugu? ölürtüm E 98/6
ökünçüg bök**medim** E 100/2
mugruñ et özüm kazga<ntı>**m** E 100/3
kazga<ntı>**m** özin alıp kont<ur>madım E 100/3
kazga<ntı>**m** özin alıp kont<ur>madım E 100/3
adrıldı<**m**> E 109/2
olorma<**dı**>**m**(?) E 109/2
oglu mdmn (ogadmadım?)E 109/4
er atımga? erime kuñç<uy>um a bök**medim** esiz e E 120/1
kalın kadaşımka bök**medim** esiz e oglumka E 120/3
kayasi bitidin? teg bit[**idim**] E 135/2
kayaka bitid**im** yalım kaya bitigi E 138/1
teñri élimke kara bold**um** E 147/1
bök**medim** yita esni E 147/1
kuyda kuñçuyum a bök**medim** yita buñ a E 147/2
özde oglumka bök**medim** yita buñ a E 147/2
tölis alp tarkan atımka bök**medim** E 147/3
él kan ermiş bök**medim** yita esiz e E 147/4
bodunum a bokunum? a (bukanım a?) bök**medim** yita esizim eE 147/5
ulugum <a> kiçigim e bök**medim** e yita esizlerim e E 147/5
kök teñride[ki] kün ay esizim e ök**medim** y[ita] E 149/3
kadaşım a yita esizim e bök**medim** yita E 149/5

töpöt üpede? birke tükendim e E 149/6
bêş élke tegdim erdemim için E 152/1
yérin e adrıldım E 153/1
bitidim ...,tegişi ereni... A-6
yegen etel bitidim //yégin él étdim A-6
bitidim A-14
bitidim! A-17
küyde kişi(η>m)e adrıltım A-18
éripén / erpen tédim erti A-27
sülen yégen-a ben étdim-a / tédim A-30
ben bitidim A-33
yene ... yükledim A-34
élti ... //élti yentileyü kel[dim] A-34
kenç-a, ev étdim / kenç-a, bitidim A-41
bértip aka/ apaka ben bitidim-a A-42
ürüñ-a bitidim-a A-46
bitidim A-49
....böke bezedim a A-51
alayıñ bitidim-a A-53
...ben ...,élik. az késdim A-54
[b]itidim / étdim A-62
ben tédim / ben étdim A-67
ölüm-a anca adrıl[tım...] A-79
bir tebe yele / evirtim-a yélvili[g.] A-86
beg çor oğul ... <adırılıt>m Talas 3
atasın anasın ulatı ka<l>dım Talas 3
agıp aşu baş altım. Talas 7
agıltım na yazı iç agızığ aşaa... Talas 7
içimiz isig sañun itaçuk için bitidim IB 67
betgeçi isiz yavız kul bitidim Or. 8212/77
alp sıñkur tégin için bitidim Or. 8212/1692

2.2.2.1.3.2. Teklik 2. Kişi

Teklik 2. kişi çekimi –DXη veya -DXg ekleri ile yapılır.

süçig sawıña yımşak agısıña arturup üküş türük bodun öltüg **KT G 6**

ol sawıg alıp yagru barıp üküş kişi öltüg **KT G 7**

igidmiş kaganıñın sawın almatın yér sayu bardıg **KT G 9**

kop anta alkıntıg **KT G 9**

kurıgaru barıgma bardıg **KT D 4**

igidmiş bilge kaganıñın ermiş barmış edgü éliñe kentü yañıltıg **KT D 23**

yawlak kigürtüg **KT D 23**

üküş türük bodun öltüg **BK K 5**

yagru barıp üküş kişi öltüg **BK K 6**

k[aganıñın] (BK K 6) sawın almatın yér sayu bardıg **BK K 7**

kop anta alkıntıg arıl[tıg] **BK K 7**

kentü yañıltıg yawlak kigürtüg **BK D 19**

ı]dok ö[tüken] yış bodun bardıg **BK D 19**

ilgerü [barıgma] bardıg **BK D 19**

kurıgaru (BK D 19) barıgma bardıg **BK D 20**

beglik urı oğluñun kul kılıtıg **BK D 20**

eşilik [kız oğluñun kü]ñ kılıtıg **BK D 20**

kanıñın kodup içikdiñ **T1 B 3**

azıg üküşüg körtüg **O D 7**

bés balık(?)ka bartıg? **HT II**

teñrikenke işig bértıñ téyin yarlıkamış **O D 6**

kara bodunum öltüñ yitdiñ **ŞU D 5**

botumuz umay begimiz biz uya alp er özin alıtı kılmadıñ **E 28/6**

özlük at özin üç eriğ almadıñ yıta **E 28/6**

2.2.2.1.3.3. Teklik 3. Kişi

Teklik 3. kişi çekimi, şahıs eki olmadan sadece –DI geçmiş zaman ekiyle yapılır.

meniñ sawımın simadı **KT G 11**
tawgaç kaganıñ içreki bedizçig ı<d>tı **KT G 12**
beglik urı oğlın kul boltı **KT D 7**
eşilik kız oğlın küñ boltı **KT D 7**
türük begler türük atın ı<d>tı **KT D 7**
ol töröde üze éçim kagan olortı **KT D 16**
türük bodunug yiçe etdi <yiçe> igit<d>i **KT D 16**
biziñe yañıl<t>okın üçün kaganı ölti **KT D 19**
buyrukı begleri yeme ölti **KT D 19**
on ok bodun emgek körti **KT D 19**
özi yañıltı kaganı ölti **KT D 20**
bodunı küñ kul boltı **KT D 20**
yaraklıg kantan kelip yaña életdi süñüglüg kantan kelipen süre életdi **KT D 23**
kanıñ suwça yügürti süñüküñ tagça yatdı **KT D 24**
beglik urı oğlun kul boltı **KT D 24**
eşilik kız oğlun küñ boltı **KT D 24**
kagan olortdı erinç **KT D 26**
yadagın yalañın yana kelti **KT D 28**
kop maña körti **KT D 30**
inim köl tégin özi ança kergek boltı **KT D 30**
inim köl tégin er at bultı **KT D 31**
altı yéğirmi yaşınğa éçim kagan elin törösın ança kazgantı **KT D 31**
tawgaç oñ totok béş t[ümen sü kelti **KT D 31**
köl tégin yadagın oplayu tegdi **KT D 32**
oñ totok yurçın yaraklıg éligin tutdı **KT D 32**
yaraklıgdı kaganka ançoladı **KT D 32**
eñ ilki tadıkın çoruñ boz [atıg binip tegdi **KT D 32**
ol at anta] (KT D 32) ölti **KT D 33**
ékinti ışwara yamtar boz atıg binip tegdi **KT D 33**
ol at anta ölti **KT D 33**
üçünç yégen silig begin kedimlig torug at binip tegdi **KT D 33**

yarıkınta yalmasınta yüz artuk okun urtı **KT D 33**
yüziñe başıña bir t[egmedi] **KT D 33**
ulug érkin yağı boltı **KT D 34**
ulug érkin azkıña erin tezip bardı **KT D 34**
binip oplayu tegdi **KT D 36**
bir erig okın urtı **KT D 36**
éki erig udşuru sançdı **KT D 36**
bayırkunıñ ak adgırığ udlıkın sıyu urtı **KT D 36**
türgéş kagan süsi bulçuda otça borça kelti **KT D 37**
boz [at] (KT D 37) tutuztı **KT D 38**
ékisin özi altızdı **KT D 38**
anta yana kirip türgéş kagan buyrukı az totokug éligin tutdı **KT D 38**
kara türgéş bodun kop içikdi **KT D 38**
keñeres tapa bardı **KT D 39**
ewin bar[kın <...> kop kelürti **KT K 1**
erkli yağı boltı **KT K 1**
alp salçı akın binip oplayu tegdi **KT K 2**
éki erig udşuru sançdı **KT K 2**
az bodun yağı boltı **KT K 2**
binip oplayu tegdi **KT K 3**
az éltewerig tutdı **KT K 3**
az bodun anta yok boltı **KT K 3**
ol at anta tüş[di] **KT K 4**
izgil [bodu]n ölti **KT K 4**
teñri yér bulgakın üçün yağı boltı **KT K 4**
köl tégin azman akıg binip oplayu tegdi **KT K 5**
altı erig sançdı **KT K 5**
sü tegişinte yétinç erig kılıçladı **KT K 5**
oplayu tegip bir erig sançdı **KT K 5**
tokuz erig egire tokıdı **KT K 6**
ediz bodun anta ölti **KT K 6**
köl tégin azman akıg binip tegdi sançdı **KT K 6**

bodun adak kamşatdı **KT K 7**
az yağızın binip tegdi **KT K 8**
éki erig sançdı **KT K 8**
balıka basıkdı **KT K 8**
ol sü anta ölti **KT K 8**
oguz yağı ordog basdı **KT K 8**
ögsüz akın binip tokuz eren sançdı **KT K 9**
ordog bérmedi **KT K 9**
inim köl tégin kergek boltı **KT K 10**
körür közüm körmez teg bilir biligim bilmez teg boltı **KT K 10**
udar seşün kelti **KT K 12**
tawgaç kaganta işiyi liken ş kelti **KT K 12**
bir tümen ağı altun kümüş kergeksiz kelürti **KT K 12**
töpöt kaganta bölün kelti **KT K 12**
bukarak uluş bodunta nek seşün ogul tarkan kelti **KT K 12**
oguz bilge tamgaçı kelti **KT K 13**
kırkız kaganta tarduş inançu çor kelti **KT K 13**
tawgaç kagan çıkanı çañ seşün kelti **KT K 13**
köl tégin koñ yılka yéti yégirm<i>ke uçdı **KT K-D**
köl tégin ö[zi] kırk artuk[ı y]éti yaşıñ[a] boltı **KT K-D**
taş bark [etgüçig] bunça bedizçig toygun éltewer kel[ürti] **KT K-D**
kurıdın [s]ogud örti **KT B**
sawımın sımadı **BK K 14**
içreki bedizçig ı<d>tı **BK K 14**
türük begler bod[un ö]girip sewinip toñıtmuş közi yügerü körti **BK D 2**
tawgaç bodunka beglik urı oğlın kul kaltı **BK D 7**
eşilik kız oğlın küñ kaltı **BK D 7**
türük begler türük atın ı<d>tı **BK D 7**
bunça işig küçüg bértök<g>erü sakınmatı **BK D 9**
ögüm élbilge katunug teñri töpösinte tutup yügerü kötürti **BK D 10**
ol tör<ö>de üze éçim kagan olortı **BK D 14**
olorupan türük bodunug yiçe étđi yiçe igit<d>i **BK D 14**

çıgañıg bay kılta BK D 14
azıg üküş kılta BK D 14
biziñe yañıltokın yazıntokın üçün kaganı ölti BK D 16
buyrukı begleri yeme ölti BK D 16
on ok bodun emgek körti BK D 16
özi yazıntı BK D 17
kaganı ölti BK D 17
bodunu küñ kul boltı BK D 17
yaraklıg kantan kelip yaña életdi BK D 19
sünüglüg kantan <kelipen> süre é[letdi BK D 19
sünüküg tagça yatdı BK D 20
yawlakıñın üçün éçim kagan uça bardı BK D 20
[ka]nıñ ügüzçe yügürti BK D 20
özümün ol teñri kagan olortdı BK D 21
kelti BK D 23
kop maña körti BK D 24
taw[gaç o]ñ totok béş tümen sü kelti BK D 25
bodun kırkız birle yağı boltı BK D 26
türgéş kagan süsi otça borça kelti BK D 27
okıglı (okıgalı?) kelti BK D 28
béş balık anı üçün ozdı BK D 28
erkli yağı boltı BK D 29
[basmı]l k<...> karlok bodun tér[ilip kelti] BK D 29
küni tegdök üçün yağı boltı BK D 30
türük bodun adak kamşat<d>ı BK D 30
üküş ölteçi anta térilti BK D 31
amgı korgan kışladokda yut boltı BK D 31
yadag yawız boltı tép algalı kelti BK D 32
sınar süsi ewıg barkıg yulıgalı bardı BK D 32
sınar süsi sünüşgeli kelti BK D 32
üç oguz süsi basa kelti BK D 32
o[gu]z bodun tokuz tatar birle térilip kelti BK D 34

igidmiş [alp kaganıña ya]ñıltı BK D 35
[éçim] kagan kutı taplamadı erinç BK D 35
tokuz oguz bodun yérin suwın ıdıp tawgaçgaru bardı BK D 35
tawgaç <...>ı/i bo yérde kelti BK D 35
[b]érye tawgaçda atı küsi yok boltı BK D 36
bo yérde maña kul boltı BK D 36
içikigme içikdi BK D 37
bodun boltı BK D 37
ölügme ölti BK D 37
yıška agdı BK D 37
uygur éltewer yüzçe erin il[gerü tezip bardı] BK D 37
otuz artukı tört yaşıma oguz tezip tawgaçka kirti BK D 38
tatawı bodun tawgaç kaganka körti BK D 39
süsi térilip kelti BK D 39
gakiña? yérinjerü suwınaru kontı BK D 40
tudun yamtarıg ı<d>tım bardı BK D 40
arkışı kelmedi BK D 41
korıgu éki üç kişiligü tezip bardı BK D 41
kara bodun kaganım kelti tép ög[irip sewinti] BK D 41
kara bodun kaganım kelti tép ög[irip sewinti] BK D 41
<...> [bardı]BK G 1
élig yaşıma tatawı bodun kítañda adr[ıltı] BK G 7
ku señün başadu tört tümen sü kelti BK G 8
ölürti BK G 9
kañım kagan it yıl onunç ay altı otuzka uça bardı BK G 10
kañı lisün tay señün başadu bés yüz eren kelti BK G 11
kokılık ö/ü <...> altun kümüş kergeksiz kelürti BK G 11
yog yıparıg kelürüp tike bérti BK G 11
bunça bodun saçın kulkakın bıçdı BK G 12
edgü özlük atın kara kişin kök teyenin sansız kelürüp kop ko<d>tı BK G 12
türük beglerin bodunun ertinü timag? étdi ögd[i] BK G 15
türük begler bodun ét[ip] yar[atıp kel]ürti BK G 15

bilge kagan u[çdı]BK B 2
tawgaçda adrıltı kanlantı T1 B 2
kanın kodup tawgaçka yana içikdi T1 B 2
türk bodun ölti alkıntı yok boltı T1 B 3
türk sir bodun yérinte (T1 B 3) bod kalmadı T1 B 4
ida taşda kalmışı kuwranıp yéti yüz boltı T1 B 4
aygıl tedi T1 B 5
bérye tawgaçığ öñre kítañıg yırya oguzug üküş ök ölürti T1 B 7
oguzduntun küreg kelti T1 G 1
tokuz oguz bodun üze kagan olortı tér T1 G 2
ol sawıg éşidip tün udısıkm kelmedi T1 G 5
küntüz olorsıkm kelmedi T1 G 5
ötüntök ötünçümün éşidü bérti T1 G 8
köñlünçe uduz tedi T1 G 8
ingek kölekin tuğlada oguz kelti T1 G 8
teñri yarlıkadı T1 G 9
ügüzke tüşdi T1 G 9
yañdok yolta yeme ölti T1 G 9
kök anta ötrö oguz kopın kelti T1 G 9
teñri yarlıkadı T1 G 9
kurıyaki yıryaki öñreki bodun kelti T1 G 10
éki sümüz boltı T1 D 1
üç otuz balık sıdı T1 D 2
usın buntutu T1 D 2
küçlüg kagan yagımız boltı T1 D 3
yérçi yér yañılıp boguzlantı T1 K 2
kaganka kırkız bodunı içikdi yükünti T1 K 4
türgeş kaganta küreg kelti T1 K 5
türgéş kaganı taşıkmuş tedi T1 K 6
kaganım ben ewgerü tüşeyin tedi T1 K 6
anı yoglatayın tedi T1 K 7
sü barıñ tedi T1 K 7

altun yışda oloruğ tedi T1 K 7
sü başı inel kagan tarduş şad barzun tedi T1 K 7
bilge toņukuka baņa aydı T1 K 7
bo süg élet tedi T1 K 8
ben saņa ne ayayın tedi T1 K 8
kelmez erser tılığ sawığ alı olar tedi T1 K 8
üç küreg kişi kelti T1 K 9
sawı bir kaganı sü taşıkdı T1 K 9
on ok süsi kalısız taşıkdı tér T1 K 9
kant<a> yan sawığ yana (T1 K 9) kelti T1 K 10
tılığ kelürti T2 B 1
yarış yazıda on tümen sü térilti tér T2 B 1
arığ uwutu yég tedi T2 B 2
kelmişi alp tedi T2 B 3
tuymadı T2 B 3
teņri umay ıdok yér suw basa bérti erinç T2 B 3
örtçe kızıp kelti T2 B 5
bizinte éki uçı sıñarça artuk erti T2 B 5
anta ölürti T2 B 7
kelti yükünti T2 B 8
aşok? başlığ sogdak bodun kop kelti yükünti T2 G 2
buņsız kelürti T2 G 4
tawgaçka yéti yégirmi süņüşdi T2 G 5
kitaņka yéti süņüşdi T2 G 5
oguzka béř süņüşdi T2 G 5
tün udımatı T2 D 1
küntüz olormatı T2 D 2
kızıl kanım töküti T2 D 2
kara térim yügürti T2 D 2
él yeme él boltı T2 D 6
bodun yeme bodun boltı T2 D 6
alp erin balbal kışdı O D 3

süsi kelti **O K 1**
begi kaçdı **O K 1**
kerü barıgma bardı **O K 3**
bilge kaganıñ bodunı <...> bardı **O K 3**
ög<g>en atka işig küçüg bérti **O K 3**
ataçım ölti **O 19**
kagan élinte karıp edgü beñi körti **KÇ B 3**
ulug küli çor sekiz on yaşap yok boltı **KÇ B 3**
kedim b<...> alpı erdemi anta kükdi **KÇ B 4**
élig tutdı **KÇ B 6**
alpın erdemin [üçü]n kaz[g]antı **KÇ B 7**
sançdı **KÇ B 10**
keçende tümen süke süñüşdi **KÇ B 10**
ı<d>tı **KÇ B 11**
kü bunça tutdı **KÇ B 12**
küli çor tarduş bodunug eti ayu olortı **KÇ D 2**
üç erig sançdı **KÇ D 3**
temir kapıgka tezikke tegi sülep kazgantı **KÇ D 4**
tökdi **KÇ D 5**
tokuz yaşına azıglıg toñuz ölürti **KÇ D 6**
küli çor yéti yaşına eygir? ölürti **KÇ D 6**
sança ıdıp topulu ünti yana agıtıp p <...> **KÇ D 7**
sü sürti **KÇ D 8**
karlokug içgintökin sançdı **KÇ D 8**
azın erig yana ewiñe süñüş? kigürti **KÇ D 8**
karlok atlantı **KÇ D 8**
[ka]rlok yegren ermelig arkasın sıyu urtı **KÇ D 9**
éltewer özi kelti **KÇ D 9**
sir éркиn oglı yégen çor kelti **KÇ D 9**
[k]arlokug sançgalı süledi **KÇ D 10**
süñüşüp süsin sançdı **KÇ D 10**
élin altı **KÇ D 10**

süke tuso bolayın tédi **KÇ D 11**
ışwara bilge küli çoruğ yoglat<d>ı **KÇ D 12**
bedizin bedizet<d>i **KÇ D 12**
olort<d>ı **KÇ D 12**
kazgantı **KÇ D 13**
artuk yilkıg igit<d>i **KÇ D 13**
tégin kelti **KÇ G 1**
tar[duş?] küli çoruğ oğlı yégen çor kelti **KÇ G 1**
bunça bodun kuwurap (kuwrap?) yogladı **KÇ G 2**
opulu kirip özi kıska kergek boltı **KÇ D 11**
agıntırtı **Tes B 4**
el etmiş kanım yaşı tegip uçdı **Tes B 5**
oğlı yawgum kagan boltı **Tes B 5**
oğlı tarduş yawgu tölis çad olortı **Tes B 6**
ançıp bodunı bardı **Tes K 2**
él tutdı **Tes D 3**
ançıp yaşı tegdi **Tes D 3**
él etmiş [bilge] kaganım olortı **Tes D 4**
él tutdı **Tes D 4**
yollug ? ıya basıp olort[ı] **Tes D 6**
kasar kur<ı>g kontı **Tes G 2**
çıt tikdi **Tes G 2**
örgin yaratdı **Tes G 2**
yayladı **Tes G 2**
belgüsin bitigin bo urtı **Tes G 3**
bo yaratdı **Tes G 3**
élser ilgerü kontı **Tes G 3**
atlıgın yamaşdı **Ta D 6**
bıña <...> yorıdı **Ta D 6**
ozmış tégin udurganta yorıyur tédi **Ta D 6**
anı algıl tédi **Ta D 6**
kan[in altım] anta yok boltı **Ta D 8**

ozmuş tégin kan boltı **Ta D 9**
anta késre başı kelti **Ta G 2**
béşinç ay üç yégirmike kalışdı **Ta G 2**
üç karlok yawlak sakınıp teze bardı **Ta G 3**
kirti **Ta G 4**
[içik]di **Ta G 4**
[ö]lt[i] **Ta G 4**
[b] eş seşüt kara bodun turuyun kañım kanka ötünti **Ta G 4**
bar tédi **Ta G 5**
anta yawgu atadı **Ta G 5**
teñride bolmuş él étmiş bilge kagan atadı **Ta G 6**
él bilge katun atadı **Ta G 6**
yagım bölök yok bol[tı **Ta B 4**
iligerü uçı költ[i]? **Ta B 5**
teñrim kanım t k m teg élig tutdı **Ta K 1**
oguz bodun altı yüz seşüt bir tümen bodun kazgantı **Ta K 1**
bezeker çigşi bila бага tarkan üç yüz turgak turu<i>dı **Ta K 2**
éçisi? éki ayur tédi **Ta K 5**
yarlukadı **Ta K 6**
altı otuz yaşıma idok o/ u... g<...>bérti **ŞU K 4**
yana [tüşd]i **ŞU K 5**
sü yorıdı **ŞU K 6**
özümün öñre bıña başı ı<d>tı **ŞU K 6**
türük bodun anta ingaru yok boltı **ŞU K 10**
üç karlok yawlak sakınıp teze bardı **ŞU K 11**
kur<i> ya on ok<k >a kirti **ŞU K 11**
yawgu atadı **ŞU K 12**
anta késre kañım kagan uçdı **ŞU K 12**
yér ayu bérti **ŞU D 2**
yazoklug atlıg[ıg]<...> teñri tuta bérti **ŞU D 2**
kelmedi **ŞU D 2**
béşinç ay udu kelti **ŞU D 3**

sekiz oguz tokuz tatar kalmatı kelti ŞU D 3
kerğün sakışın şıp başın köre? kelti ŞU D 4
uçı selejeke tegi çerig étdi ŞU D 4
üküşü seleje kudu bardı ŞU D 4
éki ay kütdüm (küddüm?) kelmedi ŞU D 5
yelme eri kelti ŞU D 6
yagı [keli]r tédi ŞU D 6
yagın başı yoriyu kelti ŞU D 6
şıjaru b[odun] <...>-a kirti ŞU D 7
içikdi ŞU D 7
tokuz oguz<...>n begleri kelti ŞU D 10
eşiñe er kelti ŞU G 1
karlok éşiñe kelmedök tédi ŞU G 1
çik bodunug bıñam süre kelti ŞU G 2
anta<...>k s er kelti ŞU G 2
[ta]gda körti ŞU G 3
él tép ayu kelti ŞU G 3
er ke]lti ŞU G 3
kara yotulkan keçip kelirti ŞU G 3
basml yagıdıp ewimerü bardı ŞU G 4
y[agı] bol-<...> turup yérin tapa bardı ŞU G 6
meniñ süm üç <...>-p bérti ŞU G 9
tug [taşıki]r béş yüz kedimlig yadag bir éki şaşıp kelti ŞU G 9
künjüm kulum bodunug teñri yér anta ayu [bé]rti ŞU G 9
anta badun içikd[i] ŞU G 10
karlok tapa tezip kirti ŞU G 10
kelti <...> ŞU B 1
[kar]lok tirigi barı<p> türgéşke kel[ti] ŞU B 1
anta [ya]kagaru? basml karlok yok boltı ŞU B 2
ançıp kelti ŞU B 4
éki kızın (ŞU B 4) tapıg bért[i] ŞU B 5
söziñe yazmayın tédi ŞU B 5

içikmedi ŞU B 5

tawgaç kan yogladdı (yoglatdı?) KaÇ

tegdi Su 5

*ulug oğlum s[ük?]*e bardı Su 10

boltı yağız KarB II 8

kısga boltı KarB II 10

teğimde(?) boltı KarB II 11

teñr<i>ken kunçuy yégen botur éркиn awlak? eri bolup turdı Ar 1

yañı köl tarkan küdegü kelirti Ar 1

külig anı yorıttı Bi III

bitidi... at çıgän Ha 4

külig totok éçim kişi kıldı E 6/2

yüz erin élig öküzin tikdi E 10/2

*tört oğlanım bar üçün beñkümün [tikti]*E 20/1

oglıtı küç urı oğlan tug[dı] E 26/2

yeti yéğirmi erdemi yasınta erdem ölti E 26/5

on ay életdi E 28/1

ögüm e kelürti E 28/1

<u>na(?)barsım adrılı bardı yıtı E 28/7

bizni erklig adırtı yıtı E 28/8

er er<d>em <ü>çün inim éçim uyurın üçün beñgümün tike bérti E 28/9

on ay élet<d>i E 29/1

erdeml[ig] bulsar bodun esirkeyü ermedi erinçim E 29/3

tikdi tört bulunka tikdi E 31/3

üç kata tegzinti E 31/4

[yı]ta esiz er éki oğlın birle ölti E 31/5

er erdem üçün e yıtı yokladı E 32/1

üze teñri yarlıkadı E 32/5

tarkan sañun <...> bökmedi bodunıña E 32/7

él çor eline kl<...> erdemin üçün yokladı E 32/8

iç sü baş añlıg öl[ti] E 39/2

yeti aşnukı eşim taş<u>ru tikti E 41/2

er atım öz tugdı E 42/9
kümülüg er üktiş boltı E 45/9
er başı saşun ölürti E 48/3
oloru kaltı E 48/5
altı yegirmi yaşım a almış kuñcuyumuz bökmedi begiçim E 48/7
totok eşişe bökmedi E 48/8
arkkiş eldem taşın bunta tikti E 49/4
esizim beñkümin e tik(?)e bérđi E 68/5
[b]ökmedi esisim e E 71/6
külüg bitidi E 136/2
öz élin yéti körti E 152/1
élim yumuşuñ a yorit<d>ı E 152/1
éripen / erpen tédim erti A-27
yelgü a am tédi /yelgü a bitidi A-52
éki at azdurtı A-18
tirig çakıp bıçdı A-34
onsuz kaldı A-78
ev örti // ev örtti A-53
erkim[n]i ? élig adaşım adırıp öz evime/ eviñe tezitdi. A-7
yér beñigü ... adırılı bardı A-1
kara tulı kalmadı Talas 3
kiçig kişim tul kaldı Talas 13
özi kılınçlığı kalmad<ı> Talas 14
üze tuman turdı, asra toz turdı IB 15
kuş og(l)ı uça aztı IB 15
kéyik oğlu yügürü aztı IB 15
kişi oğlu yoriyu aztı IB 15
toruk at semriti IB 16
karı üpgük yıl yarumazkan etdi IB 21
oglan kekük tezekin bultı IB 23
tañ tañlardı IB 26
udu yér yarudı IB 26

udu kün tugdı **IB 26**
kamag üze yaruk boltı tér **IB 26**
bir tavilku yüz boltı **IB 32**
yüz tavilku miñ boltı **IB 32**
miñ tavilku tümen boltı **IB 32**
er busuşlug teñri bulıtıg boltı **IB 52**
boz bulıt yorıdı **IB 53**
bodun üze yagdı **IB 53**
kara bulıt yorıdı **IB 53**
kamag üze yagdı **IB 53**
tarıg bişdi **IB 53**
yaş ot ündi **IB 53**
yılıkka kişike edgü boltı **IB 53**
üze teñri (é)şidti **IB 54**
asra kişi bilti **IB 54**
üze teñri (é)şidti **IB 60**
asra kişi bilti **IB 60**
semiz at agzı katıg boltı **IB 65**
sakın]ur mn tédi **Mainz 388 A**
kulı elginte ol kızıg] (ıdtı) **Mainz 388 A**
maña ayılman] tédi **Mainz 388 B**
begi tagdı tutup ay(it<t>ı **Mainz 388 B**
y)ultuzı er(ksiz)bolup (ayd)]ı **Mainz 388 B**
anıg kılınçlıg şımnı ne yav[la]k çulvu sakıntı **U 5 I B**
men yultuzug kaltı erkl[ig] temi[ş] **U 5 II B**
kaunagan çor yarıkı uruyu todun çigşi ke yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
alanı içireki yarıkı çık bilge çigşike yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
otka könmiş kıl[ı]ç özike yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
külüğ uruñuka bir (yarık) yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
küpe yarık üçün bir yarık yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
alanı içreki süd[e kelürmiş üç yarık da ögeke bir yarlıg boltı **Or. 8212/76 A**
ot sañun yarıkın kıyagan uruñu ka b(é)rdi **Or. 8212/76 B**

bir ögeke bir yarık bardı Or. 8212/76 C
yme béşinç ay sekiz yegirmige bilig köñül sañun başlap kelti Or. 8212/77
azmasun tép yérçi yarattı Or. 8212/78 A
yañılmazun tép bilgeg urtı Or. 8212/78 A
nigoşak alp sıñku]r tégin teñrim avtadan kutuña ötünti yalvartı Or. 8212/1692

2.2.2.1.3.4. Çokluk 1. Kişi

Çokluk 1. kişi çekimi –DXmXz eki ile yapılır.

éçim kagan birle ilgerü yaşıl ügüz şantun yazıka tegi süledimiz KT D 17
kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz KT D 17
kırkız yériñe tegi süledimiz KT D 17
kamağı béş otuz süledimiz KT D 18
üç yégirmi süñüşdümüz KT D 18
élligig élsiretdimiz KT D 18
kaganlıgıg kagansıratdımız KT D 18
tizligig sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz KT D 18
kagan at bunta biz bértimiz KT D 20
siñilim kunçuyug bértimiz KT D 20
yana bértimiz KT D 21
bodunug ança konturtumuz ança étdimiz KT D 21
inim köl tégin birle sözleşdimiz KT D 26
altı çuw sogdak tapa süledimiz buzdumuz KT D 31
ıdok başda süñüşdümüz] KT D 31
ol süg anta yok kışdımız KT D 32
bir otuz yaşıña çaça señünke süñüşdümüz KT D 32
ol süg anta yok kışdımız KTD 34
anı yañıp türgi yargun költe buzdumuz KTD 34
(köl tégin [altı otuz])yaşıña kırkız tapa süledimiz KTD 35
kırkız bodunug uda basdımız KTD 35
kaganın birle soña yışda süñüşdümüz KTD 35

kırkız kaganın ölürtümüz élin altımız **KT D 36**
toga ertiş ügüzüg keçe yorıdımız **KT D 37**
türgés bodunug uda basdımız **KT D 37**
sünüşdümüz **KT D 37**
kaganın anta ölürtümüz élin altımız **KT D 38**
ol bodunug tawarda ko[nturtumuz] **KT D 38**
yénçü ügüzüg keçe temir kapıgka tegi süledimiz **KT D 39**
köl téginig az erin értürü ı<d>tımız **KT D 40**
tamağ ıdok başda sünüşdümüz **KT K 1**
karlokug ölürtümüz altımız **KT K 2**
kara költe sünüşdümüz **KT K 2**
izgil bodun birle sünüşdümüz **KT K 3**
bir yılka bés yolu sünüşdümüz **KT K 4**
en ilk[i] togu balıkda sünüşdümüz **KT K 4**
ékinti koşulgakda ediz birle sünüşdümüz **KT K 5**
üçünç bur[gu]da oguz birle sünüşdümüz **KT K 6**
süsin sançdımız élin altımız **KT K 6**
törtünç çuş başınta sünüşdümüz **KT K 6**
tonra bir uguş alpagu on erig tonja tégin yogınta egirip ölürtümüz **KT K 7**
béşinç ezgenti kadızda oguz birle sünüşdümüz **KT K 7**
yaziña oguzgaru sü taşıkdımız **KT K 8**
köl tégin ewig başlayu akıt<d>ımız **KT K 8**
tokuzunç ay yéti otuzka yog ertürtümüz **KT K-D**
barkın bedizin bitig taşın béçin yılka yétinç ay yéti otuzka kop alkdımız **KT K-D**
begim tégin yügerü tenri bolça <...> taş bitidimiz **KT G-B**
ilgerü yaşıl ügüz şantuñ yazıka tegi süledimiz **BK D 15**
kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz **BK D 15**
kögmen aşa kırkız yériñe tegi sü[ledimiz **BK D 15**
kamağı] bés otuz sü[ledimi]z **BK D 15**
[üç yégir]mi [sünüşdümüz **BK D 15**
élligig élsiretdimiz **BK D 15**
kaganlıgıg kagansıratdımız **BK D 15**

tizligig] (BK D 15) *sökürtümüz* **BK D 16**
başlığıg yüküntürtümüz **BK D 16**
kagan atıg bunta biz bértimiz **BK D 17**
siñilim kunçuyug bértimiz **BK D 17**
az kırkız bodunug [étip] yaratıp keltim[iz s]üñüş [d ümüz] <...> **BK D 17**
bodunug ança kontur[tumuz ança étdimiz] **BK D 17**
türük bodunug ança konturtumuz ança étdimiz **BK D 18**
t]égin éki şad inim [kö]l tégin [bir]le sözleşdimiz **BK D 21**
bulçuda süñüşdümüz **BK D 28**
süñüşdümüz **T1 G 9**
yañdımız **T1 G 9**
yugurça ıdıp ıwirbaş aşdımız **T1 K 2**
yuwulu éntimiz **T1 K 2**
on tünke yantakı tug ewirü bardımız **T1 K 2**
anı suwka b[ardımız] **T1 K 3**
ol suw kudi bardımız **T1 K 3**
aşangalı? tüşürtümüz **T1 K 3**
kün yeme tün yeme yelü bardımız **T1 K 3**
kırkıztıg uka basdımız **T1 K 3**
[usı]n süñügün açdımız **T1 K 4**
süñüşdümüz **T1 K 4**
sançdımız **T1 K 4**
kanın ölürtümüz **T1 K 4**
yantımız **T1 K 4**
kögmen yışıg ewirü keltimiz **T1 K 4**
kırkızda yantımız **T1 K 5**
altun yışda olortumuz **T1 K 8**
ertiş ügüzüg keçigsizin keçdimiz **T1 K 11**
tün akıtdımız **T1 K 11**
bulçuka tañ üntürü tegdimiz **T1 K 11**
altun yışıg yolsızın aşdım<ız> **T1 K 11**
ben bilge toñukuk altun yışıg aşa keltimiz **T2 B 2**

keçe keltimiz T2 B 3
tegdimiz yulıdımız T2 B 4
sünüşdümüz T2 B 5
korkmadımız T2 B 6
sünüşdümüz T2 B 6
tarduş şadra udı yañdımız T2 B 6
kaganın tutdumuz T2 B 6
éligçe er tutdumuz T2 B 7
ol ok tün bodunun sayu ı<d>timiz T2 B 7
biz yeme süledimiz T2 B 9
anı ert<d>imiz T2 B 9
temir kapıgka tegi ertimiz T2 G 1
anta yanturtumuz T2 G 1
kaganımın sületdimiz T2 D 3
béçin yılka tokuzunç ay éki yanıka bardımız HT XV
irkin bolmadımız DU III
abka kältimiz DU III
üçünç ay yetika adrıldımız at tabarda Ço 1
kül tudun inisi altun tamgan tarhan yogin amidok üçün adiriltimiz İA A1v.1
yagilayu bértim[iz] İA A2.4
adiriltimiz örügmä[g] İA A2.3
inim éçim yita adrılı bardımız yita E 18/2
kuyda kisim e yita adrılı bardımız E 18/3
tike bértimiz E 48/1
yéti urı [o]glı <bar> üçün tike bértimiz E 48/9
atı teñri kulı adrıltımız a esizim e E 69/2
beglik kümüş bértimiz <...> E 81
enlig çor inançu alp tarkan ataçım a adrıldımız esisim E 152/2
ançama adrıldımız-a A-46
yiglayin adrıltımız-a A-79
atı öz apa totok ulatı kamag atlıg yüzlüg otuz er keltimiz Or. 8212/77

2.2.2.1.3.5. Çokluk 2. Kişi

Çokluk 2. kişi çekimi *-DXηXz* veya *-DXgXz* eki ile yapılır.

uça bardıgız tenri[de] tirigdekiçe **KT G-D**

koñ yulka yétinç ay küçlüg alp er kaganımda adrılı bardıgız **O K 4**

kalışma äk[i] ogul[l]ari torgul yälgäk /yelgäk lagzin yil (A1v.2) bardıgız äsiz el **İA A1v.3**

[a] siz ekeyin [a] bediznizin [a] bunca kazganu [a] bér[tiniz] **İH**

ökünmediğiz y[ıta] **E 26/12**

körmediğiz bütmed[iğiz] **E 26/12**

iniğizke éçiğizke ingen yüki éld<e> tüşürtüñüz **E 28/3**

yalawaç barıpan kelmediğiz begimiz e **E 30/5**

kadaşım erin eñleyü yogladığ<ız> **E 42/5**

kañçım alp <u>kuşça buñı tüşürmek ertıgız **E 48/6**

er uñun? kazgandıgız bökmед[iğiz]z begrekim beg **E 98/1**

buña adrıldıgız açığ a **E 98/2**

kırk erig kañsız kıl[dıgız] **E 98/2**

2.2.2.1.4. Gelecek Zaman

Runik harfli metinlerde gelecek zaman ifadesi için *-sIk*, *-DAçI*, *-çI*, *-GAy*, *-gU* olmak üzere 5 farklı kip eki kullanılmıştır.

2.2.2.1.4.1. -sIk

İkinci tip (iyelik kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler. “*-sIk* ekli eylem adında gelecek zaman-gereklilik anlamı vardır. Bu ek Ongin yazıtında *-sIg* olarak geçer.” (Tekin, 2016: 153) “*-sIk* ekli gelecek zaman eylem adı yüklem olarak da kullanılır. Bu yüklem gelecekte mutlak olarak işlenecek bir eylemi belirtir.” (Tekin, 2016: 168)

türük bodun ölsikiğ **KT G 6**

yazı konayın téser türük bodun ölsikiğ **KT G 7**

türük bodun ölsikiñ BK K 5

türük bodun ölsikiğ BK K 5

2.2.2.1.4.2. -DAÇI

Birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler. “Bu gelecek zaman şekli bilhassa kitabelere hastır.” (Gabain, 2007: 82)

2.2.2.1.4.2.1. Teklik 2. Kişi

ol yérgerü barsar türük bodun ölteçi sen KT G 8

ötüken yiş olorsar beñgü el tuta olortaçı sen KT G 8

ol yér[ger]ü barsar türük bodun ölteçi sen BK K 6

[Ötüken y]iş olorsar beñgü [el tuta olortaçı] sen BK K 6

edgü körteçi sen BK K 14

ewiñe kirteçi sen BK K 14

buñsuz boltaçı sen BK K 14

2.2.2.1.4.2.2. Teklik 3. Kişi

közi kaşı yawlak boltaçı tép sakıntum KT K 11

ol éki kişi bar erser öñre kutañıg ölürteçi tér men T1 G 3

ölürteçik tér men T1 G 4

kaçan <n>eñ erser ölürteçi T1 D 4

bizni ölürteçi kök témiş T1 K 6

sü yorılım tédeçi unamañ T1 K 11

altun soña yiş keyiki artgıl taşgıl atdaçı? E 28/7

2.2.2.1.4.2.3. Çokluk 1. Kişi

kaltaçı biz T1 G 6

2.2.2.1.4.2.4. Çokluk 2. Kişi

türük amtı bodun begler bödke körügme begler gü yañıltaçı siz **KT G 11**
bödke körügme [begle]rgü yañıltaçı siz [kañım] **BK K 8**

2.2.2.1.4.3. -çI

Birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler. “Runik harfli metinlerde seyrek olarak kullanılan ek daha çok olumsuz eylem gövdelerine eklenir.” (Tekin, 2016: 172).

tumiş téyin éşidip bo yolun yorisar yaramaçı tédim **T1 D 6**
yana içik ölmeçi yitmeçi sen tédim **ŞU D 5**
tegemeçi men **O K 2**
ürüñ esri ingek buzagulaçı bolmış **IB 41**

2.2.2.1.4.4. -gAy

Birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenirler. Cümlelerin bağlamında geniş zaman anlamı da katar.

kan <ı> ergey **E 41/7**
eresin? yok éşim sıñarım kanta er sañım kan<ı> ergey **E 41/8**
kişi éngey erinç èl kü ayalmış ayargu a er señün... **A-84**
kut bérgemén! témiş **IB 2**
altun tuyuglug adgırlık yaragay **IB 5**
altun budl(a)lug bugralık yaragay **IB 5**
beglik yaragay tér **IB 5**
tün orto kanta, negüde bulgay ol, tér **IB 24**
ölgey men, témiş **IB 41**
ıdokluk yaragay **IB 41**
kanığı nelük ölgey ol? **IB 57**
köneki nelük tonğay? **IB 57**

yürün taşag alsar kızılısıg suv yünser ol taşığı özi üze tutsar kopka utgay T II T 14
ne iş yarlıg yarlıkasar kopda işi yorık bolgay T II T 14

2.2.3.1.4.5. –gU

miñ kişi yüzün bilginçe bir kişi atın bilgü Or. 8212/78 A

2.2.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Fiilin şart, dilek, istek, gereklilik veya emir kavramlarını içeren kiplerdir. Bu kiplerde bir tasarı söz konusudur.

2.2.2.2.1. Şart Kipi

Runik harfli metinlerde şart kipi -sAr ekiyle ifade edilmiştir. “-sAr eki, hem fiil tabanlarına hem de ek fiile gelmiştir. Şart kipi, bu dönemde kişi unsuruyla beraber kullanılmaz, kişi unsuru ana cümlenin yükleminden anlaşılır.” (Bulak, 2017: 333)

ötüken yış olorsar élte buñ yok KT G 3

bir kişi yañılsar uguşı bodunı böşükiñe tegi kıdmaz ermiş KT G 6

yazı konayın téser türük bodun ölsikig KT G 7

ol yérgerü barsar türük bodun ölteçi sen KT G 8

ötüken yér olorup arkış térkiş isar neñ buñug yok KT G 8

ötüken yış olorsar beñgü el tuta olortaçı sen KT G 8

bir todsar açsık ömez sen KT G 8

üze teñri basmasar asra yér telinmeser türük bodun éliñin töröñün kim artatı KT D 22

öd teñri aysar kişi oglı kop ölgeli törömiş KT K 10

közde yaş kelser tıda köñülte sıgıt kelser yanturu sakıntım katıgdı sakıntım KT K 11

türük [kaga]n ötüken [yı]ş olorsar [el]te [buñ] yok BK K 2

bir kişi yañılsa[r] uguşı bodun[ı böş]ükiñe tegi kıd[maz]BK K 4

bérye çugay yış töğültün yazı [ko]nayın [teser] türük bodun ölsikig BK K 5

ol yér[ger]ü barsar türük bodun ölteçi sen BK K 6

[arkış] terkiş isar neñ bu[ñug yo]k BK K 6

[Ötüken y]iş olorsar bengü [el tuta olortaç]ı sen **BK K 6**
bir todsar açsık ömez sen **BK K 6**
üze teñri basmasar **BK D 18**
<asra> yér telinmeser **BK D 18**
men iniligü bunça başlayu kazanmasar **BK D 33**
yay bolsar üze t[enri] **BK B 3**
tagda sıgun etsar **BK B 5**
(toruk bukalı semiz bukalı ırakda T1 B 5) böñüser? **T1 B 6**
tawgaç oguz kıtañ buçegü kawı<ş>sar **T1 G 5**
yuyka kalın bolsar topulguluk alp ermiş **T1 G 6**
yogun bolsar üzgülik alp ermiş **T1 G 7**
aņaru sülemeser **T1 D 3**
ilk kırkızka sülese]r yeg ermiş tédim **T1 D 6**
tumuş téyin eşidip bo yolun yorisar yaramaçı tédim **T1 D 6**
ol yolun yorisar unç tédim **T1 D 7**
yorımasar bizni kaganı alp ermiş **T1 K 5**
éltériş kagan kazanmasar **T2 D 4**
ben özüm kazanmasar **T2 D 5**
bintegi bar erser **T2 D 7**
éltériş kagan kazanmasar **T2 K 1**
ben özüm bilge toñukuk kazanmasar **T2 K 1**
sünüş bolsar çerig éter erti **KÇ B 9**
aw awlasar ermeli? teg erti **KÇ B 9**
atsar alp ertiñiz e **E 28/5**
tutsar küç ertiñiz e **E 28/5**
erdeml[ig] bulsar bodun esirkeyü ermedi erinçim **E 29/3**
erdem b[ol]sar bodunug erk bodunug **E 29/4**
er erdem bolsar andag ermiş **E 29/8**
kulu alp tutsar küç éçiçim e **E 32/1**
eviñerü kelser özi atanmış, ögrünçülüğ, atı yétiglig kelir tér **IB 55**
yürün taşag alsar kızsıgı suv yünser ol taşag özi üze tutsar kopka utgay **T II T 14**
ne iş yarlıg yarlıkasar kopda işi yorık bolgay **T II T 14**

kök y[ürü]ñ suv yünser ol taşig özinte tutsar yat kişi adartu umaz T II T 14
ol-ok taşın suvı yaşıl bolsar kem özinte tutsar agulug kurt koñuz adartu umaz T II T 14
tü[n]le küntüz yorisar U 181
yañılmasar bilge bol[maz Or. 8212/78 A
azmasar yerçi bolmaz Or. 8212/78 A

2.2.2.2.2. Gereklilik Kipi

Runik harfli metinlerde gereklilik ifade eden örnekler tespit edilememiştir. “Bu durum, Köktürk Türkçesi’nde gereklilik ifadesinin olmadığı anlamına gelmez.” (Bulak, 2017: 358)

2.2.2.2.3. Emir(Buyurma) Kipi

Buyurma kipi bir ya da daha çok kişiye verilmiş kesin bir buyruğu belirtir. “-*AyIm* ve -*Allm* ekleri, emir kipi birinci kişi ekleri ya da istek kipi birinci kişi ekleri olarak değerlendirilir.” (Üstünova, 2016: 157).

2.2.2.2.3.1. Teklik 1. Kişi

Kaynaklarda belirtilen -*AyIm* emir teklik 1. kişi eki, çalışmamızda anlam bakımından istek kipi olarak değerlendirilmiştir.

2.2.2.2.3.2. Teklik 2. Kişi

2.2.2.2.3.2.1. -Ø

Fiil kök ve gövdesiyle bir ve aynıdır. Eksiz ifade edilir.

bo sawımın edgüti eşid katıgdı tuñla KT G 2

ökün KT D 23

bardok yérde edgüg ol erinç KT D 24

sawımın tüketi eşid BK K 1

bo sawımın edgüti eşid **BK K 1**
bo sawımın katıgdı tıñla **BK K 1**
türük oguz begleri bo]dun eşid **BK D 18**
türük bodun ertın ökün **BK D 19**
kadırkan yış kon **BK D 39**
tawgaç bérdin yen teg **T1 G 4**
atlat tédim **T1 K 1**
bo süg élet tédi **T1 K 8**
kayıñıg köñlünçe ay **T1 K 8**
edgüti urgıl basıtma témiş **T1 K 10**
kör tédim **ŞU D 11**
erde marımınça bol **Su 9**
kanka tap katıglan **Su 9**
kün qaçu sü ayız **YU**
tâñrim sän ig[it] **DU II**
kişi arası eşid **E 24/4**
teñrim çök bizke **E 36/2**
er eşim él kişim erligün unaş! **A-4**
ot çak! **A-5**
at erki él ut **A-7**
kişi oglıñ ég **A-15**
ünte esizime **A-18**
at anı **A-25**
tilig çakıp eşid **A-34**
üd açuk çını uk égil **A-72**
er éli a térilip a élt! **A-76**
ukıp teg **A-76**
er éli a téril a! **A-76**
edgüti eviñ téril **A-84**
"korkma!" témiş **IB 2**
altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul evintin tér **IB 8**
"katıgtı ba, edgüti ba!" tér **IB 14**

korkma **IB 19**
edgüti öttin **IB 19**
ayınma **IB 19**
edgüti yalvar! **IB 19**
takı ur **IB 33**
katıgdı ba **IB 33**
tıg at kudrukın tügüp tigret **IB 50**
yazıg kudi yadrat **IB 50**

2.2.2.2.3.2.2. –gII

Normal emir kipi eksizdir. Pekiştirmeli buyurma ise –*gII* ekiyle yapılır (Ergin, 2009: 163), (Tekin, 2016:163).

sawımın tüketi eşidgil **KT G 1**
aygıl tedi **T1 B 5**
anı algıl tedi **Ta D6**
yiçe işig küçüg bérgil tédim **ŞU D 5**
ırk açu aygıl baη<a> **Ço 4**
katıglangıl **E 11/1**
altun soña yış kéyiki artgıl taşgıl atdaçı? **E 28/7**
karakıg sözleteyin a sözleşgil! **A-11**

2.2.2.2.3.3. Teklik 3. Kişi

2.2.2.2.3.3.1. -zUn

türük bodun yok bolmazun téyin **KT D 11**
tutmuş yér suw idisiz bolmazun téyin **KT D 19**
kögmen yér suw idisiz kalmazun téyin **KT D 20**
türük bodunug atı küsi yok bolmazun téyin **KT D 25**
türük bodun atı küsi yok bolmazun [téyin özümün ol teñri] **KT D 25**

türük bodun yok bolmazun téyin **BK D 10**
kögmen yér suw idisiz kalmazun téyin **BK D 17**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 20**
türük bodun atı küsi yok bolmazun téyin **BK D 21**
türk sir bodun yérinte idi yorımazun **T1 G 4**
sü başı inel kagan tarduş şad barzun tédi **T1 K 7**
türk bodun yitmezün téyin **O D 3**
yuluk ermezün téyin **O D 3**
teñriken al<kın>mazun téyin **O D 8**
kut teñri kutlug bolzun **HT VII**
kutlug bolzun **HT XIV**
Ul körki bolzun **HT XV**
kut bulzun **HT XVI**
alı barzun **HT XVI**
bunça <...> süg <...> éki kaya teg bek bolzun **Ar 1**
äsän<ü bo>l<zun> **Ha 4**
bo at anta qayatän bäk bolzun **Ar 1**
iç yér eliki artzun **E 48/4**
tugdı turñañ artzun **E 48/5**
artzun alp köğşin? **E 48/5**
meñkü el bolzun **KS**
etiñ kutlug bolzun tér. **IB 23**
avınçu katun bolzun tér **IB 38**
agılıñta yıldıñ bolzun! **IB 47**
özün uzun bolzun! témiş **IB 47**
edgüsi bolzun tér **IB 48**
tokuz kat üçürgünj topulğınça téritzün **IB 50**
edgüsi bolzun tér **IB 59**
teñrim küsi küçi ulug kut bérzün **U 181**
buyruk<k>a [...teñri nomun noml[azun] **Mainz 377**
yañılmazun tép bilgeg urtı **Or. 8212/78 A**
azmasun tép yérçi yarattı **Or. 8212/78 A**

meniñ atıma bir nom [t]öl[ek] bitizün Or. 8212/1692

2.2.2.2.3.3.2. -çUn

bodun bolçun téyin KT D 11

bodun bolçun téyin BK D 10

2.2.2.2.3.4. Çokluk 1. Kişi

Kaynaklarda belirtilen –*Allm* emir çokluk 1. kişi eki, çalışmamızda anlam bakımından istek kipi olarak değerlendirilmiştir.

2.2.2.2.3.5. Çokluk 2. Kişi

Emir kipinin çokluk 2. kişi çekimi –(*I*)*η* eki ile yapılır. “İrk Bitig’de daha çok –(*X*)*η*Ar eki ile kurulur.” (Tekin, 2016: 164).

türük begler bunı eşidiñ KT G 10

on ok oğlıña tatuña tegi bunı körü biliñ KT G 12

añar körü biliñ KT G 11

anı körüp ança biliñ KT G 13

türük oguz begleri bodun eşidiñ KT D 22

türük begler bodun bunı eşidiñ BK K 8

añar körü biliñ BK K 8

igidiñ emgetmeñ tolgatmañ BK K 13

bunı körü biliñ BK K 15

[türük] begler [bodun ança] sakınıñ ança biliñ BK D 33

sü barıñ tédi T1 K 7

altun yışda oloruñ tédi T1 K 7

oloruñ téyin témiş T1 K 10

sü yorılım tédeçi unamañ T1 K 11

udu keliñ tédim ŞU D 2

sekizinç ay bir yanıka sü yorıyn tédim ŞU D 5

siz taşıkıy çikig taşgarıy temiş ŞU D 10

yérde yol bériy HT I

kaya teyr<i>ken kutlug bolıy Ar 2

kutlug bolıy Ar 3

şaşurtı çäriğ kâzi kâm aşa kâm öziñä äzüy Açıt I

eltäriş kaganka içi<kiy> Ço 1

ögüni säbini barıy Ço 1

bäriy (?) Ha 1

qaya täñrikän qutluy bolıy Ar 2

añäru qolçuquy Ar 3

qutluy bolıy Ar 3

kara bodunum katıglanıy E 10/7

él törösın ıdmanıy E 10/7

bodunum edgü taşıy E 42/2

keliy éşiñe él erim... A-36

añça biliñler IB 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66

añça biliñ IB 2, 6, 11, 16, 19, 21, 25, 26, 31, 41, 49, 54

ödmey, körmey, ürkütmeñ tér IB 21

maña ayıltmañ tédi Mainz 388 B

2.2.2.2.4. İstek Kipi

İstek kipi, kişinin fiili yapma isteğinde olduğunu belirtir.

2.2.2.2.4.1. Teklik 1. Kişi

-(A)yIn eki ile yapılır.

yazı konayın téser türük bodun ölsikig KT G 7

türük bodun ölüreyin urugsıratayın tér ermiş KT D 10

bodunug igideyin téyin **KT D 28**
sogdak bodun éteyin téyin **KT D 39**
bérye çugay yış tögültün yazı [ko]nayın [teser] türük bodun ölsikig **BK K 5**
türük bodunug ölür[eyin urugsıra]tayın [tér ermiş **BK D 9**
bodunug igideyin téyin **BK D 23**
oguz bo[dun] <...>d idmayın téyin süledim **BK D 33**
igideyin téyin s[akıntım] **BK D 35**
anı añıtayın tép süledim **BK D 41**
bilge toñukuk kagan mu kışayın tédim sakıntım **T1 B 5**
ben yırdınt<a> yan tegeyin **T1 G 4**
kaganım ben ewgerü tüşeyin tédi **T1 K 6**
anı yoglatayın tédi **T1 K 7**
ben saña ne ayayın tédi **T1 K 8**
süke tuso bolayın tédi **KÇ D 11**
men taşıkayın témiş **ŞU D 10**
içre ben bulgayın témiş **ŞU G 4**
taşdıntan<...> aşayın témiş **ŞU G 4**
söziñe yazmayın tédi **ŞU B 5**
élim utuşıña azıp kala<y>ın adrılayın **E 10/9**
b[ar]s? yılda er[ti ya]lıkayın **E 10/9**
yalhkayın a **E 10/10**
yüz yaşayına **E 36/1**
karakıg sözleteyin a sözleşgil! **A-11**
alayın bitidim-a **A-53**
aşayın-a **A-80**
bejigü yalım kaya bitig urayın **A-88**
içlenmez üçün... ögüküm alayın! **A-88**
ögüm ötin alayın **IB 58**
kañım savın tıñlayın, tép kelmiş tér **IB 58**
yılka tegmişig yıdıtmayın **IB 59**
ayka tegmişig artatmayın **IB 59**
bolayın **U 181**

2.2.2.2.4.2. Çokluk 1. Kişi

-(A)lIm eki ile yapılır.

usar idi yok kışalım T1 G 4

ol üç kagan ögleşip altun yış üze kavışalım temiş T1 D 3

öñre türk kagangaru sülelim temiş T1 D 3

kök üçegün kavışip sülelim idi yok kışalım temiş T1 D 4

öñdün kagangaru sü yorılım temiş T1 K 5

yarış yazıda tērilelim temiş T1 K 9

sü yorılım tēdeçi unamañ T1 K 11

yanalım T2 B 2

az tēyin ne basınalım T2 B 4

tegelim tēdim T2 B 4

teñri bilge kaganta adrılmalım azmalım tēyin O K 3

kavışalım temiş ŞU D 11

alkalim–a İA A1v.1

[er]demge t<...>erin? kışalım? ür E 68/14

2.2.3. Birleşik Çekimler

Görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman veya şart kipi üzerine *i-* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır. “Bir araya getirilen iki çekimli fiilden birinci fiilin çekimlendiği bildirme veya tasarlama kipiyle bildirdiği kılış, oluş veya durumun görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman veya şart şeklinde gerçekleştiğini ifade eden çekimdir.” (Bulak, 2017: 370) “Birleşik kipli fiiller, içinde birden fazla kip eki bulunan fiiller olarak tanımlanabilir.” (Korkmaz, 2009: 730)

2.2.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Asıl fiilin üzerine ek fiilin görülen geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulan birleşik çekimdir.

2.2.3.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zaman eki üzerine ek fiilin görülen geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “Şimdiki zaman eylem sıfatları ile *är-* yardımcı eyleminin *-DI* ekli geçmiş zaman biçiminden oluşur. Bu kipin olumsuzu da *-mAz* ekli eylem sıfatı ile kurulur.” (Tekin, 2016: 172)

2.2.3.1.1.1. Teklik 1. Kişi

-r/-Ar/-Ir/-Ur ertim yapısı kullanılır.

ok yanığma yağış kelürür ertim T2 D 3

éterür ertim KarB II 5

2.2.3.1.1.2. Teklik 2. Kişi

-r/-Ar/-Ir/-Ur ertig yapısı kullanılır. *ertig* şeklinde de kullanılmıştır.

anta kalmıştı toru ölü yoriyur ertig KT G 9

anta kalm[ış] yér [say]u kop toru ölü yoriyur ertig BK K 7

2.2.3.1.1.3. Teklik 3. Kişi

Olumlu durumlarda *-r/-Ar/-Ir/-Ur erti*, olumsuz durumlarda ise *-mez erti* yapısı kullanılır.

tégin ol sünüşde otuz yaşayur erti KT K 2

köl tégin bir kırk yaşayur erti KT K 2

inisi éçisin bilmez erti BK D 18

oglı kaşın bilmez erti BK D 18

türk bodun tawgaçka körür erti T1 B 1

yurtda yatu kalur erti T1 D 2

tün yeme udısıkm kelmez erti T1 D 5
<kün yeme> olorsıkım kelmez erti T1 D 5
yér teñri öd<...>ç kirür er[ti] O K 4
sünüş bolsar çerig éter erti KÇ B 9
yag<ı>da <...> bitigçi <...> uz kop bodun tike bilir erti E 32/3
kör{ü}ksüz korkınçığ körk ünür [erti Mainz 386 A

2.2.3.1.1.4. Çokluk 1. Kişi

-r/-Ar/-Ir/-Ur ertimiz yapısı kullanılır.

keyik yeyü tawışgan yeyü olurur ertimiz T1 G 1
atıg ıka bayur ertimiz T1 K 3
çugay kuzın kara kumug olurur ertimiz T1 B 7
biz az biz téyin alkinur ertimiz O D 7
kelir ertimiz OK 2
adirilmişça sakinur ärtimiz İA A1v.4

2.2.3.1.1.5. Çokluk 2. Kişi

-r/-Ar/-Ir/-Ur ertiniz yapısı kullanılır.

ıgar oğlanınızda taygunuñuzda yégdi igidür ertigiz KT G-D
esiz bagır közüñin on? kara körmez ertiniz E 26/11

2.2.3.1.2. Öğrenilen(Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zaman eki üzerine ek fiilin görülen geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “-miş ekli geçmiş zaman biçimine *är-* yardımcı eyleminin geçmiş zaman biçiminin eklenmesi ile kurulur. Bu kip geçmişte meydana gelen bir eylemden önceki eylemi anlatmak için kullanılır.” (Tekin, 2016: 174)

2.2.3.1.2.1. Teklik 3. Kişi

alp er biziñe tegmiş erti **KT D 40**

ol ödke kul kullug küñ küñlüg bolmış erti **BK D 18**

ilki sü taşıkmuş erti **BK D 32**

katun yok bolmış erti **T1 K 7**

azça bodun tezmiş erti **T2 B 8**

ténsi oglı aytıgma tagka tegmiş idi **T2 G 3**

türk bodun atı yok bolu barmış erti **O D 3**

işig küçin bérmiş erti **O D 5**

2.2.3.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Gelecek zaman eki üzerine ek fiilin görülen geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “-DAÇI ekli eylem sıfatına *är-* yardımcı eyleminin geçmiş zaman biçiminin eklenmesi ile oluşur. Bu kip gelecekte gerçekleşmesi beklenen, fakat gerçekleşmeyen bir eylemi anlatır.” (Tekin, 2016: 174).

yawlak boltaçı erti **KT K 7**

bunça yeme tirigi küñ boltaçı erti **KT K 9**

ölügi yurtda yolta yatu kaltaçı ertigiz **KT K 9**

köl tégin yok erser kop ölteçi ertigiz **KT K 10**

türük bodun éliñin törögin kim artatı udaçı erti **BK D 19**

[anta] içreki ne kişi tin<...> yok [boltaçı ert]i **BK D 28**

yawlak (BK D 30) *boltaçı erti* **BK D 31**

türük bodun ölteçi erti **BK D 33**

yok boltaçı erti **BK D 33**

él yeme bodun yeme yok erteçi erti **T2 D 5**

bod yeme bodun yeme kişi yeme idi yok erteçi erti **T2 K 2**

2.2.3.2. Rivayet Birleşik Çekimi

Asıl fiilin üzerine ek fiilin duyulan geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulan birleşik çekimdir.

2.2.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zaman eki üzerine ek fiilin duyulan geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “Şimdiki zaman eylem sıfatına *är-* yardımcı eyleminin *-miş* ekli geçmiş zaman biçiminin eklenmesi ile kurulur. Bu kip geçmişte tanık olunmamış sürekli eylemlerle adet haline gelmiş eylemleri anlatmak için kullanılır.” (Tekin, 2016: 173)

süçig sawın yımşak agın arıp irak bodunug ança yagutır ermiş KT G 5

yagru kontokda késre anta öyür ermiş KT G 5

edgü bilge kişig edgü alp kişig yoritmaz ermiş KT G 6

bir kişi yanlsar uguşı bodunu boşükiñe tegi kıdmaz ermiş KT G 6

anta añig kişi ança boşgurur ermiş KT G 7

kök türük ança olurur ermiş KT D 3

kimke élig kazganur men tér ermiş KT D 9

ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş KT D 9

türük bodun ölüreyin urugsratayın tér ermiş KT D 10

yokadu barır ermiş KT D 10

süçig [sa]wın yımşak agın arıp irak [bodu]nug ança yagutır ermiş BK K 4

[yagr]u kontok[da] késre añig biligin anta ö[yür ermiş] BK K 4

edgü [bil]ge kişig edgü alp kişig yo[rıtmaz] ermiş BK K 4

anta anıg [k]işi ança boşg[urur] ermiş BK K 5

ança boşgurur ermiş bi[lig] BK K 5

ékin ara idi oksuz kök türük eti ança olurur ermiş BK D 4

kimke élig kazganur men tér ermiş]BK D 8

ne kaganka işig küçüg bérür men tér ermiş BK D 9

türük bodunug ölür[eyin urugsıra]tayın [tér ermiş BK D 9

yoriyur ermiş T1 G 3

semiz buka toruk buka téyin bilmez ermiş téyin T1 B 6

üze teñri tér ermiş O D 3

amtu beglerime tér ermiş O D 7

teñri bilge kaganka sakınıp işig küçüg bérsigim bar ermiş erinç OK 2

eşginig bedizegli / bedzegeli uz ermiş a A-43

2.2.3.2.2. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Rivayeti

Duyulan geçmiş zaman eki üzerine ek fiilin duyulan geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “Hem esas fiil hem de ek fiil *-mİş* yapısıyla ifade edilen duyulan geçmiş zaman kipinde bulunur, ek fiil *er-* şeklinde kullanılır.” (Bulak, 2017: 476). Metinlerde örneği tespit edilememiştir.

2.2.3.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Gelecek zaman eki üzerine ek fiilin duyulan geçmiş zamanı getirilerek oluşturulur. “Esas fiil *-DAÇI* ekiyle ifade edilen gelecek zaman, ek fiil *-mİş* ekiyle ifade edilen duyulan geçmiş zaman kipinde bulunur, ek fiil *er-* şeklinde kullanılır.” (Bulak, 2017: 478)

ne buñı bar erteçi ermiş T2 D 7

2.2.3.3. Şart Birleşik Çekimi

Asıl fiilin üzerine ek fiilin şart kipinin getirilmesiyle oluşturulan birleşik çekimdir. Bulak (2017: 495), Köktürk Türkçesi’ne ait yazıt ve metinlerde görülen geçmiş zaman şart birleşik çekimi ve gelecek zaman şart birleşik çekimi örneklerinin tespit edildiğini belirtmiştir. Çalışmamızda Tonyukuk yazıtında geniş zamanın şartı örneği de tespit edilmiştir.

2.2.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı

-r/-Ar/-Ir/-Ur erser yapısı kullanılır. Olumsuzu *-mAz* eki ile ifade edilir.

kelir erser körü kelir T1 K 8

kelmez erser tılg sawıg alı olar tedi T1 K 8

2.2.3.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Görülen geçmiş zaman eki üzerine ek fiilin şart kipi getirilerek oluşturulur.

2.2.3.3.2.1. Teklik 1. Kişi

-Dim erser yapısı kullanılır.

ben yok ertim erser T2 K 1

2.2.3.3.2.2. Teklik 3. Kişi

-DI erser yapısı kullanılır.

yok erti erser T2 K 1

2.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

Gelecek zaman eki üzerine ek fiilin şart kipi getirilerek oluşturulur. Metinlerde örneği tespit edilememiştir.

2.2.4. Ek Fiil

İsim soylu kelimelerin cümle içerisinde yüklem olarak kullanılmasını sağlayan veya basit zamanlı fiillerin üzerine gelerek birleşik zamanlı fiilleri oluşturan ektir. “Gramerlerimizde birbirinden farklı terimlerle adlandırılmış olan ek fiil, Eski Türkçedeki *er-* yardımcı fiilinin ekleşmiş olan biçimidir.” (Korkmaz, 2009: 702). “Morfolojik araçlarla oluşumlarını tamamlayan söz konusu yüklemlik şekilleri; bildirme kipliği,

rivayet kipliği ve şart kipliği kategorisi adı altında sınıflanırlar. Gramerlerde isimlerin yüklem kategorisi diye adlandırılır.” (Dallı, 2018: 39).

İsim cümlesi oluşturmada *bar* ve *yok* kelimeleri de kullanılır. “*bar, yok ve kergek* aslında normal isimdirler. Fiil olarak kullanmak için, bunlar *er-*, *bol-* ile birleştirilir.” (Gabain, 2007: 89). “Yüklem adları *bar* ve *yok* genellikle bağlayıcısız olarak kullanılır.” (Tekin, 2016: 189).

2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş- Şimdiki Zamanı

Geniş zaman çekimindeki *er-* yardımcı fiiline gelen şahıs zamirleri ile oluşturulur. 3. teklik şahıs çekimi eksizdir.

2.2.4.1.1. Teklik 1. Kişi

Birinci tekil kişi zamiri ile ifade edilir.

ben bilge toñukuk T2 D 8

teñri[de b]olmuş él étmiş bilge kagan b[en] ŞU K 1

kırkız oğlu men Su 2

öge buyrukı men Su 3

men kutlug бага tarkan Su 3

inay ünüş bän Açıt I

körü men Körü I

er atım kışk<a>baş ben E 2/5

öçin külüg tirig ben E 3/3

teñri élimte yemlig ben E 3/3

buñ a çigşin? ben E 13/5

erden? oğlu ben E 15/2

er atım yaruk tégin ben E 15/3

alp uruñu totok ben E 16/1

kutlug çigşi ben E 19/1

külüg apa ben E 20/2

atım eren uluga erdemg batur men E 29/4
kara kan içregi ben ezgene E 37/1
türgeş ben E 37/3
çañ(çen?) beg ben E 37/3
er atım yula ben E 41/3
ka[dır ya]gıda yağıcı ben E 44/2
tezig kékikde alp ben E 44/2
arslan külüg tirig oğlu ben E 44/6
külüg toğan ben E 44/6
tölis bilge atam ben E 48/7
er atım kök tirig ben E 51/1
körtle sañun ben E 52/1
beg tarkan öge tirig ben E 53/1
künjik? utuk? ben E 61/3
yağır? oğlu ben E 68/4
sañun totok ben E 92/2
er atım ben <...>z sañun E 109/3
yeti yégirmi yaşımta men E 147/1
toña külüg tarkan beg m[en]E 149/1
tensi men IB 1
ala atlıg yol teñri men IB 2
altun kanatlıg talım kara kuş men IB 3
antag küçlüg men IB 3
ürün esri toğan kuş men IB 4
altun başlıg yılan men IB 8
esnegen bars men IB 10
antag alp men IB 10
erdemlig men IB 10
titir bugra men IB 20
antag küçlüg men IB 20
kékik oğlu men IB 45
karı yol teñri men IB 48

talım kara kuş men **IB 51**
ögürine kutlug adgır men **IB 56**
tokuz aralı sıgun keyik men **IB 60**
antag küçlüg men **IB 60**
yargun keyik men **IB 62**
meñilig men **IB 62**
kök boymul toğan kuş men **IB 64**

2.2.4.1.2. Teklik 2. Kişi

İkinci tekil kişi zamiri ile ifade edilir.

türük bodun tokurkak sen **BK K 6**

2.2.4.1.3. Teklik 3. Kişi

Genellikle eksiz ifade edilir. Bazı olumlu durumlar *ol*, olumsuz durumlar ise *yok* sözcükleriyle ifade edilmiştir.

ol amtı ańıg yok **KT G 3**
ol amtı ań[ıg yok] **BK K 2**
türük [kaga]n ötüken [yı]ş olorsar [el]te [buñ] yok **BK K 2**
[arkı]ş terkiş ısar neñ bu[ñug yo]k **BK K 6**
türk bodunı yeme bulganç ol **T1 D 5**
oguzı yeme tarkınç ol **T1 D 5**
bilge toñukuk ańıg ol üz ol **T1 K 10**
bunı yaratıgma böke tutum **Ta Kap**
boyla kutlug yargan **Su 2**
tāñri kanım igittükin buñum yok **DU I**
öz yégen alp turan **E 5/2**
köni tirig **E 6/1**
bayça sanjun oğlu külüg çor **E 7/1**

körtl<e> kan al<p> uruñu **E 10/5**
uruñu külüg tok böğü terken e **E 10/6**
er <ö>lürmedöküm yok **E 10/8**
çoçı böri sañun **E 12/1**
élç<i> çor küç bars **E 14/1**
küç kıyagan (kıygan?) içreki **E 4**
tüz bay küç bars külüg **E 17/1**
inançu külüg çigşi beg **E 24/5**
siziñ er at <ı> ur **E 26/13**
uz bilge çañşı **E 31/1**
bitig bo **E 34**
kün ç[or] totok **E 35/2**
bo er atım öğdem inal a<l>p **E 38/4**
er erdemimde egsüküm yok **E 44/5**
oglan atım çıwuç inal **E 45/1**
buñum yok **E 46/4**
çıñız bar **E 48/1**
atçı alp totok yok yok adak? **E 48/4**
tag öküz at yok yita **E 48/4**
kuşladaçı bilge totok yok **E 48/5**
artzun alp köğşin? **E 48/5**
beg terken esiz yita açığ a **E 48/8**
er atım ak baş atık inal öge **E 49/2**
beñü çor **E 57/1**
er atım külüg yégen **E 59/3**
yükün tirig **E 64**
er atım yadak ukunç yama? **E 65/1**
külüg çigşi uruñu çigşi **E 70/1**
kara sınkur **E 71/3**
buyruk alp sañun **E 71/4**
bilge alp esiz beg **E 71/5**
er <atım> teñ tükemiş **E 77**

er erdemim egsüki yok **E 108/1**
yaşımın tegmiş? yok? **E 108/4**
én? elgin u[ş]? egök yok **E 108/4**
oglan atım yérliđ çor **E 147/3**
uruñ<u>çor a **E 153/2**
er atım yelez (yalaz?) **E 154**
térilme kümüş ağır **A-3**
er atı atar apa. **A-7**
er atı ay begeç er a **A-19**
er atı ok ay **A-20**
yagız er-a idok erim **A-25**
apa er evim taş ok **A-55**
er atı yen ok **A-87**
er atı kut bérmiş-a **A-79**
er atım udun esiz **Talas 1**
inileri kara bars ogul bars **Talas 1**
er atım kara çor **Talas 2**
oglı atı kara çor **Talas 2**
yagı atı kara yazmaz **Talas 2**
<kiç>ig oglı atı ugut **Talas 2**
atı çor **Talas 4**
yagı atı kıyagan **Talas 10**
atası atı öteg **Talas 10**
at aç öküz aç **Talas 13**
tursık oğım kumar çor **Talas 13**
er atım eş kuli esiz özüm **Talas 13**
er atım kut **KS**
yerdeki yegren adığlık üni özi bir **AÖ**
er atım adınç **Koç-1**
er atım on ok inançlığ **Koç-2**
er atım adınç on ok **Koç-3**
er atım adınç **Koç-5**

edgü ol **IB 1, 2, 3, 5, 7, 11, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 38, 40, 41, 42, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 66**
yavlak ol **IB 6, 8, 9, 16, 22, 25, 33, 36, 37, 39, 43, 46, 61, 65**
yavız ol **IB 24, 44, 45**
kamuş ara başım **IB 10**
yavız ol **IB 12**
körüglüg ol **IB 18**
bar ol **IB 18**
Muñlug ol **IB 22**
asıgı bar **IB 32**
üküş atlıg ögrünçün yok **IB 36**
kovi atlıg korkunçın yok **IB 36**
uçruglug kotun yok **IB 36**
bo ırk başınta az emgeki bar **IB 57**
beglig ol **IB 57**
ançıp alku kentü ülügi erklig ol **IB 66**
yme kök yürün taş tir tözlüg ol **T II T 14**
intiz(?) yürün taş ormızt tözlüg ol **T II T 14**
sarıg taş nagıd tözlüg ol **T II T 14**
kara taş kiwan tözlüg ol **T II T 14**
tıg taş mag tözlüg ol **T II T 14**
yme kamug taşların kentü kentü erdemi belgüsi bar **T II T 14**
atım bagatur çigşi **Or. 8212/77**
éşidmişte körü körmüş yég **Or. 8212/78 A**
yayılmaz betkeçi yok **Or. 8212/78 B**
a[zmaz yergi yok **Or. 8212/78 B**
tütünçs[üz ot yok **Or. 8212/78 B**
tüni idini ök[ünç yok **Or. 8212/78 B**
köznük artı yo[k] **Or. 8212/78 B**

2.2.4.1.4. Çokluk 1. Kişi

özçe taşın tutmuş teg biz T1 G 6

2.2.4.2. Ek Fiilin Öğrenilen-Duyulan Geçmiş Zamanı

er- (imek) ek fiiline getirilen duyulan geçmiş zaman kipi ve zamir kökenli şahıs ekleri ile oluşturulur.

ötügen yışda yeg idi yok ermiş KT G 4

él tutsık yér ötügen yış ermiş KT G 4

süçig agısı yımşak ermiş KT G 5

tört buluş kop yağı ermiş KT D 2

bilge kagan ermiş alp kagan ermiş KT D 3

buyrukı yeme bilge ermiş erinç KT D 3

alp ermiş erinç KT D 3

bodunı yeme tüz ermiş KT D 3

antag külüg kagan ermiş KT D 4

buyrukı yeme biligsiz <ermiş> erinç yawlak ermiş erinç KT D 5

kaşım kagan süsi böri teg ermiş KT D 12

yagısı koñ teg ermiş KT D 12

bérye tawgaç bodun yağı ermiş KT D 14

tokuz oguz bodun yağı ermiş KT D 14

kop yağı ermiş KT D 14

öt]üken y[ış]da yeg i[di yok er]miş BK K 3

el [tutsık yér ö]tük[en] yış ermiş BK K 3

tawgaç bodun sawı süçig agısı yımşak ermiş BK K 4

tört buluş kop yağı ermiş BK D 3

bilge kagan ermiş alp kagan ermiş BK D 4

buyrukı bilge ermiş erinç BK D 4

alp ermiş erinç BK D 4

begleri yeme bodunı [yeme tüz ermiş BK D 4

antag külüg kagan er]miş BK D 5

buyrukı yeme biligsiz ermiş erinç BK D 6
yawlak ermiş erinç BK D 6
kañun kagan süsi böri teg ermiş BK D 11
yagısı koñ teg ermiş BK D 11
bérye tawgaç bodun yağı ermiş BK D 12
yırya baz kagan tokuz oguz bodun yağı ermiş BK D 12
kı[rkız kurıkan otuz tatar kıtañ tatawı kop yağı ermiş BK D 12
kaganı alp ermiş T1 G 3
ayguçısı bilge ermiş T1 G 3
yuyka erkli topulgalı uçuz ermiş T1 G 6
yuyka kalın bolsar topulguluk alp ermiş T1 G 6
yogun bolsar üzgülük alp ermiş T1 G 7
süsi altı biñ ermiş T1 G 9
şantıñ balıka taloy ügüzke tegmiş yok ermiş T1 D 1
kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş T1 D 4
ilk kırkızka sülese]r yeg ermiş tédim T1 D 6
kögmen yolu bir ermiş T1 D 6
az yér y[olı] anı b[firle] ermiş T1 D 7
bir at orukı ermiş T1 D 7
yorımasar bizni kaganı alp ermiş T1 K 5
ayguçısı bilge ermiş T1 K 5
tawgaç süsi bar ermiş T1 K 6
ténsi oglı aytıgma tagka tegmiş idi yok ermiş T2 G 3
boltokda tokuz oguz tg yağı ermiş O D 6
bedük ermiş O D 6
ülügi ança ermiş erinç KÇ D 11
uygur kagan tok olormış yetmiş yıl ermiş Tes K 5
éki ermiş Tes D 2
anta adın ödkünç kagan ermiş Tes D 2
anta késre küsgü yılıka sinligde küç kara bod[un er]miş Ta G 5
sinsizde küç kara suw ermiş Ta G 5
suwı seleñe ermiş ŞU K 2

ew barkant[a] ermiş ŞU D12
qamay bodunqa eli tenri qayan ermiş BaH II
öliug uyurlug ärmiş İA A1v.1
üzä täñri ärklig ärmiş ä İA A2.1
[teng]ride yemçi teg illük ermiş İI
buñ bo ermiş E 7/2
beñüsü(i?) yok ermiş E 9/3
kök tenride küin ay esiz ermiş yita esizim e adrıltım E 10/3
buñ baña bunt<a> ermiş E 10/10
beñüm ermiş E 13/5
yogum ança ermiş E 25/7
*er beñküsi bo ermiş <...>*E 27/8
er erdem bolsar andag ermiş E 29/8
küin ay ermiş yagız yérde esiz E 147/4
él kan ermiş bökmedim yita esiz e E 147/4
yér beñgü ermiş A-23
meñilig beg ermiş IB 5
adıglı toñuzlı art üze sokuşmış ermiş IB 6
antag alp ermiş IB 40
men koluladokum kamagda erklig yultuz ermiş U 5 II A

2.2.4.3. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

er- (imek) ek fiiline getirilen görülen geçmiş zaman kipiyle oluşturulur. Şahıs ekleri iyelik kökenlidir.

2.2.4.3.1. Teklik 1. Kişi

éllig bodun ertim KT D 9
kaganlıg bodun ertim KT D 9
özüm tarduş bodun üze şad ertim KT D 17
éllig bodun [ertim BK D 8

kaganlıg bodun ertim **BK D 9**
ayıgması ben ertim **T1 B 5**
bilgesi çawışı ben ök ertim **T1 B 7**
yeme ben ök ertim **T2 G 6**
yağıcısı yeme ben ök ertim **T2 G 6**
anta ertim **ŞU G 6**
bay bar ertim **Su 5**
buyrukı ertim **KarB II 2**
ertim kédiniğ **KarB II 4**
wpulu ärdim irgü qaça **Ör 1**
ben teñri élimke elçisi ertim **E 1/2**
altı bag bodunta beg<i> **ertim E 1/2**
buñusuz erde ben erdim **E 6/3**
yok erdim **E 10/11**
uruñusı ertim **E 32/15**
ınançu ertim **E 32/15**
alp kız ardım? **E 48/10**
ant<a> él kızı erdim **E 68/15**
élçi<...> **ertim E 98/5**
bay bar e<r>tim **E 144**

2.2.4.3.2. Teklik 3. Kişi

bars beg erti **KT D 20**
ol ödke kul kullug bolmuş [erti] **KT D 21**
etmiş élimiz törömüz erti **KT D 22**
biziñ sü atı toruk azukı yok erti **KT D 39**
tokuz oguz bodun kentü bodunum erti **KT K 4**
türgéş kagan türüküm bodunum erti **BK D 16**
bars beg] (BK D 16) erti **BK D 17**
ança kazanmış ança étmiş élimiz [törömüz erti **BK D 18**
yégirmi yaşıma basmıl idok <k>ut uguşum bodun<um> **erti BK D 25**

to[kuz ogu]z meniñ badunum erti **BK D 29**
ékin sü ewde erti **BK D 32**
men otuz artukı [üç yaşıma] <...> [y]ok erti **BK D 34**
türük bodun aç erti **BK D 38**
bir ülügi yadag erti **T1 B 4**
uduzugma ulugı şad erti **T1 B 5**
bodun bogzı tok erti **T1 G 1**
yagımız tegre uçuk teg erti **T1 G 1**
tawgaç kagan yagımız erti **T1 D 2**
on ok kaganı yagımız erti **T1 D 2**
özlüki boz at erti **KÇ B 4**
aw awlasar ermeli? teg erti **KÇ B 9**
külü çor ança bilgesi çawışı erti **KÇ D 5**
alpı bökesi erti **KÇ D 5**
agılım on yılm sansız erti **Su 5**
inim yéti urım üç kızım üç erti **Su 6**
üzä <t(ä)ñrik>ä asra yärkä yükün<t>üküm bar ärti yañiltukum yok **Bö Y**
ıdur ança vavıña köl tarqan küdägü ayaz ärti **Ar 1**
b[ar]s? yulta er[ti ya]lıkayın **E 10/9**
anı bitigli anıñın? erti **E 24/3**
yérdeki tamkalıg yılm buñs [uz erti] **E 26/6**
bakırı buñsuz erti **E 26/7**
sü teñi yéti biñ oğlan erti **E 26/8**
éçiçim e kañsız erdem erti **E 32/16**
beñgü erti **E 33/3**
alt<i> otuz yaşım a erti **E 37/2**
yarlıgı bar erdi **U 181**

2.2.4.3.3. Çokluk 1. Kişi

biz az ertimiz **BK D 32**

yawız ertimiz **BK D 32**

biz elbeg? ertimiz **T1 G 1**

biz éki bıy ertimiz **T1 G 9**

éki bıy ertimiz **T1 D 1**

tört iniligü ertimiz **E 28/8**

2.2.4.3.4. Çokluk 2. Kişi

atsar alp ertiñiz e **E 28/5**

tutsar küç ertiñiz e **E 28/5**

2.2.4.4. Ek Fiilin Şartı

İsim ve isim soylu sözcüklere getirilen –*erser* ekiyle oluşturulur.

neñ sawım <bar> erser beñgü taşka urtum **KT G 11**

erig yérte erser ança erig yérte beñgü taş tokıtdım bitidim **KT G 13**

köl tégin yok erser kop ölteçi ertigiz **KT K 10**

ırak erser yawlak agı bérür **BK K 5**

yaguk erser edgü agı bérür tép **BK K 5**

neñ neñ sawım [bar erse]r beñgü taşka urtum **BK K 8**

kaç neñ erser **T1 D 3**

kaçan <n>eñ erser ölürteçi **T1 D 4**

kaç neñ erser **T1 K 5**

ol éki kişi bar erser sini tawgaçıg ölürteçi tér men **T1 G 3**

turuk suv erser opayırı **U 5 I A**

tatıghıg aş erser aşayırı **U 5 I A**

SONUÇ

Türk dilinin bilinen yazılı ilk kaynakları Türk runik harfli metinlerdir. Türk dilinin tarihsel gelişimi ve gramer çalışmaları açısından çok önemli kaynaklardır.

“Türk Runik Harfli Metinlerin Çekim Morfolojisi” adlı çalışma, giriş ve çekim morfolojisi olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın kapsamı verilmiş, Türk runik harfli metinler hakkında genel bilgiler ve metinlerin listesi verilmiştir.

Çekim morfolojisi bölümünde, morfoloji hakkında genel bilgi verilmiştir. Bu bölüm isim ve fiil çekim ekleri olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

İsim çekim ekleri; çokluk, durum ve iyelik alt başlıklarında incelenmiştir. Fiil çekim ekleri ise, şahıs ekleri, haber ve dilek kipleri, birleşik çekim ve ek fiil alt başlıklarında incelenmiştir.

İncelenen metinlerdeki eklerin kullanım sayıları ve değerlendirilmesi aşağıda verilmiştir:

1. Metinlerde 5 farklı çokluk eki tespit edilmiştir. Tespit edilen eklerin 39’u $+IAr$, 4’ü $+gUn$, 12’si $+An$, 10’u $+(t)$ ve 1’i $+s$ çokluk ekidir.
2. Durum ekleri; yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik, yön gösterme, araç, ilgi alt başlıklarında incelenmiştir.

Özne durumunda olan 137 yalın durumu tespit edilmiştir.

Belirtme durum eki olarak iyelik eksiz gövdelerde 335 $+(X)g$, iyelik ekli gövdelerde 327 $+(I)n$, 21 $+nI$ biçiminde ek tespit edilmiştir.

Yönelme durum eki $+KA$ 252, $+GA$ 9 yerde tespit edilmiştir. Üçüncü kişi iyelik eki almış sözcüklerde $+nA$ eki kullanılmış ve 81 yerde tespit edilmiştir. Birinci ve ikinci tekil kişi iyelik ekleri almış veya yer-yön bildiren sözcüklerden sonra $+A$ eki kullanılmış ve 111 yerde tespit edilmiştir.

Bulunma eki $+DA$ 386 yerde tespit edilmiştir. $+DA$ ayrılma işlevinde 44 defa kullanılmıştır. Bulunma işlevinde zaman ifadesi olarak $+KA$ 39, $+GA$ 1 defa kullanılmıştır.

Ayrılma durumu $+DXn$ 25 yerde tespit edilmiştir. Ayrılma işlevinde kullanılan $+KA$ eki 3, $+GA$ 2 yerde tespit edilmiştir.

Adların eşitlik durumu $+çA$ eki ile yapılmış ve 130 yerde tespit edilmiştir.

Yön gösterme durumu $+gArU$, $+ηArU$, $+Aru$ ve $+rA$ ekleriyle yapılmış ve 72 $+gArU$, 17 $+ηArU$, 1 $+Aru$, 37 $+rA$ eki tespit edilmiştir.

$+(X)n$ eki ile kurulan araç durumu runik harfli metinlerde işlek olarak kullanılmıştır. 46 araç durumu eki tespit edilmiştir. $+(X)n$ ekinin yanında *birle* edatı da araç durumu olarak kullanılmıştır. $+(X)n$ eki günümüzde işlekliliğini kaybetmiş ve sayılı örneklerde kalıplaşmış olarak kalmış, cansız bir yapım eki haline gelmiştir. Günümüzde *ile* edatı araç durumu olarak kullanılmaktadır.

Metinlerde $+(n)Iη$, $+(I)g$ ekleri ilgi durum eki olarak kullanılmıştır. Ayrıca “*+dA üze*” yapısı da ilgi durumu fonksiyonunda kullanılmıştır. 27 $+(n)Iη$, 5 $+(I)g$ ilgi durum eki tespit edilmiştir. $+(I)g$ ilgi durum ekine “*türük bodunug atı küsi*” olarak kaynaklarda tek örnek verilmiştir. Genelde belirtme durumu olarak değerlendirilen “*altun yışığ, ertiş ügüzüg*” sözcüklerindeki $+(I)g$ ekinin ilgi durumu olarak ifade edildiği de tespit edilmiştir.

3. İyelik ekleri 3 teklik, 3 çokluk olmak üzere 6 alt başlıkta incelenmiştir.

Teklik 1. kişi iyelik eki $+(X)m$ 767, teklik 2. kişi iyelik eki $+Iη(ng)$ 59 yerde tespit edilmiştir. 3. teklik kişi iyelik eki, $+sI$ 148, $+I$ 630 yerde tespit edilmiştir.

Çokluk 1. kişi eki $+(X)mIz$ 32, çokluk 2. kişi eki $+(X)ηIz$ 14, çokluk 3. kişi eki $+lArI$ 9 yerde tespit edilmiştir.

4. Fiil çekim eklerinde öncelikle şahıs ekleri sınıflandırılmış ve 3 tip şahıs eki tablolar halinde verilmiştir.

5. Haber kiplerinde geniş-şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve gelecek zaman çekim ekleri verilmiştir.

Geniş-şimdiki zamanda teklik 1. kişi $-(X)r men$ 31 yerde tespit edilmiştir. Bu yapıda *ben* zamiri de kullanılmıştır. Teklik 2. kişi $-(X)r sen$ 2, teklik 3. kişi eki $-(X)r$ 124 yerde tespit edilmiştir. Olumsuz anlamı $-mAz$ biçiminde yapılmış ve 15 yerde tespit edilmiştir. Çokluk 1. kişi eki $-(X)r biz$ 6, çokluk 2. kişi eki $-(X)r siz$ 1 yerde tespit edilmiştir. Çokluk 3. kişi eki için de $-(X)r$ biçimi kullanılmıştır. Ekin işlevi bağlamdan çıkarılmaktadır.

Öğrenilen (Duyulan) geçmiş zaman teklik 1. kişi 1 yerde tespit edilmiştir. Ek hem zamir hem de iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmiştir. Teklik 2. kişi eki metinlerde tespit edilememiştir. Teklik 3. kişi 320 yerde tespit edilmiştir. Çokluk 1. ve 2. kişi ekleri tespit edilememiştir. Çokluk 3. kişi eki 2 yerde tanıklanmıştır.

Görülen geçmiş zaman, ikinci tip (iyelik kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenmişlerdir. Teklik 1. kişi eki $-DXm$ 656, teklik 2. kişi eki $-DX\eta$, $-DXg$ 26 yerde tespit edilmiştir. Teklik 3. kişi eki $-DI$ 466 yerde kullanılmıştır. Çokluk 1. kişi eki $-DXmXz$ 128, çokluk 2. kişi eki $-DX\eta Xz$ veya $-DXgXz$ 15 yerde kullanılmıştır.

Gelecek zaman $-sIk$ eki 4 yerde tespit edilmiştir. $-DA\çI$, birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenmiştir. Teklik 2. kişi 7, teklik 3. kişi 7, çokluk 1. kişi 1, çokluk 2. kişi 2 yerde tespit edilmiştir. $-çI$ ekli gelecek zaman, birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenmiş ve 4 yerde kullanılmıştır. $-GAy$, birinci tip (zamir kökenli) şahıs ekleriyle çekimlenmiş ve 14 yerde kullanılmıştır. $-gU$ gelecek zaman eki 1 yerde emir işlevinde kullanılmıştır.

6. Dilek (Tasarlama) kiplerinden şart kipi $-sAr$ ekiyle ifade edilmiş ve 55 yerde tespit edilmiştir. Metinlerde gereklilik ifade eden örnekler tespit edilememiştir.

Emir kipi 1. kişi ekleri olan $-AyIm$ ve $-Allm$, işlev yönünden istek kipi 1. kişi ekleri olarak değerlendirilmiştir. Emir teklik 2. kişi 3 farklı şekilde ifade edilmiştir. Emir kipi eksiz 44 defa ifade edilmiştir. $-gIl$ 9, $-gU$ 1 yerde kullanılmıştır. Emir teklik 3. kişi eklerinden $-zU(n)$ 38, $-çUn$ 2 yerde kullanılmıştır. Emir çokluk 2. kişi eki $-(I)\eta$ 102 yerde kullanılmıştır.

İstek teklik 1. kişi eki $-(A)yIn$ 37, çokluk 1. kişi $-(A)lIm$ 16 yerde kullanılmıştır.

7. Birleşik çekimler; hikaye, rivayet ve şart alt başlıklarında incelenmiştir.

Geniş zamanın hikayesinin teklik 1. kişi eki $-r/-Ar/-Ir/-Ur$ ertim 2, teklik 3. kişi eki $-r/-Ar/-Ir/-Ur$ erti 12, çokluk 1. kişi eki $-r/-Ar/-Ir/-Ur$ ertimiz 6, çokluk 2. kişi eki $-r/-Ar/-Ir/-Ur$ ertiniz 2 yerde tespit edilmiştir. Öğrenilen (Duyulan) geçmiş zamanın hikâyesinin teklik 3. kişi eki $-mIş$ erti 8 yerde tespit edilmiştir. Gelecek zamanın hikayesinin 3. kişi eki $-DA\çI$ erti 11 yerde tespit edilmiştir.

Geniş zamanın rivayetinin teklik 3. kişi eki $-er$ ertmiş 25, gelecek zamanın rivayetinin teklik 3. kişi eki $-DA\çI$ ertmiş 1 yerde tespit edilmiştir.

Geniş zamanın şartının teklik 3. kişi eki $-er$ erser 2, görülen geçmiş zamanın şartının teklik 1. kişi eki $-Dım$ erser 1, teklik 3. kişi eki $-Dı$ erser 1, gelecek zamanın şartının teklik 3. kişi eki $-DA\çI$ erser 1 yerde tespit edilmiştir.

8. Ek-fiilin geniş- şimdiki zamanının teklik 1. kişisi men/ben 55, teklik 2. kişisi sen 1 yerde kullanılmıştır. Teklik 3. kişisi eksiz olup 158 tane çekimi tespit edilmiştir. Teklik 3. kişi çekiminde bar , ol ve yok sözcükleri de kullanılmıştır. Çokluk 1. kişisi biz 1 yerde

kullanılmıştır. Çokluk 2. ve 3. kişi örneği tespit edilememiştir. Ek-fiilin öğrenilen (Duyulan) geçmiş zamanı *-ermiş* 80 yerde tespit edilmiştir. Ek-fiilin görülen geçmiş zamanı teklik 1. kişi eki *-ertim* 24, teklik 3. kişi eki *-erti* 36, çokluk 1. kişi eki *-ertimiz* 6, çokluk 2. kişi eki *-ertiniz* 2 yerde tespit edilmiştir. İsim ve isim soylu sözcüklere getirilen ek fiilin şart eki *-sAr* 12 yerde tespit edilmiştir.

Tespit edilen eklerin yazıtlarda ayrı ayrı gösterimi tablo halinde aşağıda verilmiştir.

EKLER TABLOSU															
				Yazıtlar										GENEL TOPLAM	
				Köl Tegin Yazıtı	Bilge Kağan Yazıtı	Tonyukuk Yazıtı	Diğer	Yenisey (Tuva ve Hakasya)	Dağlık Altay Bölgesi	Kırgızistan Bölgesi	İrk Bitig	Diğer Kağıda Yazılı	Toplam		
İSİM ÇEKİM EKLERİ	Çokluk Ekleri	+lAr	11	18	1	3	5					1	39	66	
		+gUn	3	1									4		
		+An	1	1		2	2	1	5				12		
		+(x)t	2	3		4	1						10		
		+s	1										1		
	Durum Ekleri	Yalın		28	12	15	21	7		9	41	4	137	137	
		Belirtme	+(x)g	98	96	44	48	26	3	2	9	9	335	683	
			+(I)n	60	95	23	84	33			28	4	327		
			+nı	3	3	5	5	4	1				21		
		Yönelme	+KA	28	30	24	57	72				29	1 2	252	453
			+GA					9					9		
			+ηA	20	21	2	17	7	1		10	3	81		
			+A	13	34	13	31	3	2		13	2	111		
		Bulunma	+dA	51	43	19	137	106	3	3	19	5	386	426	
			+KA	1	3	2	30	3					39		
			+GA					1					1		
		Ayrılma	+DXn	3	2	6	8	1	2		3		25	74	
			+dA	17	2	9	4			1	8	3	44		
			+KA					3					3		

FİİL ÇEKİM EKLERİ	Haber Kipleri	Geniş-Şimdiki Zaman	Teklik 1. Kişi	1	3	4	5	1			16	1	31	180			
			Teklik 2. Kişi	1	1										2		
			Teklik 3. Kişi (x)r	7	7	8	4	3	5		87	3	124				
			Teklik 3. Kişi mAz		2		1	1	1	1	1	8	15				
			Çokluk 1. Kişi			2	1	2		1			6				
			Çokluk 2. Kişi	1									1				
			Çokluk 3. Kişi					1					1				
			Teklik 1. Kişi								1		1				
			İyelik Ekleri	Geniş-Şimdiki Zaman	Teklik 1. Kişi	+Xm	59	77	22	113	443	16	14	18	5	767	1659
					Teklik 2. Kişi	+İñ	8	14	3	1	14	4	1	10	4	59	
					Teklik 3. Kişi	+sI	26	40	12	25	16	1	9	17	2	148	
						+I	92	106	50	171	80	16	23	71	$\frac{2}{1}$	630	
					Çokluk 1. Kişi	+(X)mIz	7	6	6	2	7		3	1		32	
					Çokluk 2. Kişi	+(X)ñIz	2			1	10	1				14	
					Çokluk 3. Kişi	+lArI	4	1		2			2			9	
İyelik Ekleri	Geniş-Şimdiki Zaman	Teklik 1. Kişi			+GA					2					2	127	
		Eşitlik			+çA	19	13	9	13	5	1	1	66	3	130		130
		Yön Gösterme			+gArU	25	30	10	5			1	1		72		
					+ñArU	2	4	2	2				7		17		
					+Aru				1						1		
					+rA	5	8	6	13				5		37		
		Araç			+(I)n	9	9	4	3	9		4	5	3	46		46
		İlgi			+(n)Iñ	8	3	1	3	4	1	1	3	3	27	34	
			+(I)g	1	2	2							5				
			+dA üze	1	1								2				

	Öğrenilen Geçmiş Zaman	Teklik 3. Kişi	58	53	27	65	7	1	13	89	7	320	323	
		Çokluk 3. Kişi									2	2		
	Görülen Geçmiş Zaman	Teklik 1. Kişi	50	147	39	168	224	21	4	1	2	656	1291	
		Teklik 2. Kişi	7	12	1	4	2					26		
		Teklik 3. Kişi	89	77	67	139	34	8	3	28	2 1	466		
		Çokluk 1. Kişi	54	19	38	7	7	2				1		128
		Çokluk 2. Kişi	1			3	11							15
	Gelecek Zaman	-sIk	2	2								4	40	
		-DAçı	4	6	6		1					17		
		-çI			1	2				1		4		
		-gAy					2	1		9	2	14		
		-gU									1	1		
Dilek Kipleri	Şart Kipi	-sAr	12	12	13	2	6			1	9	55	55	
	Emir Kipi	Teklik 2. Kişi Ø	3	6	5	5	2	12		11		44	195	
		Teklik 2. Kişi -gII	1		1	3	3	1				9		
		Teklik 3. Kişi -zUn	5	4	2	11	3		1	7	5	38		
		Teklik 3. Kişi -çUn	1	1								2		
	İstek Kipi	Çokluk 2. Kişi	5	8	4	14	3	1		66	1	102		
Teklik 1. Kişi		5	7	5	5	5	5		4	1	37	53		
	Çokluk 1. Kişi			11	4	1					16			
Birleşik	Geniş Zamanın Hikayesi	Teklik 1. Kişi			1	1						2	24	
		Teklik 2. Kişi	1	1								2		

		Teklik 3. Kişi	2	2	4	2	1				1	12		
		Çokluk 1. Kişi			3	3						6		
		Çokluk 2. Kişi	1				1					2		
	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	Teklik 3. Kişi	1	2	3	2						8	8	
	Gelecek Zamanın Hikayesi	-Dağı erti	4	5	2							11	11	
	Geniş Zamanın Rivayeti	-er ermiş	10	9	2	3		1				25	25	
	Gelecek Zamanın Rivayeti	-Dağı ermiş			1							1	1	
	Geniş Zamanın Şartı	-(x)r erser			2							2	2	
	Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	Teklik 1. Kişi			1							1	2	
		Teklik 3. Kişi			1							1		
Ek Fiil	Ek Fiilin Geniş-Şimdiki Zamanı	Teklik 1. Kişi			1	6	28			20		55	215	
		Teklik 2. Kişi		1								1		
		Teklik 3. Kişi	1	3	3	3	41	8	18	68	$\frac{1}{3}$	158		
		Çokluk 1. Kişi			1							1		
	Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı		17	17	17	14	10	1		3	1	80	80	
	Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı	Teklik 1. Kişi	3	2	4	5	10						24	68
		Teklik 3. Kişi	5	8	6	8	8				1	36		

		Çokluk 1. Kişi		2	3		1					6	
		Çokluk 2. Kişi					2					2	
	Ek Fiilin Şartı		3	3	4						2	12	12
												Toplam	6420

Tablo 4. Ekler Tablosu

Eklere genel olarak baktığımızda iyelik ve geçmiş zaman eklerinin daha fazla kullanıldığını görmekteyiz. Yazıtların genelinde tarihi olayların anlatılması ve bazı yazıtların anı niteliğinde olması bu eklerin daha fazla kullanılmasını sağlamıştır.

Runik harfli metinlerin çekim ekleri, günümüz Türk lehçelerinde kullanılan eklerin temelini oluşturduğu için etimolojik incelemelerde önem arz etmektedir. İncelenen eklerde ek nöbetleşmesi ve yığılması gibi özellikler tanıklanmıştır.

Bu çalışmayla tespit edilen eklerin tarihi gelişimi daha rahat bir şekilde takip edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1976). Eski Türk Yazı Dilinin Yaşıyla İlgili Yeni Araştırmalar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 22(1975-1976), 133-141.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dil Bilim) (Cilt II)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2015). *En Eski Türkçenin İzlerinde, Orhun ve Yenisey Yazıtları Üzerinde Sözcükbilim, Anlambilim ve Biçembilim İncelemelerinin Aydınlattığı Gerçekler (5. b.)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Alimov, R. (2014). *Tanrı Dağı Yazıtları Eski Türk Runik Yazıtları Üzerine Bir İnceleme*. Konya: Kömen Yayınları.
- Alimov, R. (2016). Kırgızistan Yazıtları. İ. Kormuşin, E. Mozioglu, R. Alimov, & F. Yıldırım içinde, *Yenisey-Altay-Kırgızistan Yazıtları ve Kağıda Yazılı Runik Belgeler* (s. 313-389). Ankara: Bilgesu.
- Alyılmaz, C. (2000). Bilge Tonyukuk Yazıtları Üzerine Birkaç Düzeltme. *Türk Dilleri Araştırmaları*, 10, 103-112.
- Alyılmaz, C. (2002). Orhun Yazıtları. *Türkler* (Cilt 3, s. 754-764). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2003a). Moğolstanda Eski Türk Kültür ve Medeniyetine Ait Bazı Eserler ve Buldukları Yerler. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(21), 181-199.
- Alyılmaz, C. (2003b). Köl-Tigin Yazıtına Yapılan Eklemeler Üzerine. *Orkun*(59), 24-27.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Arat, R. R. (1955). Türkçede Kelime ve Eklerin Yapısı. *Türk Dili*, IV(43), 396-401.
- Ata, A. (2009). Türk Dillerinde +IA Çokluk Eki. *International Journal of Central Asian Studies*(13), 89-99.
- Aydın, A. (2017). Köktürk Abidelerinde +Da Ekinin Kullanılış Şekilleri, Cümlelerdeki Durumları ve Fonksiyon Yükleri. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 1-21.
- Aydın, E. (2014). Küli Çor Yazıtının Eski Türkçenin Söz Varlığına Katkıları. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*(35), 31-41.
- Aydın, E. (2015). *Yenisey Yazıtları*. Konya: Kömen.

- Aydın, E. (2017). *Orhon Yazıtları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, E. (2018a). *Uygur Yazıtları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, E. (2018b). *Taşa Kazınan Tarih, Türklerin İlk Yazılı Belgeleri*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Aydın, E. (2019). *Sibirya'da Türk İzleri Yenisey Yazıtları*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Badam, A. (2010). Moğolistan'daki Runik Yazıtlar. *Türkbilig, Türkoloji Araştırmaları*, 20: 67-81
- Badam, A. (2018). Moğolistan'da Bulunan Kayalar Üzerindeki Runik Yazıtlar. *Türkbilig, Türkoloji Araştırmaları*, 35: 143-154
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barutçu Özönder, F. S. (2000a). Eski Türk Çağı Kaya Yazıtları: I. Örük Yazıtı, II. Hangiday Yazıtı, III. Arhanan Yazıtı. *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, II* (1), 121-133.
- Barutçu Özönder, F. S. (2000b). Eski Türk Çağı Yazıtları: I. Açıtlar I-II-III, Yamaanı-Us Kaya Yazıtı. *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, II* (2), 147-153.
- Barutçu Özönder, F. S. (2006). Çöyr Yazıtı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 3* (3), 108-124.
- Başdaş, C. (2009). Orhun Abidelerinde İyelik, Belirtme ve Yükleme Hâli. *Turkish Studies, 4* (8), 623-643.
- Bozkurt, F. (2012). *Türklerin Dili* (5. b.). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Bulak, Ş. (2017). *Karşılaştırmalı Tarihî Türk Yazı Dilleri Grameri-Fiil Çekimi-*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1984). *Türk Dili Tarihi* (3. b., Cilt I). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Clauson, S. G. (2012). Türk "Runik" Alfabesinin Kökeni. *Dil Araştırmaları* (11), 163-183.
- Constantin, G. I. (1989). Yenisey Eski Kırgız Yazıtlarının İlk Zikri: Çin'e Giden Romen Seyyahı Nicolaie Miliesco (Spathary)'nin Günlüğü 1675. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 28 (1985), 1-7.
- Cüveyni, A. A. (2013). *Tarih-i Cihan Güşa*. (M. Öztürk, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Dallı, H. (2018). *Türkçede Söz Diziminin Yapı Birimleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

- Demirci, K. (2015). *Türkoloji İçin Dilbilim- Konular Kavramlar Teoriler* (3. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Deny, J. (1995). *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)*. (O. Şahin, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi* (6. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2010). *Çağdaş Türk Dili* (6. b.). Ankara: Grafiker.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar Of Old Turkic*. Leiden-Boston: Brill.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Gabain, A. V. (1959). Eski Türkçe'nin Yazı Dili. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, VII*, 311-329.
- Gabain, A. V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri* (5. b.). (M. Akalın, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Grønbech, K. (2011). *Türkçenin Yapısı* (3. b.). (M. Akalın, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Guzev, V. G., & Klyaştorıy, S. (1995). Genel Yazı Nazariyesi Işığında Göktürk Yazısının Menşei Meselesi (Okunuşunun 100. Yıl Dönümü Dolayısıyla). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 36*(1993), 27-33.
- Gülensoy, T. (1989). *Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Hatipoğlu, V. (1974). Türkçedeki Eklerin Kökeni. *Türk Dili, XXIX*(268), 331-340.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türkçenin Ekleri* (2. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Johanson, L. (2002). Güneybatı Türkçesinde Çokluk Eki Şekilleri. *Türk Bilig* (3), 174-187.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2007). Orhun Abidelerinde 3. Kişi İyelik Ekinden Sonra Yükleme Hâli Eki Kullanıldı mı? *Turkish Studies, 2*(3), 322-331.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* (3. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2011). *Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları* (5. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Livşits, V. A. (2000). Eski Türk Runik Yazısının Ortaya Çıkışı Üzerine. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20(31), 37-50.
- Mozioglu, E. (2016). Altay Yazıtları. İ. Kormuşin, E. Mozioglu, R. Alimov, & F. Yıldırım içinde, *Yenisey-Altay-Kırgızistan Yazıtları ve Kağıda Yazılı Runik Belgeler* (s. 227-311). Ankara: Bilgesu.
- Nevskaya, I. (2012). Altay Cumhuriyeti Jabogan Kasabası Çevresinde Bulunan Eski Türkçe Bir Yazıt:Metin ve Paleografik İnceleme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 60(1), 39-57.
- Orkon, H.N. (1994). *Eski Türk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdemir, H. (2019). Eski Türk Yazıtlarında (Tonyukuk, Köl Tegin, Bilge Kağan, Ongi, Küli Çor) İlgili Durum Eklerinin Kullanımları ve Kökenleri Üzerine. *Karadeniz Araştırmaları*, XVI(61), 154-165.
- Polat, H. (2019). Orhun Yazıtlarındaki Durum Eklerinin Sentaktik İşlevleri Üzerine. *Journal of Old Turkic Studies*, 3(2), 372-408.
- Poppe, N. (1952). Plural Suffixes in the Altaic Languages. *Ural-Altaysche Jahrbücher*, XXIV, 65-83.
- Radloff, W. (1895). *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*. St. Petersburg.
- Rybatzki, V. (2011). Taryat, Tes ve Şine Usu Yazıtları Arasındaki Dil Bilimsel ve Tarihî Bağlar Üzerine Bazı Notlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 61-69.
- Sami, Ş. (2017). *Orhun Abideleri* (3. b.). (G. Aytaş, Dü.) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sertkaya, O. F. (1988, Aralık). Eski Türkçe (Göktürkçe ve Uygurca) Araştırmacısı Olarak Wilhelm Radloff. *LVI(444)*, 303-317.
- Sertkaya, O. F. (2002). Köl Tigin Yazıtı Ne Zaman Yazıldı ve Dikildi. *Orkun(57)*, 18-21.
- Sertkaya, O. F. (2003). Kâzım Mirşan'a Cevap: Bilgi(Bilge) Atıf Ukuk Adlı Bir Tarihçimiz Var mı? *Orkun(65)*, 31-33.
- Sertkaya, O. F. (2008). Göktürk(Runik) Harfli Yazıtların Envanter, Alfabe ve Bibliyografya Problemleri Üzerine. *Dil Araştırmaları(2)*, 7-34.
- Şçerbak, A. (1994). Türk "Runik" Alfabetesinin Yayılmasına Dair. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 33 (1990), 183-187.
- Şirin, H. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Taşağıl, A. (2004). *Göktürkler* (Cilt III). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (1994). *Tunyukuk Yazıtı*. Ankara: Simurg.
- Tekin, T. (2010). *Orhon Yazıtları* (4. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (2013). *İrk Bitig Eski Uygurca Fal Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tektigül, J. (2002). Türk Eklerinin Etimolojisi Hakkında. *Türk Dili*, 2002/2(611), 936-939.
- Tenişev, E. R. (2012). Eski Yazı Dilleri: Türk Yazılı Abidelerinin Dilleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*(1/1), 53-68.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş* (3. b., Cilt I). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tryjarski, E. (1995). Asya ve Avrupa'daki Runik Yazıların Anomiliği, Farklılığı ve Yayılımı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 36 (1993), 43-49.
- Tuğuşeva, L. Y. (2012). Türk Runik Alfabesinin Kökenleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 60(1), 77-84.
- User, H. Ş. (2015). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Ünal, O. (2015). İhe Ashete Yazıtı: Yeni Bir Okuma ve Anlamlandırma Denemesi. *Bilig*(73), 271-294.
- Üstünova, K. (2012). *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Üstünova, K. (2016). *Eylem İşletimi*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yıldırım, F. (2016). Kâğıda Yazılı Runik Harfli Eski Türkçe Metinler. İ. Kormuşin, E. Mozioğlu, R. Alimov, & F. Yıldırım içinde, *Yenisey- Altay- Kırgızistan Yazıtları ve Kâğıda Yazılı Runik Belgeler* (s. 391-545). Ankara: Bilgesu.
- Yıldırım, F. (2017). *İrk Bitig ve Orhon Yazılı Metinlerin Dili*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, H. (2003). Çokluk Eki: -lar/-ler Üzerine . *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 125-130.